

Specialstudier

Maj 2025

Invandringen och dess effekter på
svensk ekonomi – en antologi

Invandringen och dess effekter på svensk ekonomi – en antologi

Förord

Regeringen har gett Konjunkturinstitutet i uppdrag att bedöma de samhällsekonomiska och offentligfinansiella nettoeffekterna av migrationen till Sverige under modern tid (Fi2024/01486).¹ Som en del i arbetet med regeringsuppdraget publicerar Konjunkturinstitutet denna antologi. Antologin samlar sex bidrag från forskare som var och en behandlar olika aspekter av migrationens ekonomiska konsekvenser, med särskilt fokus på Sverige och de nordiska välfärdsstaternas kontext. De åsikter och tolkningar som presenteras i de sex bidragen är författarnas egna och delas inte nödvändigtvis av Konjunkturinstitutet. Fredrik Paues och Karolina Stadin har deltagit i arbetet med antologin och Thomas Eisensee har varit projektledare.

Stockholm den 28 maj 2025

Albin Kainelainen
Generaldirektör

¹ Regeringsbeslut Fi2024/01486, "Uppdrag att analysera migrationens nettoeffekter", Finansdepartementet.

Innehåll

1 Inledning och sammanfattning.....	5
<i>Thomas Eisensee och Karolina Stadin</i>	
2 Migration och den nordiska välfärdsmodellen	11
<i>Torben M. Andersen</i>	
3 Invandringen och den svenska arbetsmarknaden	32
<i>Anders Forslund</i>	
4 Flyktingars etablering på den svenska arbetsmarknaden	64
<i>Eskil Wadensjö</i>	
5 Arbetskraftsinvandringen och företagen – erfarenheter från 2000-talet.....	81
<i>Mats Hammarstedt och Per Skedinger</i>	
6 Utrikes föddas företagande i Sverige.....	103
<i>Lina Aldén</i>	
7 Invandringens makroekonomiska effekter	126
<i>Karl Walentin</i>	

Författarna

Lina Aldén är docent i nationalekonomi vid Linnéuniversitetet och affilierad forskare vid Institutet för social forskning (SOFI). Hennes forskning rör tillämpad arbetsmarknadsekonomi med särskilt fokus på frågor om social och ekonomisk ojämlikhet. Ett av hennes forskningsområden handlar om utrikes föddas företagande och arbetsmarknadsetablering.

Torben M. Andersen är professor vid Aarhus universitet och affilierad forskare vid CEPR, CESifo, IZA och PeRCent. Hans huvudsakliga forskningsområden är välfärdsstatens ekonomi, arbetsmarknadsekonomi, offentlig ekonomi och pensionsekonomi. Han har i stor utsträckning varit involverat i policyrådgivning i Danmark, de nordiska länderna, OECD, EU-kommissionen, Världsbanken och i olika andra sammanhang.

Thomas Eisensee är forskningschef vid Konjunkturinstitutet och doktor i nationalekonomi från Institutet för internationell ekonomi vid Stockholms universitet.

Anders Forslund är professor emeritus i nationalekonomi vid Uppsala universitet affilierad till Uppsala Center for Labor Studies och forskare vid IFAU. Hans forskningsintressen ligger inom empirisk arbetsmarknadsekonomi och har ofta berört arbetsmarknadspolitik, arbetslöshet eller migration.

Mats Hammarstedt är professor i nationalekonomi vid Linnéuniversitetet i Växjö och affilierad vid Institutet för Näringslivsforskning. Hans forskning är inriktad mot integration av utrikes födda på arbets- och bostadsmarknaden. Han har bland annat studerat utrikes föddas sysselsättning, inkomster och egenföretagande, liksom boendesegregation och dess ekonomiska konsekvenser samt diskriminering på olika marknader.

Per Skedinger är forskare vid Institutet för Näringslivsforskning och adjungerad professor i nationalekonomi vid Linnéuniversitetet i Växjö. Hans forskning har främst kretsat kring institutioner på arbetsmarknaden och deras konsekvenser för arbetsmarknadens funktionssätt.

Karolina Stadin är ekonom vid Konjunkturinstitutet och doktor i nationalekonomi från Uppsala universitet.

Eskil Wadensjö är professor emeritus i nationalekonomi vid Institutet för social forskning (SOFI) Stockholms universitet. Han har medverkat i statliga och internationella utredningar (Nordiska rådet, EU, OECD, ILO, Europarådet). Han har forskat om invandring och integration, arbetsmarknadspolitik, social- och avtalsförsäkringar, unga och äldre på arbetsmarknaden och ekonomisk doktrinhistoria.

Karl Walentin är gästprofessor vid den nationalekonomiska institutionen på Uppsala universitet. Hans forskningsområde är makroekonomi, främst med anknytning till konjunkturcykler och penningpolitik. Karl är även ledamot i det Finanspolitiska rådet.

1 Inledning och sammanfattning

Thomas Eisensee och Karolina Stadin

Sverige har under de senaste decennierna haft en omfattande invandring, både i jämförelse med sin egen historia och med andra europeiska länder. Bakgrunden till migrationen är skiftande – från arbetskraftsbehov till skyddsbehov, från familjeanknytning till utbildning och global mobilitet. Oavsett bakgrund leder migrationen till långsiktiga förändringar i befolkningens sammansättning, i arbetskraftens struktur och i de offentliga institutionernas förutsättningar. Detta väcker frågor om hur migration påverkar arbetsmarknaden, företaget, de offentliga finanserna och, mer övergripande, det ekonomiska välbefindandet i landet.

Denna antologi samlar sex bidrag som var och en behandlar olika aspekter av migrationens ekonomiska konsekvenser, med särskilt fokus på Sverige och de nordiska välfärdsstaternas kontext. Bidragen bygger på färsk forskning, empiriska data och aktuella politiska förändringar, och erbjuder en mångfacetterad bild av såväl utmaningar som möjligheter. Ett genomgående tema är hur sammansättningen av invandringen – typ av migration, ursprungsregion, utbildningsnivå och kön – påverkar dess ekonomiska effekter. Ett annat tema är hur institutionella faktorer, såsom arbetsmarknadens struktur, välfärdssystemens utformning och regelverk för etablering, formar integrationens förutsättningar.

Torben M. Andersen inleder med ett nordiskt perspektiv och diskuterar hur migration kan påverka själva grundvalarna för den nordiska välfärdsmodellen. Anders Forslund följer upp med en bred analys av den svenska arbetsmarknaden, där han särskiljer olika invandrargrupperns etablering och belyser både kort- och långsiktiga konsekvenser. Eskil Wadensjö fördjupar sig i flyktingars etablering på arbetsmarknaden och analyserar olika undergrupper, såsom ensamkommande barn och nyanlända kvinnor. Därefter skiftar perspektivet till företagets roll, där Mats Hammarstedt och Per Skedinger undersöker arbetskraftsinvandringens betydelse för svenska företag med fokus på arbetskraftsinvandring från tredje land, det vill säga från länder utanför EU/EES. Lina Aldén analyserar ett annat viktigt integrationsspår – företagande – och visar hur egenföretagande varierar mellan grupper, drivs av olika faktorer och påverkar individens ekonomiska självständighet. Slutligen ger Karl Walentin en makroekonomisk modellbaserad analys som binder samman migrationens effekter på sysselsättning, produktivitet och offentliga finanser.

Tillsammans visar dessa bidrag att migrationens ekonomiska effekter inte låter sig fångas i enkla svar. De beror på vilka som kommer, under vilka omständigheter, till vilken arbetsmarknad – och dessutom på vilket institutionellt mottagande de möter. Det finns tydliga skillnader i utfall mellan arbetskraftsinvandrare och flyktingar, mellan män och kvinnor, mellan olika ursprungsregioner och utbildningsnivåer. Samtidigt finns gemensamma faktorer som återkommer i flera bidrag: betydelsen av tid i landet, språkkunskaper, arbetslivserfarenhet, och utformningen av bidragssystem och etableringsinsatser.

Målet med denna antologi är att bidra till en mer kunskapsbaserad och nyanserad diskussion om migrationens ekonomiska konsekvenser i Sverige. Genom att samla

både teoretiska och empiriska perspektiv från ledande forskare ges här en fördjupad förståelse för den komplexitet som präglar frågorna.

Nedan ges en kortfattad översikt över antologins kapitel. De åsikter och tolkningar som presenteras i de enskilda kapitlen är författarnas egna och delas inte nödvändigtvis av Konjunkturinstitutet.

MIGRATION OCH DEN NORDISKA VÄLFÄRDSMODELLEN

AV TORBEN M. ANDERSEN

I denna analys granskar Torben M. Andersen den komplexa relationen mellan invandring och den nordiska välfärdsmodellens hållbarhet. De nordiska länderna kombinerar hög sysselsättning, relativt jämn inkomstfördelning och omfattande skattefinansierade socialförsäkringssystem. Just denna kombination innebär att migration – särskilt när det gäller grupper med låg sysselsättning – kan utmana den ekonomiska balansen i modellen.

Andersen argumenterar för att migrationens påverkan måste förstås genom två samverkande dimensioner: arbetsmarknaden och välfärdsstaten. Sysselsättning är avgörande – i länder där arbete är den främsta kanalen till försörjning blir låga sysselsättningsnivåer bland migranter ett strukturellt problem, både för offentliga finanser och för social sammanhållning. Författaren visar att flyktingar och anhöriginvandrare från låginkomstländer ofta inte når upp till de sysselsättningsnivåer som finns bland inrikes födda. Kvinnor har särskilt låg sysselsättning, vilket ofta kan kopplas till utbildningsnivå, normer, språkkunskaper och ansvaret för hemmet.

Författaren diskuterar också migrationens så kallade ”pull- och push-effekter” i välfärdsstaten. Generösa förmåner kan attrahera individer med lägre sannolikhet att snabbt komma i arbete, samtidigt som högt beskattade höginkomsttagare kan välja att emigrera – vilket försvagar skattebasen. Denna asymmetri skapar risker för välfärdsmodellen.

Slutligen diskuterar Andersen en uppsättning av politiska åtgärder, såsom differentierade bidrag baserade på vistelsetid och sysselsättningsvillkor för rätten till försörjningsstöd. Han framhåller att det föreligger en avvägning mellan, å ena sidan, strävan efter jämlikhet i befolkningen och, å andra sidan, behovet av att värna den nordiska välfärdsmodellen. För att undvika en allmän nedmontering av välfärdsstaten kan det tänkas vara nödvändigt att acceptera en viss differentiering i välfärdssystemens generositet. Exempelvis kan det universalistiska systemet behöva kompletteras med kvalificeringsperioder för fulla rättigheter, eller så kan incitament förstärkas till priset av ökad ekonomisk ojämlikhet för de invandrade i etableringsfasen.

INVANDRINGEN OCH DEN SVENSKA ARBETSMARKNADEN

AV ANDERS FORSLUND

Forslund visar att invandringen till Sverige har varit omfattande, särskilt från 1990-talet och framåt, och att Sverige i dag har en av Europas högsta andelar utrikes födda. I sitt bidrag analyserar författaren hur invandringen till Sverige har påverkat arbetsmarknaden, inklusive integrationen av invandrare och deras barn, samt offentliga transfereringar mellan inrikes och utrikes födda. Forslund särskiljer mellan olika invandringsgrupper – särskilt flyktingar, anhöriginvandrare och

arbetskraftsinvandrare – och betonar att deras integration på arbetsmarknaden ser mycket olika ut.

Arbetsmarknadsintegrationen tar lång tid för flyktingar, särskilt för kvinnor. Trots ökade volymer har etableringen inte försämrats över tid – snarare tyder resultaten på viss förbättring. Under senare år har dessutom sysselsättningsgraden ökat snabbare bland utrikes än bland inrikes födda. Arbetskraftsinvandrare har generellt goda arbetsmarknadsutfall redan från början. Barn till utrikes födda klarar sig bättre på arbetsmarknaden än sina föräldrar, men inte lika bra som barn till inrikes födda föräldrar. Författaren finner inga starka arbetsmarknadsrelaterade skäl för en mer restriktiv invandringspolitik, men betonar vikten av en väl utformad integrationspolitik.

I kapitlet lyfts även att effekterna av invandringen på inrikes föddas arbetsmarknadsposition är små eller obefintliga. Däremot är effekterna på offentliga finanser mer påtagliga. Inkomstöverföringar från inrikes till utrikes födda via offentlig sektor beror främst på lägre skattebetalningar snarare än höga bidrag. Ett förbättrat arbetsmarknadsdeltagande bland utrikes födda bedöms ha stor samhällsekonomisk potential, inte minst med tanke på att många utrikes födda är relativt unga och har långt kvar till pensionsåldern.

FLYKTINGARS ETABLERING PÅ DEN SVENSKA ARBETSMARKNADEN AV ESKIL WADENSJÖ

Wadensjö analyserar hur flyktingar etablerar sig på svensk arbetsmarknad och vilka faktorer som påverkar denna process. Kapitlet fokuserar särskilt på tre fallstudier: ensamkommande barn, flyktingars arbetsmarknadsutfall under covid-19-pandemin samt flyktingar från Afghanistan.

Historiskt visar först Wadensjö att flyktingar som anlände under efterkrigstiden ofta lyckades etablera sig relativt snabbt, delvis tack vare stark konjunktur och aktiv arbetsmarknadspolitik. Men senare årtionden har bjudit på större utmaningar, både på grund av förändrad sammansättning av flyktinggrupper och en arbetsmarknad som kräver högre kvalifikationer.

Studien av ensamkommande visar att sannolikheten att vara sysselsatt påverkas av vistelsetid, kön, utbildning, region, ursprungsland och familjeförhållanden. Etableringen på arbetsmarknaden är mer sannolik för dem som bott längre i Sverige, har avslutat gymnasiet, är män och bor i Stockholms län. Ensamkommande från Afghanistan har högre sysselsättning än andra, medan de från Somalia har lägre, särskilt bland män. De ensamkommande vilkas föräldrar senare invandrat är mindre ofta sysselsatta, särskilt bland kvinnor.

Studien av olika flyktinggrupper under covid-19-pandemin visar bland annat en mer positiv sysselsättningsutveckling bland utrikes födda jämfört med inrikes födda, särskilt bland flyktingar från Asien och Afrika. Den tredje fallstudien, slutligen, visar bland annat att sysselsättningen bland män från Afghanistan är högre bland andra grupper utrikes födda och har med över tid kommit att närma sig nivån för inrikes födda män.

Författaren bedömer att flyktingars arbetsmarknadsetablering fungerar relativt väl i Sverige, men den tar ofta lång tid, särskilt för kvinnor och personer med kortare

utbildning. Samtidigt pekar Wadensjö på kvarstående hinder, såsom diskriminering, krav på yrkeslicenser, traditionella kvinnoroller inom vissa grupper samt bristande stöd till ukrainarna i jämförelse med andra flyktinggrupper. Författaren ser tydliga förbättringsmöjligheter genom riktade insatser såsom språk- och yrkesutbildning samt arbetsförmedlande åtgärder.

ARBETSKRAFTSINVANDRINGEN OCH FÖRETAGEN – ERFARENHETER FRÅN 2000-TALET

AV MATS HAMMARSTEDT OCH PER SKEDINGER

Hammarstedt och Skedinger analyserar arbetskraftsinvandringen till Sverige med särskilt fokus på arbetskraftsinvandring från länder utanför EU/EES från 2000-talet och framåt. Studien kopplar samman registerdata från Migrationsverket med företagsdata från SCB, vilket möjliggör en detaljerad analys av vilka företag som söker arbetskraftsinvandrare, i vilka branscher detta sker och vilka effekter det har på företagens utveckling.

En central utgångspunkt är 2008 års reform, som gjorde det lättare för företag att rekrytera arbetskraft från länder utanför EU/EES. Reformen har lett till en markant ökning av arbetskraftsinvandringen, särskilt från asiatiska länder som Thailand och Indien. Studien visar att många av dessa arbetskraftsinvandrare har anställts i branscher med antingen mycket höga kvalifikationskrav, såsom IT-arkitekter och civilingenjörer, eller mycket låga kvalifikationskrav, exempelvis bärplockare och restaurangbiträden.

Beviljandegrad och handläggningstid varierar mellan yrkesgrupper, med generellt högre beviljandegrad och kortare handläggningstid i yrken med höga kvalifikationskrav. Företag som ansöker om och beviljas arbetstillstånd har i genomsnitt fler anställda och är mer lönsamma än andra företag. Resultaten visar även att företag med minst en utrikes född eller kvinnlig chef i högre utsträckning ansöker om arbetstillstånd.

Författarna efterlyser fortsatt forskning om hur arbetskraftsinvandringen och nyligen införda lönegolv påverkar företagens lönsamhet, sysselsättning och produktivitet utveckling. De betonar behovet av studier kring vilka reformer som underlättar företags kompetensförsörjning, särskilt mot bakgrund av rådande arbetskraftsbrist i flera olika branscher och en åldrande befolkning.

UTRIKES FÖDDAS FÖRETAGANDE I SVERIGE

AV LINA ALDÉN

Aldén fokuserar på företagande som en alternativ väg till arbetsmarknadsintegration för utrikes födda. Med hjälp av registerdata analyserar hon utvecklingen av utrikes föddas företagande i Sverige med början i tidigt 2000-tal, med särskilt fokus på kön, ursprungsregion och branschfördelning. Kapitlet bidrar till att bredda förståelsen av migrationens ekonomiska dynamik bortom traditionella anställningar.

Sedan början av 2000-talet har andelen företagare kontinuerligt varit något lägre bland utrikes än bland inrikes födda. Andelen företagare bland utrikes födda har minskat något över tid, särskilt under det senaste decenniet. Minskningen är särskilt tydlig bland män från Mellanöstern, som tidigare haft hög företagartäthet. Bland kvinnor är företagandet konsekvent relativt lågt, särskilt för dem med bakgrund i Afrika och

Mellanöstern. Samtidigt finns flera grupper utrikes födda, exempelvis män och kvinnor från Europa, Nord- och Sydamerika och Oceanien, som uppvisar stabila eller stigande företagartal.

Analysen visar att utrikes födda företagare är kraftigt överrepresenterade i tjänstesektorer med låga trösklar, såsom restaurang, frisörverksamhet och lokalvård. Många driver verksamhet i form av enskild firma, vilket ger flexibilitet men också högre ekonomisk sårbarhet. För vissa individer utgör företagande en nödlösning som uppstått på grund av svårigheter att hitta en anställning hos någon annan. Företagandet kan också motiveras av exempelvis entreprenöriella kulturella traditioner och nätverk.

Företagarbenägenhet, branschtillhörighet, företagsform och ekonomiska resultat varierar påtagligt mellan utrikes födda från olika ursprungsregioner. Exempelvis är personer födda i Mellanöstern ofta verksamma i lågtröskelbranscher, många gånger i enskild firma snarare än i aktiebolag, medan personer födda i Europa tenderar att driva företag under liknande villkor som inrikes födda. Personer födda i Afrika är i lägre grad representerade bland företagare.

Författaren lyfter vikten av fortsatta studier om företagande i högtröskelbranscher samt bland barn till utrikes födda. Politikutformning bör inriktas på att underlätta kapitaltillgång, kunskap om regelverk och affärsnätverk för att minska hindren för dem som vill och har potential att driva företag. Samtidigt bör försiktighet iakttas med att generellt uppmuntra företagande bland utrikes födda som står långt från arbetsmarknaden, då det riskerar att leda till instabila verksamheter med låg lönsamhet. Företagande är inte en universallösning för integration, men kan spela en viktig roll för vissa grupper.

INVANDRINGENS MAKROEKONOMISKA EFFEKTER

AV KARL VALENTIN

Valentin analyserar invandringens effekter på makroekonomin med hjälp av en strukturell allmänjämviktsmodell, utvecklad tillsammans med Conny Olovsson och Andreas Westermark. Kapitlet fokuserar huvudsakligen på flyktinginvandring, men inkluderar även en analys av arbetskraftsinvandring. Analysen riktas mot centrala makroekonomiska variabler såsom BNP per capita, sysselsättningsgrad, arbetslöshet och offentliga finanser, med fokus på Sverige.

Författaren identifierar fyra huvudmekanismer genom vilka invandring påverkar ekonomin: förbättrad åldersförsörjningskvot, gradvis arbetsmarknadsintegration, produktivitets- och arbetstidsskillnader samt interaktionen med en generös välfärdsstat. Studien visar att flyktinginvandring har en negativ effekt på BNP per capita och sysselsättningsgrad, särskilt på kort sikt. Det beror främst på låg arbetsmarknadsanknytning i början och en hög andel strukturellt arbetslösa till följd av låg initial produktivitet bland flyktingar. De negativa effekterna kvarstår under lång tid, men avtar gradvis med åren.

Studien visar också att de offentliga finanserna påverkas negativt av flyktinginvandring. Skattehöjningar som krävs för att finansiera utgifter för flyktinginvandring riskerar att höja arbetslösheten, särskilt bland lågutbildade, och därför ytterligare förvärra det ekonomiska läget. Skatteutjämning över tid framhålls som viktigt för att dämpa de mer kortsiktiga negativa effekterna av flyktinginvandring.

Författaren visar att typen av invandring har stor betydelse för de makroekonomiska konsekvenserna. Arbetskraftsinvandring har tvärt emot flyktinginvandringen positiva effekter på BNP per capita och sysselsättningsgrad. Invandrare som har produktivitet och sysselsättning i linje med de inrikes födda, samtidigt som de oftare är yngre och därför i arbetsför ålder, förbättrar försörjningskvoten och kan därmed öka BNP per capita och stärka finansieringen av välfärden.

Enligt studien är det i huvudsak strukturell – inte sökfriktionsbetingad – arbetslöshet som förklarar de svaga arbetsmarknadsutfallen bland flyktinginvandrare. Åtgärder som ökar produktiviteten bland flyktingarna, såsom språkträning, utbildning och praktik, bedöms ha potential att förbättra arbetsmarknadsintegration och därmed förbättra de offentligfinansiella effekterna på sikt.

2 Migration och den nordiska välfärdsmodellen

Torben M. Andersen²

2.1 Inledning

Globaliseringen uppfattas ofta som ett särskilt hot mot den nordiska välfärdsmodellen, eftersom den kan utmana möjligheterna till skattefinansierad universell välfärd. Särskilt möjligheten att förena migration med välfärdsmodellen har varit omdebatterad och är en politiskt omstridd fråga. Debatten är svår eftersom de nordiska länderna historiskt har haft en humanitär hållning med förhållandevis generösa invandringsregler (de hör också till de länder som ger mest bistånd). Emellertid har det faktum att sysselsättningsgraden för asylsökande (inklusive anhöriginvandrare) är låg varit en källa till kontroverser.

De nordiska länderna har alla upplevt en betydande ökning av sina utrikes födda befolkningar de senaste åren (se figur 2.1), drivet av migrationsflöden både inom och utanför EU-området (se även Brochmann m.fl. 2012). Denna utveckling speglar inte bara effekterna av krig, konflikter och naturkatastrofer, utan även skillnader i inkomst- och levnadsstandard, samt politiska utvecklingar som etableringen av EU:s inre marknad, vilken underlättar människors fria rörlighet. Det stigande antalet utrikes födda i de nordiska länderna följer en trend bland höginkomstländer (se OECD 2023). Sverige har historiskt haft den största utrikes födda befolkningen (främst från grannländerna) och har under senare år upplevt en större ökning än de flesta andra länder. Arbetskraftsinvandring har bidragit till en kraftig ökning av den utrikes födda befolkningen i Norge och Island.

Debatter om migrationens konsekvenser kan delas upp i de som anlägger ett arbetskraftsperspektiv och de som anlägger ett välfärdsperspektiv. Arbetskraftsperspektivet fokuserar på skillnader i ekonomiska förhållanden som utlösande faktor för migrationsflöden. Om arbetskraftsinvandring sker i respons på skillnader i löner och sysselsättningsmöjligheter, bidrar arbetskraftsinvandring till en mer effektiv allokering av arbetskraft, vilket även minskar skillnader i länders ekonomiska utveckling. Detta är en central motivering till EU:s inre marknad, som inte bara omfattar fri rörlighet för varor och kapital utan även för arbetskraft. Denna anpassningsmekanism är särskilt viktig för medlemsländerna i den ekonomiska och monetära unionen.³ Även om det finns effektivitets- eller allokeringsargument för arbetskraftsinvandring, är den omstridd på grund av dess fördelningsmässiga konsekvenser. Särskilt kan den minska löner eller sysselsättningsmöjligheter för mindre kvalificerade grupper på arbetsmarknaden. På senare år har

² Författaren tackar varmt för kommentarer från Lina Aldén, Eskil Wadensjö och deltagare vid en workshop på Konjunkturinstitutet.

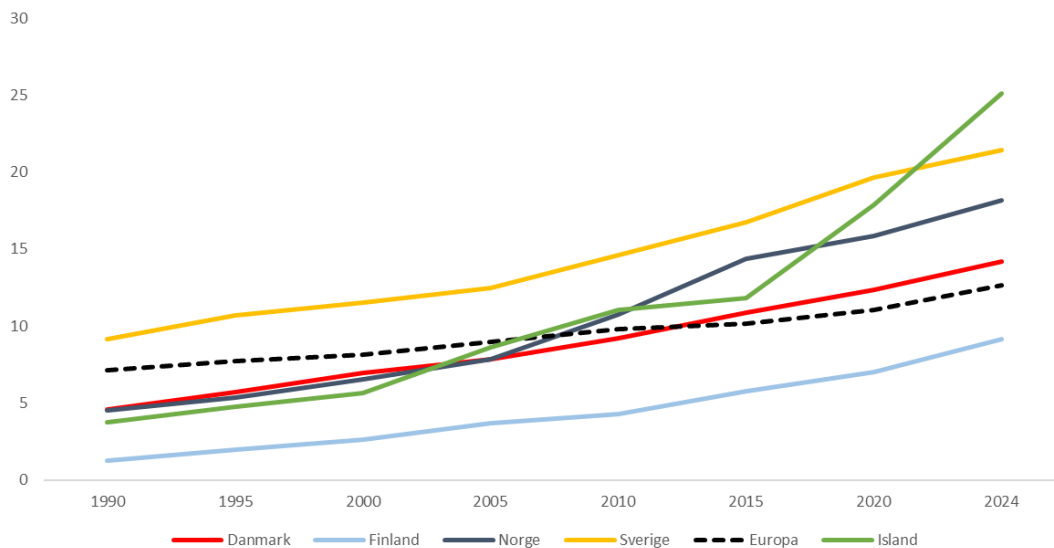
³ Eftersom penningpolitik per definition är gemensam, betraktas arbetskraftsinvandring normalt som en av förutsättningarna för att säkerställa ett "optimalt valutaområde".

arbetskraftsinvandring kopplats till demografiska förändringar som ett möjligt sätt att mildra konsekvenserna av en minskande (absolut eller relativ) arbetskraft.

Välfärdsperspektivet handlar om oron att migrationsflöden kan undergräva välfärdsstatens ekonomiska hållbarhet. Detta kan hända om länder med generös välfärd attraherar – pull-faktorn – invandrade som netto belastar systemet, samtidigt som de stöter bort – push-faktorn – individer som netto bekostar det. Den förstnämnda mekanismen relaterar särskilt till asylsökande och anhöriginvandrare, eftersom dessa grupper tenderar att ha låg sysselsättningsgrad och därmed i högre grad är beroende av välfärdssystemet. Om dessa mekanismer är starka får det uppenbara konsekvenser för den generösa välfärdsmodellens finansiella hållbarhet.

Figur 2.1 Internationell utrikes född befolkning som andel av den totala befolkningen, de nordiska länderna och Europa, 1990–2024

Procent

Källor: International Migrant Stock 2024. Förenta nationernas ekonomiska och sociala avdelning, befolkningsdivisionen.

Dessa olika perspektiv på migration understryker även att gruppen migranter inte är homogen, vilket inte är förvånande med tanke på de olika drivkrafterna för migration – studier, arbete, asyl och familjeåterförening. Detta påverkar i sin tur implikationer för migrantgruppens ålder, utbildning, ursprungsland (kulturell bakgrund och normer) och könsfördelning. Det är således inte möjligt att dra generella slutsatser om hur migration påverkar arbetsmarknaden eller de offentliga finanserna, utan det krävs ett mer differentierat angreppssätt.

Detta kapitel diskuterar de viktigaste kanalerna genom vilka migration påverkar den nordiska välfärdsmodellen och de politiska utmaningar som dessa medför. Avsnitt 2.2 börjar med att undersöka hur olika grupper av utrikes födda klarar sig på arbetsmarknaden. Detta är viktigt i sig, men även avgörande för hur migration påverkar de offentliga finanserna, vilket diskuteras i avsnitt 2.3. Dessa frågor kan förvärras av pull- och push-faktorer i migrationen som frigörs genom egenskaperna hos en omfattande, skattefinansierad välfärdsstat. Avsnitt 2.4 tar upp dessa frågor och utforskar hur både in- och utvandring samspelar med välfärdsstatens rättigheter och skyldigheter. De politiska svaren på invandring inkluderar förändringar både i

välfärdens förmånsvillkor och av invandringsregler, vilket diskuteras i avsnitt 2.5. I avsnitt 2.6 ges några avslutande kommentarer.

2.2 Arbetsmarknadsutfall

De ekonomiska effekterna av invandring härrör från hur väl de invandrade etablerar sig på arbetsmarknaden. Invandring påverkar inte bara storleken på den potentiella arbetskraften utan även dess sammansättning, beroende på vilken typ av invandrade det rör sig om. Arbetskraftsinvandrare kan således ha både högre genomsnittlig produktivitet och högre sysselsättningsgrad än inrikes födda, medan motsatsen gäller för invandrade som anländer av humanitära skäl och därmed typiskt kommer från låginkomstländer. Empiriska studier pekar på att arbetskraftsinvandrare har en positiv effekt på produktion⁴ och produktivitet, medan detta inte är fallet för andra typer av invandrade (se till exempel IMF 2020).

Utrikes föddas arbetsmarknadsutfall skiljer sig uppenbarligen beroende på orsaken till invandringen – studier, arbete, asyl eller familjeåterförening. Arbetskraftsinvandrare som för med sig specialiserad kunskap kan komma in på arbetsmarknaden direkt, medan flyktingar som kommer från en annan kultur har svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Heterogeniteten innebär att sammansättningen av de utrikes födda är avgörande för de ekonomiska effekterna, och det är omöjligt att göra allmänna, villkorslösa uttalanden om de ekonomiska effekterna av invandring.

När dessa frågor undersöks i ett nordiskt sammanhang är två aspekter särskilt viktiga. För det första är sysselsättningsgraden generellt hög för både män och kvinnor. Detta återspeglar en jämställdhetssträvan och välfärdsarrangemang som barnomsorg är utformade för att möjliggöra och upprätthålla jämställdheten. För det andra är lönestrukturen relativt sammanpressad, och minimilönerna är höga, vilket i praktiken gör att arbetande fattiga inte förekommer. Historiskt har det varit möjligt att förena en sådan lönestruktur med hög sysselsättning genom att fokusera på utbildning och kompetensutveckling för att säkerställa att kvalifikationerna matchar lönestrukturen. Detta pekar på en särskild utmaning för flyktingar (inklusive anhöriginvandrare) från låginkomstländer eftersom de typiskt har kortare utbildning och begränsade kvalifikationer.

Den centrala arbetsmarknadsutmaningen vid invandring fångas i figur 2.2, som visar sysselsättningsgrader för både män och kvinnor för inhemska och utomeuropeiska invandrade⁵. Sysselsättningsgraderna för inrikes födda i de nordiska länderna är lika höga som eller (för kvinnor) högre än i andra EU-länder. Utrikes föddas arbetsmarknadsutfall kan jämföras med utrikes födda i andra länder eller med inrikes födda. Sysselsättningsgraderna för utomeuropeiska utrikes födda i de nordiska länderna är lika höga som eller högre än i EU, och därför framstår inte invandring ur detta perspektiv som ett arbetsmarknadsproblem i de nordiska länderna. Däremot, när man jämför sysselsättningsgraderna för utrikes födda med dem för inrikes födda, finns

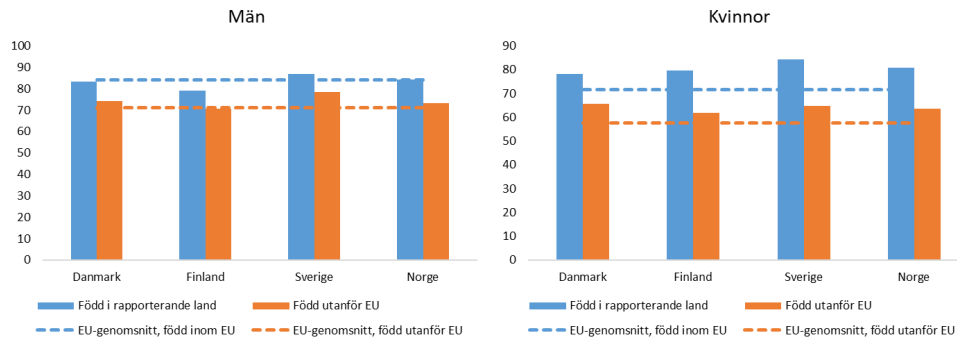
⁴ Även om invandring tenderar att öka produktivetsmått som BNP, gäller detta inte för per capita-mått om inte invandrade har högre löner och/eller sysselsättningsgrad än befolkningsgenomsnittet (se kapitlet av Karl Walentin).

⁵ Observera att denna grupp även inkluderar arbetskraftsinvandrare.

det stora skillnader, särskilt för kvinnor. Ur detta perspektiv finns det alltså en betydande utmaning.

Figur 2.2 Sysselsättningsgrader efter födelseland – de nordiska länderna och EU, män och kvinnor

Procent

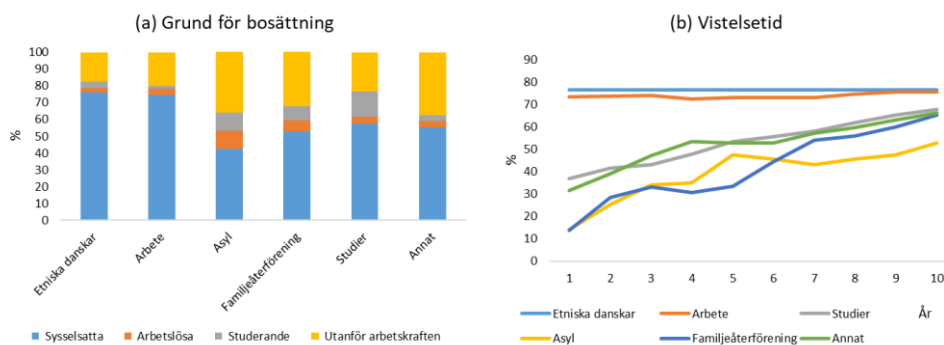

Källa: Eurostat (2023).

Gruppen utrikes födda är heterogen, och det är väntat att anledningen till uppehållstillstånd spelar en viktig roll för sysselsättningsgraderna, vilket illustreras i figur 2.3a med data för Danmark. Dessa mönster återfinns även i de andra nordiska länderna (se till exempel NEPR 2017). Detta visar att de sysselsättningsgap som redovisats i figur 2.2 främst uppstår på grund av lägre sysselsättningsgrader för flyktingar och anhöriginvandrare. Sysselsättningsgraderna tenderar att öka med vistelsetiden i landet, men de når inte nivåerna för den befintliga befolkningen (se figur 2.3b).

Etableringen av flyktingar på arbetsmarknaderna i Danmark, Norge och Sverige jämförs i Hernes m.fl. (2022). De finner att sysselsättningsgraden efter några års vistelsetid kulminerar på omkring 60 procent för män och 40–50 procent för kvinnor. Generellt är lönenivåerna lägre än genomsnittet, och endast ca 35–40 procent av männen och 15–20 procent av kvinnorna har nått lönenivåer nära medianlönen för den övriga arbetskraften efter 10 års vistelsetid. Etableringen av flyktingar är relativt likartad i Sverige och Norge, medan både sysselsättningsgrader och lönenivåer är lägre i Danmark.

Figur 2.3 Befolkningsandel efter grund för bosättning samt sysselsättningsgrad efter grund för bosättning och vistelsetid, Danmark, 2019

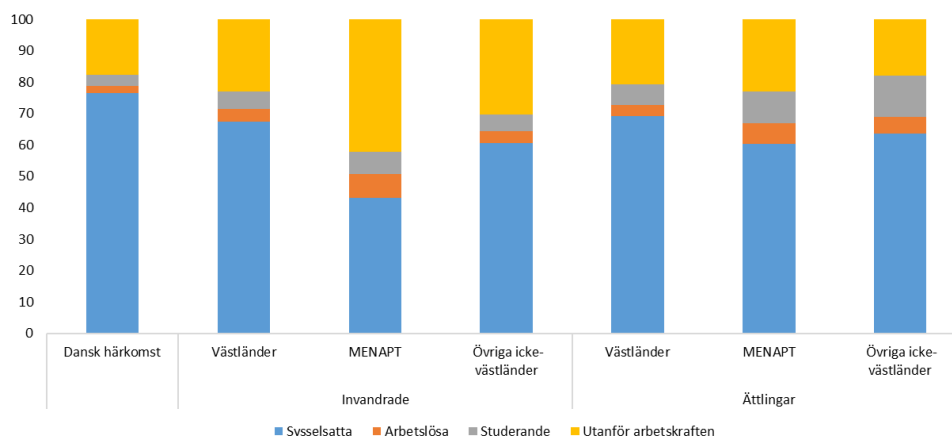
Anm. (a) och (b) för åldersgruppen 25–64.

Källa: Finansministeriet (2023).

Det finns också systematiska skillnader mellan ursprungsländer som korrelerar med anledningen till att man blivit beviljad uppehållstillstånd i landet (se figur 2.4). Sysselsättningsgraden är generellt högre för invandrade från västländer och gruppen övriga icke-västländer (främst Asien), och lägst för länder i Mellanöstern och Nordafrika samt Pakistan och Turkiet. Sysselsättningsgraderna är högre för ättlingar än för invandrade, och mönstren efter ursprungsland gäller även för ättlingarna.

Figur 2.4 Sysselsättning och ursprungsland, Danmark 2019

Procent

Anm. MENAPT avser Mellanöstern, Nordafrika, Pakistan och Turkiet.

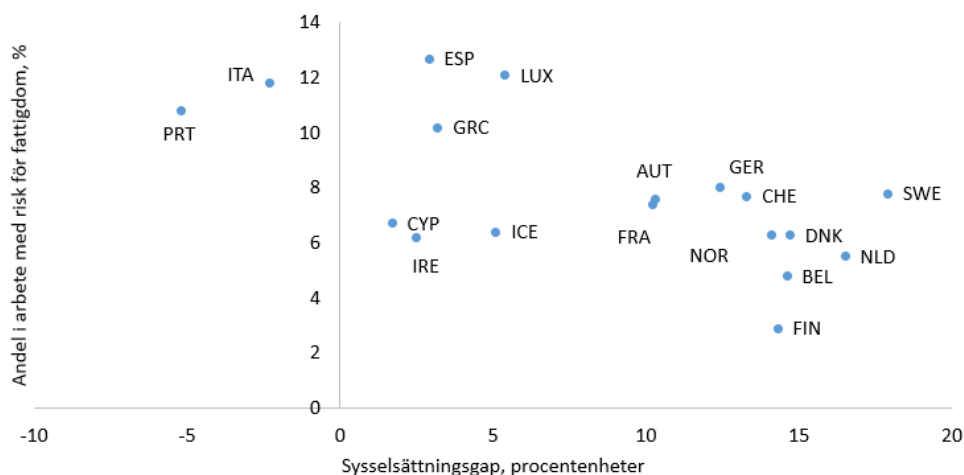
Källa: Finansministeriet (2023).

De stora sysselsättningsgap som finns för invandrade från icke-västländer kan relateras till välfärdsstatens utformning genom olika kanaler.

För det första bygger den nordiska modellen på att ingen som arbetar ska kunna vara fattig, och minimilöner och sociala transfereringar är således relativt höga. För att säkerställa att detta är förenligt med en hög sysselsättningsnivå måste arbetskraften vara tillräckligt kvalificerad. Om så är fallet kan en sammanpressad lönestruktur vara förenlig med en hög sysselsättningsgrad. Detta utmanas av invandring av lågutbildade.⁶ Detta dilemma återspeglas också i tvärnationella studier som visar att länder med låg risk för arbetande fattiga har större sysselsättningsgap mellan inrikes och utrikes födda (se figur 2.5). Med andra ord förhindrar höga minimilöner förekomsten av arbetande fattiga men orsakar högre sysselsättningsgap, vilket tyder på en avvägning mellan sysselsättning och ojämlikhet.

⁶ Sådana barriärer kan överbryggas som egenföretagare. Invandrade från icke-västländer är överrepresenterade bland egenföretagare i både Danmark och Sverige (se t.ex. Andersson och Wadensjö 2004), och trots att deras rapporterade inkomster är relativt låga, fångar dessa siffror kanske inte deras faktiska inkomster på grund av möjlig underrapportering (se Andersson och Lindberg 2025).

Figur 2.5 Sysselsatta med risk för fattigdom och sysselsättningsgap, utrikes födda

Anm. "Sysselsatta med risk för fattigdom" mäts som andelen heltidsanställda med en lön under 60 procent av medianlönen. Sysselsättningsgapet mäts som skillnaden mellan sysselsättningsgraden för personer från EU-27-länder och utrikes födda från länder utanför EU-27, 2019.

För det andra kan ett generöst socialt skyddsnät minska de ekonomiska incitamenten att arbeta. Detta är ett allmänt problem, men problemet är störst för individer med en låg potentiell lön. Eftersom invandrade från låginkomstländer är överrepresenterade i denna grupp, innebär det att incitamentsproblemet kan vara större för denna del av arbetsmarknaden. För denna grupp kan problemet förstärkas om deras referensram utgörs av en jämförelse mellan levnadsstandarden som erbjuds av det sociala skyddsnätet och den i deras ursprungsland. Om invandrade är mer beroende av det sociala skyddsnätet när hänsyn tas till deras socioekonomiska status (utbildning, hälsa och så vidare) är en öppen fråga.⁷

För det tredje kan normer och traditioner bidra till att förklara de höga sysselsättningsgraderna i de nordiska länderna för både män och kvinnor (se till exempel Blau 2015, Blau & Kahn 2015 och Neuman 2018). Detta hänger samman med könsroller och arbetsfördelning inom familjen i förhållande till rollen som familjeförsörjare, barnomsorg och så vidare. I de nordiska länderna har institutioner och politik (t.ex. barnomsorg) utvecklats för att stödja ett högt arbetskraftsdeltagande för båda könen. Dessa faktorer skulle kunna spela en särskilt viktig roll för att förklara de stora sysselsättningsgapen för utrikes födda kvinnor. Olika arbetsnormer och -kulturer skulle kunna minska känsligheten för ekonomiska incitament.

Slutligen kan utrikes föddas ställning på arbetsmarknaden påverkas av diskriminering. Även om det finns vissa tecken på att detta kan vara ett problem, är det oklart om problemet är mer uttalat i de nordiska länderna än i andra länder.

En lång rad politiska åtgärder har vidtagits för att hantera eller mildra ovan nämnda hinder. De politiska åtgärderna kan delas in i åtgärder på utbudssidan som rör arbetsincitament, åtgärder på efterfrågesidan som rör efterfrågan på arbetskraft och åtgärder kopplade till bristande kvalifikationer och andra hinder som försämrar

⁷ Bratsberg m.fl. (2020) analyserar hur sjukpenning påverkar arbetsincitament. Högre förmåner minskar sysselsättning och lön, och denna effekt är större för utrikes födda. Denna skillnad förklaras dock till stor del av skillnader i lönepotential, familjestruktur och arbetsmöjligheter.

matchningen. Åtgärderna på utbudssidan inkluderar skärpta förmånsvillkor och sänkta ersättningsnivåer samt olika aktivitetskrav kopplade till bidrag (och även villkor för vistelsetid). På efterfrågesidan kan lönesubventioner uppmuntra arbetsgivare att anställa utrikes födda även om deras produktivitet understiger den gängse lönen. Detta betraktas också som en investering som ger utbildning på arbetsplatsen, inklusive kunskap om arbetsplatsnormer och -rutiner, vilket förbättrar möjligheterna att i framtiden finna sysselsättning på reguljära villkor. Åtgärder kopplade till bristande kvalifikationer inkluderar integrations- och språkutbildning, deltagande i ordinarie utbildning eller arbetsmarknadsorienterade utbildningar (t.ex. arbetsträning) samt rådgivning). Utöver dessa åtgärder kan bosättningspolitik bidra till att invandrade (flyktingar) bosätter sig där det finns arbets- och bostadsmöjligheter, men även till att förhindra segregation.

I sin jämförande studie drar Hernes m.fl. (2022) slutsatsen att Danmark har haft ett större fokus på arbetsmarknadsåtgärder, särskilt obetald praktik; Norge har på senare år lagt ökad vikt vid det ordinarie utbildningssystemet, framför allt vid dess lägre nivåer; Sverige har en avsevärt högre andel inskrivna i utbildning på minst gymnasienivå och en större andel i subventionerade anställningar jämfört med Danmark och Norge.

Arendt m.fl. (2022) sammanfattar effekterna av 40 års olika invandrings- och integrationspolitik på arbetsmarknadsutfallen för flyktingar i Danmark och kompletterar med resultat från de övriga nordiska länderna. De allmänna resultaten visar att integrations-/språkprogram, bosättningspolitik och sysselsättningsinriktade åtgärder (särskilt praktikprogram i privat sektor) har positiva sysselsättningseffekter. Att minska sociala förmåner för att stärka arbetsincitamenten har också en effekt – starkare för män än för kvinnor – men det sker till priset av ökad ojämlikhet och en förhöjd risk för fattigdom bland icke sysselsatta. I en nyligen genomförd studie finner Arendt (2024) också att minskat ekonomiskt bistånd har positiva sysselsättningseffekter för manliga men inte för kvinnliga flyktingar. Även om männen i större utsträckning finner sysselsättning, är denna effekt inte stor nog för att förhindra att flyktingars disponibla inkomst minskar (20 procent). Detta får negativa effekter, främst för kvinnor, som oftare söker sjukvård, oftare blir inlagda på sjukhus och oftare åtalas för egendomsbrott. Således kan dessa åtgärder bidra till att minska sysselsättningsgap, men inte eliminera dem, och de är därmed kopplade till ökande inkomstklyftor.

Huruvida dessa sysselsättningseffekter är stora eller små är öppet för diskussion. För det första kan de måttliga effekterna tolkas som att arbetsmarknadsmöjligheterna för denna grupp i högre utsträckning hämmas av otillräckliga kvalifikationer i vid bemärkelse än av ekonomiska incitament att arbeta. För det andra belyser resultaten att bidragsminskningar innebär en avvägning mellan vinsterna för de som hittar ett jobb och kostnaderna för de som inte gör det och får lägre bidrag och därmed lägre levnadsstandard. Detta kan också ha dynamiska effekter, som kan vara positiva för barn som växer upp i familjer där föräldrarna arbetar, och negativa för de barn som växer upp i familjer nära eller under fattigdomsgränsen. Jakobsen m.fl. (2017) undersöker effekten av minskade bidrag på barnens utbildningsresultat och finner ingen effekt. Vidare arbetar inte barn till flyktingar som påverkas av bidragsminskningarna mer under uppväxten för att kompensera för lägre familjeinkomst. Dustmann m.fl. (2024) finner dock att bidragsminskningarna i Danmark (se avsnitt 2.5 nedan för detaljer) hade negativa effekter på barn under deras

förskole- och skolår. Dessa barn hade sämre skolresultat, minskat välbefinnande och lägre allmän utbildningsnivå. Som vuxna hade de lägre sysselsättning och löner samt högre grad av kriminalitet.

Invandring ger också upphov till fördelningsfrågor för den befintliga befolkningen, eftersom det kan förstärka kapplöpningen mellan teknologi och utbildning genom att öka utbudet av arbetskraft med låg utbildningsnivå. Detta kan skapa ett nedåtryck på löner eller sysselsättning i inkomstfördelningens nedre del. Detta kan i sin tur leda till sociala spänningar om låginkomsttagare märker att deras arbetsmarknadsutsikter försämras.⁸ Samtidigt kan höginkomsttagare dra nytta av att ett större utbud av lågkvalificerad arbetskraft sänker priset på vissa tjänster. Minimilöner – fastställda i antingen lag eller kollektivavtal – innebär att nedåtrycket på lönerna dämpas. Detta utesluter dock inte att utrikes födda arbetstagare kan underbjuda nationella arbetsnormer. Även om utrikes födda i princip ska erbjudas samma arbetsvillkor som inrikes födda, finns det olika sätt att kringgå detta. Detta kan ske genom så kallade utstationerade arbetstagare som tillfälligt arbetar i ett annat EU-land men under villkor som bestäms i deras hemland. I en metaanalys av den empiriska litteraturen finner Nedoncelle m.fl. (2024) att effekten av invandring på inhemska löner generellt är liten eller noll, förutom i USA. Foged m.fl. (2022) visar att institutioner spelar en viktig roll och kan dämpa löneeffekter.

Fördelningsproblem kan uppstå i en annan dimension om utrikes födda och etniska minoriteter är geografiskt segregerade från inrikes födda (se Tunström & Wang 2019). Detta är mest uttalat i Sverige, men det är ett problem även i Danmark. I Norge är det ett växande problem, medan det är ett mindre problem i Finland. En potentiellt viktig effekt av geografisk segregation är om det påverkar barnens utbildningsmöjligheter och -utfall. Denna fråga har diskuterats i samband med en reform i Sverige i början av 1990-talet som gav större flexibilitet i valet av skola. Böhlmark m.fl. (2015) visar att skolsegregationen mellan inrikes och utrikes födda, samt mellan barn till hög- och lågutbildade föräldrar, har ökat i regioner där skolval har blivit vanligare. Effekten är dock kvantitativt liten, och Sverige rankas fortfarande som ett land med ett lågt till måttligt segregerat skolsystem. Den nordiska traditionen med en enhetlig obligatorisk skolgång kan ses som ett sätt att motverka segregationens konsekvenser och främja lika möjligheter. Föräldrars bakgrund har dock fortsatt stor betydelse för barns utbildningsutfall, men det finns ingen indikation på att denna effekt har blivit starkare efter skolreformerna (se Holmlund 2016 för referenser och diskussion).

2.3 Offentliga finanser

Den nordiska välfärdsmodellen bygger på universella principer som syftar till att säkerställa lika tillgång till det sociala skyddsnätet och välfärdstjänster baserat på behov snarare än betalningsförmåga. Modellens finansiella grund utgörs av olika skattekällor, där den direkta och indirekta beskattningen av förvärvsinkomst står för mer än 80 procent av alla skatteintäkter (se till exempel SOU 2015:53). Ett utmärkande drag är att rättigheter i allmänhet inte är inkomstbaserade, vilket är avgörande för hur

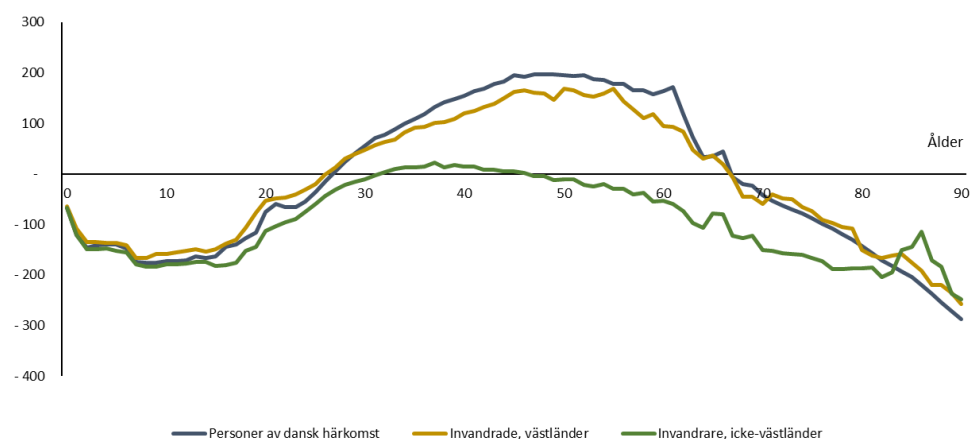
⁸ Det är också möjligt att vissa grupper kan dra nytta av att det finns en komplementaritet mellan de färdigheter som innehas av inrikes födda arbetstagare och de som innehas av utrikes födda (se t.ex. Foged och Peri 2016).

modellen både tillhandahåller försäkringsskydd och omfördelar resurser. Detta innebär att förändringar i sysselsättningsgraden får stora budgeteffekter, eftersom icke sysselsatta i regel har rätt till inkomststöd och bidrar med mindre skattebetalningar. En övergång från icke-sysselsättning till sysselsättning har det därför en dubbel budgeteffekt genom att både minska de offentliga utgifterna och öka de offentliga intäkterna – och vice versa för en övergång från sysselsättning till icke-sysselsättning. Eftersom välfärdsstaten är omfattande är denna effekt betydligt starkare än i länder med mindre generösa välfärdssystem. Det följer att ett stort sysselsättningsgap för utrikes födda (särskilt flyktingar och anhöriginvandrare) har en avsevärd finansiell påverkan på välfärdsstaten.

Kärnan i välfärdsmodellen illustreras genom att beakta hur nettobidrag till välfärdsstaten beror på ålder (se figur 2.6). Nettobidraget beräknas som skattebetalningar minus transfereringar och nyttjande av välfärdstjänster för en genomsnittlig person i en viss ålder. Som barn och ung vuxen är genomsnittsinvididen nettomottagare (barnomsorg och utbildning). I 20-årsåldern, efter avslutad utbildning, blir hon nettobidragsgivare, och i åldersgruppen 65+ blir hon återigen nettomottagare (främst genom ökat nyttjande av sjukvård och pensioner). Detta kan ses som ett samhällsligt kontrakt mellan generationer som länkar samman individer i olika faser av livet; de yrkesverksamma via skattebetalningar säkerställer den finansiella basen för unga och äldre. Figur 2.6 visar också nettobidrag för invandrade efter ålder. Skillnaden mellan personer av dansk härkomst⁹ och invandrade från västländer är marginell, men det finns betydande skillnader för invandrade från icke-västländer. Dessa skillnader hänger nära samman med skillnader i sysselsättningsgrad (se till exempel OECD 2013 och Hansen m.fl. 2017).

Figur 2.6 Nettobidrag efter ålder, Danmark, 2017

Tusental danska kronor

Källa: Finansministeriet (2020)

Det danska Finansministeriet publicerar regelbundet rapporter som bedömer invandringens konsekvenser för de offentliga finanserna.¹⁰ Figur 2.7 visar det

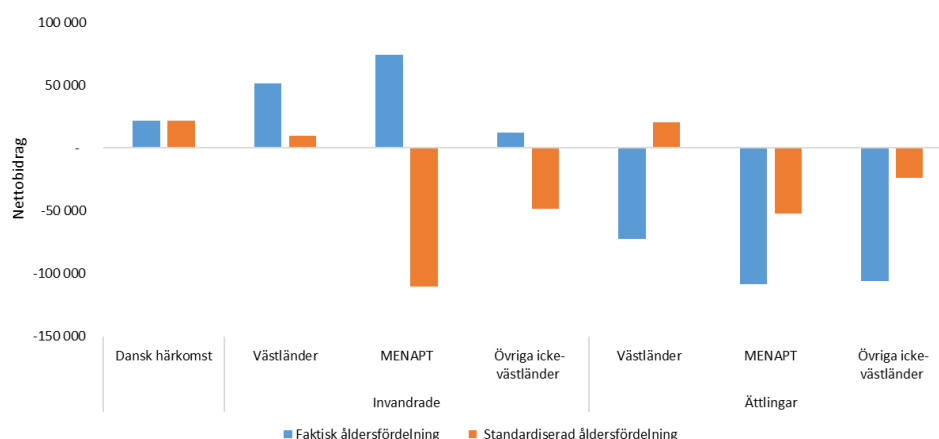
⁹ Personer av dansk härkomst (*dansk oprindelse*) är i dansk statistik personer oavsett födelseort som har åtminstone en förälder som både är dansk medborgare och född i Danmark samt personer födda i Danmark för vilka information om föräldrarna saknas.

¹⁰ För liknande analyser för Sverige, se Konjunkturinstitutet (2025).

genomsnittliga årliga nettobidraget för personer med dansk härkomst, invandrade och ättlingar till invandrade från icke-väsländer. Invandrade har en annan åldersfördelning (de är generellt yngre) än personer med dansk härkomst, och denna fördelning förändras över tid på grund av stora variationer i invandringen. För att ta hänsyn till detta visar figuren både faktiska och standardiserade nettobidrag, där det senare bygger på antagandet att åldersfördelningen motsvarar den för personer med dansk härkomst. Eftersom den genomsnittliga invandrade är i arbetsför ålder, är det genomsnittliga årliga nettobidraget positivt – även för invandrade från Mellanöstern och Nordafrika samt Pakistan och Turkiet – och till och med högre än för personer av dansk härkomst. För ättlingar gäller det motsatta, vilket speglar att dessa grupper i dagsläget domineras av relativt unga individer. På grund av skillnaderna i åldersfördelningen går det inte att utifrån ögonblicksbilder baserade på gruppernas nuvarande sammansättning bedöma långsiktiga eller strukturella effekter. När man betraktar de standardiserade nettobidragen (med antagandet att grupperna har samma åldersfördelning) framgår det att endast invandrade och ättlingar från väsländer har positiva nettobidrag, och att de är lägre än för personer av dansk härkomst.

Figur 2.7 Nettobidrag för invandrade och deras ättlingar, Danmark, 2019

Danska kronor

Anm. Standardiserade nettobidrag beräknas under antagandet att åldersfördelningen är densamma som för personer av dansk härkomst.

Källa: Finansministeriet (2023)

Vid tolkning av dessa resultat bör man notera att det även finns stora skillnader i nettobidrag bland personer av dansk härkomst och att det är möjligt att identifiera grupper som har både positiva och negativa nettobidrag. Detta är en konsekvens av de inbyggda försäkrings- och omfördelningsmekanismerna i välfärdsmodellen. De innebär till exempel att individer med stark anknytning till arbetsmarknaden (t.ex. friska och välutbildade) är nettobidragsgivare, medan individer med svagare förankring på arbetsmarknaden, till exempel på grund av hälsoproblem (sjuk- eller aktivitetsersättning), är nettomottagare. I detta perspektiv är det inte förvånande att flyktingar och deras anhöriga som beviljats uppehållstillstånd på humanitär grund är nettomottagare. Det väcker likväl frågan om det är möjligt att förbättra dessa grupps förmåga att försörja sig själva och bli mindre beroende av välfärdssystemet. Dessutom föranleder det en diskussion om samhällets kapacitet och politiska vilja att ta emot flyktingar (och anhöriginvandrade).

2.4 Velfärdsstatens pull- och push-effekter

Velfärdsstaten är ett underförstått samhällskontrakt som genom sina universella drag säkerställer att individen har tillgång till välfärdstjänster och ekonomiskt stöd beroende på händelser som kan inträffa under livets gång. Finansieringen baseras på inkomst (när den tjänas in eller konsumeras). Som alla försäkringskontrakt är systemet sårbart för negativa urvalseffekter. Dessa kan uppstå genom migration på två sätt. Den ena kanalen går via invandring, om modellen attraherar – pull-faktorn – invandrade som tenderar att vara nettomottagare av välfärdsarrangemanget, även kallat en ”magneteffekt” (se Borjas 1999). Den andra kanalen går via utvandring, om vissa nettobidragsgivare väljer att ställa sig utanför underförstådda kontraktet – push-faktorn – genom att utvandrar. Båda dessa urvalsmekanismer utmanar välfärdsmodellens finansiella hållbarhet (se till exempel Andersen 2008). Viktigt är att välfärdsstaten inte bara påverkas av migration, utan även kan ge upphov till pull- och push-effekter som påverkar migrationsflöden. Frågan är om dessa krafter är starka nog att de i väsentlig grad hotar välfärdsmodellens hållbarhet, vilket i sin tur kan utlösa en kapplöpning mot botten som tvingar fram en nedmontering av välfärdsstaten och gör den mindre omfördelande.

För att diskutera dessa frågor kan man först se till invandring, där det är ett faktum att flyktingar (och anhöriginvandrare) har lägre sysselsättningsgrad och därför ett större beroende av välfärdssystemet än befolkningen i stort (se ovan). Dessa effekter kan dock tolkas ur både ett ex ante- och ett ex post-perspektiv. Ex post, oavsett vad som drivit invandringen, kan asylsökande ha en sysselsättningsgrad under genomsnittet till exempel på grund av bristande kvalifikationer eller nedsatt arbetsförmåga. Ex ante uppstår frågan om migrationsflöden påverkas av välfärdens generositet. Detta kan ske i en obetingad och en betingad form, där den förra avser fallet där beslutet att migrera bestäms av välfärdens generositet, och den senare avser fallet där en individ som redan bestämt sig för att migrera väljer potentiellt mottagarland beroende på välfärdens generositet. Tidiga studier fann inget starkt empiriskt stöd för magneteffekten (se till exempel Pedersen m.fl. 2008 och Giulietti m.fl. 2013), och pekar i stället på nätverkseffekter som viktiga för valet av destinationsland. Däremot finns det vissa indikationer på att flyktingar med längre utbildning söker sig till länder där kvalifikationer ger hög avkastning, medan de med kortare utbildning tenderar att söka sig till länder med enklare migrationsförfaranden och generösare välfärd (se Alcidi & Gros 2019). En nyligen publicerad studie av Agersnap m.fl. (2020) utnyttjar förändringar i bidragsgenerositet specifikt riktade mot invandrade i Danmark i ett kvasiexperimentellt upplägg, och de finner att bidragsgenerositet har en positiv effekt på invandringsflöden (asyl och familjeåterförening). Detta resultat bör tolkas som en effekt på valet av mottagarland för dem som redan bestämt sig för att migrera.

Velfärdsstaten kan också påverka arbetskraftsmigration. Öst-västliga migrationsmönster inom EU har i huvudsak påverkats av inkomstskillnader, medan mer nyliga syd-nordliga migrationsmönster har drivits av arbetslöshet (se Alcidi & Gros 2019). Reservationslönen för potentiella arbetskraftsmigranter kan vara lägre när de migrerar till länder med generösa välfärds- och socialförsäkringsförmåner, på grund av optionsvärdet av att få tillgång till dessa system (se Bratsberg m.fl. 2020). Efter migrationen, när rättigheterna har förvärvats, stiger reservationslönerna, vilket ger arbetsgivare ett incitament att byta ut arbetstagaren mot en ny invandrad som är beredd att acceptera lägre lön. Som följd uppstår en överomsättning av arbetskraft, och företag skjuter över en del av sina kostnader på det offentliga. Bratsberg m.fl.

(2020) visar, baserat på norska data, att det finns hög överomsättning av arbetskraft i företag med många arbetstagare från de nya EU-medlemsländerna.

Välfärdens generositet kan också påverka återvandring vid arbetslöshet. Arbetskraftens rörlighet som svar på ekonomiska förändringar innebär att arbetskraft bör flöda in när arbetsmarknaden är stark och flöda ut när den är svag. Men om förmånerna är höga i förhållande till jämförelselöner (t.ex. i ursprungslandet), kan denna mekanism fungera asymmetriskt: Arbetskraftsinvandrare attraheras när arbetslösheten är låg, men återvänder inte i samma utsträckning när arbetslösheten är hög. En studie för Norge av Bratsberg m.fl. (2020) visar att finanskrisen drabbade arbetskraftsinvandrare oproportionerligt hårt. Men trots att den negativa arbetsmarknadschocken ökade återvandringen, stannade merparten av arbetskraftsinvandrarna kvar i Norge och tog ut arbetslöshetsersättning. Andersson och Wadensjö (2025) finner att arbetskraftsinvandrares benägenhet att återvända är högre bland de mer framgångsrika (högutbildade, höginkomsttagare) än bland de mindre framgångsrika.

Vad gäller utvandring fokuserar den politiska debatten ofta på skatter som den viktigaste push-faktorn. Skatternas potentiella effekter skiljer sig från den vanliga diskussionen om deras snedvridning av arbetsutbudet, eftersom utvandring inte är en respons på den intensiva marginalen utan på den extensiva. En utvandrad avsäger sig hela välfärdspaketet – det vill säga inte bara skattebetalningar, utan även tillgången till det sociala skyddsnätet och de offentligt tillhandahållna tjänsterna. Trots att utvandring påverkar rätten till hela paketet, kan beslutet att utvandra fattas i full vetskap om individen är nettobidragsgivare eller nettomottagare i systemet. Närmare bestämt kan utvandring ske efter att en skattefinansierad utbildning slutförts och arbetsmarknadsvärdet av det förvärvade humankapitalet är känt. Det är till och med möjligt att återvända vid högre ålder och därmed återinträda i systemet som nettomottagare. Utvandring har två drivkrafter: att undkomma skattebetalningar – vilket kan ses som en implicit återbetalning av de utbildningssubventioner som erhållits under uppväxten – och att potentiellt bosätta sig i ett land där utbildningspremier är högre eftersom individer där i större utsträckning själva finansierar sin utbildning. Denna typ av selektion skulle potentiellt kunna ha stor påverkan på välfärdsstaten, men är i dagsläget inte något omfattande problem. Empiri visar att unga, särskilt män, är mer benägna att utvandra. Det rör sig dock mer om kompetenscirkulation än kompetensflykt, eftersom många vid någon tidpunkt återvänder till sitt ursprungsland. Undantag finns, då Storbritannien och USA är nettovinnare i konkurrensen om kompetens och har lyckats attrahera fler högutbildade. Mer allmänt visar empiriska studier att arbetskraftsmigration inte enbart drivs av löneskillnader utan även av strukturella faktorer såsom allmän livstillfredsställelse, möjligheter för barn, kvalitet på och tillit till nationella institutioner samt attraktiva stadsmiljöer (se EBRD 2018 och Atoyan m.fl. 2016). Detta understryker att det är hela ”paketet” som styr incitamenten att utvandra, och att de nordiska ländernas bättre balans mellan arbete och fritid kan dämpa push-effekter – eller till och med skapa en pull-effekt som attraherar högutbildade.

Det kan även finnas ett inslag av skattekonkurrens i syfte att attrahera högutbildade och höginkomsttagare. Flera EU-länder erbjuder förmånliga skatteregler för utlänningar, i vissa fall särskilt riktade mot höginkomstgrupper. Nya mikrostudier om hur migration reagerar på skatter har sammanställts av Kleven m.fl. (2019). För höginkomsttagare (den översta procenten av inkomstfördelningen) är elasticiteten i

antalet utlänningar i förhållande till det genomsnittliga nettoskatteuttaget (ett minus den genomsnittliga skatten) ca 1,6. Denna höga elasticitet avser dock en ganska snäv grupp med litet platsspecifikt humankapital och svaga band till specifika arbetsgivare, såsom särdeles framstående forskare, entreprenörer och idrottsutövare, och är inte representativ för arbetsmarknaden i stort.

Ytterligare aspekter uppstår i relation till migranternas rättigheter och skyldigheter – en fråga som också aktualiseras vid migration mellan EU-länder.¹¹ Även om den inre marknaden tillåter arbetskraftsrörlighet, uppstår frågor kring migranternas rättigheter (tillgång till välfärdssystem) och skyldigheter (skattebetalningar). Olikheter i nationella regelverk kan hämma den inre marknads funktion, men medför dessutom problem vad beträffar välfärdssystemens täckning och risker att deras olikheter utnyttjas.¹² EU:s system för samordning av socialförsäkringssystemen fastställer principer för att skydda sociala rättigheter för personer som flyttar inom unionen (se till exempel EEAG 2020). Även om principerna är tydliga när det gäller att säkerställa att migrantarbetare har socialt skydd, uppstår i praktiken ett antal problem. När EU-domstolen tolkar dessa principer tenderar den dessutom att ge rörligheten företräde framför välfärden.

Det uppstår problem eftersom arbetskraftens fria rörlighet samverkar med EU-ländernas olika välfärdssystem. Ta till exempel arbetslöshetsförsäkringen: Om migrantarbetare inom EU har rätt till arbetslöshetsersättning i hemlandet, har de också rätt att ansluta sig till arbetslöshetsförsäkringssystemet i destinationslandet (förutsatt att eventuella medlemsavgifter eller motsvarande betalas). Även om ersättningsgraden hypotetiskt sett är densamma i de två länderna, är ersättningens reala värde (i köpkraftsjusterade termer) det generellt sett inte. Därav följer att ersättningsnivån i ett höginkomstland (såsom i de nordiska länderna) kan överstiga genomsnittslönen i hemlandet. Detta innebär att arbetslöshet inte medför någon allvarlig inkomstförlust för migrantarbetaren, eftersom inkomsten då fortfarande är lika hög som eller högre än i hemlandet. Till och med för studerande uppstår problem, eftersom rätten till studiestöd kan erhållas genom en kortare anställning i ett land med generösa studiestödssystem (som till exempel Danmark och Nederländerna), och när rättigheten väl beviljats kan den studerande rentav exportera stödet genom att välja att studera i ett annat land.

Dessa problem uppstår eftersom utformningen av det sociala skyddsnätet bygger på uppfattningar om social inkludering, där ersättningsnivåerna ska möjliggöra en socialt anständig levnadsstandard. Därför är ersättningsnivåerna satta i proportion till den rådande inkomstnivån. För att relativt generösa ersättningsnivåer ska vara förenliga med en hög sysselsättningsgrad är rätten till förmåner villkorad, exempelvis på aktivt deltagande i arbetsmarknadsåtgärder. Möjligheten att exportera förmåner utmanar båda dessa principer. För det första, om förmåner exporteras till ett land med lägre

¹¹ EU-medborgare kan bo fritt i ett annat land i upp till tre månader eller längre om de är arbetstagare eller egenföretagare eller om de har tillräckliga resurser för att försörja sig själva och sina familjer. Även om en EU-medborgare inte längre är anställd eller egenföretagare, behålls arbetstagar-/egenföretagarstatusen under vissa förutsättningar. Däremot kommer icke-arbetskraftsinvandrare inte automatiskt att få rätt till välfärdsförmåner. Efter fem års vistelsetid får medborgare rätt till permanent uppehållstillstånd och att behandlas på samma sätt som medborgare i den aktuella medlemsstaten.

¹² Det bör också noteras att principerna fungerar väl på vissa områden. Pensionsrätt förvärfvas vanligtvis genom bosättning eller arbete. Pensioner kan exporteras enligt en aggregationsprincip och den så kallade pro rata-principen, vilket innebär att en migrants totala pension utgörs av pensioner från olika länder i proportion till den del av arbetslivet som har tillbringats i respektive land.

löneläge, blir förmånernas reala värde högt.¹³ Ett exempel är barnbidrag. De betalas ut av det land där migrantarbetaren är verksam till migrantens barn, även om dessa bor kvar i ursprungslandet (t.ex. när en förälder flyttar för att arbeta i ett annat land och den andra föräldern stannar kvar med barnen). Även om detta problem inte är stort i kvantitativa termer har det fått betydande politisk uppmärksamhet och blivit en symbol för att ”arbetslinjen” fått företräde framför ”välfärdslinjen” i EU-politiken. Ett annat exempel är pensionärer – så kallade ”snowbirds” – som tar med sig sin pension från till exempel Nordeuropa till ett varmare klimat i Sydeuropa, som ofta dessutom erbjuder förmånligare beskattning. Dessa pensionärer har dock möjlighet att återvända till hemlandet för att få tillgång till skattefinansierad sjukvård vid allvarliga hälsoproblem. Samma typ av problem uppstår för andra förmåner, till exempel vid utvandring av personer med sjukersättning. För att minska detta problem har det föreslagits att indexera förmånerna utifrån levnadsförhållandena i det land där förmånerna erhålls.¹⁴ Det skulle säkerställa att ersättningsnivåerna inte är oproportionerligt höga i mottagarlandet och att de inte snedvrider migrationsbeslut (det finns exempel på att arbetsgivare har använt tillgången till barnbidrag som ett rekryteringsargument). Argumentet för ett sådant förslag är att det minskar snedvridningar och oavsiktliga konsekvenser samtidigt som det upprätthåller skyddet i det sociala sammanhang där individen befinner sig. Motargumentet är att det kan ses som diskriminering på grund av vald bostadsort.

Slutligen bygger den nordiska välfärdsmodellen på en balans mellan incitament och försäkringsskydd, genom att erbjuda relativt generösa sociala förmåner samtidigt som de görs villkorade, till exempel genom krav på aktivt arbetssökande eller deltagande i arbetsmarknadsprogram (så kallade ”workfare”-villkor). I princip gäller dessa villkor även när förmånen exporteras genom utvandring, men det är svårt att tillämpa dem om destinationslandet inte har motsvarande villkor. Därför kan även utvandring utmana välfärdsstatens grundläggande principer.

2.5 Politisk-ekonomiska svar

Den politisk-ekonomiska litteraturen tyder på att en homogen befolkning är avgörande för att upprätthålla politiskt stöd för en utbyggd universell välfärdsstat (se till exempel Alesina & Glaeser 2004 och Alesina m.fl. 2021). Argumentet är att homogenitet innebär ett brett och gemensamt intresse för välfärdsarrangemangen och den implicita försäkring de ger. Detta antyder att det politiska stödet för välfärdsstaten kan vara på väg att försvagas, och att om migrationsflöden gör befolkningen mindre homogen kan det leda till en nedmontering. Detta är särskilt relevant när man beaktar skillnader i sysselsättningsgrad och beroende av välfärdssystemet.

Det har också hävdats att populistiska rörelser stärkts sedan man misslyckats med att kompensera de som påverkats negativt av globaliseringen – både vad gäller handel och migration. Docquier och Rappoport (2025) finner att invandring av lågutbildade

¹³ Dessa problem kan bli större eftersom de nordiska länderna följer en bruttoprincip där alla förmåner är skattepliktig inkomst varmed nivåerna före skatt är högre.

¹⁴ Österrike har infört ett sådant system, men har fällits i EU-domstolen, som anser att systemet ”utgör indirekt diskriminering på grund av nationalitet, vilket oavsett omständigheterna inte kan rättfärdigas” (egen översättning, se <https://www.dw.com/en/eu-court-rules-against-austria-on-migrants-child-benefits/a-62162160>).

tenderar att öka stödet för högerpopulism, vilket i sin tur kan ha en negativ effekt på invandring av högutbildade. Dustmann m.fl. (2019) använder bosättningspolitik för att analysera politiska reaktioner när andelen flyktingar i befolkningen ökar, och finner att detta ökar väljarstödet för invandringskritiska högerpartier. Effekten är dock omvänd i de största och urbana kommunerna. Regionala skillnader kan leda till fragmentering och populism (se Gould & Hijzen 2016 och Protzer 2021).

I ett bredare perspektiv finns det inga tecken på minskat stöd för eller nedmontering av välfärden i de nordiska länderna. En möjlig förklaring är att synen att migration leder till nedmontering av välfärdsstaten förbiser andra tänkbara politiska svar på de utmaningar som migration medför. Två viktiga svarskanaler är förmånsvillkor och invandringsregler. Sådana anpassningar för dock med sig utmaningar, vilket framgår av de olika vägar som tidigare valts av Danmark och Sverige. Sverige valde en strategi med mer generösa invandringsregler och förlitade sig i högre grad på den generella utformningen av det sociala skydds nätet och dess villkor för att stödja en hög sysselsättningsgrad bland invandrade. Danmark har däremot under flera år valt en annan väg genom att skärpa invandringsreglerna och förändra villkoren för rätt till välfärden. Det följande avsnittet går närmare in på dessa svar med fokus på förmånsvillkor och invandringsregler.

ERSÄTTNINGSNIVÅER OCH FÖRMÅNSVILLKOR

Bland de nordiska länderna är det Danmark som gjort de mest genomgripande förändringarna i det sociala skydds nätet som svar på välfärdsberoende bland invandrade. För att undvika att differentiera rätten till stöd utifrån till exempel nationalitet har generella villkor utifrån vistelsetid införts, men dessa riktar sig i praktiken mot invandrade. Reglerna gäller för det danska ekonomiska biståndet (*kontanthjælp*), som är grunden i det sociala skydds nätet och utgör ett ekonomiskt golv för alla som inte kan försörja sig själva eller sin familj. Dessa regler har införts både för att påverka invandringsflöden (minska pull-effekten) och för att stärka incitamenten till utbildning och arbete. Även om dessa villkor inte helt och hållet riktar mot invandrade – eftersom de också påverkar danskar som återvänder efter längre utlandsvistelser – är effekten störst för invandrargrupper med låg sysselsättningsgrad och därmed hög sannolikhet att få ekonomiskt bistånd. Dessa reformer utgör en kvalitativ förändring av modellen genom att frångå de universalistiska principerna om lika rätt till socialt skydd oavsett tidigare historik (anställning, skatteinbetalningar och så vidare). Det har förekommit frekventa politiska förändringar och delade politiska meningar på detta område. Den övergripande trenden under senare år har dock varit en skärpning av såväl invandringsregler som förmånsvillkor, och dessa förändringar har ett brett politiskt stöd i Folketinget. Det bör noteras att de universalistiska principerna alltjämt gäller för välfärdstjänsterna.

Det danska sociala skydds nätet har numera ett vistelsetidskrav¹⁵ som innebär att medborgare utanför EU/EES måste ha bott i Danmark i 9 av de senaste 10 åren för att ha rätt till ekonomiskt bistånd. Om detta villkor inte är uppfyllt har individen rätt till så kallade ”integrationsförmåner”, vilka motsvarar ca 50–80 procent (beroende på familjesituation) av det ekonomiska biståndet. När detta krav infördes 2002 var kravet

¹⁵ Ett vistelsetidskrav för offentliga skattefinansierade pensioner tillämpas i de flesta länder, inklusive de nordiska länderna (se ovan).

att ha bott i Danmark 7 av de senaste 8 åren.¹⁶ Det avskaffades 2012, återinfördes 2015, och ändrades 2019 till 9 av de senaste 10 åren (kravet gäller alla – utom EU/EES-medborgare – som har haft minst 12 månaders sammanhängande vistelse utanför Danmark). Den senaste reformen träder i kraft 2025 och innebär även en förenkling av förmånsstrukturen.

Därutöver finns ett sysselsättningsvillkor för rätten till fullt ekonomiskt bistånd, som kräver minst 225 timmars (icke-subventionerat) arbete under de senaste 12 månaderna för att inte stödet ska reduceras eller falla bort. Villkoret infördes 2006, avskaffades 2012, återinfördes 2015 och ändrades igen 2025.¹⁷ Utöver detta infördes 2019 ett krav på att ha arbetat minst 2½ år under de senaste 10 åren. Från och med 2025 införs ett aktivitetskrav (*arbejdspligt*) för dem som inte uppfyller villkoren för vistelsetid och sysselsättning. Kommunen beslutar då om vilken specifik aktivitet som krävs för att individen ska behålla rätten till stöd.

Det finns även ett tak för det totala stödbeloppet som en familj eller individ kan få, vilket omfattar summan av ekonomiskt bistånd/utbildningsbidrag, bostadstillägg och särskilda tillägg (detta krav infördes 2016).

Även om de ovan nämnda förändringarna är generella och därmed gäller alla, påverkar de invandrade i högre grad på grund av deras större beroende av ekonomiskt bistånd. År 2024 var något mer än 22 procent av mottagarna av ekonomiskt bistånd invandrade från icke-västländer, medan deras andel av befolkningen låg på ca 7 procent. År 2021 var 24 procent av de under den relativa fattigdomsgränsen invandrade från icke-västländer, trots att de endast utgjorde omkring 6 procent av befolkningen (Danmarks Statistik 2023). Liknande mönster kan ses när man ser till levnadsstandard och materiell fattigdom (se Benjaminsen m.fl. 2016). Detta kan ha negativa effekter i form av brottslighet, men också minskad social inkludering, vilket kan vara skadligt för integrationen, och möjligen även för barnen, se vidare diskussionen i avsnitt 2.2.

Den empiri som redovisats i avsnitt 2.2 visar också att även om dessa politiska åtgärder haft vissa positiva effekter på sysselsättningen (särskilt för män), har de samtidigt lett till ökade inkomstskillnader. Socialpolitik utformas i allmänhet så att incitament (effektivitet) och ojämlikhet (fördelningshänsyn) balanseras. Reformen visar dock att det inom detta område accepteras större ojämlikhet för att stärka arbetsincitamenten och avskräcka invandring. Kort sagt accepteras en annan avvägning mellan effektivitet och rättvisa för invandrade än för den befintliga befolkningen. I den politiska debatten har argumenten varit att det är nödvändigt att skapa en tydligare incitamentsstruktur för denna grupp och att begränsa invandringen samt att lägre bidragsnivåer kan rättfärdigas om de sporrar individer att utbilda sig och

¹⁶ Systemet har en föregångare i ett system som infördes 1999, "introduktionsbidraget", som var riktat till alla invandrade, men avskaffades 2000 eftersom det ansågs diskriminerande. När systemet infördes 2002 gjordes en åtskillnad mellan introduktionsbidrag och startbidrag, det förstnämnda var tillgängligt de första tre månaderna efter ankomst, under förutsättning att man deltog i ett introduktionsprogram, efter vilket startbidrag var tillgängligt. Nivån på förmånerna i de två systemen var i princip densamma.

¹⁷ Sysselsättningsvillkoret som infördes 2006 krävde 2½ års arbete inom en sjuårsperiod. Det infördes den 12 juli 2006 men avskaffades redan den 1 januari 2012 och hann därför aldrig få fullt genomslag. År 2003 infördes en regel för par, där det ekonomiska biståndet reducerades (med 500 danska kronor per månad) om en av parterna hade fått ekonomiskt bistånd i mer än sex månader. Denna regel avskaffades 2012. År 2006 infördes en "timregel" för par, enligt vilken den ena parten förlorade rätten till ekonomiskt bistånd om (a) paret hade tagit emot stöd de senaste två åren, och (b) någon av parterna inte hade haft ordinarie arbete i minst 300 timmar under de senaste två åren. År 2011 höjdes kravet till 450 timmar. Regeln avskaffades 2012.

hitta arbete som förbättrar framtida inkomstmöjligheter. Avstegen från den universalistiska principen kan å ena sidan ses som en kvalitativ förändring av välfärdsmodellen, men å andra sidan som ett sätt att undvika allmän nedmontering och därmed bevara välfärdsmodellen för de permanent boende.

INVANDRINGSREGLER

Invandringsflöden kan påverkas genom nationella regler och bestämmelser. Som EU-medlemmar är de nordiska länderna del av den europeiska inre marknaden (Norge som en medlem av Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, EES), varmed fri rörlighet gäller för arbetskraft inom EU. Nationell reglering av invandringsflöden avser invandring från länder utanför EU-området och rör således främst asylsökande och anhöriginvandrare. Det finns en flernivåstruktur av regler och bestämmelser för migration, inklusive FN-konventioner, Europeiska sociala stadgan (ESC) och Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna (ECHR) för Europarådets 47 medlemsstater (inklusive alla 27 EU-länder), EU-lagstiftning för medlemsländerna samt slutligen nationell lagstiftning (se till exempel EEAG 2017 för detaljer).

Reglerna för individer som vill resa in i ett land av humanitära skäl är mycket komplexa, men de övergripande principerna är tydliga och delas av de flesta länder. Konventioner definierar en rätt att söka asyl, men innebär ingen skyldighet för stater att erbjuda skydd till alla som ansöker. Detta lämnar utrymme för olika tolkningar och tillämpningar av reglerna.

Länder tolkar kriterierna för att bevilja asyl olika, inklusive kriterierna för att ge tillfälligt skydd och permanent asyl. Den exakta tillämpningen har varierat mellan länder och över tid, även för specifika grupper och omständigheter, som i fallet med flyktingar från Ukraina, som i både Danmark och Norge fick särskild status. Länder har särskilt olika tolkningar av vad som räknas som ”säkra ursprungsländer” och ”säkra tredje länder”, samt olika väntetider, regler för familjeåterförening och så vidare (se till exempel European Union Agency for Fundamental Rights 2016).

Vid utformningen av invandringsregler finns en konflikt mellan den etiska och humanitära skyldigheten att hjälpa individer i svåra situationer och rätten för mottagarländernas medborgare att bestämma vilka som får tillträde till deras territorium. Det senare kan bli en central fråga om storskalig invandring utmanar ett samhälle ekonomiskt eller kulturellt.

För att avskräcka asylsökande kan länder låta processer för att hantera ansökningar, bevilja familjeåterförening och så vidare vara långsamma och osäkra. Samtidigt är det allmänt vedertaget att långa och osäkra beslutstider hämmar senare integration i samhället, även på arbetsmarknaden (se OECD 2016). Det finns alltså en avvägning mellan att minska antalet asylsökande och att främja integration av dem som beviljas asyl.

Därtill är det inte alltid lätt att göra en tydlig åtskillnad mellan flyktingar och arbetskraftsinvandrare, eftersom det ofta finns många olika skäl till migration och det föreligger informationsasymmetrier mellan sökande och asylhandläggare. Vid utformningen av migrationspolitik ställs man även inför dilemmat att de som lyckas ta sig till gränsen (vid avlägsna konflikter) utgör ett urval av de fördrivna och sällan inkluderar befolkningens svagaste. Att hålla kvar flyktingar i asylcenter är omstritt eftersom det kan förvärra situationen för personer från exempelvis krigszoner. Ett

ytterligare problem är att det även efter att asylansökningar avslagits inte alltid är enkelt att verkställa återvändande. Förslaget att etablera så kallade återvändandecenter utanför EU är kontroversiellt men planeras att genomföras av både Danmark och Storbritannien.

Även om de nordiska länderna historiskt har haft ganska flexibla regler för asylsökande och familjeåterförening, har förändringarna över tid varit betydande och politiken inom detta område är omdebatterad. Danmark antog en mer restriktiv linje redan under slutet av 1990-talet och 2000-talet, medan Sverige fram till 2022 hade en betydligt mer inkluderande hållning. Under 2023 har även Norge skiftat till en mer restriktiv politik.

Ett exempel på en politisk åtgärd är den så kallade 24-årsregeln som infördes i Danmark 2002. För familjeåterförening enligt denna regel krävs att båda parterna i ett gift (eller registrerat) par är minst 24 år gamla. Parets samlade anknytning till Danmark måste vara starkare än till något annat land. Parten som bor i Danmark måste ha en tillräckligt hög inkomst och får inte ha mottagit ekonomiskt bistånd under de senaste tre åren. Dessutom måste paret ha ett lämpligt boende. Syftet med regeln var att förhindra tidiga familjebaserade äktenskap och att begränsa invandringen.

Beviljade flyktingar får i regel tillfälliga uppehållstillstånd (som kan förlängas om grunden för uppehåll fortfarande bedöms gälla) och tanken är att de ska återvända till ursprungslandet när situationen så tillåter. I praktiken blir vistelsen dock ofta långvarig, vilket väcker svåra dilemman. Under vistelsen i värdlandet finns det goda skäl att fokusera på kompetensutveckling och arbetsmarknadsdeltagande – både för att individen ska kunna försörja sig själv och, från ett samhällsperspektiv, för att minska invandringens offentliga kostnader. Dessutom kommer flyktingarna (och deras familjer) vid återvändande föra med sig humankapital, vilket är värdefullt inte bara för individen utan även för utvecklingen i hemlandet. Men ju bättre integrationen i värdlandet är, desto mindre benägen kan flyktingen bli att återvända (t.ex. om barnen har blivit väl integrerade). Att tvinga fram ett återvändande framstår dessutom som motsägelsefullt om det samtidigt finns politik för att attrahera arbetskraftsinvandrare, och sådana fall uppmärksammas ofta i media.

Alla länder har regler för inresa av arbetskraftsinvandrare från länder utanför EU. Typiskt sett är sådan invandring begränsad till högkvalificerade individer, och inträdeskraven kan baseras på en ”yrkeslista” eller en inkomströskel. Det finns alltså ett tydligt urvalskriterium i invandringsreglerna för att säkerställa en ”positiv” snarare än ”negativ” selektion bland invandrade – det vill säga en kapplöpning mot toppen för att attrahera de mest kvalificerade. Behovet av specialkompetens (t.ex. inom IT) har varit en drivkraft. Demografiska förändringar har riktat uppmärksamheten mot möjligheten att motverka en åldrande befolkning genom invandring. Sådan invandring ses även som ett medel för att mildra rekryteringsproblem inom den offentliga sektorn (vård och omsorg).

2.6 Slutsatser

Migrationsflöden påverkar, men påverkas också av, välfärdsstaten. Välfärdsstatens generositet kan fungera som en pull-faktor och attrahera migranter som är nettomottagare av systemet, medan den kan fungera som en push-faktor för dem som

är nettobidragsgivare. Även om styrkan i dessa pull- och push-faktorer fortfarande är en öppen fråga, står det ändå klart att framför allt invandring kan påverka välfärdsmodellens hållbarhet, både ekonomiskt och politiskt.

Det är avgörande hur det går för invandrade på arbetsmarknaden, och det är ett faktum att sysselsättningsgraden och inkomstnivåerna för invandrade som anländer som flyktingar (eller genom familjeåterförening) ligger under dem för den befintliga befolkningen, särskilt för kvinnor. Även om detta har många förklaringar – såsom kvalifikationer i förhållande till löner, normer och kultur – påverkar det de offentliga finanserna negativt. Detta väcker frågor kring humanitära hänsyn å ena sidan, och å andra sidan möjligheten att förena denna typ av invandring med välfärdsmodellens grundläggande principer och dess finansiella hållbarhet.

En mängd politiska initiativ har tagits för att förbättra arbetsmarknadsutfallet för icke-arbetskraftsinvandrare, och även om vissa har haft positiva effekter, visar erfarenheten att det är svårt att höja sysselsättningsgrad och inkomstnivåer till samma nivå som den befintliga befolkningen.

Detta väcker frågor inte bara kring invandringsregler, utan även kring hur välfärdssystem utformas – i synnerhet om den universalistiska principen också ska gälla för ”nykomlingar” eller om det bör finnas väntetid innan fulla rättigheter uppnås. Vistelsetidskrav av det slag som införts i Danmark är ett exempel på detta. Även det innebär dock en avvägning, eftersom man därmed måste acceptera större ojämlikhet mellan denna grupp och den befintliga befolkningen. Samtidigt kan det ses som ett sätt att värna välfärdsmodellen och undvika en mer allmän nedmontering av välfärdsstaten.

2.7 Referenser

- Agersnap, O., A. Jensen och H. Kleven (2020), "The welfare magnet hypothesis: Evidence from an immigrant welfare scheme in Denmark", *American Economic Review: Insights*, 2, s. 527–542.
- Alcidi, C. och D. Gros (2019), "EU mobile workers: a challenge to public finances?", CEPS Special Report.
- Alesina, A. och E. Glaeser (2004), *Fighting Poverty in the US and Europe: A World of Difference*, Oxford University Press.
- Alesina, A., E. Murard och H. Rapoport (2021), "Immigration and preferences for redistribution in Europe", *Journal of Economic Geography*, 21(6), s. 925–954.
- Andersen, T.M. (2008), "The Scandinavian model: prospects and challenges", *International Tax and Public Finance*, 15, s. 45–66.
- Andersson, F. och J. Lindberg (2025), "Företagares underrapportering – Hur associeras det med deras fattigdom?", *Ekonomisk Debatt*, s. 41–51.
- Andersson, P. och E. Wadensjö (2004), "Self-employed immigrants in Denmark and Sweden: A way to economic self-reliance?", IZA Discussion Papers 1130.
- Andersson, P. och E. Wadensjö (2025), "Labor migrants from non-EEA countries moving from Sweden", IZA Discussion Paper 17765.
- Arendt, J.N. (2024), "Welfare benefit generosity and refugee integration", *International Migration Review*, 58(2), s. 706–733.
- Arendt, J.N., C. Dustmann och H. Ku (2022), "Refugee migration and the labour market: lessons from 40 years of post-arrival policies in Denmark", *Oxford Review of Economic Policy*, 38(3), s. 531–556.
- Atoyan, R., L. Christensen, A. Dizoli, C. Ebeke, N. Ilahi, S. Ilyiana, G. Mehrez, H. Qu, F. Raiee, A. Rhe och D. Zakharova (2016), "Emigration and its economic impact on Eastern Europe", IMF Staff Discussion Note 16/07.
- Benjaminsen, L., M.H. Enemark och J.F. Birkelund (2016), "Fattigdom og afsavn – Om materielle og sociale afsavn blandt økonomisk fattige og ikke-fattige", Rapport, VIVE, København.
- Blau, F.D. (2015), "Immigrants and gender roles: assimilation vs. culture", *IZA Journal of Migration*, 4, s. 1–21.
- Blau, F.D. och L.M. Kahn (2015), "Substitution between individual and source country characteristics: social capital, culture, and US labor market outcomes among immigrant women", *Journal of Human Capital*, 9(4), s. 439–482.
- Borjas, G.J. (1999) "Immigration and Welfare Magnets", *Journal of Labor Economics*, 17(4), s. 607–637.
- Bratsberg, B., O. Raaum och K. Røed, 2020, "Immigrant responses to social insurance generosity", *Labour Economics*, 65, 101854.
- Bratsberg, B., O. Raaum och K. Røed (2021), "Excess churn in integrated labor markets", *Journal of Population Economics*, 34, s. 865–892.
- Brochmann, G., A. Hagelund, K. Borevi, H., Jönsson och K. Petersen (2012), *Immigration Policy and the Scandinavian Welfare State 1945–2010*, Palgrave MacMillan.

- Böhlmark, A., H. Holmlund och M. Lindahl (2015), "School choice and segregation: evidence from Sweden", IFAU Working Paper 2015:8.
- Danmarks Statistik (2023), "Indvandrere i Danmark 2023", Köpenhamn.
- Docquier, F. och H. Rappoport (2025), "The vicious circle of xenophobia: immigration and right-wing populism", CEPR Discussion Paper, 20028.
- Dustmann, C., K. Vasiljeva och A.P. Damm (2019), "Refugee migration and electoral outcomes", *Review of Economic Studies*, 86(5), s. 2035–2091.
- Dustmann, C., R. Landersø och L.H. Andersen (2024), "Unintended consequences of welfare cuts on children and adolescents", IZA Discussion Paper, 17244.
- EBRD (2018), "International migration", kapitel 3 i *Transition Report 2018–19: Work in Transition*, London.
- EEAG (2017), "Immigration and the refugee crisis", kapitel 4 i *The EEAG report on the European Economic*, European Economic Advisory Group, CESifo, München.
- EEAG (2020), *The EEAG report on the European Economy*, European Economic Advisory Group, CESifo, München.
- European Union Agency for Fundamental Rights (2016), *Handbook on European law relating to asylum, borders and immigration, Edition 2014*, Publications Office of the European Union, Luxemburg.
- Finansministeriet (2020), "Økonomisk analyse: Indvandreres nettobidrag til de offentlige finanser i 2017".
- Finansministeriet (2023), "Økonomisk analyse: Indvandreres nettobidrag til de offentlige fi-nanser i 2019 – revideret version" (september 2023).
- Foged, M. och G. Peri (2016), "Immigrants' effect on native workers: new analysis on longitudinal data", *American Economic Journal: Applied Economics*, 8(2), 1–34.
- Foged, M., L. Hasager och V. Yassenov (2022), "The role of labor market institutions in the impact of immigration on wages and employment", *Scandinavian Journal of Economics*, 124, 164–213.
- Giulietti, C., M. Guzi, M. Kahanec och K.F. Zimmerman (2013), "Unemployment benefits and immigration: evidence from the EU", *International Journal of Manpower*, 34(1), 24-38.
- Gould, E.D. och A. Hijzen (2016), "Growing apart, losing trust? The impact of inequality on social capital", IMF Working Paper, 2016/176.
- Hansen, M.F., M.L. Schultz-Nielsen och T. Tranæs (2017), "The fiscal impact of immigration to welfare states of the Scandinavian type", *Journal of Population Economics*, 30, s. 925-952.
- Hernes, V., I. Bolvig och L. Liljeberg (2022), "Scandinavian integration policies for refugees: an updated comparative analysis of qualification and labour market integration outcomes", Nordiska ministerrådet.
- Holmlund, H. (2016), "Education and equality of opportunity: What have we learned from educational reforms?", *Nordic Economic Policy Review*, 2, s. 133-170.
- IMF (2020), "The macroeconomic effects of global migration", kapitel 4 i *World Economic Outlook*, Washington.

- Jakobsen, K. T., N. Kaarsen och K. Vasiljeva (2017), "Does Reduced Cash Benefit Worsen Educational Outcomes of Refugee Children?", *Nordic Economic Policy Review*, 1, s. 185–210.
- Kleven, H., C. Landais, M. Munoz och S. Stantcheva (2019), "Taxation and migration: evidence and policy implications", *Journal of Economic Perspectives*, 34(2), s. 119–142.
- Konjunkturinstitutet (2025), "Invandringen och de offentliga finanserna 1983–2022", Specialstudie. (Kommande publikation).
- Nedoncelle, C., L. Marchal, A. Aubry och J. Héricourt (2024), "Does immigration affect native wages? A meta-analysis", KCG Working Papers, 31, Kiel Centre for Globalization (KCG).
- NEPR (2017), "Nordic Economic Policy Review: Labour Market Integration in the Nordic Countries".
- Neuman, E. (2018), "Source country culture and labor market assimilation of immigrant women in Sweden: evidence from longitudinal data", *Review of Economics of the Household*, 16(3), 585–627.
- OECD (2013), "The fiscal impact of immigration in OECD countries" i *International Migration Outlook 2013*, Paris.
- OECD (2016), *International Migration Outlook 2016*, Paris.
- OECD (2023), *International Migration Outlook 2023*, Paris.
- Pedersen, P. J., M. Pytlikova och N. Smith (2008), "Selection and network effects: migration flows into OECD countries 1990–2000," *European Economic Review*, 52, s. 1160–1186.
- Protzer, E.S.M. (2021), "Social mobility explains populism, not inequality or culture", CID Research Fellow and Graduate Student Working Paper Series, 2021.118, Harvard University, Cambridge, MA.
- SOU 2015:53. *The Welfare State and Economic Performance*.
- Tunström, M. och S. Wang (2019), "The segregated city: a Nordic overview", Nordiska ministerrådet.

3 Invandringen och den svenska arbetsmarknaden

*Anders Forslund*¹⁸

3.1 Inledning

Migration över landsgränser har konsekvenser för en lång rad av aktörer. Uppenbarligen påverkas, för det första, migranterna själva av att byta land; det finns goda skäl att tro att konsekvenserna av att byta land normalt är större än konsekvenserna av att byta lokalitet inom ett land. För det andra påverkas invånare i det mottagande landet av att personer från andra länder bosätter sig där. För det tredje har migrationen även konsekvenser för invånarna i migranternas ursprungsländer. Det här kapitlet handlar om integration på mottagarlandets arbetsmarknad, så konsekvenser för invånare i ursprungslandet behandlas inte.

Exakt vilka konsekvenserna av migration blir för olika grupper av aktörer beror på en lång rad av förhållanden både i ursprungslandet och det mottagande landet. En lång, men ändå långt ifrån komplett lista över förhållande i båda länderna innefattar migranternas möjligheter till förvärvsinkomster, ekonomiska skyddsnät, institutionella regler runt migration, krig och konflikter, religiös, politisk eller etnisk förföljelse, diskriminering och möjligheter till utbildning. Dessa förhållanden påverkar till att börja vilka som vill och kan migrera, med konsekvenser för båda länderna. Om vi fokuserar på mer snävt ekonomiska perspektiv kan vi konstatera att selektionen av migranter i kombination med olika typer av incitament att använda och uppgradera den kompetens man för med sig till det nya värdlandet påverkar det ekonomiska utfallet både för migranterna och värdlandet. I ett längre perspektiv kommer barn till migranter och deras utfall både att påverkas av hur det gått för föräldrarna och dessutom vara en mätare på graden av likheter i möjligheter i ett samhälle. Slutligen kommer migranter att vara skattebetalare och ta offentliga resurser i anspråk (transfereringar och offentlig konsumtion) med möjliga fördelningskonsekvenser.

I mitt tycke är den offentliga diskussionen om migration paradoxal i flera avseenden. I Sverige betraktas det numera som en självklar sanning att flyktinginvandringen till Sverige, som kulminerade under 2015–16, var katastrofal och det råder numera en stor (men inte total) politisk enighet om nödvändigheten av en kraftigt begränsad invandring. Tidöavtalet, som är grunden för det nuvarande regeringssamarbetet, innehåller inte bara skrivningar om vikten av en begränsad invandring, utan är dessutom fyllt med förslag om hur livet kan göras mer besvärligt (till exempel borttagen rätt till tolkhjälp i många situationer) för dem som redan migrerat till Sverige. Vår nuvarande utrikesminister konstaterade jublande som migrationsminister i augusti 2024 att vi hade en negativ nettoinvandring, och det finns ett regeringsförslag

¹⁸ IFAU och UCLS, Uppsala universitet. Författaren tackar Lina Aldén, Mattias Engdahl, Mats Hammarstedt, Per Skedinger och deltagare i ett seminarium på Konjunkturinstitutet 10 april 2025. Jag är naturligtvis själv ansvarig för alla tillkortakommanden.

om att kraftigt öka återvandringsbidraget för utrikes födda som lämnar Sverige.¹⁹ Samtidigt lyser den stora katastrofen när det gäller arbetsmarknadsrelaterade utfall, som vi ska se, med sin frånvaro om man ersätter alternativa fakta med att undersöka data.

Sverige står också inför en demografisk utmaning med en åldrande befolkning och hotande problem att rekrytera personal. Att i detta läge, som regeringen har gjort, skärpa villkoren för arbetstillstånd för tredjelandsmigranter är en reform som åtminstone jag har svårt att se ett rationellt motiv för. Regelmissbruk i låglöneyrken uppges vara ett problem (se till exempel SOU 2024:15). En mer ändamålsenlig åtgärd för att komma åt detta problem kunde vara att skärpa kontrollen av regelefterlevnad. Skenkontrakt kan rimligen upprättas såväl för hög- som för låglöneyrken. Och att betala utrikes födda för att lämna Sverige i stället för att satsa medel på åtgärder för en förbättrad arbetsmarknadsintegration är lika svårt att förstå mot samma bakgrund.

I det här kapitlet beskriver jag kortfattat omfattningen av migrationen in i Sverige och några mätbara karaktäristika hos dem som invandrat (avsnitt 3.2). Vidare redogör jag för befintlig forskning om migranternas och deras barns ekonomiska integration (avsnitt 3.3 och avsnitt 3.4). Därefter redovisar jag resultat från forskning om hur inrikes födda svenskars arbetsmarknadsutfall har påverkats av invandring till Sverige (avsnitt 3.5). Därefter presenterar jag resultat som avser hur arbetsmarknadsutfall speglas i nettotransfereringar via den offentliga sektorn mellan inrikes och utrikes födda (avsnitt 3.6). Slutligen presenterar jag kortfattat några insatser, som enligt befintlig evidens kan bidra till en förbättrad arbetsmarknadsintegration (avsnitt 3.7).

Kapitlet gör inte anspråk på att innehålla en systematisk genomgång av hela den omfattande forskningslitteratur som berör invandring och arbetsmarknad, utan urvalet speglar hur jag tolkar huvuddragen i denna litteratur.

3.2 Stor invandring från många länder

FLYKTINGAR OCH ARBETSKRAFTSINVANDRARE

Internationell migration är huvudsakligen av två olika slag. Dels har vi migration som drivs av skyddsbehov, dels har vi migration som drivs av förväntningar om en bättre ekonomisk standard.²⁰

Migration som drivs av skyddsbehov handlar dels om en vilja att lämna sitt osäkra hemland, dels ett val av destination. Det senare påverkas av en lång rad av faktorer. Några viktiga faktorer är gränshinder, möjlighet till (permanent) uppehållstillstånd, mottagarlandets arbetsmarknad och mottagarlandets sociala skyddsnät för migranter. Allt annat lika kan ett land utan restriktioner på invandringen, med en arbetsmarknad som erbjuder goda möjligheter att hitta ett rimligt värlönat jobb och med ett gott socialt skyddsnät förväntas attrahera många migranter. Detta gäller även om landet är litet, kallt och ligger långt ifrån de flesta migranternas hemländer och i synnerhet om

¹⁹ "Regeringen avser att kraftigt höja bidraget för återvandring under 2026. Bidraget ska kunna uppgå till 350 000 kronor.", Prop 2024/25:1.

²⁰ Naturligtvis utesluter de två typerna av drivkrafter inte varandra.

landet är väsentligt mer generöst i nämnda avseenden i jämförelse med sin omgivning. I viss utsträckning är detta en beskrivning av Sverige under ett antal år före 2016.

Migration som drivs primärt av förtjänstmöjligheter analyseras oftast med hjälp av en teoretisk modell (den så kallade Roy-modellen) som väsentligen säger att migrationsbesluten drivs av den förväntade avkastningen på en individs produktiva egenskaper i ursprungs- respektive mottagarlandet. En standardslutsats från denna teoretiska analys är att man ska förvänta sig att individer med hög kompetens tenderar att migrera till länder med en stor spridning i inkomster.²¹ Om detta är korrekt, ska vi huvudsakligen förvänta oss att arbetskraftsinvandringen till Sverige ska vara negativt selekterad på produktiva förmågor, eftersom Sverige har en liten spridning i löner och arbetsinkomster (och någorlunda generösa skyddsnät för dem med otillräckliga inkomster).

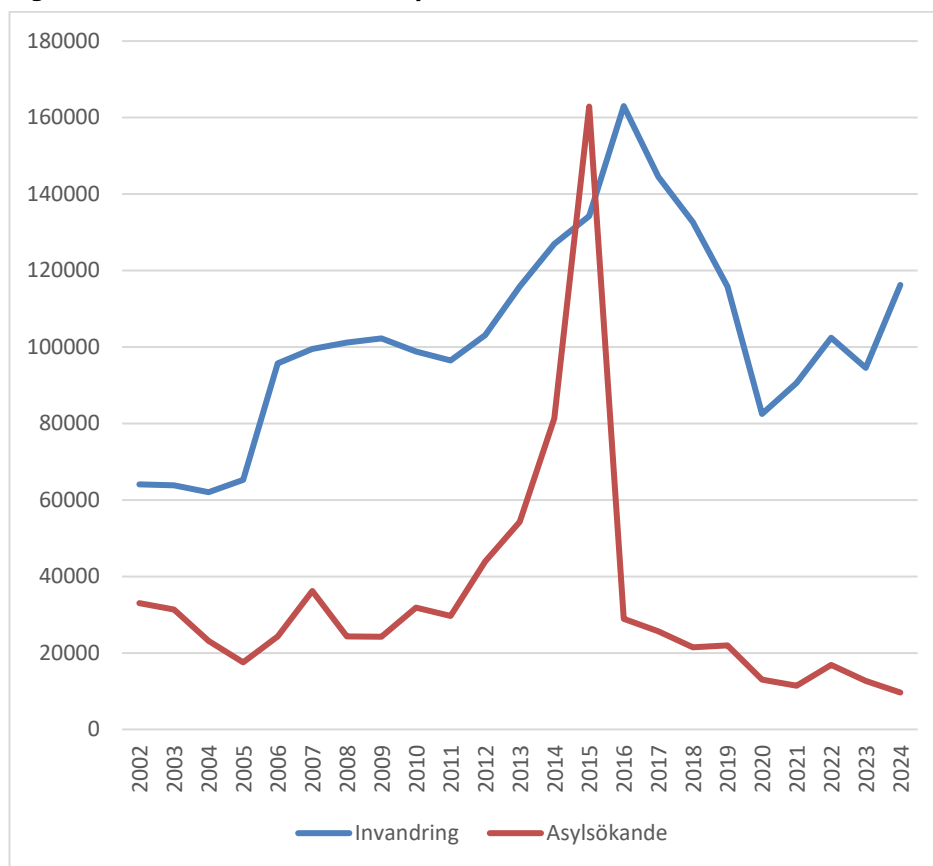
SVERIGE SOM INVANDRINGSLAND – NÅGRA GRUNDLÄGGANDE FAKTA

Invandringen till Sverige har under flera decennier varit omfattande (se figur 3.1), och parallellt med detta gick andelen utrikes födda i befolkningen från 11 procent år 2000 till knappt 21 procent år 2024 (se figur 3.3).

Sverige ligger därmed högt bland europeiska länder när det gäller andelen av befolkningen som är född i ett annat land, och ännu högre om man ser till andelen av befolkningen som är född utanför EU 27 (se figur 3.2). Andelen invånare i Sverige som var födda utanför EU 27 var drygt 15 procent i januari 2024. Det säger sig självt att integration i alla dimensioner är viktig när det handlar om en så stor befolkningsgrupp. Att andelen av befolkningen som är född utanför EU 27 i Sverige är stor återspeglar framför allt att Sverige fram till 2016 var generöst i flyktingmottagandet och i viss utsträckning även att en inte försumbar del av arbetskraftsinvandringen har kommit från Asien (se avsnitt 10345021.0).

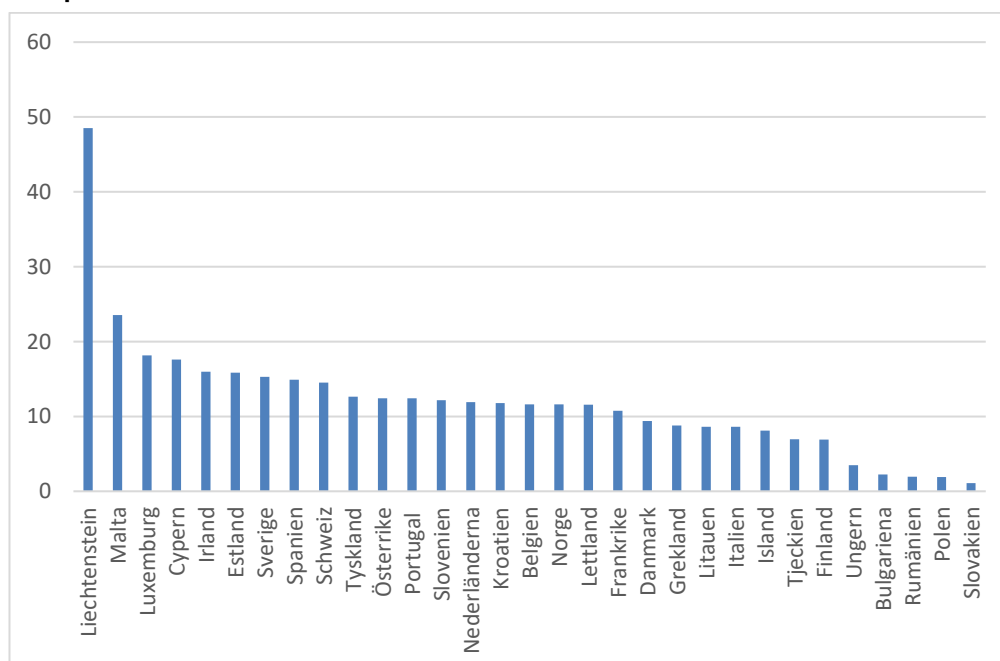
²¹ Hypotesen är då att en stor inkomstspridning återspeglar att produktiva egenskaper värderas högre än i länder med en mindre inkomstspridning. Detta behöver inte vara korrekt. Roy-modellen presenteras och diskuteras i Borjas (2014, kap. 1).

Figur 3.1 Antal invandrade och asylsökande 2002–2024

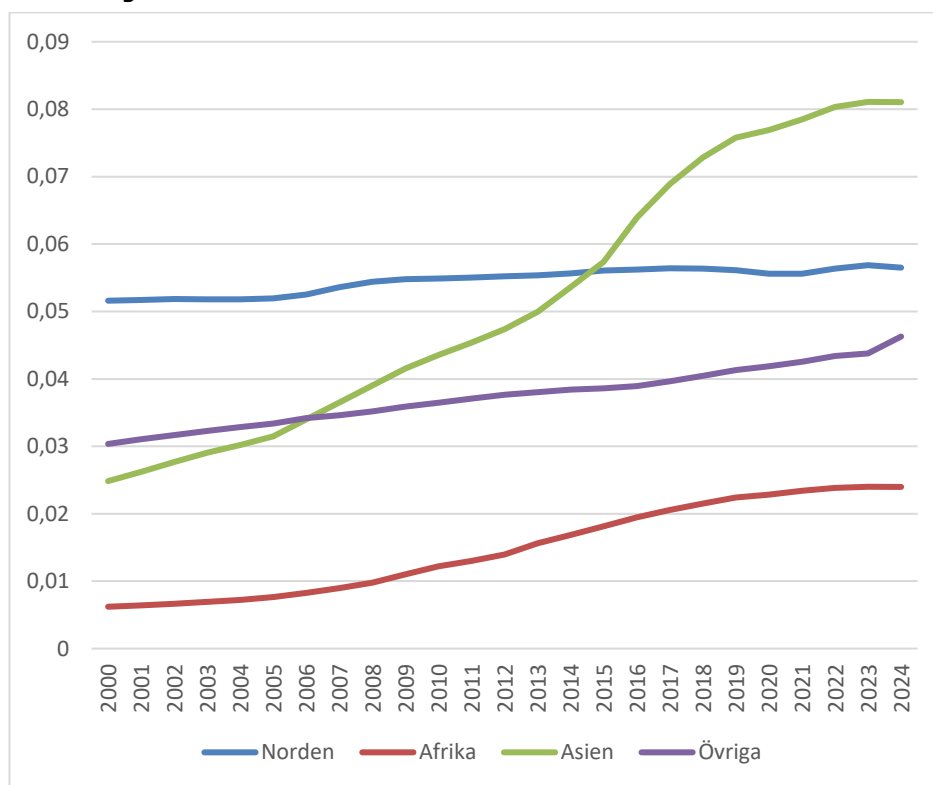
Källa: SCB, Statistikdatabasen.

Figur 3.2 Andel av befolkningen januari 2024 som var född utanför EU i ett antal europeiska länder

Källa: Eurostat,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_poppcctb/default/table?lang=en&category=migr.migr_cit.migr_ind.

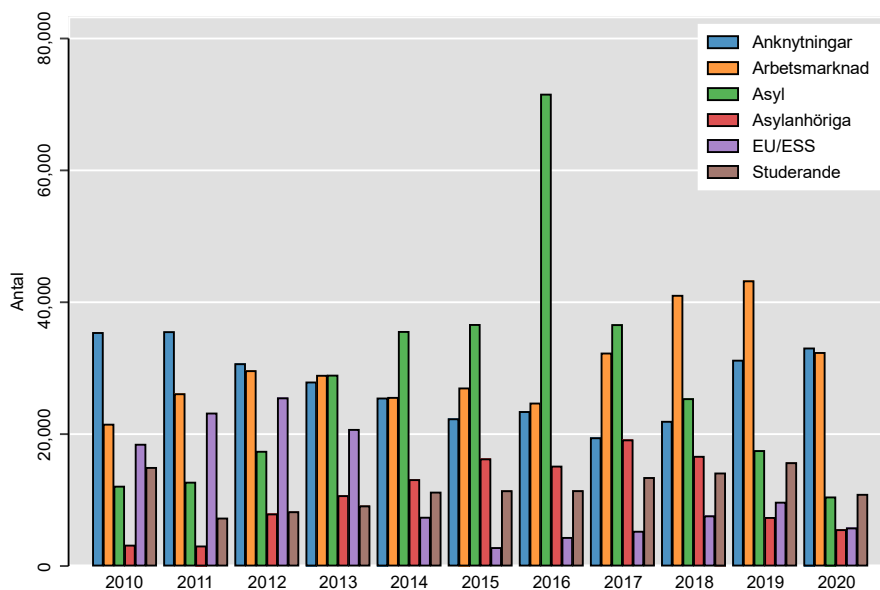
Figur 3.3 Befolkningen i Sverige efter födelseregion, andelar av den totala befolkningen

Källa: SCB, Statistikdatabasen.

I figur 3.3 ser vi hur immigrationen har slagit igenom i ökande andelar av den totala befolkningen med födelseregion utanför Sverige: Norden (utom Sverige), Afrika, Asien och övriga länder från och med år 2000 till och med 2024. Andelen födda i Norden är relativt oförändrad över perioden, medan andelen personer från övriga födelseregioner ökar påtagligt. Särskilt stor är ökningen av andelen personer från asiatiska länder. Detta återspeglar både flykting- och arbetskraftsinvandring.

Figur 3.4 Beviljade uppehållstillstånd 2010–2020

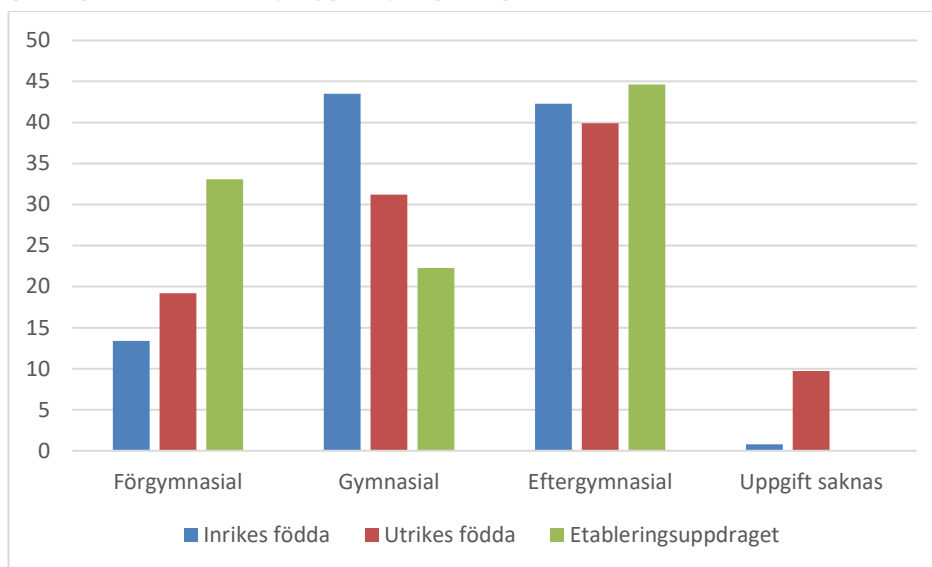
Källa: Engdahl m.fl. (2023).

I figur 3.4 (hämtad från Engdahl m.fl. 2023) ser vi att grunden för beviljade uppehållstillstånd har varierat påtagligt över tid.²² En tydlig förändring är att antalet beviljade asylansökningar har minskat kraftigt sedan 2016, medan antalet uppehållstillstånd för arbetskraftsmigranter och personer med familjeanknytning till andra än asylsökande har ökat under samma period.

Andelarna inrikes och utrikes födda skiljer sig påtagligt åt i den nedre delen av utbildningsfördelningen, medan skillnaderna är små när det gäller personer med postgymnasial utbildning. Detta mönster är mer uttalat bland flyktingar (deltagare i etableringsprogrammet) än i hela gruppen utrikes födda (se figur 5.3). Vi kan också konstatera att utrikes födda vuxnas färdigheter (mätta via den internationella undersökningen PIAAC) är betydligt lägre än hos inrikes födda med inrikes födda föräldrar (OECD 2024, Table A.2.10).

²² Notera att invandring från EU/EES inte kräver tillstånd och därför inte visas i figur 3.4.

Figur 3.5 Utbildningsnivå (procent) hos inrikes födda (2023), utrikes födda (2023) och i etableringsuppdraget (2025)

Källa: Ekonomifakta, https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/utbildning-och-forskning/utbildningsniva/utbildningsniva-utrikes-fodda_1209647.html

Sammantaget kan vi alltså dra slutsatsen att utrikes föddas, och särskilt flyktingars kompetens sannolikt kan påverka arbetsmarknadsintegrationen negativt, särskilt som en inte försumbar del av de utrikes födda har en mycket låg utbildningsnivå. Detta kan vara ett påtagligt problem på den svenska arbetsmarknaden, som bland annat kännetecknas av en relativt andra länder liten andel ”enkla” jobb (Arbetsmarknadsekonomiska rådet 2018).

FLYKTINGAR OCH DERAS ANHÖRIGA

Under början av 2000-talet började Sverige ta emot ett ökat antal flyktingar, framför allt från Irak, Afghanistan och Somalia. Från 2013 och framåt blev flyktingströmmarna från Syrien stora. Konflikten i Syrien ledde till att Sverige under 2015 tog emot 163 000 asylsökande varav många var syriska flyktingar. Vidare har familjeåterförening varit en viktig anledning till invandring, där många som fått uppehållstillstånd i Sverige senare har kunnat förena sig med sina familjer. Vi såg att antalet asylsökande (och antalet uppehållstillstånd beviljade av asylskäl) minskade kraftigt efter 2016 (se figur 3.1 och figur 3.4). Detta hänger framför allt samman med en mer restriktiv asylopolitik med fokus på bland annat tillfälliga uppehållstillstånd, strängare krav för permanenta uppehållstillstånd och begränsningar i anhöriginvandring.²³

ARBETSKRAFTSINVANDRING

Sedan Sverige blev EU-medlem 1995 har fri rörlighet för arbetskraft från EU-länder åtföljts av ökad invandring från Östeuropa, särskilt Polen. EU-migranterna har framför allt arbetat inom byggsektorn, sjukvård, och restaurangbranschen.

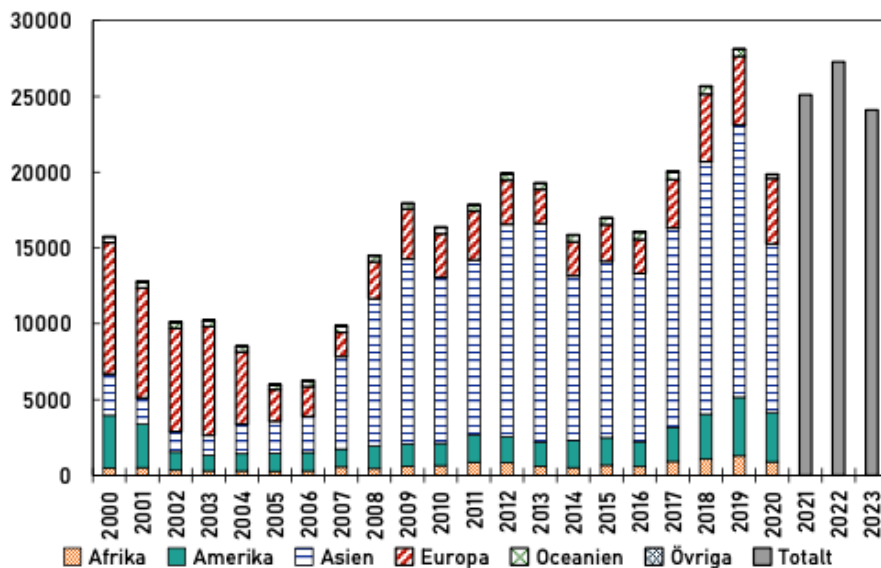
²³ Uppgifter om förändringar i asylopolitiken finns samlade på asylkommissionens hemsida <https://asylkommissionen.se/tidslinjen/>.

Omfattningen av migration från EU/EES är svår att uppskatta exakt, eftersom EU/EES-medborgare inte behöver ansöka om uppehållsrätt under de tre första månaderna av en vistelse i ett annat EU-land.

Reglerna för arbetskraftsinvandring från tredjeland²⁴ har genomgått ett antal förändringar, där den kanske mest betydelsefulla kom genom 2008 års ändring av utlänningslagen. Tidigare avgjordes möjligheten att komma till Sverige från tredjeland för att arbeta av en statlig prövning. Enligt den nya lagen ska i stället arbetsgivarens behov vara det primärt avgörande. Antalet arbetskraftsinvandrare från tredjeland 2000–23 återges i figur 3.6 (hämtad från Engdahl & Sjödin 2024) och arbetskraftsinvandrare med anhöriga mellan 2009 och 2022 visas i figur 3.7 (också hämtad från Engdahl & Sjödin 2024).

För det första ser vi att antalet tredjelandsinvandrare har varit större efter än före 2008, så reformen har sannolikt medfört en avsevärt större mängd arbetstillstånd för tredjelandsmedborgare. Vi ser också att en betydande del av tredjelandsinvånarna kommer från Asien (de två största grupperna var personer från Indien och Thailand).²⁵ För det andra ser vi att de anhöriga till arbetskraftsmigranterna är betydligt färre än migranterna själva. Naturligtvis saknar en del ensamkommande familj, men mönstret sammanhänger sannolikt också med att många arbetskraftsmigranter (exempelvis bärplockare från Thailand) inte planerar att bosätta sig i Sverige, medan de som migrerat av skyddsskäl ofta blir kvar i Sverige under en längre tid.²⁶

Figur 3.6 Antal förstagångstillstånd av arbetsmarknadsskäl 2000–2023

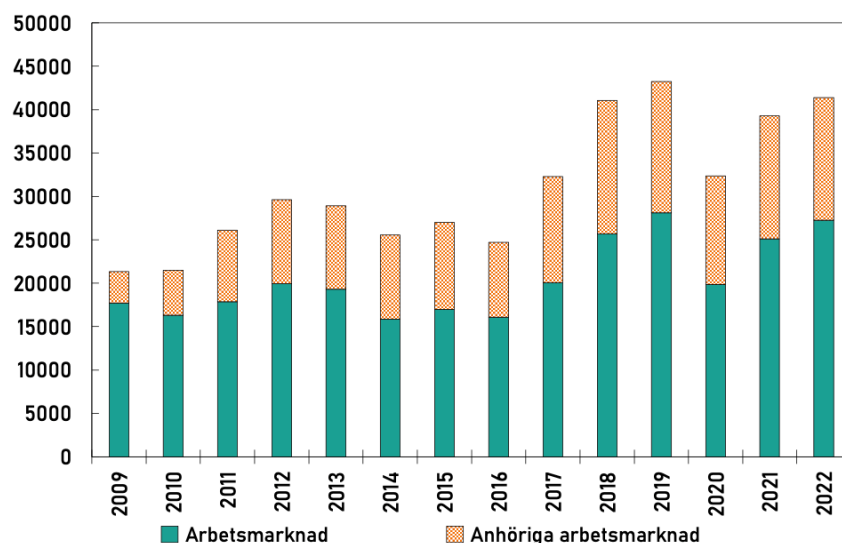
Källa: Engdahl och Sjödin (2024)

²⁴ Jag kommer att använda tredjeland för att beteckna länder utanför EU/EES. Jag kommer också omväxlande att använda beteckningarna tredjelandsinvandrare och arbetskraftsinvandrare för att beteckna migranter från länder utanför EU/EES som inte kommit av skyddsskäl.

²⁵ En mer detaljerad beskrivning av tredjelandsinvandringen finns i Engdahl och Sjödin (2024).

²⁶ Engdahl och Sjödin (2024) visar att arbetsmarknadsmigranter blir kvar i Sverige mycket kortare tid än flyktingar.

Figur 3.7 Antal personer med uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl och deras anhöriga

Källa: Engdahl och Sjödin (2024).

3.3 Hur har det gått för migranterna på den svenska arbetsmarknaden?

De faktorer som bestämmer vilka som väljer att migrera till Sverige kommer att bestämma vilka produktiva egenskaper migranterna har när de anländer till Sverige. Hur dessa egenskaper översätts till utfall på den svenska arbetsmarknaden som sysselsättning och löner beror på faktorer som återspeglar både utbud och efterfrågan på arbetskraft.

TEORETISK BAKGRUND

På kort sikt handlar värderingen av migranternas färdigheter i stor utsträckning om hur lätt överförbara individens färdigheter är från ursprungslandet till mottagarlandet. I många sammanhang är färdigheter i mottagarlandets språk en nyckelfaktor – vissa färdigheter kan vara svåra att dra nytta av utan rätt språkkunskaper. De flesta migranter som kommer till Sverige har dåliga eller (mer sannolikt) inga färdigheter i det svenska språket, så det är rimligt att förvänta sig att nyanlända migranter i genomsnitt får sämre arbetsmarknadsutfall än inrikes födda med samma formella meriter.²⁷ Även andra skillnader mellan inrikes och utrikes föddas färdigheter eller formella meriter än språkliga kan dra åt samma håll. Generellt handlar det om att de färdigheter och meriter som efterfrågas inom ett yrke i mottagarlandet inte är exakt desamma som i ursprungslandet. Detta gäller självfallet ”diplomyrken” som kräver certifiering, men också att praktiska yrkesfärdigheter inte nödvändigtvis är helt gångbara, exempelvis därför att den utrustning man använder i en bilverkstad i Sverige och Syrien inte nödvändigtvis är densamma med samma krav på färdigheter.

²⁷ Borjas (2014, kap. 2) presenterar teori och diskuterar problem med att skatta mått på utrikes föddas arbetsmarknadsintegration och ger förslag på hur de kan lösas.

På längre sikt kan man förvänta sig att migranternas arbetsmarknadsutfall jämfört med de inrikes föddas förbättras därför att migranterna bör ha en bättre avkastning än inrikes födda på att investera i sina färdigheter (inte minst i språk) – en relativt begränsad insats kan göra färdigheterna bättre anpassade till mottagarlandets krav och ge avsevärt bättre utfall på arbetsmarknaden.

För att färdigheternas värdering och avkastningen på att investera i dem ska vara fullt ut relevanta måste naturligtvis migranterna ha drivkrafter att faktiskt söka jobb och ta sina färdigheter ut på arbetsmarknaden. Exempel på faktorer som kan påverka sådana drivkrafter är generositeten i ersättningar till dem som inte arbetar eller diskriminering²⁸ – mer generellt handlar det om allting som påverkar hur mycket man kan tjäna på att aktivt söka jobb i stället för att låta bli.

En stor forskningslitteratur visar även på betydelsen av arbetsmarknadsrelaterade nätverk.²⁹ Nyanlända utrikes födda kommer i allmänhet att ha sämre sociala kontaktnät som kan ge positiva effekter på arbetsmarknadsutfall än inrikes födda. Detta är ytterligare ett skäl att förvänta sämre utfall på arbetsmarknaden för utrikes än för inrikes födda.

Slutligen spelar offentliga insatser (eller brist på sådana) för att främja integration en roll för migranternas etablering på arbetsmarknaden.³⁰

För att sammanfatta, så finns det goda teoretiska skäl att förvänta sig att nyanlända utrikes födda får sämre arbetsmarknadsutfall än ”jämförbara” inrikes födda och att de utrikes födda har en snabbare förbättring i sina utfall än de inrikes födda. Det finns också skäl att förvänta sig att migranter som kommer av skyddsskäl i regel kan förväntas ha sämre arbetsmarknadsutfall, eftersom deras skäl att komma till mottagarlandet inte i samma utsträckning baseras på en kalkyl som i första hand gäller förväntad ekonomisk avkastning på deras färdigheter. Särskild tydlig är den förväntade skillnaden i kortsiktiga utfall, där arbetskraftsmigranterna, till skillnad från flyktingar, ofta flyttar till jobb.

UTRIKES FÖDDAS ETABLERING PÅ DEN SVENSKA ARBETSMARKNADEN

Nästan all forskning om utrikes föddas etablering på den svenska arbetsmarknaden avser flyktingar och deras anhöriga (som jag fortsättningsvis i det här avsnittet kortfattat kallar flyktingar). I det här avsnittet ger jag en kort sammanfattning av de viktigaste resultaten. Jag refererar också kortfattat några resultat från ett fåtal studier som avser arbetskraftsinvandring.

Flyktingars etablering på den svenska arbetsmarknaden

Flyktingars etablering på svensk arbetsmarknad tar flera år. Det finns inget självklart mått att använda för att avgöra om någon har etablerat sig på

²⁸ Det finns till exempel ett antal så kallade korrespondensstudier som visar att chansen att bli kallad till anställningsintervju minskar om man i sin ansökan signalerar på något sätt att man är född i exempelvis mellanöstern, se Adermon och Hensvik (2020) för ett sådant resultat och en kort genomgång av tidigare studier.

²⁹ Se exempelvis Topa (2019).

³⁰ Jag berör inte politik för integration i föreliggande studie mer än ytterst kortfattat. Engdahl m.fl. (2023) ger en översikt av forskning om effekter av insatser för att främja integration.

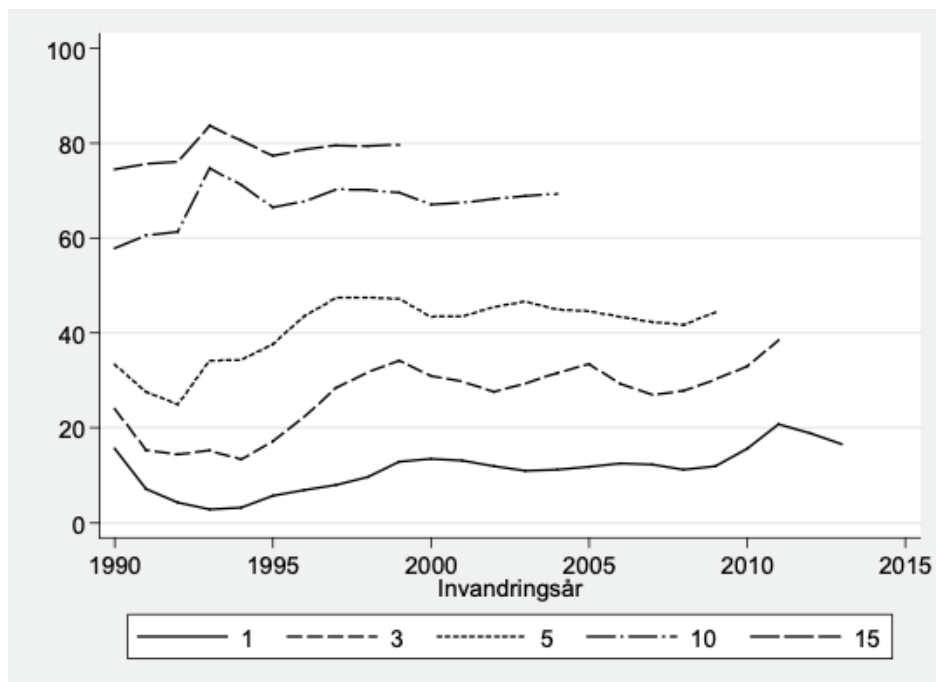
arbetsmarknaden. Ett mått som har använts bland annat i ett par relativt nya studier (Forslund m.fl. 2017, Engdahl & Liljeberg 2022) är att säga att någon är etablerad på arbetsmarknaden när hen för första gången har en årsarbetsinkomst som minst motsvarar halva medianinkomsten för en 45-åring. Mätt på detta sätt har flyktingars etablering på den svenska arbetsmarknaden tagit lång tid – för de kohorter som anlände till Sverige mellan 1990 och 2013 tog etableringen mer än fem år (se figur 3.8, hämtad från Forslund m.fl. 2017). Bilden blir inte väsentligt annorlunda om man går några år framåt i tiden (Engdahl & Liljeberg 2022).

Flyktingars etablering på svensk arbetsmarknad ser, om något, ut att ha förbättrats över tid. I figur 3.8 ser vi andelar som etablerat sig efter 1, 3, 5, 10 och 15 år i Sverige. Vi ser att andelarna sjunker i samband med 1990-talskrisen, men att de flesta kurvorna därefter pekar svagt uppåt, vilket betyder att de senare kohorterna ser ut att ha etablerat sig snabbare än de tidigare. Forslund m.fl. (2017) har av naturliga skäl inte sådana beräkningar för senare kohorter. Ruist (2018) använder emellertid ett liknande mått på etablering och konstaterar att en möjlig tolkning av mönstren i data är "... att det inte blir avsevärt svårare att integrera nyanlända flyktingar som effekt av att vare sig antalet nyanlända eller det ackumulerade antalet flyktingar i landet ökar..."³¹

I figur 3.9 ser vi slutligen andelen sysselsatta bland flyktingar och deras anhöriga vid olika antal år efter invandring för invandringsåren 1997–2022. Inte heller de data som illustreras i denna figur visar på att flyktingarnas etablering på den svenska arbetsmarknaden varit extra långsam för de stora flyktingkohorterna som anlände under den första halvan av 2010-talet.

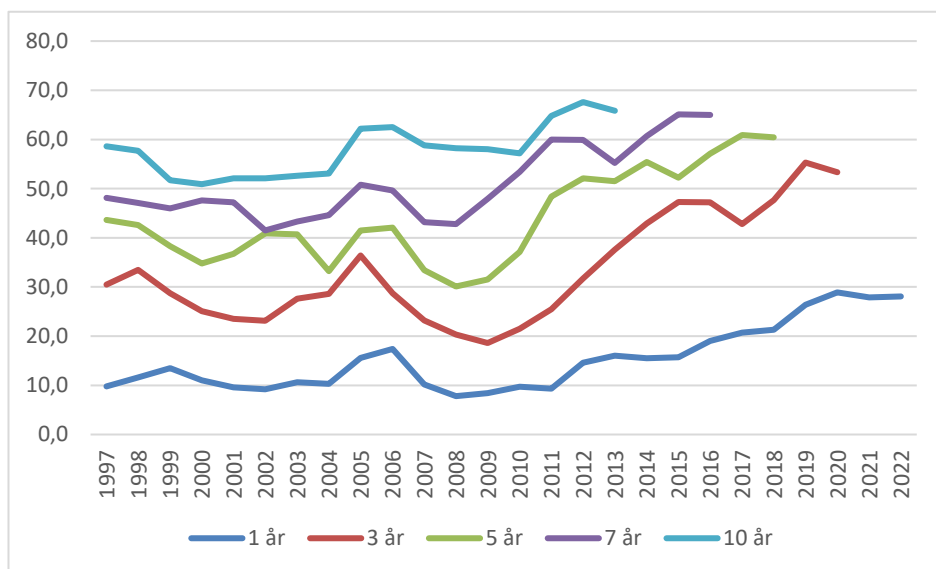
³¹ Ruist (2018), s. 42. Ruist visar att kohorter som invandrade före 1990-talskrisen etablerade sig snabbare än senare kohorter och ser, till skillnad från Forslund m.fl. (2017) att etableringen av de senaste kohorterna gått något långsammare än de kohorter som anlände på 1990-talet. Detta mönster försvinner dock om man tar hänsyn till migranternas ursprungsländer.

Figur 3.1 Andel flyktingar (procent) som har etablerat sig på arbetsmarknaden vid olika antal år efter invandring för några olika invandringsår

Källa: Forslund m.fl. (2017)

Figur 3.9 Andel flyktingar och anhöriga (procent) som varit sysselsatta vid olika antal år efter invandring för invandringsåren 1997–2022

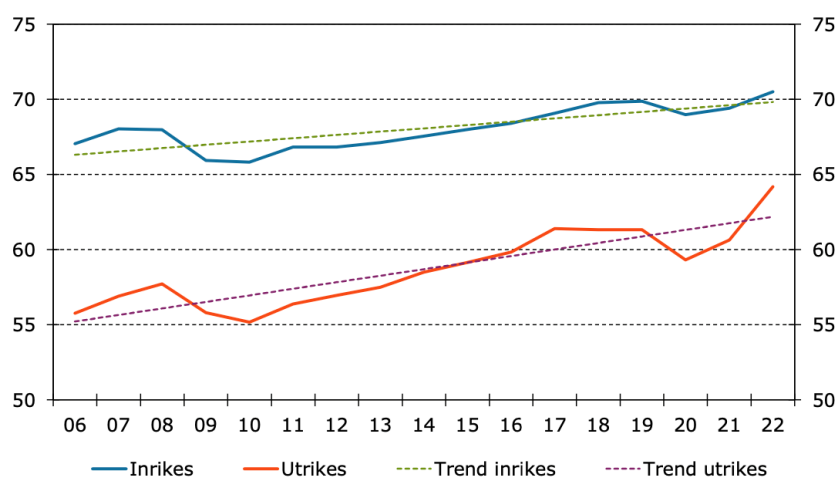
Källa: SCB,
https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_AA_AA0003_AA0003B/KomMotForvAndBAS/.

Sysselsättningsgraden har trendmässigt vuxit snabbare bland utrikes än bland inrikes födda. Skillnaden i ökningstakt är särskilt tydlig under senare år.

Figur 3.10 (hämtad från Gustavsson 2023) visar att utrikes föddas sysselsättningsgrad har ökat betydligt snabbare än inrikes föddas. Vi har sett att flyktinginvandringen nådde en topp år 2016 för att sedan minska mycket snabbt. Vi har också sett att det tar ett antal år innan flyktingar etablerar sig på arbetsmarknaden. Om det senare

mönstret är stabilt är en rimlig förklaring av den snabba sysselsättningsökningen efter 2020 att en allt större andel av flyktingarna har befunnit sig i Sverige tillräckligt länge för att ha hunnit etablera sig. Gustavsson (2023) undersöker om sammansättningseffekter kan förklara den observerade sysselsättningsutvecklingen för utrikes födda, och drar slutsatsen att den trendmässiga ökningen mellan 2006 och 2019 i mycket liten utsträckning kan förklaras med sammansättningseffekter, men att den snabba ökningen efter 2019 i en inte försumbar utsträckning drivs av att flyktingar fått en succesivt ökad genomsnittlig vistelsetid i Sverige.

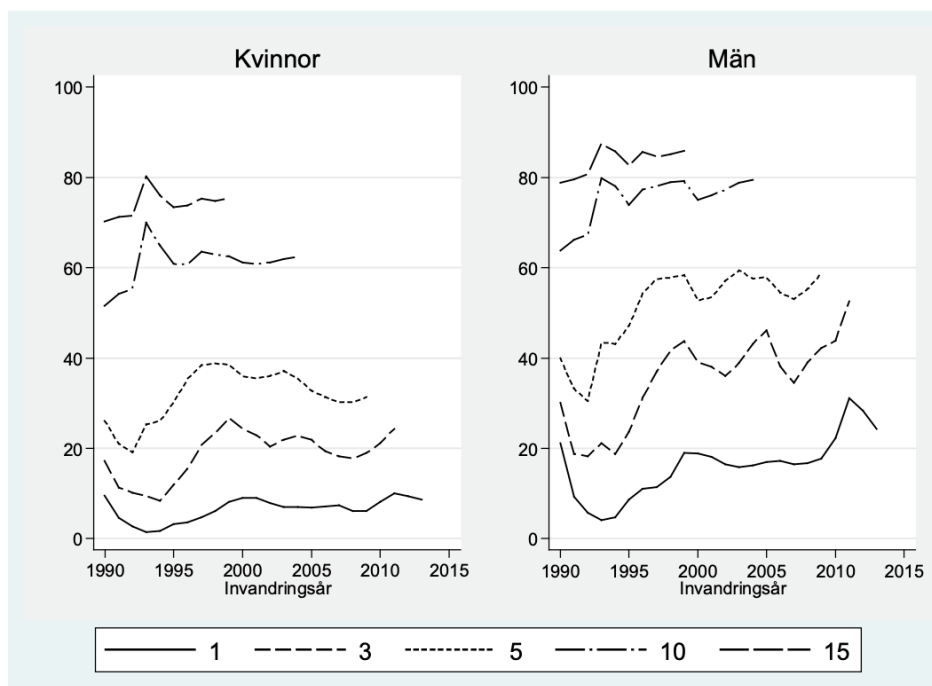
Figur 3.10 Sysselsättningsgraden (AKU) bland inrikes och utrikes födda 2006–2022

Källa: Gustavsson (2023)

Manliga flyktingar har i genomsnitt en avsevärt kortare tid än kvinnliga till etablering. För de flesta kohorter och tider sedan invandring är andelen män som har etablerat sig på arbetsmarknaden 10–20 procentenheter högre än andelen kvinnor. I figur 3.11 (hämtad från Forslund m.fl., 2017) visas andelarna kvinnor respektive män som etablerat sig på arbetsmarknaden efter vistelsetid i Sverige i olika flyktingkohorter. Mönstret är väldigt tydligt: oavsett flyktingkohort och vistelsetid i Sverige är andelen män som etablerat sig på den svenska arbetsmarknaden betydligt större än andelen kvinnor. Även resultaten i Engdahl och Liljeberg (2022) visar på betydande gap i arbetsmarknadsetablering mellan manliga och kvinnliga flyktingar. Analysen i Ruist (2018) visar på liknande mönster, men hans analys tyder på att kvinnors etablering på lång sikt närmar sig männens i större utsträckning än enligt analysen i Forslund m.fl. (2017). Neuman (2017) visar att kvinnors förvärvsfrekvens initialt återspeglar den kvinnliga förvärvsfrekvensen i ursprungslandet, men att skillnaderna mellan kvinnor från olika ursprungsländer minskar på sikt, samtidigt som gapet mot svenskfödda kvinnor minskar över tid.

Figur 3.11 Andelen män och kvinnor som har etablerat sig på arbetsmarknaden vid olika tidpunkter efter invandring, per kohort

Källa: Forslund m.fl. (2017).

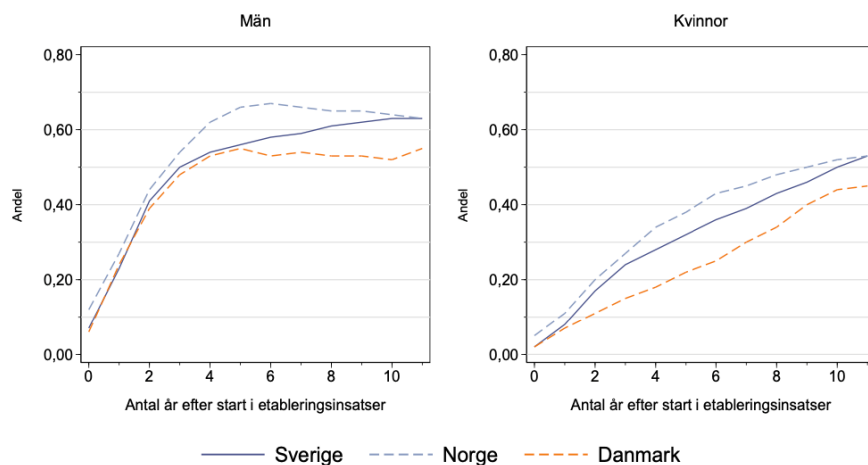
Arbetsmarknadsintegrationen av flyktingar går inte påtagligt långsamt jämfört med Norge och Danmark, särskilt på längre sikt. I figur 3.12 (hämtad från Liljeberg 2023) visas sysselsättningsgraden bland dem som börjat etableringsprogram³² i Danmark, Norge och Sverige från 2008–19 upp till 11 år efter start av etableringsinsatser.³³ Vi ser att sysselsättningsgraden i Norge är högre och i Danmark är lägre än i Sverige, men ingenting i figuren ger stöd för en uppfattning att arbetsmarknadsintegrationen fungerat väsentligt sämre i Sverige än i de två grannländerna, särskilt när det gäller Danmark. Bilden ändras inte om man mäter sysselsättning genom högre krav på arbetsinkomst för att man ska räknas som sysselsatt (Liljeberg m.fl. 2023).³⁴ Det kan också noteras att skillnaden i sysselsättning och inkomster mellan flykting- och arbetskraftsinvandrare i Sverige minskar avsevärt på längre sikt (efter tio år i Sverige), vilket inte är fallet för en del andra länder (Brell m.fl. 2020).

³² De som börjar etableringsprogram är väsentligen flyktingar och deras anhöriga.

³³ Jämförelsen med Danmark och Norge är intressant, då länderna liknar Sverige i många avseenden men har tagit emot betydligt färre utrikes födda.

³⁴ Resultaten i Hernes m.fl. (2019) tyder även de på att arbetsmarknadsetableringen i Norge har gått snabbare än i Danmark och Sverige, men att det är svårt att entydigt rangordna Danmark och Sverige.

Figur 3.12 Andel sysselsatta 2008–2019. Den senare visar därför vid olika antal år efter start av etableringsinsatser

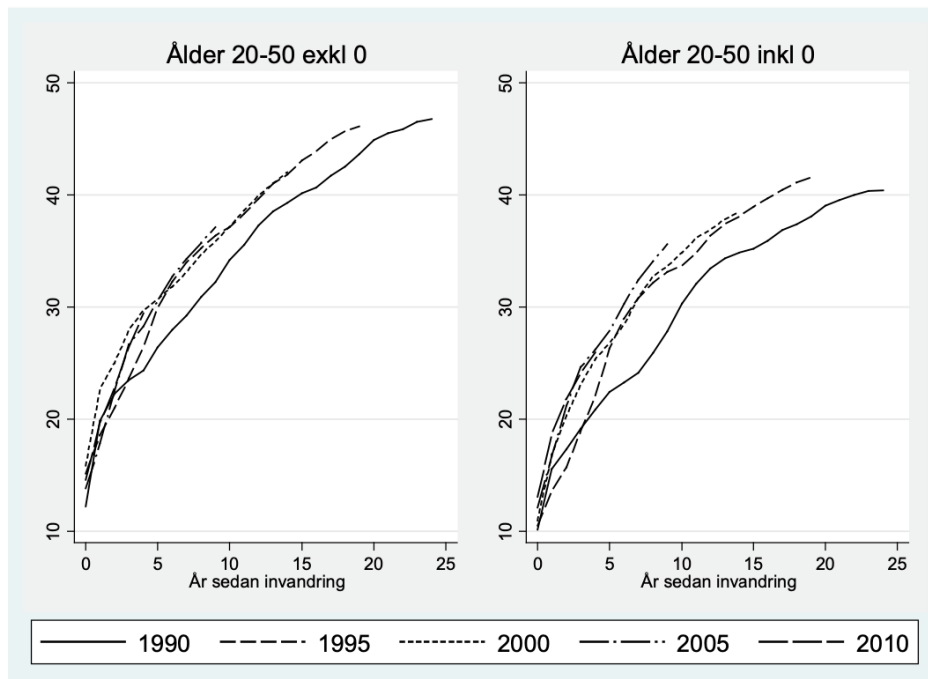

Källa: Liljeberg m.fl. (2023).

Gapet mellan flyktingars och inrikes föddas arbetsinkomster är betydande även på lång sikt. I figur 3.13 (hämmtad från Forslund m.fl. 2017) visas var i fördelningen av arbetsinkomster den genomsnittlige flyktingen befunnit sig i olika flyktingkohorter och efter olika lång tid i Sverige. Figuren visar var i inkomstfördelningen de genomsnittliga inkomsterna för flyktingar som har (vänster) respektive har eller inte har (höger) löneinkomster. Den senare visar därför genomsnittsinkomsterna för alla flyktingar, inklusive dem som inte arbetar. Det vi, för det första, ser är att alla flyktingar startar långt ner i inkomstfördelningen och rör sig relativt snabbt uppåt. Rörelsen uppåt slutar dock påtagligt under medianen i inkomstfördelningen även på lång sikt. För det andra ser vi att om vi inkluderar även personer utan löneinkomster i beräkningarna, så hamnar flyktingarna längre ner i fördelningen. Detta återspeglar att en större andel av flyktingarna än av hela befolkningen saknar arbetsinkomster. För det tredje ser vi att utvecklingen för dem som anlände 1990 är sämre än för övriga kohorter. Detta återspeglar sannolikt effekten av den djupa 1990-talskrisen.³⁵

³⁵ Rooth och Åslund (2007) visar att arbetsmarknadsläget vid migranternas ankomst är viktigt för deras framtida arbetsmarknadsutfall.

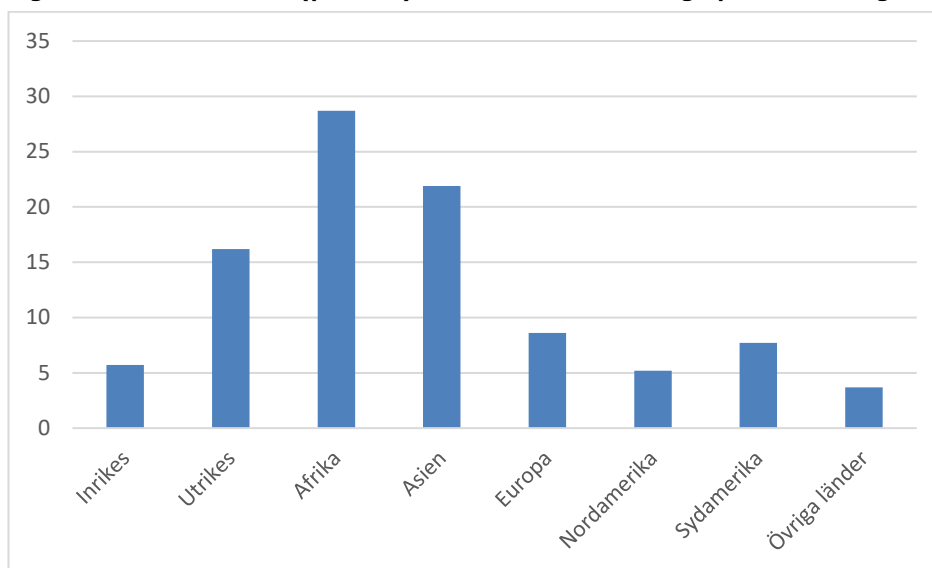
Figur 3.13 Flyktingars genomsnittliga percentilrankade arbetsinkomster efter år sedan invandring (samtliga med positiv arbetsinkomst (till vänster) samt med och utan arbetsinkomst (till höger))

Källa: Forslund m.fl. (2017).

Utrikes föddas, och särskilt flyktingars, arbetslöshet är väsentligt högre än inrikes föddas. Utrikes föddas arbetslöshet är väsentligt högre än inrikes föddas, och särskilt hög är arbetslösheten bland personer födda i Afrika och Asien (se figur 3.14). Tyvärr kan vi inte på något enkelt sätt särskilja flyktingar från arbetskraftsinvandrare från Afrika och Asien, men vi vet att antalet flyktingar från dessa ursprungsregioner har varit stort. Enligt statistik från Eurostat är arbetslösheten bland personer som är födda utanför EU 27 betydligt högre i Sverige än i EU 27 som helhet och än i de flesta andra EU-länder.

Figur 3.14 Arbetslöshet (procent) 15–74 år 2024 i Sverige per födelseregion

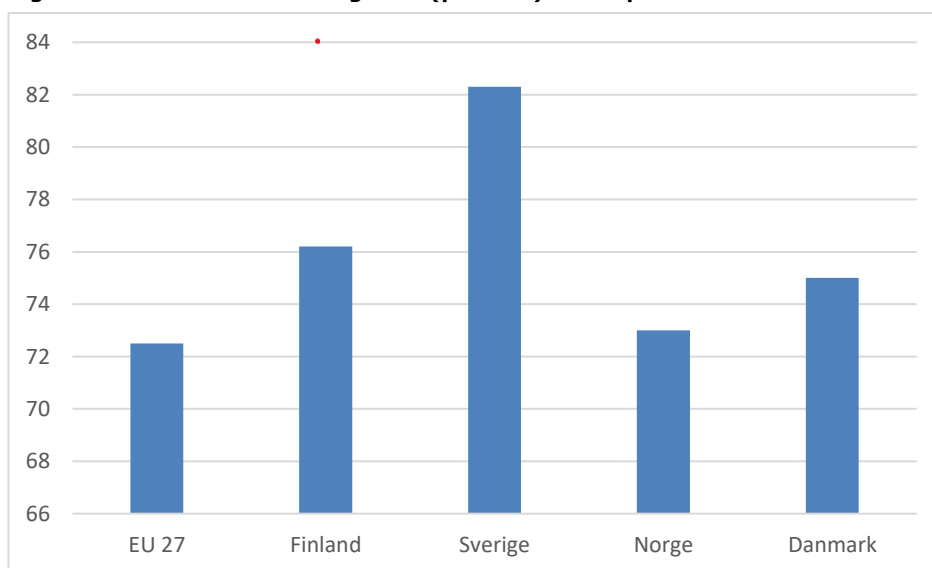

Källa: Ekonomifakta, https://www.ekonomifakta.se/diagram_och_tabeller/arbetsloshet-per-fodelseregion-15-74-ar-ar-2024_1210642.html?chart=1210642%2F%2F

Arbetskraftsdeltagandet bland personer födda utanför EU 27 är högt i Sverige.

Vi har sett (se figur 3.14) att flyktingar har betydligt högre arbetslöshetstal än inrikes födda. Samtidigt ser vi (se figur 3.15) att arbetskraftsdeltagandet bland dem som är födda utanför EU 27 i Sverige är högt både jämfört med EU 27 som helhet och med våra Nordiska grannländer. I huvudsak kan detta beskrivas som att Sverige (enligt uppgifter i Eurostats statistikdatabas) är relativt genomsnittligt när det gäller sysselsättningsgrad bland personer födda utanför EU 27 samtidigt som arbetslösheten, som vi har sett, i samma migrantgrupp är högre än i de flesta andra länder i EU 27.

Figur 3.15 Arbetskraftsdeltagande (procent) bland personer födda utanför EU 27

Källa: Eurostat
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_argacob/default/table?lang=en&category=labour.employ.lfsa.lfsa_act

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att

1. Flyktingars etablering på den svenska arbetsmarknaden tar lång tid
2. Tiden till etablering har inte ökat jämfört med hur det såg ut för ett par decennier sedan, trots ökad flyktinginvandring
3. Arbetsmarknadsintegrationen tar inte påtagligt längre tid i Sverige än i två av våra grannländer, trots betydligt större volymer av flyktinginvandring i Sverige
4. Män etableras snabbare än kvinnor på den svenska arbetsmarknaden
5. Även på lång sikt når inte flyktingars arbetsmarknadsutfall helt de inrikes föddas

Sammantaget leder inte detta mig att dra slutsatsen att de stora volymerna av flyktinginvandring till Sverige medfört exceptionellt stora problem för flyktingarna på den svenska arbetsmarknaden. Däremot talar mycket för att situationen skulle kunna förbättras genom en väl avvägd integrationspolitik. Det finns relativt mycket evidens för vad som kan fungera i detta avseende (Engdahl m.fl. 2023). Jag återkommer i avsnitt 3.7 med en kortfattad diskussion av insatser som enligt befintlig forskning befrämjar integration.

Arbetskraftsinvandrare på den svenska arbetsmarknaden

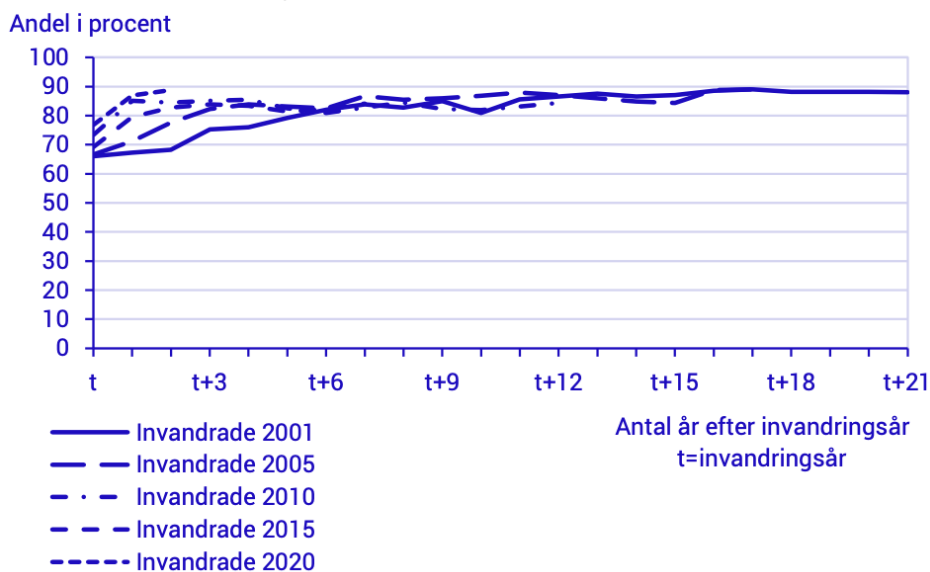
Långt ifrån alla arbetskraftsinvandrare blir folkbokförda i Sverige, och tillgängliga data täcker bara dem som är folkbokförda.³⁶ Därför kan arbetsmarknadsintegrationen endast beskrivas för en (mindre) del av tredjelandsinvandrarna. SCB (2024) ger den mest aktuella beskrivningen av folkbokförda tredjelandsinvandrades arbetsmarknadsutfall.

Sysselsättningsgraden bland arbetskraftsinvandrare som är folkbokförda i Sverige är hög och konvergerar på sikt mot 85–90 procent. Sysselsättningsgraden stiger snabbare bland senare kohorter av invandrare.

I figur 3.16 (hämtad från SCB 2024) följer vi sysselsättningsgraden bland fem kohorter av tredjelandsinvandrare över maximalt 21 år efter invandringsåret. Vi ser då dels att sysselsättningsgraden är hög redan första året efter invandring, dels att sysselsättningsgraden redan efter ett fåtal år är i nivå med sysselsättningsgraden bland inrikes födda, dels att etableringen under de första åren efter invandring går fortast för de senast anlända kohorterna.

³⁶ Enligt uppgifter i Engdahl och Sjödin (2024) låg andelen arbetskraftsinvandrare som folkbokfördes omkring 10 procent omkring år 2000 och steg sedan till mellan 30 och 35 procent närmare år 2020.

Figur 3.16 Andelen sysselsatta arbetskraftsinvandrare i några kohorter olika antal år efter invandringen

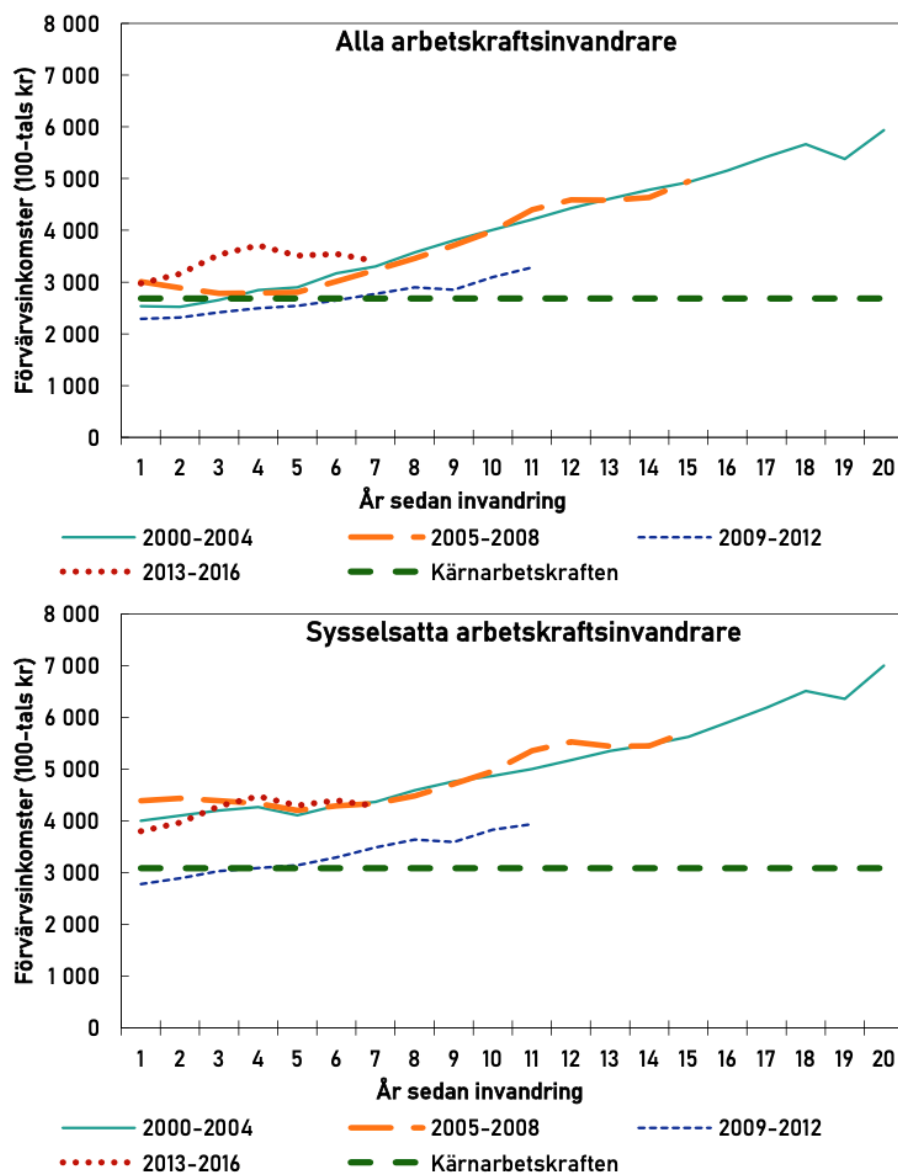
Källa: SCB (2024).

Arbetskraftsinvandrare som var folkbokförda i Sverige hade redan under det första året efter invandring genomsnittliga arbetsinkomster på ungefär samma nivå som inrikes födda mellan 25 och 54 år (kärnarbetskraften).

Arbetskraftsinvandrare som blev kvar länge i Sverige hade högre genomsnittsinkomster än kärnarbetskraften.

Figur 3.17 (hämtad från Engdahl & Sjödin 2024) visar hur arbetskraftsinvandrares arbetsinkomster förhåller sig till kärnarbetskraftens (inrikes födda mellan 25 och 54 år gamla). Figuren visar att invandrarna under de flesta åren sedan invandring hade inkomster minst i nivå med kärnarbetskraftens och att detta mönster var särskilt tydligt om man enbart beaktar de invandrare som arbetade (hade arbetsinkomster). Vi ser att arbetskraftsinvandrarna, även inklusive dem som inte arbetade, nådde upp i nivå med kärnarbetskraftens arbetsinkomster. Arbetskraftsinvandrare som faktiskt arbetade hade alltså tillräckligt höga inkomster för att uppväga att jämförelsevis färre bland dem än i kärnarbetskraften arbetade. SCB (2024) visar också att de arbetskraftsinvandrare som anlände 2021 år 2022 hade högre medianinkomster än kärnarbetskraften inom många yrken (7 av 10 redovisade yrken).

Figur 3.17 Arbetsinkomster efter tid sedan invandring

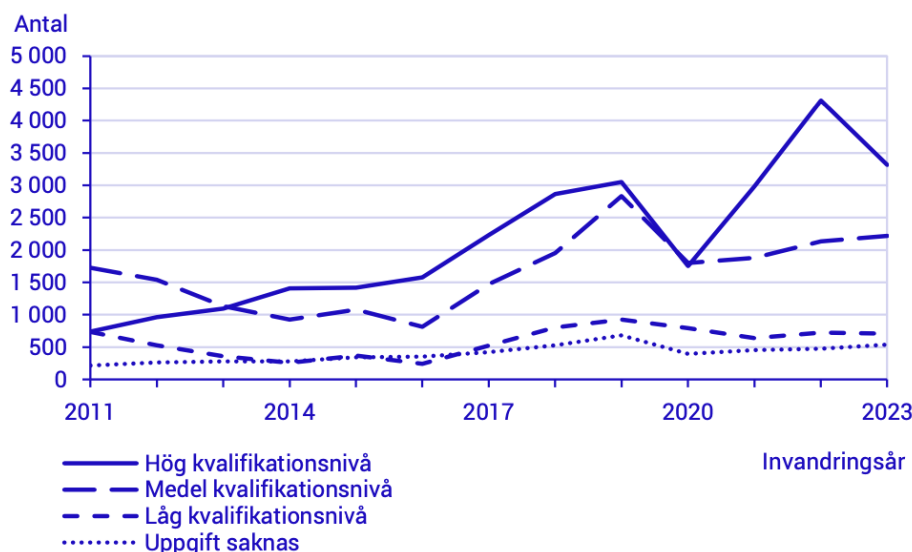

Källa: Engdahl och Sjödin (2024).

Engdahl och Sjödin (2024) visar att arbetskraftsmigranternas yrken till stor del antingen har krav på kort (t.ex. bärplockare) eller på lång (IT-personal) utbildning.

Om vi fokuserar på de arbetskraftsinvandrare som folkbokförs i Sverige ser vi i stället att en majoritet av dem har återfunnits i hög- eller medelkvalificerade yrken (se figur 3.18, hämtad från SCB 2024).

Figur 3.18 Arbetskraftsinvandrare som är sysselsatta invandringsåret och kvalifikationsnivån på deras yrken, invandringsår 2011–2023

Källa: SCB (2024).

Enligt Roy-modellen för selektion av immigranter borde vi förvänta oss att Sverige ska attrahera lågkvalificerade arbetskraftsinvandrare, åtminstone om destinationslandet i någon mån är valbart. Detta tycks inte stämma för de arbetskraftsmigranter som folkbokförts i Sverige.

Sammanfattningsvis ser vi att arbetskraftsinvandrarerna lyckats väl på svensk arbetsmarknad och att de som folkbokförts i Sverige varit relativt högkvalificerade. Även om det nog finns belägg för missförhållanden och att regelverket har utnyttjats av mindre seriösa eller kriminella arbetsgivare, har jag svårt att se att detta är tungt vägande skäl att ändra regelverket genom att införa krav på höga löner som villkor för arbetstillstånd för migranterna. Efterkontroll av anställningsvillkor är en mer rimlig väg till ett mer sunt system där fusk minimeras. I det stora hela tyder ju inte data på att låga löner varit ett stort problem, samtidigt som migranterna sannolikt bidragit med värdefull kompetensförsörjning.

3.4 Invandrarnas barn klarar sig bättre på arbetsmarknaden än sina föräldrar, men sämre än barn till inrikes födda föräldrar

Vi har sett att flyktingar och deras anhöriga typiskt har haft sämre arbetsmarknadsrelaterade utfall (arbete och inkomster) än inrikes födda. Detta kan återspegla en rad förhållanden som bland annat rör färdigheter, diskriminering och nätverk.³⁷ De hinder som utrikes födda möter kan förväntas vara mer omfattande än de hinder som möter deras Sverigefödda barn. Barnen talar i normalfallet svenska, har

³⁷ Se diskussionen i avsnitt 10345021.0.

förvärvat färdigheter i svensk skola och har kontakter som kan vara av värde i det svenska arbetslivet via familj, skolkamrater och grannar.

I ett samhälle där det råder jämlikhet i möjligheter bör inte individens familjebakgrund vara avgörande för bland annat hens utfall på arbetsmarknaden. Därför är det intressant att undersöka om det finns systematiska skillnader i arbetsmarknadsutfall beroende på om ens föräldrar är inhemskt födda eller inte. Vi kan också konstatera att gruppen barn till utrikes födda föräldrar inte är försumbart liten, så hur det går för dem är inte oväsentligt även på samhällsnivå.

Det finns ett antal studier som analyserar skillnader i arbetsmarknadsutfall mellan barn till inrikes respektive utrikes födda föräldrar i Sverige. I allmänhet visar studierna att skillnaderna är mindre mellan barn till utrikes respektive inrikes födda föräldrar än mellan inrikes och utrikes födda föräldrar. De flesta av dessa studier utnyttjar data som ligger ganska långt bak i tiden. Ett undantag är Engdahl och Liljeberg (2024).³⁸ Det finns också ett par studier som undersökt ungdomars etablering på arbetsmarknaden som utnyttjar relativt nya data (Engdahl & Forslund 2015, Forslund & Liljeberg 2021).

Innan jag presenterar huvudresultaten i studierna av hur det gått för utrikes föddas barn kan vi konstatera att, enligt Eurostat (https://doi.org/10.2908/LFSA_ERGANEDM), sysselsättningsgraden i Sverige 2023 bland barn till utrikes födda föräldrar i en internationell jämförelse var hög, men att gapet mot barn till inrikes födda föräldrar var betydligt större än i EU 27.

Beräkningarna i Engdahl och Liljeberg (2024)³⁹ för år 2021 visar, för det första, att skillnaderna i sysselsättningsgrad mellan olika grupper av sverigefödda med utländsk bakgrund varierar mindre än för utrikes födda och att skillnaden mellan inrikes födda med utländska bakgrund och inrikes födda med svensk bakgrund är mindre än skillnaden mellan utrikes födda och inrikes födda med svensk bakgrund. Detta gäller både män och kvinnor. Kvalitativt är, för det andra, resultaten likartade om vi i stället jämför grupperna med avseende på förvärvsinkomster. Värt att notera är, för det tredje, att inkomstgapet mot inrikes födda med svensk bakgrund är mindre för kvinnor än för män med utländsk bakgrund, oavsett om man inkluderar eller inte inkluderar personer utan förvärvsinkomster. Slutligen är skillnaderna små mellan situationen 2010 och 2021, både vad gäller sysselsättning och inkomster. Den lilla förändring man ser tyder huvudsakligen på mindre skillnader 2021 än 2010.

Engdahl och Forslund (2016) undersökte bland annat hur arbetsmarknadsutfallen bland 16–19-åringar födda 1974–1990 samvarierade med egen och föräldrars födelseregion och fann att ungdomar i denna åldersgrupp födda utomlands eller i gruppen med minst en utrikes född förälder hade lägre sysselsättningsgrad, lägre arbetsinkomster, fler dagar i arbetslöshet och större andel som varken arbetade eller

³⁸ Engdahl och Liljeberg (2024) går igenom tidigare forskning om utrikes födda barns och föräldrars arbetsmarknadsutfall, så jag hänvisar dit för referenser till äldre studier.

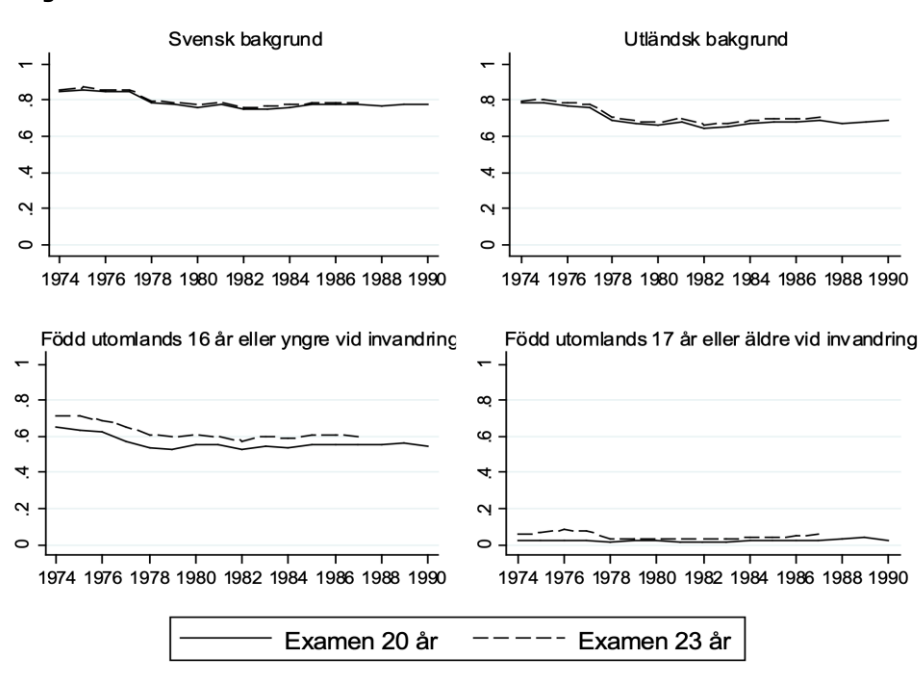
³⁹ Jämförelserna som görs tar hänsyn till åldersskillnader mellan olika grupper.

studerade än svenskfödda med inrikes födda föräldrar. De hittade även samma mönster bland 30-åringar.⁴⁰

Den stora skillnaden i arbetsmarknadsutfall hittade man dock mellan dem som hade respektive inte hade invandrat före 17 års ålder, och därmed haft en rimlig chans att klara gymnasieskolan med fullständiga betyg (se figur 3.19 och figur 3.20, hämtade från Engdahl & Forslund 2016).

Forslund och Liljeberg (2021) undersökte bland annat ”riskfaktorer” för att som 25-åring hamna i gruppen ungdomar som varken arbetar eller studerar (UVAS) mellan åren 1995 och 2018, och fann att såväl utrikes födda som inrikes födda med utrikes födda föräldrar hade en betydligt större risk än inrikes födda med inrikes födda föräldrar att hamna i UVAS-gruppen, även med hänsyn taget till ett antal andra faktorer, till exempel utbildningsnivå.

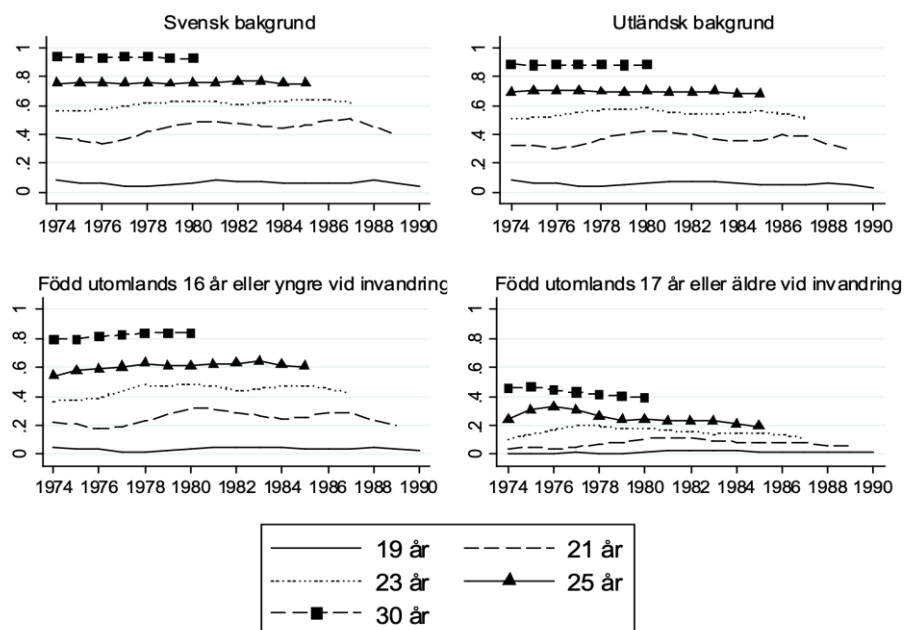
Figur 3.19 Andel av varje årskull som har slutbetyg från gymnasiet uppdelat på bakgrund

Källa: Engdahl och Forslund (2016).

⁴⁰ Analysen tog också hänsyn till andra faktorer, som föräldrarnas utbildningsnivå och funktionsnedsättningar.

Figur 3.20 Andel av varje årskull som har trätt in på arbetsmarknaden uppdelat på bakgrund

Källa: Engdahl och Forslund (2016).

Sammanfattningsvis ser vi att barn till utrikes födda har bättre arbetsmarknadsutfall än föräldragenerationen, men att det ändå är en nackdel att ha föräldrar som är utrikes födda när det gäller arbetsmarknadsrelaterade utfall. Situationen kan beskrivas som att problemen sannolikt inte är mycket stora, men att det finns en marginal för en genomtänkt integrationspolitik att förbättra läget.

3.5 Inrikes föddas arbetsmarknadsutfall har sannolikt inte påverkats mycket av invandringen

Det finns en stor internationell, framför allt amerikansk, teoretisk och empirisk forskningslitteratur om hur immigration påverkar de inrikes föddas arbetsmarknadsutfall.

Den teoretiska analysen tar fasta på att immigration kan medföra ett ökat arbetsutbud. På kort sikt kan ett ökat arbetsutbud innebära en press nedåt på sysselsättning och löner för dem som är nära substitut för migranterna, medan individer som har egenskaper som innebär att de är komplement till migranterna gynnas på kort sikt. På längre sikt kan en ökad lönsamhet för arbetsgivarna som möter lägre löner förväntas ge incitament för investeringar i realkapital. Om sådana investeringar äger rum klingar de negativa kortsiktseffekterna av över tid i takt med att arbetsproduktiviteten stiger när kapitalstocken växer.

Den omfattande internationella litteraturen som studerar effekter av immigration på inrikes föddas löner eller sysselsättning visar inte på några entydiga resultat, men oftast

är de skattade effekterna relativt små.⁴¹ Det faktum att resultaten inte är entydiga kan bero på många saker: man skattar inte alltid samma parametrar, det finns metodproblem och anpassningar kan ske på andra marginaler än de som kan härledas ur de enklaste teoretiska modellerna.⁴²

När det gäller studier av hur immigration till Sverige har påverkat inrikes föddas arbetsmarknadsutfall har jag enbart identifierat två sådana, Engdahl (2016) och Bratu (2019).

Engdahl (2016) skattar kortsiktiga effekter på sysselsättning och löner (månadslön) och finner en måttlig negativ effekt på båda.⁴³ Effekten drivs väsentligen av migranter från övriga nordiska länder. Analysen visar att den skattade sysselsättningseffekten är störst för inrikes födda som saknar högre utbildning och att invandringen främst påverkar månadslönerna för grupper med relativt låga inkomster.

Bratu (2019) utnyttjar att reformeringen av regelverket för arbetskraftsinvandring år 2008 påverkade olika yrken och branscher på olika sätt. Hennes analys tyder på att olika företag och grupper av anställda påverkades på olika sätt. Hon fann att företag som påverkades mest av reformen rekryterade fler lågkvalificerade tredjelandsmigranter och högkvalificerade inrikes födda. Detta gick hand i hand med att de anställdas medelinkomster i dessa företag ökade. Det fanns också tecken (vissa av dem signifikanta) på att unga lågkvalificerade missgynnades samtidigt som icke-europeiska migranter som redan bott i Sverige ett tag gynnades.

Även om man bör vara försiktig med att dra bestämda slutsatser baserat på få studier, så kan vi konstatera att inget av det vi kan se i de befintliga studierna tyder på omfattande problem för inrikes födda på arbetsmarknaden som ett resultat av invandring, och att eventuella negativa effekter sannolikt främst hänger samman med arbetskraftsinvandring och inte med flyktinginvandring.

3.6 Inkomster överförs från inrikes födda till flyktingar och anhöriga via offentlig sektor, främst på grund av flyktingarnas låga arbetsinkomster

Både inrikes och utrikes födda individer betalar skatter, tar emot transfereringar och utnyttjar offentligt finansierade tjänster. Den offentliga sektorn i Sverige har en viktig roll i att överföra resurser mellan olika grupper. Det kanske mest uppenbara är att resurser överförs från de arbetande till dem som är barn och pensionärer bland annat via den offentliga sektorn. Men mer allmänt kommer den offentliga sektorn att

⁴¹ Ett mycket omdiskuterat exempel på små skattade effekter av ett stort inflöde av utrikes födda är David Cards (1990) analys av effekterna på invånare i Miami av flyktingar från Kuba. Denna flyktingvåg innebar att 125 000 kubaner anlände till Miami från maj till september 1980. Resultatet var en sju procentig ökning av Miamis arbetskraft och en tjugoprocentig ökning av den kubanska arbetskraften i Miami. Trots denna stora våg av migranter hittar Card inga eller små effekter på arbetsmarknaden i Miami. Cards resultat har ifrågasatts kanske främst av George Borjas (se exempelvis Borjas, 2014), men även andra kritiska röster har hörts i diskussionen av Cards studie. De flesta senare studier på amerikanska data visar på måttliga negativa kortsiktseffekter av invandring på löner och sysselsättning.

⁴² Se exempelvis Borjas (2014, kap. 4) och Dustmann m.fl. (2017) för en diskussion av teori och empiri när det gäller effekter av invandring på inrikes föddas arbetsmarknadsutfall.

⁴³ Skattningarna innebär att en ökning av andelen invandrade med en procentenhet i genomsnitt minskar sysselsättningen bland de inrikes födda inom samma grupp med cirka 0,13 procentenheter och månadslönerna med 0,3 procent. Det betyder att kortsiktseffekten även av en uppgång i andelen invandrare med 10 procentenheter (utvecklingen i Sverige mellan 2000 och 2024) skulle ge tämligen begränsade effekter även på kort sikt (omkring 1,3 procentenheter på sysselsättning och 3 procent på lönerna).

överföra resurser mellan grupper som vi kan definiera enligt många kriterier. Ett sådant kriterium är om man är inrikes eller utrikes född. Frågan om hur resurser överförs mellan inrikes och utrikes födda rör i strikt mening inte ett arbetsmarknadsutfall. Däremot är det uppenbart att arbetsmarknadsutfall kommer att påverka såväl skatteinbetalningar som utbetalningar av transfereringar till olika grupper.

Det är komplicerat att beräkna inkomstöverföringar mellan grupper via den offentliga sektorn och beräkningar kan göras för att mäta olika saker. En fundamental fråga är om man vill mäta inkomstöverföringar mellan inrikes och utrikes födda ett givet år eller om man vill mäta alla inkomstöverföringar som uppstår från invandringstidpunkten och framåt, inklusive betalningsströmmar som avser barn, barnbarn och så vidare. Det säger sig självt att det senare, även om man kanske helst skulle vilja komma åt detta, inte låter sig mätas utan en lång rad antaganden som i mitt tycke gör övningen mindre intressant.

Det är enklare, men inte trivialt, att beräkna överföringarna ett givet år. Det är relativt rättframt att räkna på skatter och transfereringar, men betydligt mer komplicerat att fördela offentlig konsumtion mellan inrikes och utrikes födda. Det man ska minnas är att den ögonblicksbild man får om man mäter överföringarna ett givet år kommer att illustrera sådant som direkt beror på förhållanden som är specifika för detta år. Det förmodligen viktigaste förhållandet är de utrikes föddas genomsnittliga vistelsetid i Sverige. Om en stor del är nyanlända, har vi sett att få arbetar (och därmed betalar skatt) samtidigt som de är beroende av transfereringar för sin försörjning. Men även åldersfördelningen spelar en viktig roll. En större del av de utrikes än av de inrikes födda är i arbetsför ålder. En viktig konsekvens av detta är att arbetsmarknadsintegrationen spelar en viktig roll för överföringarna. Vidare är det viktigt att notera att en beräkning av överföringarna ett givet år fångar effekter av invandring endast om effekter av invandringen på inrikes föddas sysselsättning och inkomster är så små att de kan ignoreras utan att påverka resultaten alltför mycket. De skattningar som finns tillgängliga (framför allt Engdahl 2016, refererade i avsnitt 3.5) tyder inte på att effekterna har varit stora, särskilt inte när det gäller flyktingar och deras anhöriga. Sannolikt är därför antagandet att inrikes födda inte påverkas inte någon stor felkälla.

De, så vitt jag vet, senaste beräkningarna av inkomstöverföringar via offentlig sektor finns i Ruist (2018) och avser flyktingar och deras anhöriga i Sverige år 2015 (690 000 personer, eller 7 procent av befolkningen). Huvudresultatet är att omfördelningen enligt dessa beräkningar motsvarade 1,0 procent av BNP, eller ca 60 000 kronor per flykting. En huvuddel av omfördelningen (33,7 av 41,5 miljarder kronor) återspeglade att flyktingarna och deras anhöriga på grund av lägre förvärvsinkomster betalade mindre skatt. Detta är ytterligare en illustration av hur viktig arbetsmarknadsintegrationen är i många avseenden.

Ruist redovisar liknande beräkningar för år 2007, och även detta år är överföringen i samma storleksordning. Detta är möjligen överraskande, då flyktingarnas andel av befolkningen ökade påtagligt mellan de två åren och då flyktingarnas genomsnittliga vistelsetid i Sverige var kortare år 2015 än år 2007 på grund av ökande inflöden under perioden mellan de två åren.

Sammanfattningsvis kan vi se att det via offentlig sektor har överförts inkomster från inrikes födda till flyktingar, och att överföringens storlek inte är försumbar (1 procent av BNP). Vad vi dock samtidigt kan konstatera är att även om överföringen är stor, så handlar det om betydligt mindre än den genomsnittliga årliga BNP-tillväxten under exempelvis de senaste 25 åren⁴⁴ och därmed knappast ett belopp som medfört fattigdom för inrikes födda. Dessutom är det intressant att överföringen inte ökade påtagligt mellan 2007 och 2015 trots ökande flyktinginvandring. Slutligen är det en intressant observation att huvuddelen av överföringen kan hänföras till mindre skatteinbetalningar och inte till större bidragstagande. Detta är återigen något som pekar på vikten av en förbättrad arbetsmarknadsintegration. Det potentiella värdet av en förbättrad integration för det svenska samhället blir extra stor, eftersom de flesta migranterna är relativt unga, så att en framgångsrik arbetsmarknadsintegration kan medföra ett relativt långt arbetsliv.

3.7 Politik för en bättre arbetsmarknadsintegration

Jag har pekat på behovet och nyttan av en integrationsbefrämjande politik. Sådana ord blir tomma om man inte också kan visa på att det faktiskt finns evidensbaserade insatser som är möjliga att genomföra och som leder till en förbättrad integration. Sådana insatser finns dock enligt evidens från svensk och internationell forskning. I det här avsnittet ska jag kortfattat behandla evidensbaserade insatser som kan användas för att förbättra utrikes föddas arbetsmarknadsintegration.⁴⁵

1. Kunskap i värdlandets språk underlättar arbetsmarknadsintegration. *Språkkurser*, som exempelvis Svenska för invandrare, kanske i kombination med andra insatser som yrkesutbildningskurser eller praktik, kan ge värdefulla bidrag till kunskaper i Svenska och därmed bidra till att individens andra färdigheter blir efterfrågade på den svenska arbetsmarknaden
2. *Arbetsmarknadsutbildning* i meningen korta yrkesinriktade kurser kan ge individen färdigheter som förkortar vägen in på värdlandets arbetsmarknad för utrikes födda som har svårt att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden på grund av att deras kompetens inte efterfrågas
3. Ett hinder för utrikes föddas arbetsmarknadsetablering är avsaknad av nätverk med kontakter på arbetsmarknaden. En *hög handläggartäthet* i insatser för invandrades arbetsmarknadsintegration ger handläggarna möjligheter att lära känna såväl de arbetssökande som presumtiva arbetsgivare. Genom dessa kunskaper kan handläggarna agera kontaktnät och *matchningsstöd* åt de utrikes födda som saknar sådana nätverk och påskynda de utrikes föddas arbetsmarknadsetablering
4. *Subventionerade anställningar* är en genväg till jobb för personer med en svag ställning på arbetsmarknaden, inklusive utrikes födda. Den subventionerade anställningen kan både minska den anställande arbetsgivarens osäkerhet om

⁴⁴ Den genomsnittliga BNP-tillväxten var drygt 2,3 procent mellan 2000 och 2010 och knappt 1,9 procent mellan 2011 och 2023 (Ekonomifakta, https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/makroekonomi/bnptillvaxt/bnp_1208757.html).

⁴⁵ En betydligt mer utförlig diskussion och referenser som stöder mina påståenden finns i Engdahl m.fl. (2023).

individens kompetens och ge individen tillgång till användbara kontakter och referenser

5. Övriga insatser, särskilt arbetsmarknadsutbildning och matchningsstöd, kan med fördel kombineras med *validering* av såväl formella som informella färdigheter. Valideringen kan identifiera såväl färdigheter (påskyndar matchning) som kunskapsluckor att avlägsna (exempelvis med arbetsmarknadsutbildning)

3.8 Avslutande diskussion

En betydande del av invånarna i Sverige är födda i ett annat land eller har rötter utanför Sverige. Av personerna med utrikes bakgrund är vidare en betydande andel flyktingar eller deras anhöriga. Flyktinginvandringen kulminerade runt 2015 och utlöste en 180-graderssväng i den svenska flyktingmottagningen, som gick från att vara generös till att bli mer och mer restriktiv, särskilt accentuerat i den regeringspolitik som baseras på Tidöavtalet. Men det råder en betydande enighet över många partigränser om att Sverige tog emot fler invandrare än vi klarade av, att integrationen av de nyanlända inte har fungerat och att en restriktiv invandringspolitik därför är nödvändig.

I den här rapporten har jag undersökt arbetsmarknadsintegrationen av utrikes födda i Sverige. Integrationen har naturligtvis många andra dimensioner än sådant som direkt har att göra med arbetsmarknadsrelaterade utfall som sysselsättning, inkomster eller arbetslöshet, men integration i andra dimensioner underlättas av eller förutsätter att integrationen på arbetsmarknaden fungerar. Dessutom medför en fungerande arbetsmarknadsintegration att de utrikes födda inte är en ekonomisk belastning för mottagarlandet, utan att de ger värdefulla bidrag till värdlandets ekonomi, både produktion av varor och tjänster och en mindre belastning på de offentliga finanserna.

Min genomgång av evidens som rör arbetsmarknadsintegrationen av utrikes födda i Sverige visar att det tar tid för flyktingar att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden och att det rimligen finns utrymme för att med en väl avvägd uppsättning integrationsbefrämjande insatser förkorta etableringstiderna. Genomgången visar emellertid inte att arbetsmarknadsintegrationen har blivit sämre över tid. Snarare tyder det mesta på att processen blivit snabbare eller åtminstone inte långsammare, trots det omfattande flyktingmottagandet 2015 och åren närmast dessförinnan. Det finns inte heller tydliga tecken på att arbetsmarknadsintegrationen fungerat avsevärt bättre i (särskilt) Danmark eller Norge, trots att dessa länder per capita tagit emot betydligt färre flyktingar. Sedan kan man naturligtvis notera att en långsam arbetsmarknadsintegration är ett större problem om de utrikes födda är många än om de är få.

De arbetskraftsinvandrare som är folkbokförda i Sverige arbetar i stor utsträckning i yrken med höga eller medelhöga kvalifikationsnivåer och har i genomsnitt förvärvsinkomster väl i nivå med inrikes föddas. Vi har inte heller sett påtagliga negativa konsekvenser för de inrikes föddas sysselsättning och förvärvsinkomster av att fler utrikes födda har kommit in på den svenska arbetsmarknaden.

Förvisso sker en inte försumbar inkomstöverföring från inrikes till utrikes födda via offentliga intäkter och utgifter, men även i denna dimension tyder mycket på att

problemet inte har vuxit påtagligt i omfång under perioden mellan 2007 och 2015 med dess stora inflöden av flyktinginvandrare

Sammantaget är min tolkning av de resultat jag redovisar att det inte finns starka arbetsmarknadsrelaterade skäl som talar för en mycket restriktiv invandringspolitik. Däremot gör genomgången det sannolikt att en väl utformad integrationspolitik som minskar den tid det tar för flyktingar att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden bland annat skulle reducera inkomstöverföringarna från inrikes till utrikes födda och mer allmänt skapa en bättre miljö för både inrikes och utrikes födda i Sverige. Om analys av data och evidens ersätter alternativa fakta som beslutsunderlag för migrations- och integrationspolitiken skulle Sverige kunna bli ett bättre land både för de flyktingar som söker en fristad här, för arbetskraftsinvandrare och för de inrikes födda.

3.9 Referenser

- Adermon, A. och L. Hensvik (2020), "Gigekonomin som dörröppnare?", IFAU, Rapport 2020:22.
- Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2018), "Olika vägar till jobb", Arbetsmarknadsekonomisk rapport 2018.
- Borjas, G.J. (2014), *Immigration Economics*, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts.
- Bratu, C. (2019), "Firm- and individual-level responses to labor immigration" i C. Bratu, *Immigration: Policies, Mobility, and Integration*, Doktorsavhandling, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.
- Brell, C., C. Dustmann och I. Preston (2020), "The labor market integration of refugee migrants in high-income countries", *Journal of Economic Perspectives* 34, s. 94–121.
- Card, D. (1990), "The impact of the mariel boatlift on the Miami labor market", *Industrial and Labor Relations Review* 43, s. 245–257.
- Dustmann, C., U. Schönberg och J. Stuhler (2017), "The impact of immigration: Why do studies reach such different results?", *The Journal of Economic Perspectives* 30, s. 31–56.
- Engdahl, M. (2016), "Invandringens arbetsmarknadseffekter", IFAU, Rapport 2016:11.
- Engdahl, M. och A. Forslund (2016), "En förlorad generation? Om ungas etablering på arbetsmarknaden", IFAU, Rapport 2016:1.
- Engdahl, M., A. Forslund och U. Vikman (2023), "(Kommunala) insatser för att underlätta arbetsmarknadsinträdet för flyktingar och deras anhöriga", IFAU, Rapport 2023:8.
- Engdahl, M. och L. Liljeberg (2022), "Flyktingar och flyktinganhörigas etablering på arbetsmarknaden i Stockholm, Göteborg och Malmö", IFAU, Rapport 2022:15.
- Engdahl, M. och L. Liljeberg (2024), "Arbetsmarknadsanknytning och utbildning: Skillnader mellan svensk och utländsk bakgrund", IFAU, Rapport 2024:24.
- Engdahl, M. och E. Sjödin (2024), "Arbetskraftsinvandring till Sverige från tredjeland", IFAU, Rapport 2024:21.
- Forslund, A. och L. Liljeberg (2021), "Unga som varken arbetar eller studerar. En beskrivning av gruppen och effekter av insatser för att möta problemet", IFAU, Rapport 2021:12.
- Forslund, A., L. Liljeberg och O. Åslund (2017), "Flykting- och anhöriginvandrades etablering på den svenska arbetsmarknaden", IFAU, Rapport 2017:14.
- Gustavsson, M. (2023), "Utrikes föddas uppåtgående sysselsättning: Hur mycket förklaras av demografi?", Specialstudie, Konjunkturinstitutet.
- Hernes, V., J.N. Arendt, P. Andersson Joona och K.R. Tronstad (2019), "Nordic Integration and Settlement Policies for Refugees. A Comparative Analysis of Labour Market Integration Outcomes", Nordic Council of Ministers, TemaNord 2019:529.

- Liljeberg, L., I. Bolvig och V. Hernes (2023), "Arbetsmarknadsetablering bland flyktingar och deras anhöriga i Sverige, Norge och Danmark", IFAU, Rapport 2023:18.
- Neuman, E. (2018), "Source country culture and labor market assimilation of immigrant women in Sweden: evidence from longitudinal data", *Review of Economics of the Household* 16, 585–627.
- OECD (2024), "Do Adults Have the Skills They Need to Thrive in a Changing World?: Survey of Adult Skills 2023", OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b263dc5d-en>.
- Rooth, D.-O. och O. Åslund (2007), "Do when and where matter? Initial labor market conditions and immigrant earnings", *Economic Journal* 117, 422–448.
- Ruist, J. (2018), "Tid för integration – en ESO-rapport om flyktingars bakgrund och arbetsmarknadsetablering", Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2018:3, Finansdepartementet.
- SCB (2024), "Arbetskraftsinvandrare från tredje land", delrapport i regeringsuppdraget Work in Sweden.
- Topa, G. (2019), "Social and spatial networks in labour markets", *Oxford Review of Economic Policy* 35, 722–745, <https://doi.org/10.1093/oxrep/grz019>.

4 Flyktingars etablering på den svenska arbetsmarknaden

Eskil Wadensjö

4.1 Inledning

Flyktingar som blir beviljade asyl får det inte av ekonomiska skäl utan för en vilja att hjälpa personer i nöd. Det är däremot viktigt både för de som kommer som flyktingar och samhället i övrigt att flyktingar blir etablerade på arbetsmarknaden i det land de kommit till. Det är därför viktigt med kunskap om hur det går för flyktingar på arbetsmarknaden och också om det går att med olika åtgärder underlätta etableringen. Det är viktigt att vid undersökningar jämföra med hur det går för andra grupper som kommit till landet för att se vad som kan hänföras till att det är personer som har kommit som flyktingar och vad som beror på att de kommit till Sverige från ett annat land.

De flesta bor i det land de är födda. Men många har flyttat till och bor i ett annat land. Människor flyttar till ett annat land av olika anledningar som för arbete, studier, familjerelaterade skäl och som flyktingar. Regleringen av invandring har förändrats vid många tillfällen över åren. Se Boguslaw (2012) för en noggrann genomgång av politiken på området och dess förändringar. Migrationspolitiken har påverkat sammansättningen av invandringen. Två stora grupper är arbetskraftsinvandrare och flyktingar (familjerelaterad migration är ofta den största men sådan migration är dock oftast relaterad till tidigare arbetskrafts- eller flyktingmigration).

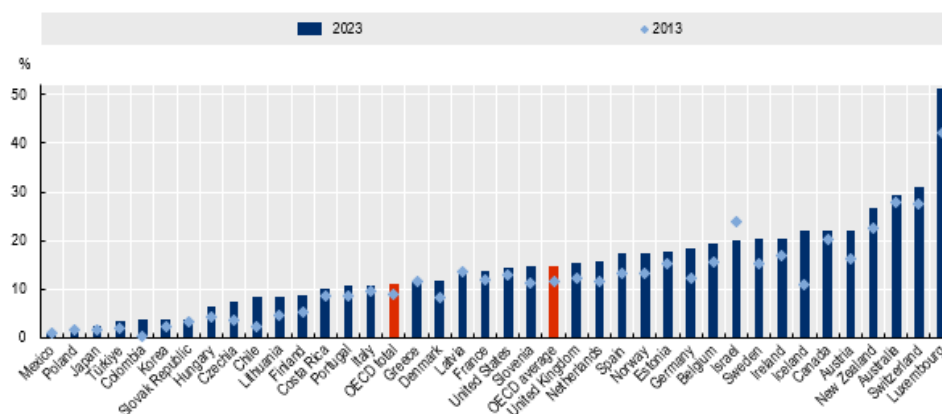
Arbetskraftsinvandrare är i de flesta fall i arbete i det land de har flyttat till direkt efter ankomsten. För flyktingarna är det i många fall betydligt mer komplicerat att etablera sig på arbetsmarknaden i de länder de har kommit till. Det tar ofta lång tid innan flyktingarna är etablerade på arbetsmarknaden i destinationsländerna. De får inte som arbetskraftsinvandrare jobb redan vid ankomsten. De saknar ofta de kvalifikationer som krävs för ett arbete i det land de har kommit till. Och det tar ofta lång tid att få sådana kvalifikationer och därigenom kunna bli etablerade på arbetsmarknaden i det land de kommit till. Se till exempel Lange, McNamara och Schmidt (2025) för en nyligen publicerad översikt av arbetsmarknadsintegrationen av asylsökande i Europa.

Arbetsmarknadsetableringen av flyktingar och andra invandrare har under de senaste decennierna blivit en politisk fråga i många länder, såväl i länder med många utrikes födda som i länder med endast ett fåtal utrikes födda. I figur 4.1 visas antalet utrikes födda i procent av befolkningen i OECD-länderna 2013 och 2023. Andelen som är utrikes födda har ökat i nästan alla länder under perioden (Israel är det enda undantaget). Andelen utrikes födda skiljer sig mycket mellan OECD-länderna. År 2023 var den högst i Luxemburg med 51,2 procent av befolkningen och lägst i Mexiko med 1,0 procent av befolkningen. I detta kapitel kommer jag att behandla migranter som bor i Sverige. I Sverige var andelen utrikesfödda 20,3 procent av befolkningen 2023. Det är en hög andel av befolkningen, men det är inte den högsta bland OECD-länderna. Den är förutom i Luxemburg också högre i några andra europeiska länder; Island, Österrike och Schweiz, och även högre i några OECD-länder i andra delar av världen; Kanada, Nya Zeeland och Australien. Andelen utrikesfödda är relativt låg i

USA med 14,5 procent år 2023. Av intresse är den mycket stora ökningen av andelen utrikesfödda i Island. Mönstret har ändrats en del efter att OECD gjorde denna sammanställning inte minst genom det stora antalet flyktingar från Ukraina till bland annat Polen och de baltiska länderna.

Figur 4.1 Utrikes födda som andel av befolkningen i olika OECD länder 2013 och 2023

Procent

Not: Data avser 2013 eller närmaste år med uppgifter och 2023 eller det senast året med data. OECD-genomsnittet är genomsnittsvärdet på de tal som redovisas i figuren. För Japan och Korea avser data den utländska befolkningen och inte den utrikesfödda befolkningen.

Källa: OECD (2024).

Det bör tilläggas att sammansättningen av de utrikes födda skiljer sig åt mellan destinationsländerna vad avser skälen till att migrera. I vissa länder är den stora majoriteten av migranterna arbetskraftsinvandrare och i andra länder är de flesta flyktingar. Det bör också noteras att inte alla migranter är registrerade som bosatta i det land de har kommit till. Det är flera grupper som inte ingår i statistiken. Alla som arbetar i Sverige är inte folkbokförda. Två sådana grupper är säsongarbetare och utstationerade arbetare (se Sjödin & Wadensjö 2021 vad gäller utstationerade arbetare). Det gäller också asylsökande som ännu inte fått beslut om sin ansökan. Och det finns också de som är i landet utan tillstånd.⁴⁶ Såväl antalet som andelen utrikes födda är därför underskattade, och underskattningen skiljer sig med stor sannolikhet mellan länder.

Det kan också finnas en överskattning av antal utrikes födda i Sverige. En del utrikesfödda som flyttar från Sverige anmäler inte till Skatteverket att de flyttar. De betyder att de kvarstår under en kortare eller längre tid som bosatta i Sverige i statistiken men då inte som sysselsatta. Det innebär att det bidrar till en underskattning av andelen sysselsatta bland de utrikesfödda.

⁴⁶ Se till exempel Alexandrova-Zorina (2025) för en bok som handlar om de som arbetar utan att ha ett giltigt tillstånd för att göra det i Sverige. Det går tyvärr inte att fråga den boken eller andra källor kunna uppskatta hur stor gruppen är eller dess sammansättning efter vilka länder de har kommit från.

4.2 Sveriges migrationshistoria

Sverige har en lång historia av internationell migration. Under senare delen av 1800-talet och början av 1900-talet migrerade många från Sverige, främst till USA men även till länder i Europa som Danmark och Tyskland, till Australien och till länder i Sydamerika. Men sedan början av 1930-talet har Sverige varit ett land med nettoinvandring (med endast ett år, 1971, som undantag; det året återvände många arbetskraftsinvandrare till Finland och få kom på grund av ökad arbetslöshet i Sverige).

Under 1930-talet var den internationella migrationen till och särskilt från Sverige ganska låg. En del flyktingar anlände från Tyskland och ett antal tidigare arbetskraftsinvandrare återvände till Sverige från USA. Men under andra världskriget blev invandringen till Sverige mycket stor. Många flyktingar anlände till exempel från Danmark och Norge efter att de båda länderna hade ockuperats av Tyskland. Ett exempel är att merparten av den judiska befolkningen i Danmark flydde i en dramatisk operation till Sverige i oktober 1943. Från Finland flyttades 10 tusen barn i säkerhet i Sverige under vinterkriget 1939/1940, och 70 tusen barn flyttades i säkerhet i Sverige under kriget 1941/1944, två perioder då Finland var i krig med Sovjetunionen. I slutet av andra världskriget ledde krig mellan finska och tyska trupper i norra Finland till att många som bodde i den delen av Finland flydde till Sverige. Många flyktingar kom också till Sverige från Estland och Lettland 1944. I slutet av kriget anlände många judar från koncentrationsläger i Tyskland och Polen med ”de vita bussarna” till Sverige. Men antalet flyktingar under åren efter slutet av andra världskriget var mycket högre i vissa andra europeiska länder. Se till exempel Fitzpatrick (2024).

De som under kriget flytt till Sverige från Danmark, Finland och Norge återvände efter kriget. Flyktingar från Estland som hade flytt till Sverige stannade i regel i Sverige, medan många av de flyktingar som kommit från Lettland fortsatte till USA.

Sverige hade inte varit direkt involverat i andra världskriget. Det innebar att den svenska ekonomin var i ett mycket bättre skick än ekonomierna i de flesta andra europeiska länder. Efterfrågan på export från Sverige till framför allt andra europeiska länder var hög. Det innebar också att det var stor efterfrågan på arbetskraft i Sverige och även att arbetskraft från andra länder efterfrågades av många arbetsgivare fram till början av 1970-talet. Många migrerade till Sverige från andra europeiska länder och de fick anställning. Arbetsgivare rekryterade arbetskraft i andra länder och det gjorde också AMS. Många kom till exempel från de fyra andra nordiska länderna, särskilt från Finland. Grundandet av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden 1954 underlättade inomnordisk migration. Men många rekryterades även för arbete i Sverige från andra europeiska länder som Tyskland, Italien, Grekland, Jugoslavien och Turkiet.

Flyktingar, men inte lika många som under andra världskriget, anlände också under samma period till Sverige. Större grupper kom från Ungern 1956, Polen och Tjeckoslovakien 1968 och Chile 1973. De kom till en stark svensk arbetsmarknad och de flesta blev strax efter ankomsten etablerade på arbetsmarknaden. Fler problem med att få arbete hade de flyktingar som anlände från Bosnien i början av 1990-talet. Det var en period med lågkonjunktur i Sverige då arbetslösheten var mycket högre än under de tidigare decenniernas under efterkrigstiden. Men i slutet av 1990-talet blev emellertid även de bosniska flyktingarna etablerade på den svenska arbetsmarknaden.

Se Socialstyrelsen (1999) för mer om hur det gick flyktingarna från Chile och Ekberg (2005) för mer om hur det gick för flyktingarna från Bosnien.

Sverige blev medlem i Europeiska unionen och dess gemensamma arbetsmarknad 1994.⁴⁷ Det ledde till en viss ökning av arbetskraftsinvandringen till Sverige från de andra medlemsländerna. Men utbyggnaden av EU 2004, 2007 och 2013 med många nya medlemsländer i Central- och Östeuropa hade en mycket större effekt. Många har migrerat till Sverige från framför allt Polen och Rumänien, men många har också kommit från till exempel de baltiska staterna, Bulgarien och Kroatien.

De senaste decennierna har dock flyktinginvandringen från vissa länder i Afrika och Asien varit mycket viktigare för den totala invandringen till Sverige än vad arbetskraftsinvandringen från de nya EU-länderna har varit. Denna flyktingmigration som kulminerade under mitten av 2010-talet då stora grupper kom från bland annat Syrien ledde också till att migration blev en mycket viktig fråga i den politiska debatten i Sverige.

Sedan Ryssland krig mot Ukraina inleddes i februari 2022 har även många flyktingar anlänt från Ukraina till Sverige. Jämfört med vissa andra europeiska länder som till exempel Tyskland och Polen har dock relativt få anlänt till Sverige från Ukraina. Jämfört med de andra fyra nordiska länderna har Sverige också tagit emot färre flyktingar från Ukraina relaterat till storleken på de fem ländernas befolkning.

I slutet av 2023 var de fem största grupperna födda i andra europeiska länder som bor i Sverige från Finland (129 tusen)⁴⁸, Polen (101 tusen), Jugoslavien (61 tusen), Bosnien (60 tusen) och Tyskland (57 tusen). År 2023 var de fem största grupperna födda i länder i Asien och Afrika som bor i Sverige från Syrien (197 tusen), Irak (146 tusen), Iran (87 tusen), Afghanistan (68 tusen) och Somalia (68 tusen).⁴⁹ Merparten av dem som har kommit från europeiska länder har kommit som arbetskraftsinvandrare medan merparten av dem från Afrika och Asien har kommit som flyktingar.

4.3 Flyktingars arbetsmarknadsetablering i Sverige. Några grupperns erfarenheter

Under de första decennierna efter andra världskriget var erfarenheterna av flyktingars etablering på den svenska arbetsmarknaden i huvudsak positiva. Flyktingarna blev sysselsatta, men inte alltid i de yrken de haft innan de kom till Sverige eller enligt sin utbildning. De med någon form av utbildning och som hade arbetat inom vissa yrken kunde på grund av krav på yrkeslicenser inte få samma typer av arbeten som de hade haft i hemlandet före ankomsten till Sverige. För några av de som tillhörde gruppen som hade högre utbildning var arbetsmarknadsprogrammet arkivarbete i en del fall en

⁴⁷ Se Stanley-Becker (2005) för utvecklingen av den gemensamma arbetsmarknaden i EU/EES och fri rörlighet för medborgare i EU/EES inom Schengen-området. Noterar att den fria rörlighet gäller bara för de som är medborgare i ett land som omfattas av Schengenöverenskommelsen. Två länder i EU, Cypern och Irland, ingår inte i Schengenområdet.

⁴⁸ Under många år var de från Finland den största gruppen av utrikes födda i Sverige.

⁴⁹ Av de utrikes födda var 25 tusen födda i USA.

lösning. Många av dem arbetade på bibliotek eller forskningsinstitut. Programmet administrerades av AMS. Det innebar arbete men relativt låga löner.

Upplevelserna för dem som hade kommit som flyktingar blev mer komplicerade under 2000-talet.⁵⁰ Arbetsmarknaden hade förändrats, arbetslösheten var högre än tidigare och sammansättningen av efterfrågan på arbetskraft hade förändrats. De med låg utbildning har mer problem än tidigare att få jobb. Men hur har det påverkat flyktningmigranterna? Vi ska försöka hitta ett svar genom att närmare se på tre exempel: 1. De ensamkommande på den svenska arbetsmarknaden, 2. Sysselsättningen av olika migrantgrupper under covid-19-epidemin och 3. Arbetsmarknadssituationen för migranter (flyktingar) från Afghanistan. Alla tre studierna bygger på svenska registerdata. Grunden för dessa uppgifter är att alla som bor i Sverige oberoende av ålder ska finnas i ett register som förs av Skatteverket. Dessa uppgifter är av SCB kombinerade med flera andra datakällor som uppgifter från arbetsgivarna om deras anställda och deras löner samt uppgifter från Riksförsäkringsverket om mottagande av socialförsäkringsersättningar. Det finns naturligtvis också andra grupper som det vore intressant att undersöka närmre och redovisa hur det har gått för dem. Ett par exempel är flyktingar från Syrien som framför allt kom som en del av den stora flyktningvågen 2015 och de som kommit från Ukraina sedan Rysslands angreppskrig i februari 2022. Av intresse vore också att se och jämföra hur det har gått för kvinnor som kommit från olika länder som flyktingar att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden.

4.4 Flyktingars arbetsmarknadsetablering. Fall 1. Ensamkommande barn⁵¹

Många flyktingar har kommit som barn utan sällskap av sina föräldrar (de som är yngre än 18 år klassas som barn i Sverige). Denna grupp brukar benämnas ensamkommande barn. Vi, Aycan Çelikaksoy och jag, har gjort flera studier baserade på registerdata för att med hjälp av olika ekonometriska och statistiska tekniker studera erfarenheterna av de ensamkommande barnen i Sverige när de växer upp i Sverige (i vissa fall har deras föräldrar senare kommit till Sverige, men barnen ingår fortfarande i undersökningspopulationen ensamkommande barn). De ensamkommande barnen följs in i vuxen ålder för att undersöka hur etableringen på arbetsmarknaden sker. De resultat vi får när vi använder olika metoder och data från olika perioder tyder på att vissa faktorer är viktiga för sannolikheten att ha ett jobb oavsett vilken skattningsmetod vi använder och vilken period undersökningen avser. I våra studier finns detaljerade redovisningar av vilka grupper som omfattas av undersökningarna. I de första av våra studier utgick vi från de som registrerats som ensamkommande barn 2003–2012 och som följdes tills de var 19–26 år. I senare undersökningar har populationen utökats med de som kommit under senare år.

⁵⁰ Se till exempel Brell, Dustmann och Preston (2020) för en översikt.

⁵¹ Detta avsnitt bygger på ett antal studier som jag genomfört tillsammans med Aycan Çelikaksoy. Se till exempel Çelikaksoy och Wadensjö (2017). För en översikt av forskningen om ensamkommande i olika länder se Çelikaksoy och Wadensjö (2022). Ensamkommande barn har kommit som flyktingar under olika tider och till olika länder. Se till exempel Harris och Oppenheimer (2017) och Taylor (2017).

Beräkningarna visar att de som kommit som ensamkommande flickor mindre ofta är sysselsatta än de som kommit som ensamkommande pojkar när de är unga kvinnor och män, baserat på de egenskaper vi kan kontrollera för. Vi fann också att andelen sysselsatta individer inte överraskande ökar med åldern. Möjligheterna att någon blir anställd beror på längden på vistelsen i Sverige; ju längre någon har varit i Sverige givet vilken ålder de har, desto högre är sannolikheten att de är sysselsatta. De som varit i Sverige en längre tid har generellt gått i skolan i Sverige fler år och lärt sig svenska bättre. Vi har tagit hänsyn till antalet dagar som en individ har varit folkbokförd i Sverige; föga förvånande visar resultaten att de som varit folkbokförda längre, givet ålder och övriga egenskaper, oftare är sysselsatta.

Vi undersökte också betydelsen av utbildning genom att ta hänsyn till om personen studerar och därmed mindre ofta arbetar under undersökningsåret, men också betydelsen av högsta fullgjorda utbildning (i Sverige eller utomlands). Många studier av den svenska arbetsmarknaden visar att sannolikheten att en person blir anställd ökar med utbildningsnivån. Uppskattningarna visar att de ensamkommande som har avslutat gymnasieskolan betydligt oftare är sysselsatta än de med kortare utbildning. De som genomgår utbildning är som väntat mer sällan sysselsatta (även om vissa kombinerar arbete och utbildning).

Arbetsmarknadsläget skiljer sig markant åt mellan olika delar av Sverige. Därför undersökte vi betydelsen av detta för de ensamkommande genom att ta med bostadslänet i skattningarna. Resultaten visar att sysselsättningsgraden bland dem i Stockholms län är högre än bland dem i andra län. Skillnaderna är större bland de som kommit som ensamkommande pojkar än bland de som kommit som ensamkommande flickor. I beräkningarna har vi delat in länen i Stockholm (kontrollgrupp), Skåne, Västra Götaland och övriga län (sammantagna). Här har vi använt uppgifter om bostadslänet från det år som anställningssituationen observerades. Vi har även tagit med en variabel för att flytta till ett annat län, som kanske överraskande visar en svag negativ effekt. Det är inte troligt att flyttning till ett annat län leder till ett negativt resultat, utan snarare att sysselsättningsgraden bland de som flyttar är låg både före och efter flytten. Om vi i stället tar med flyttat till Stockholms län som en variabel kan vi se en negativ effekt för män och en positiv effekt för kvinnor.

Det är kanske förvånande att de ensamkommande vars föräldrar också blivit folkbokförda genom att de har fått tillstånd att komma till Sverige efter att deras barn har kommit mindre ofta är sysselsatta än andra ensamkommande. Detta mönster är tydligast bland kvinnor. Det finns flera tänkbara förklaringar: 1) De som inte återförenas med sina föräldrar kan i olika avseenden bestå av mer självständiga personer, 2) De ensamkommande som inte återförenas kan få hjälp av fosterfamiljer att integreras i det svenska samhället, 3) De ensamkommande som återförenas med sina föräldrar har inte samma ansvar för sin försörjning som de som inte återförenats utan blir en del av föräldrars hushåll och flickorna kan få ett ansvar för arbete i det och 4) De ensamkommande som inte återförenats kan vara under mer ekonomisk press och behöva arbeta mer än de vars föräldrar har kommit för att försörja sig själv och eventuellt även att hjälpa till med att försörja familjemedlemmar i hemlandet genom remitteringar. När vi gör beräkningar avseende deltagande i utbildning är andelen högre bland dem som återförenats med sina föräldrar. Å andra sidan ingår de som har återförenats också oftare i NEET-gruppen (inte i anställning, utbildning eller

träning). Det vore av intresse att närmare undersöka vad som kan förklara effekterna av att föräldrar senare kommer till landet.

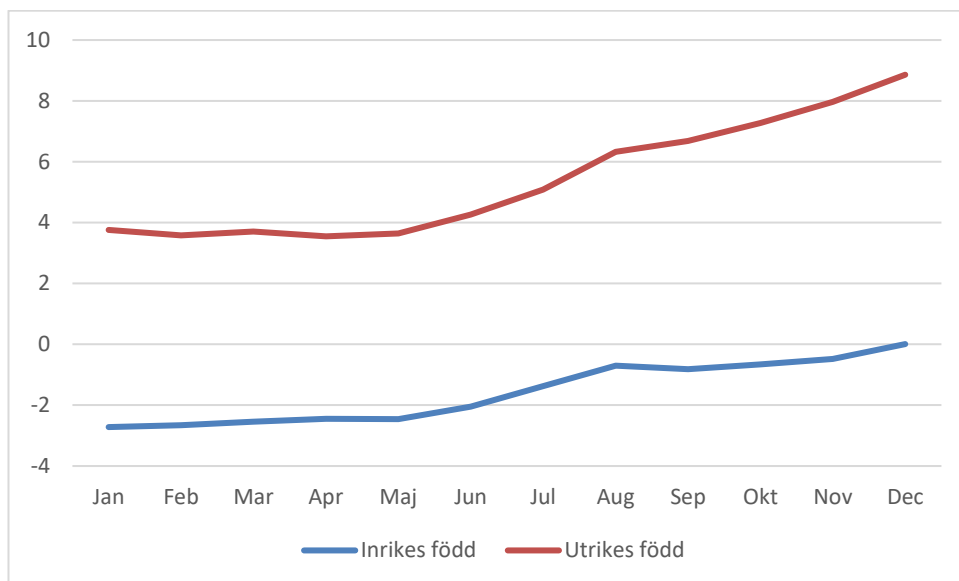
Till sist jämförde vi hur det går för ensamkommande barn från olika länder – kan vi finna några skillnader? Vid jämförelsen gjorde vi beräkningar där varje land eller grupp av länder inkluderades som en variabel. Det visar sig att ensamkommande från Afghanistan oftare var sysselsatta än de från andra länder. Sysselsättningsgraden är jämfört med andra grupper av ensamkommande låg bland de som kommit som pojkar från Somalia och andra afrikanska länder, samt bland de som kommit som flickor från Irak. Vi har också gjort separata beräkningar för de fyra länder/grupper av länder som flest kommit från (Afghanistan, Irak, Somalia och andra afrikanska länder). Vi finner att resultaten i huvudsak är desamma. Samma variabler är generellt sett signifikanta (men inte alltid, vilket troligen beror på att det finns färre observationer i varje estimering), och koefficienterna är mycket lika när vi jämför skattningarna för varje land/grupp av länder.

4.5 Flyktingar och arbetsmarknadsetablering. Fall 2. Covid-19

Covid-19 ledde till effekter för arbetsmarknaden i Sverige liksom för arbetsmarknaderna i många andra länder. Antalet arbetslösa ökade och det fanns tydliga effekter på efterfrågan på arbetskraft för särskilt vissa delar av arbetsmarknaden. Äldre arbetskraft hade särskilt svåra problem under pandemin och det fanns oro för att utrikes födda hade mött fler problem än de som var födda i Sverige. Vi, Fredrik W Andersson och jag, genomförde därför två studier för att se om så var fallet. Det mest överraskande resultatet i vår första studie angående situationen 2020 (Andersson & Wadensjö 2022a) var en mer positiv utveckling av antalet sysselsatta bland utrikes födda jämfört med utvecklingen av antalet sysselsatta bland inrikes födda. I december 2020 hade antalet utrikesfödda sysselsatta ökat med 1,1 procent, medan motsvarande siffra för inrikes födda var minus 1,5 procent. Även om sysselsättningen i Sverige 2021 ökade i förhållande till 2019 var skillnaden i utveckling mellan utrikes födda och inrikes födda ännu större 2021 än 2020 (Andersson & Wadensjö 2022b). Se figur 4.2.

Figur 4.2 Förändringar av antalet sysselsatta utrikesfödda och inrikes födda 2021 jämfört med 2019

Procentuell förändring

Källa: SCB, egna beräkningar.

Utvecklingen av antalet sysselsatta 2021 jämfört med 2019 för dem födda i olika grupper av länder framgår av tabell 4.1. För ett fåtal grupper finns en minskning av antalet sysselsatta. Kanske lite överraskande visade antalet sysselsatta från nordiska länder den mest negativa utvecklingen. Till denna grupp hör många som kom från Finland till Sverige under 1960-talet och början av 1970-talet som arbetskraftsinvandrare och nu var i äldre aktiv ålder. Antalet sysselsatta från Finland minskade med 12 procent i slutet av året, vilket är betydligt mer än minskningen av antalet sysselsatta från Danmark och Norge som minskade med 3,3 respektive 2,7 procent. Den stora nedgången för personer från Finland kan delvis bero på tidigare lagda pensionsavgångar då många är äldre i gruppen. Däremot ser vi en mycket stark och överraskande uppgång för de som är födda i Afrika, 13,5 procent under fjärde kvartalet, och Asien, 14,1 procent. Förändringar kan inte bara hänföras till demografiska förändringar som att fler av dessa grupper är i arbetsför ålder. Tittar vi på olika länder finner vi att uppgången är störst för de som är födda i Afghanistan, 41,9 procent i slutet av året. Afghanistan är ett land från vilket de allra flesta kommit som flyktingar och resultatet är därför av särskilt intresse, inte minst för studier av flyktingars etablering på arbetsmarknaden. Men uppgången är också mycket stor för de från andra länder som många flyktingar kommit från som från Syrien (26,3 procent), Eritrea (23,2 procent) och Somalia (15,0 procent). Förklaringar till uppgången bland dessa grupper av utrikesfödda kan delvis bero på att de varit ytterligare tid i Sverige och då lyckats etablera sig men också av att sammansättningen av efterfrågan och utbudet av arbetskraft förändrades i flera avseenden under pandemin.

Tabell 4.1 Utvecklingen av antal sysselsatta 2021 efter födelseland jämfört med motsvarande månad 2019.

Procent

Grupper av födelseländer	Kvartal 1	Kvartal 2	Kvartal 3	Kvartal 4	Totalt
Afrika	6,3	6,6	10,1	13,5	9,2
Asien	8,6	8,5	11,0	14,1	10,6
EU28 utom Norden	1,7	2,1	3,7	4,9	3,1
Europa utom EU28 och Norden	2,5	2,5	2,6	3,2	2,7
Nordamerika	3,2	3,1	5,6	7,4	4,9
Norden utom Sverige	-9,5	-9,4	-7,9	-7,4	-8,6
Oceanien	3,4	3,4	2,9	3,4	3,3
Sovjetunionen	-7,2	-5,8	-4,2	-4,4	-5,4
Sverige	-2,6	-2,3	-1,0	-0,4	-1,6
Sydamerika	-0,1	-0,3	1,7	3,0	1,1
Totalt	-1,4	-1,1	0,4	1,2	-0,2

Anm. Sovjetunionen bestod av länder som nu ligger i antingen Europa eller Asien.

Källa: SCB, egna beräkningar.

4.6 Flyktingar och arbetsmarknadsetablering. Fall 3. Flyktingar från Afghanistan⁵²

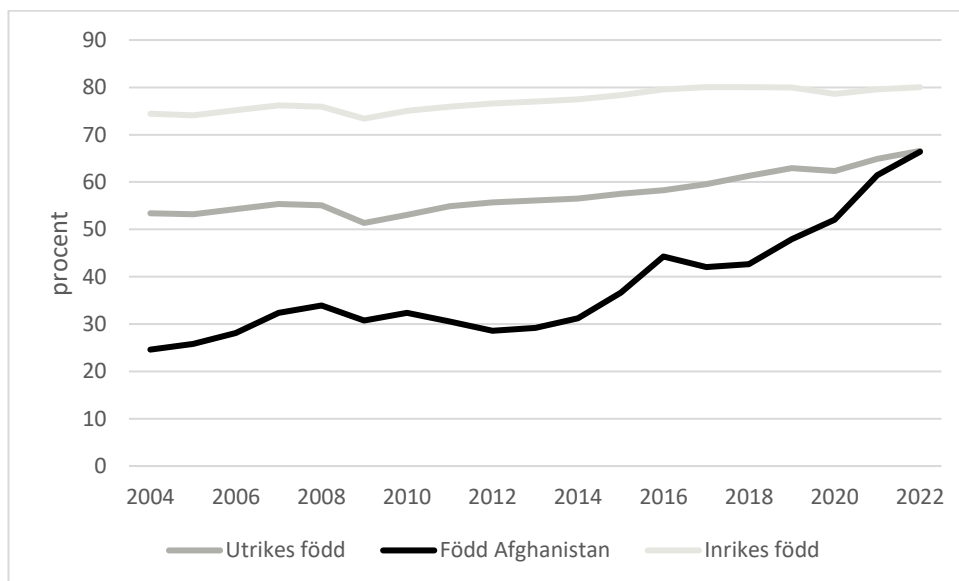
De senaste årens förändring av den politiska situationen i Afghanistan har lett till ett ökat intresse för situationen för flyktingar från det landet i Sverige.⁵³ Vi, Fredrik W Andersson och jag, har därför gjort studier av den gruppens sysselsättningssituation. Våra tidigare undersökningar har visat på en mycket stark ökning av antalet sysselsatta afghaner i Sverige under de två Covid-19-åren 2020 och 2021 (Andersson & Wadensjö 2022a och 2022b). Tidigare forskning har också visat att de som kommit som ensamkommande barn från Afghanistan har blivit sysselsatta i högre utsträckning än de som kommit som ensamkommande barn från andra länder (Çelikaksoy & Wadensjö 2017). Vi ska nu närmare undersöka hur migranter från Afghanistan har klarat sig på den svenska arbetsmarknaden under de senaste två decennierna.

⁵² Detta avsnitt bygger på Andersson och Wadensjö (2024).

⁵³ Se till exempel Seierstad (2004 och 2024) för situationen i Afghanistan.

Figur 4.3 Andel sysselsatta i åldern 16–64 år för afghaner, andra utrikes födda och inrikes födda år 2004–2022

Procent

Anm. Utrikes födda avser utrikes födda utom de som är födda i Afghanistan.

Källa: RAMS för åren mellan 2004 och 2021. BAS för år 2022. Egna beräkningar.

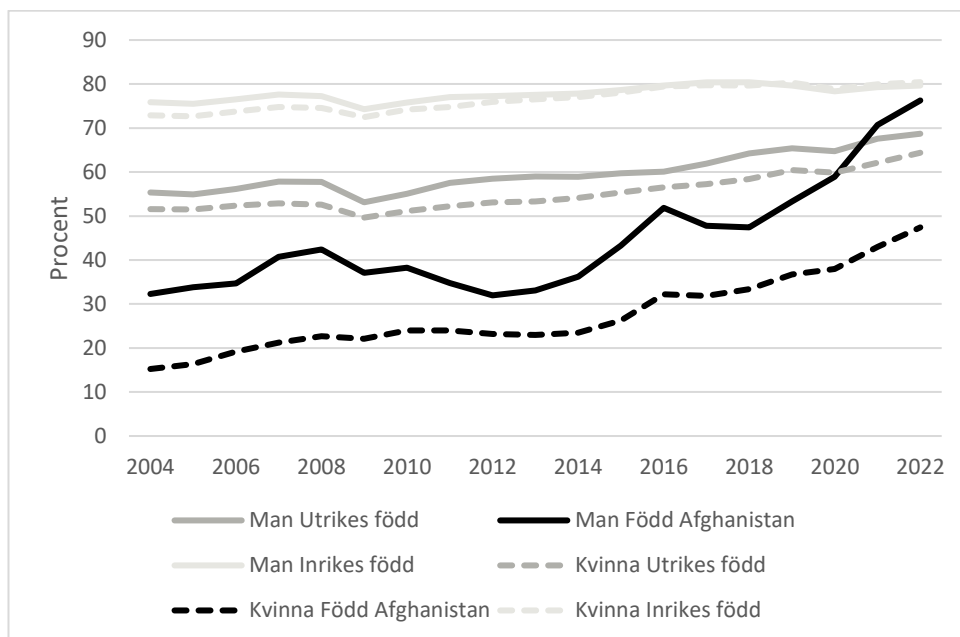
Figur 4.3 visar utvecklingen av andelen sysselsatta av de i åldern 16–64 år för afghaner, andra utrikes födda och inrikes födda under perioden 2004–2022. Andra utrikesfödda kommer från många olika grupper av länder (EES-länder, andra länder), av olika anledningar (arbete, studier, familjeband, flyktingar) och har varit i Sverige olika länge, medan de i den afghanska gruppen oftast kommit som flyktingar och har varit i Sverige relativt få år. Vi finner att andelen sysselsatta är högst och stabil över tid bland de som är födda i Sverige, att den är lägre men klart ökande under perioden för andra utrikes födda än afghaner och att den har ökat mycket kraftigt för afghaner under perioden och att den år 2022 är densamma som för andra utrikes födda.

Vi ska nu se på utvecklingen för samma tre grupper men med en uppdelning i män och kvinnor.⁵⁴ Se figur 4.4. Vi finner att det för inrikes födda inte finns några skillnader mellan andelen sysselsatta mellan män och kvinnor, men att för övriga grupper andelen sysselsatta är betydligt högre bland män än bland kvinnor. Detta gäller särskilt för den afghanska gruppen. Det finns dock en ökning av sysselsättningen bland både män och kvinnor bland dem från Afghanistan, men det går snabbare för män än för kvinnor. Bland män från Afghanistan 2022 är andelen sysselsatta högre än bland andra utrikesfödda män.

⁵⁴ Talen blir något annorlunda enligt AKU bland annat vad gäller sysselsättningen av kvinnor och män bland de som är födda i Sverige. Skillnaderna kan bero på att AKU är en urvalsundersökning.

Figur 4.4 Andel sysselsatta kvinnor och män i åldern 16–64 under 2004–2022 för afghaner andra utrikes födda och inrikes födda

Procent

Anm. Utrikes födda avser utrikes födda utom de som är födda i Afghanistan.

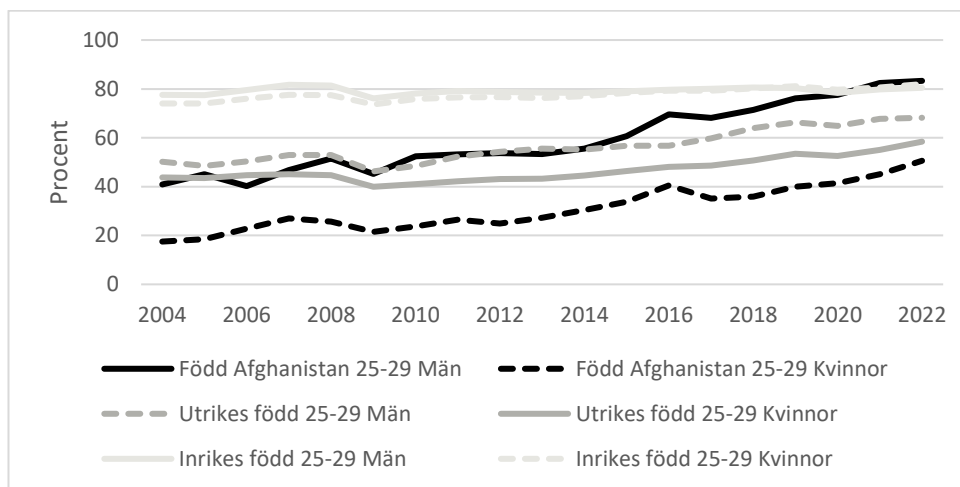
Källa: RAMS för åren mellan 2004 och 2021. BAS för år 2022. Egna beräkningar.

Kvinnor från Afghanistan har en betydligt lägre andel sysselsatta än vad män från Afghanistan har. Möjliga förklaringar kan vara traditioner i landet de kommit från⁵⁵ men också skillnader i ålderssammansättning. Många av kvinnorna är unga och fortfarande under utbildning. Vi kommer därför att se på utvecklingen för de i åldern 25–29 år, en åldersgrupp där endast ett fåtal studerar, se figur 4.5. Vi finner att andelen sysselsatta ökar både för afghaner och för andra utrikes födda i åldersgruppen. Det gäller mest av allt för afghanska män. Deras sysselsättning är lika hög som för inrikes födda män i slutet av perioden. Andelen sysselsatta bland afghanska kvinnor ökar också mycket, men andelen är fortfarande betydligt lägre än för övriga grupper i slutet av den undersökta perioden.

⁵⁵ Se till exempel Seierstad (2002 och 2023) för information om villkoren för kvinnor i Afghanistan.

Figur 4.5 Andel sysselsatta kvinnor och män i åldern 25–29 under 2004–2022 för afghaner, andra utrikes födda och inrikes födda

Procent

Anm. Utrikes födda avser utrikes födda utom de som är födda i Afghanistan.

Källa: RAMS för åren mellan 2004 och 2021. Egna beräkningar.

Den inkomst en person får av arbete beror på lönesatsen och antalet arbetade timmar. Individer som är anställda kan ha en låg arbetsinkomst om de arbetar få timmar och/eller de har låg timlön. Har afghaner och andra utrikes födda låga arbetsinkomster? Ett sätt att få information om inkomsterna är att undersöka om individer är etablerade på arbetsmarknaden eller inte genom att använda ett specifikt mått på arbetsinkomst. Om en individ har en arbetsinkomst under november månad som på årsbasis motsvarar ett högre belopp än tre inkomstbasbelopp anses individen vara etablerad på arbetsmarknaden. På månadsbasis innebär det ca 18 000 kronor. För anställda individer visas nedan hur stor andel av dem som kan anses vara etablerade på arbetsmarknaden dels i november 2020, dels i november 2022 efter bakgrund och kön. Se tabell 4.2.

Tabell 4.2 Arbetsinkomst som överstiger gränsvärdet för att vara etablerade på arbetsmarknaden i november 2020 och november 2022, ålder 20–64 år

Födelseland	November 2020		November 2022	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Utrikes födda	86	80	87	81
Födda i Afghanistan	71	67	85	69
Inrikes födda	91	84	91	84

Anm. Utrikes födda avser utrikes födda utom de som är födda i Afghanistan.

Källa, RAMS 2020 och BAS 2022, egna beräkningar.

Andelen med en arbetsinkomst i november som på årsbasis överstiger tre inkomstbasbelopp är högre för inrikes födda än för de båda grupperna av utrikes födda. Skillnaden minskar dock mellan 2020 och 2022. Vi ser en uppseendeväckande förändring för män från Afghanistan. Andelen etablerade ökar från 70,6 procent i november 2020 till 84,5 procent i november 2022. Andelen etablerade ökar även för kvinnor från Afghanistan, men det är bara en mindre ökning från en låg nivå. Med hjälp av regressionsanalys har vi sett lite mer på olika faktors betydelse för

sannolikheten att etablera sig på arbetsmarknaden. Vi fann att kvinnor är mindre etablerade än män. Det gäller alla tre grupperna, men mest de från Afghanistan. Det finns även andra skillnader mellan de tre grupperna som efter ålder, vilken typ av område de bor i och framför allt utbildning. Ju högre utbildning desto större är andelen som är etablerade. Gruppen utrikes födda omfattar inte bara de som kommit som flyktingar och många har vistats i Sverige under många år. Det kan bidra till att förklara skillnaderna i sysselsättning och inkomster mellan de utrikes födda och de födda i Afghanistan.

4.7 Några frågor om flyktingars arbetsmarknadsetablering

Arbetsmarknadsetableringen av flyktingar går ganska bra i Sverige som framgår av de tre exemplen. Men det finns givetvis problem även i Sverige i detta avseende. Dessa problem diskuteras mycket nu. Jag kommer här att presentera några av de frågor som diskuteras. En del av dessa frågor berör även andra grupper av invandrare än de som kommit som flyktingar.

a. Flera studier har visat att det förekommer diskriminering i Sverige av utrikes födda på arbetsmarknaden och även på bostadsmarknaden.⁵⁶ Om (falska) arbetsansökningar med identiska meriter skickas till arbetsgivare har det i experiment visat sig att arbetsgivare oftare bjuder in personer med svenskt namn eller bakgrund än de med utländskt namn eller bakgrund till intervjuer.⁵⁷ Det leder till att det är svårare för utrikes födda att få ett jobb. Det tar längre tid att bli anställda. Sådan diskriminering kan också påverka vilken typ av anställning de utlandsfödda får och på så sätt även påverka lönerna de får om de blir anställda.

b. För inte så få flyktingar är krav på att ha yrkeslicens för att kunna arbeta i det yrke de haft i hemlandet ett problem.⁵⁸ För ett antal yrken finns det ett krav på att ha en licens som är godkänd i Sverige för att kunna arbeta i yrket i Sverige. Det finns regler som underlättar att få jobb inom yrken som regleras av yrkeslicenser redan sedan 1960-talet för migranter från de andra nordiska länderna och nu finns även sådana regler för de som kommer från andra länder inom EES. Men det finns inte sådana regler för de från andra länder och det innebär problem för de flyktingar som har arbetat i sådana yrken, främst högutbildade.⁵⁹ Det finns i vissa fall olika sätt att få en sådan licens, till exempel genom tilläggsutbildningar anordnade av universitet i Sverige. Det finns också statliga myndigheter som utvärderar utbildningar för dem som kommer till Sverige. Men många av de som kommit till Sverige, en större andel än de som är födda i Sverige, arbetar i mindre kvalificerade yrken än vad de är utbildade för. Se Socialstyrelsen (1999) för en undersökning av invandrare som

⁵⁶ Det finns också flera andra former av diskriminering som kan påverka villkoren. För en ny och intressant översikt av forskning om diskriminering se West (2025).

⁵⁷ Se Lippens, Vermeiren och Baert (2021) för en metaanalys av ett stort antal sådana experiment.

⁵⁸ En forskare som publicerat mycket om yrkeslicensiering är Morris Kleiner som främst sett på den i USA och dess olika delstater. Det kan vara av intresse att också studera effekterna av yrkeslicensering i Sverige.

⁵⁹ Sverige är näst högst rankat bland OECD-länderna för potentiella migranter som tillhör gruppen med hög kapacitet (highly skilled) enligt OECD (2023). Endast Nya Zeeland är högre rankat än Sverige.

kommit från fyra olika länder till Sverige med personer födda i Sverige som jämförelsegrupp.

c. Mycket omdiskuterat är att många av de som kommer från länder i Asien och Afrika bor i segregerade områden. Det kan leda till att integrationen i det svenska samhället är svårare och tar längre tid. I början kan det vara fördelaktigt att leva med de som kommit från samma land genom att få information av dem om landet de har kommit till, men efter ett tag är det en nackdel vad avser introduktionen till det nya samhället. Studier har visat att många flyktingar som lyckas på arbetsmarknaden lämnar den segregerade förorten, men att de som inte lyckas stannar kvar i förorten.

d. Män och kvinnor som är födda i Sverige befinner sig i ungefär samma utsträckning på arbetsmarknaden. Bland vissa grupper av utrikes födda har däremot kvinnor en mycket lägre sysselsättningsgrad än män.⁶⁰ En förklaring kan vara en påverkan av traditioner i deras ursprungsland. Det pekar på att åtgärder som kan öka kvinnors arbetskraftsdeltagande är speciellt viktiga för de som kommit som flyktingar. Sådana åtgärder kan vara undervisning i svenska, annan undervisning, arbetsförmedling och barnomsorg.

e. Mycket omdiskuterat är situationen för barn till migranter som bor i segregerade förorter. Många slutför inte sina studier på grundnivå eller sina gymnasiestudier. Det gör det svårare för dem att komma in på arbetsmarknaden och om de får jobb kan de endast få sådana med mindre tillfredsställande villkor. Det finns stora skillnader mellan grupper av barn beroende på ursprungsland och deras föräldrars utbildningsnivå.

f. Många har kommit från Ukraina till Sverige sedan februari 2022 precis som till andra länder i Europa. Sympatierna för denna grupp av flyktingar, som främst består av kvinnor och deras barn, är starka. Men de har inte fått samma stöd från det offentliga för att integreras på den svenska arbetsmarknaden som de som tillhör andra flyktinggrupper. Förklaringen är att förväntningarna i starten var att dessa flyktingar snart skulle kunna åka tillbaka till Ukraina. Men kriget fortsätter. Det innebär att det är viktigt att de får samma typ av stöd som andra flyktinggrupper (utbildning på svenska; stöd för att få arbete mm). Vi kan förvänta oss att många önskar att stanna kvar även efter att kriget tar slut. En ny dansk undersökning (Foged, Karstoft & Zink 2025) baserad på mer än 8000 intervjuer genomförda under perioden oktober 2024 – januari 2025 redovisar att 69 procent önskar stanna även efter ett krigsslut, 28 procent vill återvända när deras hemort är säker att vistas i medan endast 3 procent vill återvända redan nu innan kriget är slut. Jämfört med en liknande undersökning (Karstoft m.fl. 2023) som gjordes ett år efter krigsutbrottet är det nu betydligt fler som vill stanna i Danmark. Det finns goda skäl för att jämföra olika länder i Europa vad gäller antalet flyktingar som kommit från Ukraina, vilken politik som tillämpats vad gäller deras villkor och utfallet vad gäller deras etablering på arbetsmarknaden i det land de kommit till. UNHCR publiceras regelbundet översikter om antalet flyktingar från Ukraina i olika länder och också rapporter om hur det går för dem i olika mottagarländer. Se till exempel UNHCR (2025). Det finns också undersökningar

⁶⁰ Se Neuman (2018) för en undersökning baserad på longitudinella data.

genomförda i flera länder av forskare och myndigheter och rapporter baserade på dem.

g. Flyktingarna från Syrien är den största gruppen utrikes födda i Sverige. Den senaste tidens förändring av den politiska situationen i Syrien har lett till att nya asylansökningar inte beviljas för dem från Syrien. Det finns en diskussion om flyktingar från Syrien kommer att återvända till Syrien och i så fall hur många av dem. Det finns ett förslag om en lag om större ekonomiskt stöd till flyktingar som återutvandrar. Frågan är om det kommer att leda till en ökad återutvandring till Syrien. Läget i Syrien är fortfarande oklart. För närvarande finns konflikter mellan olika grupper och det finns nya grupper som flyr från Syrien.

4.8 Slutsatser

De flesta flyktningmigranter blir etablerade på den svenska arbetsmarknaden. Men det tar ofta lång tid innan de får det första jobbet. Denna väntetid skulle kunna förkortas med olika politiska åtgärder som utbildning i svenska och mer av aktiv arbetsmarknadspolitik som till exempel yrkesutbildning och arbetsförmedling. Det är särskilt viktigt att vara medveten om problemen för vissa grupper av flyktingar. De lågutbildade möter större svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden än de som har andra typer av utbildningar. Kvinnor som kommit som flyktingar möter också betydligt större svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden än män som kommit som flyktingar. Kvinnliga flyktingar är till exempel sysselsatta i betydligt lägre utsträckning än manliga flyktingar. Det är också viktigt att vara medveten om och att motverka olika former av den diskriminering som sker mot flyktingar på arbetsmarknaden och även på bostadsmarknaden. Så det finns många saker att göra i Sverige liksom i andra länder för att underlätta för flyktingar att komma in på arbetsmarknaden.

4.9 Referenser

- Aleksandra-Zorina, L. (2025), *De livegnas land: den undre världen som bygger Sverige*, Voltane, Stockholm.
- Andersson, F.W. och E. Wadensjö (2022a), "Covid-19 and the Swedish labor market – a register perspective", IZA Discussion Paper 15167.
- Andersson, F.W. och E. Wadensjö (2022b), "Covid-19 and the Swedish labor market in 2021, the second Covid-19 year", IZA Discussion Paper 15600.
- Andersson F.W. och E. Wadensjö (2024), "Migrants from Afghanistan on the Swedish labour market", IZA Discussion Paper 17562.
- Boguslaw, J. (2012), *Svensk invandringspolitik under 500 år: 1512–2012*, Studentlitteratur, Lund.
- Brell, C., C. Dustmann och I. Preston (2020), "The labor market integration of refugee migrants in high-income countries", *Journal of Economic Perspectives*, 34(1), s. 94–121.
- Çelikaksoy, A. och E. Wadensjö (2017), "Refugee youth in Sweden who arrived as unaccompanied minors and separated children", *Journal of Refugee Studies*, 30(4), s. 530–553.
- Çelikaksoy, A. och E. Wadensjö (2022), "Child migrants" i K. Zimmermann (red.), *Handbook of Labor, Human Resources and Population Economics*, SpringerNature.
- Ekberg, J. (2005), "Immigration to Sweden: success or failure?", *AEMI Journal*, 3, s. 33– 41.
- Fitzpatrick, S. (2024), *Lost Souls. Soviet Displaced Persons and the Birth of the Cold War*, Princeton University Press.
- Foged, M., K.-I. Karstoft och E. Zink (2025), "Størstedelen af ukrainerne ønsker at blive i Danmark", Rockwool Fonden Forskning, København.
- Harris, M.J. och D. Oppenheimer (2017), *Into the Arms of Strangers. Stories of the Kindertransport*, Bloomsbury, London.
- Karstoft, K.-I., N. Korchakova, A.A. Pedersen, S.V. Weiskopf, V. Koushede, S.A. Power, T.A. Morton och M.H. Thøgersen (2023), "Fordrevne ukrainere i Danmark: Indledende resultater fra DARECO (The Danish Refugee Cohort)", Institut for Psykologi, Københavns Universitet.
- Lange, M., S. McNamara och P. Schmidt (2025), "Labor market integration of asylum seekers in Europe: recent trends and barriers", ZEW Discussion Papers, No. 25–008.
- Lippens, L., S. Vermeiren och S. Baert (2021), "The state of hiring discrimination: a meta-analysis of (almost) all recent correspondence experiments", IZA Discussion Paper 14966.
- Neuman, E. (2018), "Source country culture and labor market assimilation of immigrant women in Sweden: evidence from longitudinal data", *Review of Economics of the Household*, 16(3), s. 585–627.
- OECD (2023), "What is the best country for global talents in the OECD?", Migration Policy Debates, No. 29.

- OECD (2024), *OECD International Migration Outlook 2024*, Paris.
- Seierstad, Å. (2002), *Bokbandlaren i Kabul*, Norstedts förlag, Stockholm.
- Seierstad, Å. (2023), *Afghanerna*, Polaris förlag, Stockholm.
- Sjödin, E. och E. Wadensjö (2021), "Posted workers. Legal and economic perspectives" i K. Zimmermann (red.), *Handbook of Labor, Human Resources and Population Economics*, SpringerNature.
- Socialstyrelsen (1999), "Social och ekonomisk förankring bland invandrare från Chile, Iran, Polen och Turkiet", SoS-rapport 1999:9.
- Stanley-Becker, I. (2025), *Europe without Borders. A History*, Princeton University Press, Princeton.
- Taylor, L. (2017), *In the Children's best interest. Unaccompanied children in American-occupied German 1945–1952*, University of Toronto Press, Toronto.
- UNHCR (2025), "High employment but low wages: a poverty assessment of Ukrainian refugees in neighboring countries", mars 2025.
- West, K. (2025), *The Science of Racism*, Picador, London.

5 Arbetskraftsinvandringen och företagen – erfarenheter från 2000-talet

Mats Hammarstedt och Per Skedinger⁶¹

5.1 Bakgrund

Detta kapitel studerar arbetskraftsinvandring till Sverige, med fokus på de företag som anställer och ansökt om att anställa arbetskraftsinvandrare från tredje land, det vill säga länder utanför EU/EES-området. Kapitlet inleds med en historisk överblick och en genomgång av forskningen kring arbetskraftsinvandrares ställning på arbetsmarknaden. Efter en översikt av hur regelverket för arbetskraftsinvandring till Sverige förändrats sedan millennieskiftet undersöker vi i vilken utsträckning företag anställer och ansökt om få anställa arbetskraftsinvandrare från tredje land under 2013–2021 och vad som kännetecknar dessa företag, med hjälp av länkade data från Migrationsverkets ärendedatabas och Statistiska Centralbyråns databaser.

Sverige har en relativt lång tradition av arbetskraftsinvandring. Denna kan delas in i två faser. Under den första fasen, från andra världskrigets slut fram till början av 1970-talet, utgjorde arbetskraftsinvandringen merparten av invandringen till Sverige. Arbetskraftsinvandringen under denna period möjliggjordes av förändringar i den svenska invandringspolitiken till följd av hög efterfrågan på arbetskraft som ett resultat av den industriella och ekonomiska expansionen. Förändringarna i invandringspolitiken gjorde att det i princip var fritt att invandra som arbetskraft till Sverige från första halvan av 1950-talet fram till slutet av 1960-talet.

Under andra halvan av 1960-talet infördes mer restriktiva regler för invandring. De mer restriktiva reglerna i kombination med 1970-talets lågkonjunktur ledde till att arbetskraftsinvandringen till Sverige minskade successivt, för att från mitten av 1970-talet och de närmast följande årtiondena uppgå till mycket låga nivåer.

Den andra fasen av arbetskraftsinvandring har ägt rum från mitten av 1990-talet och framåt. Under denna tid har arbetskraftsinvandringen på nytt ökat i omfattning, nu parallellt med en tidvis omfattande invandring av flyktingar och deras anhöriga. Denna andra fas möjliggjordes av EU/EES-avtalet som slöts 1994 och innebar fri arbetskraftsmigration inom EES-området. Ett antal regelförändringar har ägt rum därefter. Av särskild betydelse är den förändring som genomfördes 2008 och som innebar nya regler för arbetskraftsinvandring för personer från tredje land.⁶² Som ett resultat av nämnda regelförändringar har arbetskraftsinvandringen på nytt ökat i omfattning från 2000-talet och framåt.

I den mån som arbetskraftsinvandring eliminerar en restriktion i företagens möjligheter att rekrytera personal leder det enligt teori till en skaleffekt, det vill säga att

⁶¹ Ett tack till Karl Walentin och övriga deltagare på KI:s workshop för värdefulla kommentarer och till Felix Eller och Lovisa Garberg för förnämlig forskningsassistans.

⁶² För en grundlig genomgång av hur regelverket för arbetskraftsinvandring till Sverige förändrats över tid hänvisas till exempelvis Engdahl & Sjödin (2024).

företaget kan expandera, vilket bör innebära större produktion och högre vinster.⁶³ Högutbildad arbetskraft kan i större utsträckning än lågutbildad antas bidra till dessa positiva utfall. Det är utifrån teori inte möjligt att avgöra hur inhemsk arbetskraft påverkas av arbetskraftsinvandringen. Dels finns skaleffekten, som betyder att även mer av inhemsk personal anställs, dels finns en effekt som beror av hur den invandrade och inhemska arbetskraften interagerar i produktionsprocessen. Om de är substitut till varandra så minskar sysselsättning och löner för inhemsk personal, om de är komplement så påverkas dessa positivt.

Mycket litet av den empiriska forskningen kring arbetskraftsinvandring i Sverige har rört konsekvenser för företagen. Forskningen har i stället fokuserat på hur det gått för arbetskraftsinvandrarerna på arbetsmarknaden men också på frågor rörande regelverket kring denna invandring. Beträffande frågan om graden av framgång på arbetsmarknaden visar forskningen att 1950- och 1960-talets arbetskraftsinvandrare ofta klarade sig väl i jämförelse med inrikes födda personer, medan bilden är mindre entydig för de personer som arbetskraftsinvandrat under senare årtionden.⁶⁴ Att 1950- och 1960-talets arbetskraftsinvandrare hävdade sig väl beträffande sysselsättning och inkomster framgår exempelvis av Ekberg (1994, 1996), som studerar yrkes- och inkomstkarriärer för personer som invandrat till Sverige som arbetskraft före 1970 och finner att arbetskraftsinvandrare från exempelvis Finland och f.d. Jugoslavien ofta hade högre sysselsättning och inkomster än inrikes födda personer med motsvarande socioekonomisk bakgrund. Liknande resultat framkommer i en senare översikt av Ekberg och Hammarstedt (2002) som pekar på att såväl sysselsättning som inkomster var högre bland utrikes födda än bland inrikes födda under 1950- och 1960-talet, samt i Hammarstedt och Shukur (2006) där det framgår att relativinkomsterna var höga bland utrikes födda personer som invandrat till Sverige från länder i Norden före 1970.

Andersson Joona och Wadensjö (2011) finner relativt små skillnader i sysselsättning och inkomster mellan arbetskraftsinvandrare från Norden och inrikes födda. De skillnader som framkommer förklaras av faktorer som utbildning och i vilken bransch man arbetade. Andersson och Hammarstedt (2012) undersöker yrkes- och inkomstposition bland utrikes födda från de länder som blev medlemmar i EU 2004. Utrikes födda från dessa länder var överrepresenterade i yrken utan krav på utbildning och underrepresenterade i yrken som kräver universitetsutbildning. Beträffande inkomster var skillnaderna jämfört med inrikes födda små, och i allmänhet koncentrerade till nedre delen av inkomstfördelningen. Det konstateras också att bland höginkomsttagare tjänar utrikes födda från de nya EU-länderna mer än inrikes födda.

Sysselsättning och inkomster bland arbetskraftsinvandrare från tredje land studeras av Engdahl och Sjödin (2024). Enligt resultaten ökar sysselsättningen bland dem som arbetskraftsinvandrat från tredje land sedan millennieskiftet med ökad vistelsetid i Sverige. Man visar också att många av de senare årens arbetskraftsinvandrare från tredje land har relativt höga inkomster, men att ett flertal faktiskt saknar inkomst. Irastorza och Bevelander (2021) visar att arbetsmarknadsutfallen för högutbildade

⁶³ Se Clemens & Lewis (2022) för ett teoretiskt ramverk.

⁶⁴ Regleringen av arbetskraftsinvandring till Sverige och effekter av olika policyförändringar studeras av bland andra Emilsson (2014, 2016). Forskningen på detta område sammanfattas förtjänstfullt i Engdahl & Sjödin (2024).

arbetskraftsinvandrare tenderar att vara mer gynnsamma än dem för flyktinginvandrare (och deras anhöriga) med liknande formella kvalifikationer.

Forskningen om arbetskraftsinvandring har även uppmärksammat hur inhemsk arbetskraft påverkas. Resultaten i en svensk empirisk studie (Halvarsson 2024) och flera utländska tyder på att arbetskraftsinvandring av högutbildade huvudsakligen har gynnsamma effekter för den inhemska arbetskraften i mottagarlandet.⁶⁵ Vad avser invandring av lågutbildad arbetskraft är resultaten i de utländska undersökningarna mer blandade, i så måtto att vissa studier pekar på att inhemsk lågutbildad arbetskraft missgynnas medan andra visar att de gynnas eller påverkas mycket lite.⁶⁶

Det huvudsakliga argumentet för arbetskraftsinvandring har varit upplevd brist på inhemsk arbetskraft.⁶⁷ Regelverket har därför medgivit att företag vänder sig utomlands för att rekrytera medarbetare till brist- och specialistyrken. Trots att det är företag som står för efterfrågan på utländsk arbetskraft och trots att arbetsgivare och deras intresseorganisationer inte sällan argumenterar för förändringar i regelverket kring arbetskraftsinvandring är forskningen kring hur arbetskraftsinvandringen påverkat företagen i olika avseenden mycket knapphändig.

Palmqvist och Öhlin (2016) kartlägger svenska företag som rekryterat arbetskraftsinvandrare under perioden 2009 till 2013. Resultaten, som baseras på en jämförelse mellan företag med och utan arbetskraftsinvandrare (men med liknande egenskaper i övrigt), indikerar att rekryteringen av utländsk arbetskraft samvarierade positivt med företagets omsättning, antal anställda och produktivitet. Dessa samband var tydligast i mindre företag. Halvarsson (2024) finner att rekrytering av utländska experter var förbunden med ökad produktivitet i svenska företag under 1995–2016, i förhållande till liknande företag som inte anställde sådan arbetskraft. Liksom i Palmqvist och Öhlin (2016) var sambandet mest påtagligt i mindre (och medelstora) företag. Clemens och Lewis (2022) utnyttjar det faktum att arbetsstillstånd delvis tilldelas slumpmässigt till ansökande amerikanska företag (genom lotteri när antalet ansökningar från företag som uppfyller kriterierna överstiger maximala antalet tillstånd som kan beviljas). De finner att arbetskraftsinvandring av lågutbildade ökade lönsamhet och investeringar i de företag som fick sina ansökningar beviljade. Randomiseringen talar för att resultaten kan tolkas som kausala.

I detta kapitel kommer vi att bidra med nya kunskaper kring företagens användning av arbetskraftsinvandrare. Detta görs med hjälp av länkade data från Migrationsverket och Statistiska Centralbyrån för perioden 2013 till 2021, vilket gör det möjligt att följa företagen över tid. Data innehåller information om företag som sökt tillstånd för att anställa arbetskraftsinvandrare under denna period samt information om huruvida deras ansökningar om sådant tillstånd blivit beviljade eller inte. Vi kan även undersöka egenskaperna hos de företag som anställer och som ansökt om tillstånd att anställa

⁶⁵ För utländska studier, se till exempel Dustmann med flera (2016), Edo med flera (2020) och Mayda med flera (2022).

⁶⁶ Se till exempel Card (1990), Borjas (2003), Foged & Peri (2016), Clemens & Lewis (2022) samt Gatti med flera (2025).

⁶⁷ Strikt sett betyder upplevd brist på arbetskraft att företagen inte är beredda att betala den lön som skulle eliminera bristen. Arbetskraftsbrist kan dock kvarstå även vid ökad betalningsvilja om arbetsutbudet begränsas på kort eller lång sikt av exempelvis krav på lång utbildning eller andra trögheter på arbetsmarknaden.

arbetskraftsinvandrare. Att analysera hur arbetskraftsinvandringen påverkar utfall för företagen ligger emellertid utanför ramen för denna uppsats.

Uppsatsen inleds med en historisk översikt över arbetskraftsinvandringen till Sverige. Vi redogör vi för arbetskraftsinvandringens omfattning och de viktigaste regelförändringarna. Därefter ligger fokus på perioden från början av 2000-talet och framåt. I denna del redogör vi för arbetskraftsinvandringens omfattning med avseende på invandrarnas ursprung och fördelning på yrken under 2000-talet. Slutligen följer vår analys av vad som kännetecknar de företag som ansöker om arbetstillstånd och anställer arbetskraftsinvandrare.

5.2 Arbetskraftsinvandringen till Sverige – en historisk översikt

Arbetskraftsinvandringen till Sverige började öka i omfattning under åren efter andra världskrigets slut till följd av den ekonomiska och industriella expansionen. Ett antal förändringar av invandringspolitiken låg till grund för att arbetskraftsinvandringen ökade i volym och i princip var fri från mitten av 1950- till slutet av 1960-talet. Ett beslut om en gemensam nordisk arbetsmarknad fattades 1954. Detta beslut gjorde att arbetsmarknaden stod öppen för arbetskraft från länder i Norden, vilka fick möjlighet att migrera fritt, bosätta sig och ta anställning inom Norden. Vidare tillämpades under 1950-talet också ett system med kollektiv värvning av arbetskraft från länder i Europa. Företag som efterfrågade arbetskraft kunde rekrytera från länder i Europa i samråd med Arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsförmedlingar i det land från vilket rekryteringen skedde. Till sist innebar också 1954 års utlänningslagstiftning att utrikes födda fick uppehålla sig i Sverige om de hade anställning.⁶⁸

Dessa förändringar i invandringspolitiken satte sin prägel på invandringens volym och karaktär. Hur invandringen till Sverige utvecklats över tid framgår av figur 5.1. Under 1950- och 1960-talet var invandringen från de nordiska länderna omfattande med Finland som det dominerande ursprungslandet. Under dessa årtionden kom omkring 60 procent av invandrarna från de nordiska länderna. Vidare invandrare arbetskraft från länder i Västeuropa (främst Västtyskland, Italien och Österrike) i relativt hög omfattning. I mitten av 1960-talet minskade den nordiska invandringen något i omfattning och i stället ökade invandringen från Sydeuropa (huvudsakligen Grekland, Italien och f.d. Jugoslavien).

Att arbetskraftsbristen var ett problem och arbetskraftsinvandring sågs som en av lösningarna på problemet var ett faktum ännu under 1960-talets första hälft. Snart därefter började dock invändningar att resas, inte minst från fackliga organisationer vilka krävde en reglering av den utomnordiska invandringen. Nya skärpta regler infördes successivt under åren 1966 till 1968, vilket innebar reglerad invandring och att utomnordiska invandrare som ville arbeta i Sverige var tvungna att ha arbetstillstånd och bostad redan vid inresan till Sverige. Parallellt med det nya mer

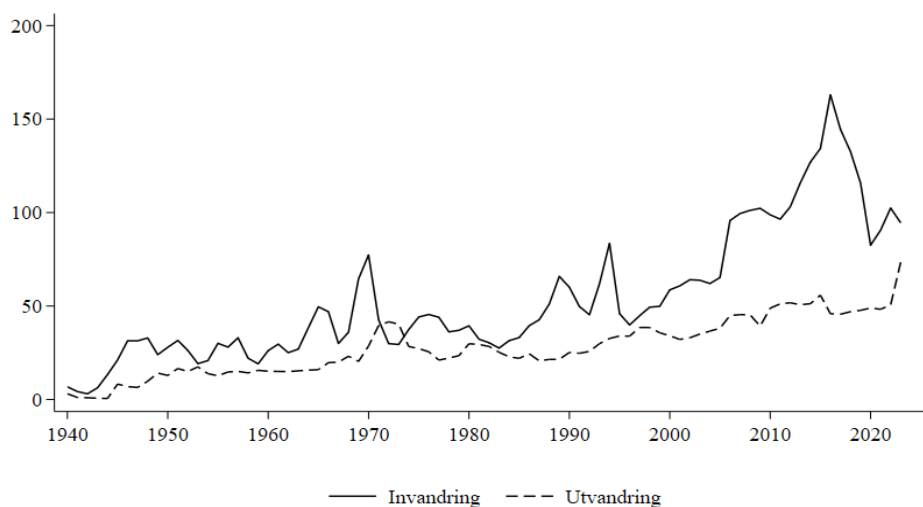
⁶⁸ Den som vill fördjupa sig kring Sveriges arbetskraftsinvandring historiskt hänvisas till exempelvis Lundh & Ohlsson (1999) och Boguslaw (2012).

restriktiva regelverket pågick dock fortfarande organiserade värningskampanjer av arbetskraft ute i Europa.

De mer restriktiva reglerna för utomnordisk invandring fick inte omedelbar effekt på volymen av invandring till Sverige. Under 1960-talets sista år kulminerade i stället invandringen från Finland, vilket ledde till höga invandringsnivåer under åren runt 1970. I början av 1970-talet kom ungefär 60 procent av den utrikes födda befolkningen i Sverige från övriga Norden och närmare 95 procent hade sitt ursprung i europeiska länder.

Figur 5.2 In- och utvandrare 1940–2023

Tusental

Källa: Migrationsverket

Mer restriktiva regler för invandring i kombination med försämrade konjunkturer gjorde att arbetskraftsinvandringen kom att minska i omfattning och betydelse från mitten av 1970-talet och framåt. Den totala invandringen minskade däremot inte, men kom nu i stället att i huvudsak utgöras av flyktingar och deras anhöriga. Utomeuropeisk invandring kom därefter gradvis att öka i omfattning. Vid millennieskiftet var omkring en miljon individer i Sveriges befolkning födda utomlands och ca 35 procent av dessa var födda i länder utanför Europa. I dag är över två miljoner av Sveriges befolkning födda utomlands och närmare 60 procent av dessa har sitt ursprung i utomeuropeiska länder.

Under 1980-talet var arbetskraftsinvandring till Sverige således en marginell företeelse, men från mitten av 1990-talet ökade möjligheterna att arbetskraftsinvandra till Sverige på nytt då medborgare i EES-länder fick rätten att arbeta i Sverige i samband med Sveriges EES-medlemskap 1994.

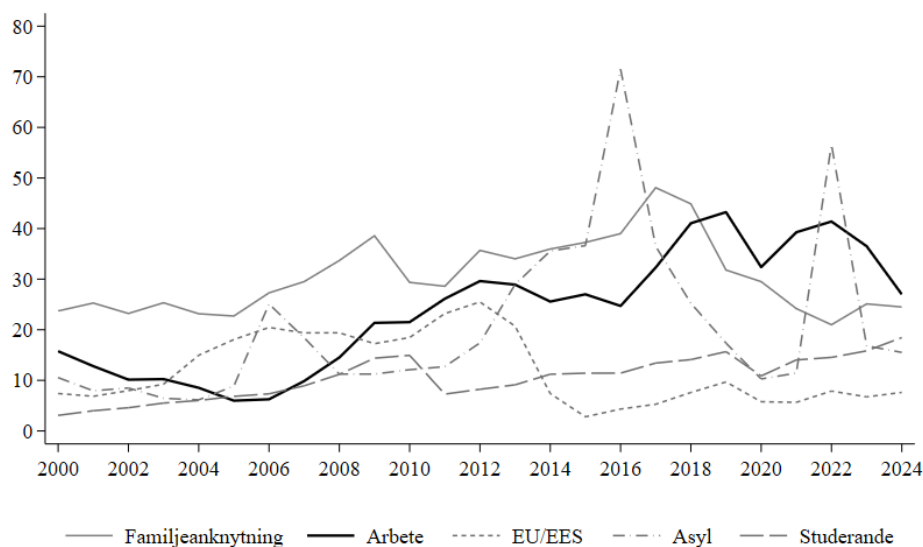
Möjligheterna att arbetskraftsinvandra har ökat successivt under 2000-talet. I samband med EU:s utvidgningar år 2004, 2007 och 2013 öppnades möjligheter för arbetskraftsinvandring för utrikes födda från de nya medlemsländerna. Arbetskraftsinvandringen från tredje land reglerades under det tidiga 2000-talet först av 1989 års utlänningslag och senare av 2005 års utlänningslag. Det var möjligt att invandra till Sverige som arbetskraft från länder utanför EU/EES för den som hade arbetstillstånd. Prövningen av sådant arbetstillstånd vilade på riktlinjer utarbetade av

Arbetsmarknadsstyrelsen. Prövningen innefattade en bedömning av behovet av arbetskraft och tillståndet kunde vara antingen permanent eller tidsbegränsat. Vidare framgick av Arbetsmarknadsstyrelsens riktlinjer att den som ansökte om tillstånd skulle kunna försörja sig själv, vilket under 2000-talets första år innebar en månadslön på minst 13 000 kronor.

År 2008 genomfördes en reform som underlättade arbetskraftsinvandring från tredje land. Medborgare i tredje land fick rätt till arbets- och uppehållstillstånd i Sverige om de hittade anställning. Reformen innebar att den restriktiva politik för arbetskraftsinvandring som varit i bruk sedan slutet av 1960-talet övergavs. Prövningen av arbetstillstånd förändrades och efter reformen 2008 var den enskilda arbetsgivarens efterfrågan avgörande för om tillstånd skulle beviljas. Vidare var samtliga arbetstillstånd tidsbegränsade i två år med möjlighet till förlängning i ytterligare två år. Därefter fanns möjlighet att ansöka om permanent arbetstillstånd. För att tillstånd skulle beviljas skulle arbetskraftsinvandrare dessutom ha möjlighet att försörja sig med en lön i nivå med gällande kollektivavtal. De förändrade reglerna kan betraktas som mycket liberala i jämförelse med andra utvecklade länder och har inneburit ökad arbetskraftsinvandring från utomeuropeiska länder under 2000-talet.⁶⁹ Majoriteten av arbetskraftsinvandrarerna från tredje land under denna period har sitt ursprung i länder i Asien (främst Indien och Thailand). Hur arbetskraftsinvandringen från tredje land förändrats i omfattning sedan 2000 framgår av figur 5.2.

Figur 5.3 Invandrade efter typ av uppehållstillstånd

Tusental

Källa: Migrationsverket

2008 års reform har därefter kommit att justeras vid ett antal tillfällen. Bland annat har åtgärder införts för att förhindra olika former av missbruk av tillstånden. År 2012 infördes striktare krav för ansökningar om arbetstillstånd för arbetskraftsinvandrare från tredje land i vissa branscher för att stävja missbruk (från 2017 tilläts dock

⁶⁹ Se Calleman (2015) för internationella jämförelser.

undantag från dessa krav för arbetsgivare med minst 50 anställda). Även andra åtgärder som verkat i restriktiv riktning har genomförts. År 2023 infördes ett försörjningskrav, vilket stipulerade att en anställning ska ge en månadslön motsvarande minst 80 procent av medianlönen. År 2023 innebar detta en månadslön på 27 360 kronor. En ytterligare höjning 2024 innebar att försörjningskravet uppgår till en månadslön på 34 200 kronor.

Som framgår av figur 5.1 och figur 5.2 har invandringen till Sverige minskat i omfattning sedan 2020-talets början. Mer restriktiva regler för arbetskraftsinvandring, i kombination med pandemi och försämrad konjunktur, har gjort att antalet arbetskraftsinvandrare minskat under de senaste åren. Till detta ska läggas mer restriktiva regler även för flykting- och anhöriginvandring, vilket bidragit till att också denna minskat i omfattning, bortsett från en ökning i samband med Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Trots de striktare kraven under de senaste åren ligger dock antalet beviljade uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl alltså på en hög nivå jämfört med perioden 2000–2016.

5.3 Arbetskraftsinvandrare från tredje land under 2020-talet

Tabellerna 5.1 och 5.2 visar beviljade uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl, uppdelat efter medborgarskap på regionnivå och födelseland under perioden 2020–2024. Uppgifterna avser förstagångstillstånd, varför förlängningsärenden (dvs. ansökningar om förnyade tillstånd) inte ingår i statistiken. Av tabell 5.1 framgår att totalt närmare 95 000 förstagångstillstånd beviljades under perioden. Det stora flertalet av dessa, över 58 000 eller 62 procent, beviljades till personer med ursprung i Asien. Mer än 14 000 tillstånd beviljades till människor födda i Europa (utanför EU), medan närmare 10 procent av tillstånden, eller drygt 9 000, avsåg personer födda i Mellanöstern.

Tabell 5.1 Beviljade uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl, efter medborgarskap, 2020–2024

Region	Antal	Andel (%)
Afrika	4 400	4,7
Asien	58 482	62,0
Europa (utanför EU/EES)	14 303	15,2
Mellanöstern	9 202	9,8
Nordamerika	3 563	3,8
Sydamerika	3 808	4,0
Övriga	590	0,6
Summa	94 348	100

Anm. Uppgifterna avser förstagångstillstånd. Nordamerika inkluderar Karibien. Asien och Afrika exkluderar Mellanöstern.

Källa: Migrationsverket.

Att Asien är den dominerande regionen framgår även av tabell 5.2, som visar antalet uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl för de tio vanligaste ursprungsländerna under

perioden 2020–2024. Totalt beviljades personer födda i Thailand knappt 25 000 sådana uppehållstillstånd under nämnda period, vilket motsvarar drygt 26 procent av det totala antalet. Knappt 19 000 av tillstånden, eller närmare 20 procent, beviljades till personer födda i Indien. Därefter följer Ukraina, Kina, Turkiet, Iran och Pakistan. Totalt avsåg över 71 procent av de beviljade uppehållstillstånden av arbetsmarknadsskäl sökande födda i något de tio länder som dominerade antalet beviljade arbetstillstånd av arbetsmarknadsskäl under perioden 2020–2024.

Tabell 5.3 visar antalet beviljade uppehållstillstånd efter yrkesområde. År 2020 beviljades såväl yrken med låga kvalifikationskrav (Yrken med krav på kortare utbildning eller introduktion) som yrken med krav på någon form av högskolekompetens drygt 35 procent av det totala antalet arbetstillstånd av arbetsmarknadsskäl. Andelen för yrken med krav på minst gymnasiekompetens uppgick till knappt 27 procent.

Tabell 5.2 Beviljade uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl för de tio vanligaste länderna, 2020–2024

	Antal	Andel (%)
Thailand	24 841	26,3
Indien	18 731	19,9
Ukraina	4 760	5,0
Kina	3 772	4,0
Turkiet	3 718	3,9
Iran	2 818	3,0
Pakistan	2 371	2,5
Brasilien	2 168	2,3
Storbritannien	2 157	2,3
USA	2 036	2,2
Summa	67 372	71,4

Anm. Uppgifterna avser förstagångstillstånd.

Källa: Migrationsverket.

Tabell 5.3 Andel beviljade uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl

Efter yrkesområde, procent

	2020	2021	2022	2023	2024
Chefsyrken	2,1	2,4	2,2	2,6	3,7
Militära yrken	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1
Yrken med krav på fördjupad högskolekompetens	26,5	30,6	34,5	32,4	37,5
Yrken med krav på högskolekompetens eller motsvarande	8,7	10,9	10,8	12,2	16,8
Yrken med krav på minst gymnasiekompetens	26,8	21,1	17,2	20,3	25,9
Yrken med krav på kortare utbildning eller introduktion	35,5	34,9	35,0	31,9	15,3
Övriga yrken	0,3	0,1	0,3	0,4	0,7
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Totalt antal beviljade tillstånd	15 230	20 751	24 117	20 823	13 427

Anm. Uppgifterna avser förstagångstillstånd. Yrken med krav på minst gymnasiekompetens är summan av andelarna för yrkeskategorierna Service-, omsorgs- och försäljningsyrken, Yrken inom administration och kundtjänst, Yrken inom byggverksamhet och tillverkning, Yrken inom lantbruk, trädgård, skogsbruk och fiske samt Yrken inom maskinell tillverkning och transport med mera.

Källa: Egna beräkningar baserade på data från Migrationsverket.

Antalet beviljade tillstånd ökade under åren 2021–2022, men minskade 2023–2024. Hårdare krav i kombination med försämrade konjunktur torde förklara nedgången under slutet av observationsperioden. Nedgången tycks inte heller ha kompenseras med fler uppehållstillstånd för medborgare från EU/EES, vilka låg på en tämligen stabil nivå 2023–2024.⁷⁰ Under perioden inträffade även stora förändringar i andelarna för vissa yrkesområden vad gäller arbetskraftsinvandring från tredje land. År 2024 minskade andelen för yrken med låga kvalifikationskrav till omkring 15 procent av det totala antalet tillstånd, medan yrken med krav på någon form av högskolekompetens i stället ökade, till något över 54 procent. Andelen för yrken med krav på minst gymnasiekompetens var ungefär oförändrad jämfört med 2020. De förändrade reglerna med ökade krav på egenförsörjning sammanfaller således inte bara med en minskning av arbetskraftsinvandringen, utan tycks också ha lett till att fördelningen av tillstånden med avseende på kvalifikationskrav förändrats – en lägre andel för yrkesområden med låga krav och en högre för yrkesområden med höga krav.

5.4 Arbetskraftsinvandrare och företagen

I analysen använder vi data från Statistiska Centralbyråns databaser LISA och STATIV samt Migrationsverkets ärendedatabas. LISA innehåller riklig information om anställdas sysselsättning och löneinkomster för personer folkbokförda den 31 december varje år samt om företags produktivitet och lönsamhet. Arbetskraftsinvandrare kan identifieras med hjälp av länkning till STATIV, där

⁷⁰ Det är svårt att uppskatta omfattningen av arbetskraftsinvandringen från EU/EES. Personer från dessa länder får uppehållsrätt längre än tre månader i Sverige om de arbetar, studerar, driver eget företag eller har tillräckliga medel för sin försörjning. Efter minst fem år i Sverige med sådan uppehållsrätt kan man ansöka om permanent uppehållsrätt.

uppgifter finns för medborgare i länder utanför EU/EES avseende deras grund för bosättning (arbetsmarknadsskäl, studier, skyddsbehövande, anhöriga etc.). De länkade data från LISA och STATIV som vi använder avser perioden 2005–2021.

Migrationsverkets ärendedatabas har uppgifter för perioden 2013–2023 om en rad egenskaper hos de individer för vars räkning arbetsgivare ansökt om arbetstillstånd, bland annat födelseår, kön, födelseland och yrkesgrupp, samt arbetsgivarens organisationsnummer. För ansökningarna finns till exempel information om datum för ansökan respektive beslut och huruvida ansökan blev beviljad eller inte. Länkningen till Statistiska Centralbyråns databaser görs via företagens organisationsnummer och avser åren 2013–2021.

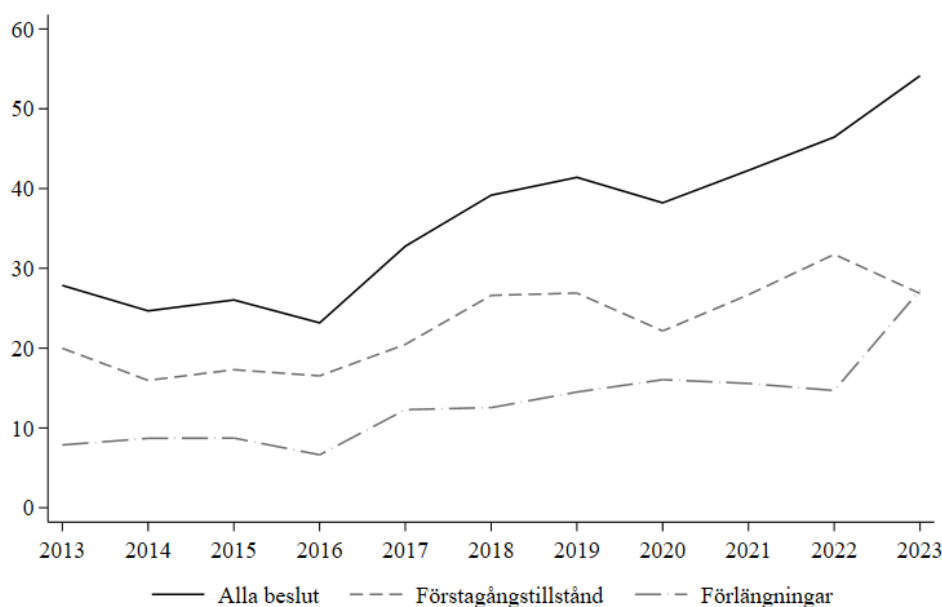
Tillsammans med ärendedatabasen ger LISA och STATIV utförlig information om omfattningen av arbetskraftsinvandrare från tredje land i svenska företag och vad som kännetecknar företag som har dessa anställda.⁷¹ Datamaterialet möjliggör bland annat en jämförelse av utfall för tre grupper av företag: Företag som fått ansökan om arbetstillstånd beviljad, företag som fått ansökan avslagen samt företag som inte ansökt om arbetstillstånd. Detta ger möjlighet till en mer detaljerad bild av arbetskraftsinvandringen i olika grupper av företag än en uppdelning begränsad till företag som använt respektive inte använt arbetskraftsinvandrare. Detta avsnitt inleds med en översikt rörande användningen av arbetskraftsinvandrare i företagen. Sedan följer en ekonometrisk analys där vi kartlägger egenskaper hos företag som ansökt om arbetstillstånd för medborgare från tredje land.

Figur 5.3 visar antalet beslut som Migrationsverket fattat gällande ansökningar om arbetstillstånd för arbetskraftsinvandrare från tredje land under 2013–2023. Den ger en indikation på hur företagens efterfrågan på sådan arbetskraft utvecklats över tid (med viss eftersläpning på grund av att handläggningstiden kan vara lång). Vissa företag har fått flera beslut under året, så siffrorna överensstämmer inte med antalet berörda företag. Som synes har det genomsnittliga antalet beslut ökat väsentligt under perioden, från ungefär 28 000 till omkring 54 000. I samband med covid-pandemins utbrott 2020 märks en mindre nedgång i antalet beslut, men därefter har antalet fortsatt att öka. Antalet beslut om förstagångstillstånd under perioden har nästan genomgående varit klart fler än antalet beslut om förlängningar.

⁷¹ Data från Migrationsverket omfattar samtliga personer som söker uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl, oavsett folkbokföringsstatus, medan data från SCB endast inkluderar folkbokförda arbetskraftsinvandrare.

Figur 5.4 Beslut om uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl

Tusental

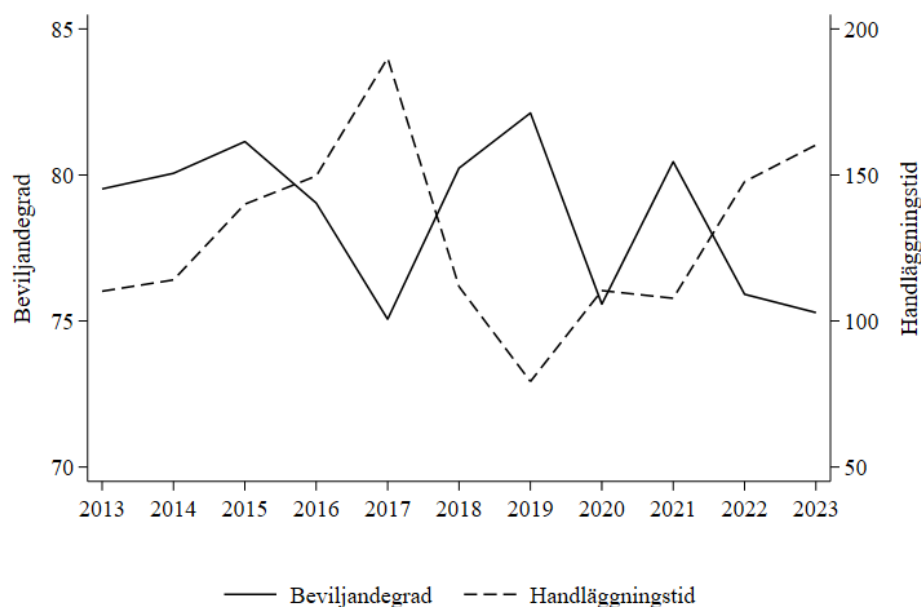
Källa: Migrationsverket

Beviljandegraden och handläggningstiden har varierat över tid, utan någon tydlig trend, vilket åskådliggörs i figur 5.4. Andelen beviljade ansökningar låg mellan 75 och 82 procent under perioden, medan motsvarande spann för den genomsnittliga handläggningstiden är tämligen stort, 79–190 dagar. Frånsett periodens två första år verkar det finnas ett negativt samband mellan andelen beviljade ansökningar och handläggningstiden – andelen beviljade ansökningar minskar när handläggningstiden ökar och vice versa.

Vilka yrken söker man arbetstillstånd för? Tabell 5.4 visar de tio yrkesgrupper som har flest beslut samt beviljandegraden och den genomsnittliga handläggningstiden för dessa. Siffrorna för antalet beslut kan inte översättas till individer eftersom samma person kan ha flera beslut. Den största yrkesgruppen är ”IT-arkitekter, systemutvecklare och testledare med flera”, med drygt 76 000 beslut under perioden. ”Bärplockare och plantörer med flera” är den näst största gruppen, med omkring 44 000 beslut. Det är notabelt att det de flesta av yrkesgrupperna antingen har höga eller relativt låga kvalifikationskrav. Antalet beslut avspeglar bristen på inhemsk arbetskraft i yrkesgrupperna, men även skillnader i kraven på språkkunskaper kan ha betydelse. I de mest kvalificerade yrkena, som dataspecialist, kan det räcka med goda kunskaper i engelska, medan de minst kvalificerade, till exempel städare, har jämförelsevis låga språkkrav avseende såväl engelska som svenska. I många mellankvalificerade yrken ställs emellertid krav på tillfredställande kunskaper i svenska för att kunna kommunicera med medarbetare och kunder, vilket minskar efterfrågan på utländsk arbetskraft.

Figur 5.5 Beviljandegrad för uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl

Procent respektive handläggningstid i antal dagar

Källa: Migrationsverket

Medan yrkesgrupper med höga kvalifikationskrav genomgående har hög beviljandegrad och relativt kort handläggningstid, gäller i stort sett det omvända för yrkesgrupper med lägre kvalifikationskrav. Undantag är de lågkvalificerade yrkesgrupperna ”bärplockare och plantörer med flera” och ”medhjälpare inom jordbruk, trädgård, skogsbruk och fiske”, som uppvisar såväl hög beviljandegrad som kort handläggningstid, vilket kan sammanhånga med att arbetena är starkt säsongsberoende och därför kräver snabba beslut. Siffrorna i tabellen tyder på att det i genomsnitt tar längre tid att avslå en ansökan än att bevilja den. En förklaring kan vara att ett avslag kräver större utredningsresurser.

Vår framställning fokuserar fortsättningsvis på de företag som ansöker om eller utnyttjar arbetskraft från tredje land, i förekommande fall genom länkning med Migrationsverkets och SCB:s databaser. För de företag som anställer sådan arbetskraft faller de flesta säsongsarbetare bort ur statistiken, eftersom SCB:s data avser de som är folkbokförda den 31 december varje år. Ytterligare ett antal observationer i Migrationsverkets databas faller bort eftersom de av andra skäl inte kan matchas med SCB:s data, till exempel saknas i vissa fall organisationsnummer i ärendedatabasen.⁷² Vad beträffar uppgifterna för företag som ansöker om arbetskraft från tredje land så omfattas samtliga berörda personer, oavsett folkbokföringsstatus.

⁷² Totalt finns 139 000 observationer, av vilka 16 000 saknar organisationsnummer, som inte kan matchas med SCB:s data. Resterande observationer som inte kan matchas beror antagligen till stor del på utebliven ekonomisk aktivitet i november.

Tabell 5.4 Antal beslut, beviljandegrad och handläggningstid för de nio vanligaste yrkesgrupperna, 2013–2023

Yrkesgrupp	Antal beslut	Beviljande grad, %	Handläggningstid, dagar	Andel av beslut, %	Andel av anställda, alla företag, %
IT-arkitekter, systemutvecklare och testledare m.fl.	76 501	91,0	56	19,0	2,9
Bärplockare och plantörer m.fl.	44 072	95,4	36	11,0	0,1
Snabbmatspersonal, köks- och restaurangbiträden m.fl.	23 098	62,0	241	5,8	1,8
Civilingenjörssyrken	21 651	89,9	66	5,4	2,2
Kockar och kallskänkor	18 106	63,4	240	4,5	0,9
Ingenjörer och tekniker	16 207	89,1	62	4,0	2,4
Städare och hemservicepersonal m.fl.	14 662	58,6	245	3,6	1,8
Snickare, murare och anläggningsarbetare	9 591	57,7	215	2,4	2,3
Dataspecialister	9 219	96,2	32	2,3	–
Medhjälpare inom jordbruk, trädgård, skogsbruk och fiske	7 760	90,3	58	1,9	–
Samtliga yrkesgrupper	401 702	78,2	130	100,0	100,0

Anm. Uppgifter för yrkesgruppen Dataspecialister Medhjälpare inom jordbruk, trädgård, skogsbruk och fiske saknas för andel av anställda.

Källa: Egna beräkningar baserade på data från Migrationsverket, för kolumn 1–4, och SCB, för kolumn 5.

Andelen företag som har någon person med arbetstillstånd anställd framgår av figur 5.5. Andelen är tämligen låg, men det har skett en kontinuerlig ökning under perioden 2005–2021, från ungefär 0,3 till omkring 2,7 procent. Någon negativ effekt av pandemin är inte synlig.

Vidare är det relativt få företag som svarar för majoriteten av antalet beslut om arbetstillstånd, vilket framgår av tabell 5.5. Topp 25 i fördelningen, det vill säga de 25 procent av företagen som var förknippade med flest beslut stod för hela 88 procent av alla beslut, medan motsvarande siffror för Topp 10 och Topp 1 var 77 respektive 56 procent. Topprocenten var alltså föremål för mer än hälften av alla beslut, vilket kan tyckas vara en anmärkningsvärt hög koncentration till en liten del av fördelningen. Men fördelningen av antalet beslut avspeglar till stor del fördelningen av antalet anställda mellan samtliga företag, som är ungefär lika skev. I genomsnitt var antalet beslut 9,4 per sökande företag under perioden, med en median på 2, och som mest stod ett företag för hela 14 875 beslut (vilket inte framgår av tabellen).

Tabell 5.5 Fördelning av antal beslut om uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl bland ansökande företag samt fördelning av anställda bland samtliga företag, 2013–2023

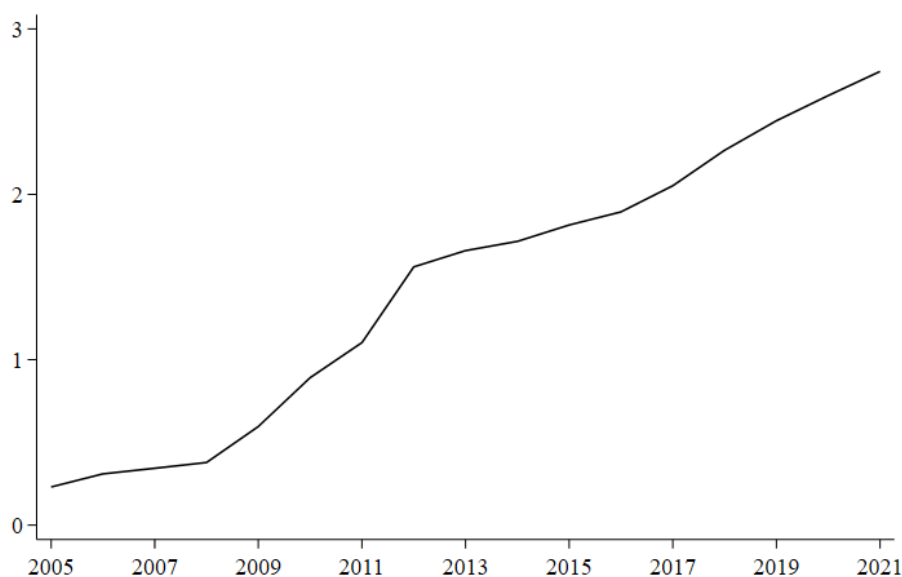
	Topp 25 %	Topp 10 %	Topp 1 %
Andel av beslut, procent	87,4	76,9	53,4
Andel av anställda, procent	92,2	79,4	49,4

Anm. Uppgifterna för anställda avser 2013–2021.

Källa: Egna beräkningar baserade på data från Migrationsverket och SCB.

Figur 5.6 Andel företag med någon anställd med uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl

Procent

Källa: Egna beräkningar baserade på data från SCB

Företagen i vår databas kan delas in i olika grupper, dels betingat på om de ansökt om arbetstillstånd eller ej, dels efter utfallet av ansökan. Av tabell 5.6 framgår antal anställda, produktivitet, rörelseresultat per anställd samt omsättning i dessa grupper av företag. Det är tydligt att ansökande företag i genomsnitt har avsevärt fler anställda (894 respektive 3) och betydligt högre omsättning än icke-sökande (drygt 4,7 miljarder kr respektive knappt 10 miljoner kr). De ansökande företagen har också klart högre produktivitet (39 procent högre) och rörelseresultat per anställd (41 procent högre) än de icke-sökande. Det kan avspejla att stora företag i många fall har högre produktivitet än små, vilket kan bero på skalfördelar. Vidare kan de ansökande företagen delas in i tre grupper: de som endast fått beviljade tillstånd, de som endast fått nekade och de som fått blandade tillståndsbesked, det vill säga både beviljade och nekade, vilket också är den klart största gruppen med nära två tredjedelar av alla observationer. Föga förvånande är stora företag överrepresenterade bland dem med blandade tillståndsbesked, eftersom det är mer sannolikt att dessa företag också står för fler ansökningar. Notabelt är att företagen med endast beviljade tillstånd i hög grad skiljer sig från företagen med endast nekade – de förra har tre gånger fler anställda, är 59 procent mer produktiva och 80 procent mer lönsamma per anställd.

Sambanden mellan tillståndsbeskeden och företagens prestanda i tabell 5.6 är inte nödvändigtvis kausala, eftersom företag som beviljats tillstånd kan ha andra särdrag som gör dem mer framgångsrika. De kan också reflektera ett omvänt orsakssamband om företag som går bra har större utsikter att få sina ansökningar beviljade. Vidare tar tabellen inte hänsyn till tidpunkten för ansökningarna (givet att de gjorts under 2013–2021), medan företagens karaktäristika avser ett genomsnitt för hela perioden.

Tabell 5.6 Egenskaper hos företag som ansökt respektive ej ansökt om uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl, 2013–2021

	Antal anställda	Nettooms ättning, tkr	Produktivi tet, tkr	Rörelseres ultat per anställd, tkr	Antal obs.
Ej ansökt	3,4	9 793	762	173	4 706 102
Ansökt	893,8	4 724 005	1 062	244	396 352
Blandade tillståndsbeked	1 371,0	7 274 265	1 164	279	252 901
Endast beviljade tillstånd	44,1	175 330	991	216	84 372
Endast nekade tillstånd	14,3	34 099	624	120	59 079

Anm. Produktivitet är förädlingsvärde per anställd. Nettoomsättning, produktivitet och rörelseresultat uttrycks i 2021 års priser.

Källa: Egna beräkningar baserade på data från Migrationsverket och SCB.

Som nämnts i avsnitt 5.2 infördes högre krav för arbetstillstånd i vissa branscher år 2012, i syfte att förhindra missbruk. Kraven omfattade nio branscher och innebar att arbetsgivaren, utöver de krav som gäller för samtliga branscher, behöver redovisa hur företaget klarar av att garantera lön under minst tre månader för personen som söker arbetstillstånd (genom dokumentation på likvida bankmedel och tidigare balans- och resultatrapporter).⁷³ Om tredjelandsmedborgare tidigare anställts ska företaget vidare redovisa skattekontoutdrag för de senaste tre månaderna. År 2017 avskaffades de särskilda kraven för företag i de nio branscherna med minst 50 anställda.

Utformningen av 2017 års reform, där vissa företag undantogs från kraven beroende på storlek, kan betraktas som ett naturligt experiment som möjliggör en utvärdering av dess effekt på benägenheten att ansöka om arbetstillstånd. Hypotesen är att det enklare ansökningsförfarandet för företag över gränsen 50 anställda ökade sannolikheten för ansökningar i förhållande till företagen med färre anställda. Figur 5.6 visar antalet ansökningar per år under perioden 2013–21 för behandlingsgruppen, företag med 50–59 anställda och kontrollgruppen, företag med 40–49 anställda. Utvecklingen av antalet ansökningar före reformåret, som markeras med en vertikal linje i figuren, är tämligen likartad i de två grupperna av företag. Det finns inget som tyder på att benägenheten att ansöka om arbetstillstånd ökade i behandlingsgruppen efter reformen. Tvärtom tycks den ha minskat, vilket är svärförklarligt. Möjligen underlättade inte reformen ansökningsförfarandet i tillräckligt hög grad, sett mot bakgrund av att yrkena i flera av branscherna som omfattades av reformen kännetecknas av relativt långa handläggningstider (se tabell 5.4). Det finns skäl att tro att långa handläggningstider hämmar benägenheten att ansöka. Vi finner inga tydliga belägg i våra data för att de genomsnittliga handläggningstiderna minskade i behandlingsgruppen efter reformen (vilket inte visas i figuren).

EKONOMETRISK ANALYS

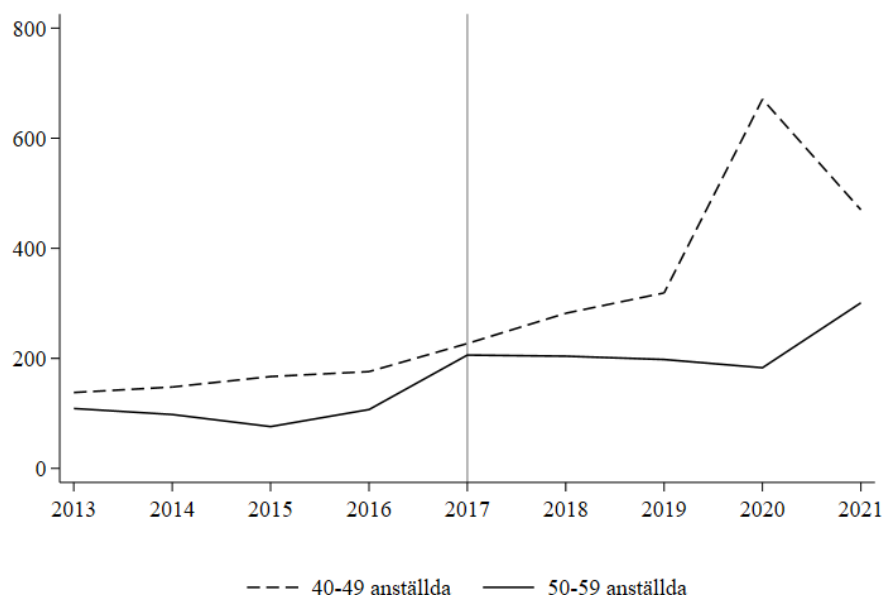
För att i mer detalj undersöka vad som kännetecknar företag som ansöker om arbetstillstånd har vi skattat regressioner där vi kontrollerar för ett antal egenskaper hos företagen. Det faktum att vi studerar ansökningar om att anställa arbetskraftsinvandrare innebär att vi får ett bättre mått på företagens faktiska

⁷³ Följande branscher omfattades: Städ, hotell- och restaurang, bygg, handel, jord- och skogsbruk, bilverkstad, service, bemanning och personlig assistans. Se Migrationsverket (2017).

efterfrågan på arbetskraftsinvandrare än om vi använt anställningar, vilka inte nödvändigtvis realiserar om hinder för dessa föreligger. Till exempel kan en ansökan avslås, vilket enligt tabell 5.4 inträffar i ungefär vart femte fall.

Figur 5.7 Lägre krav för uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl för företag med minst 50 anställda i vissa branscher 2017

Antal ansökningar efter företagsstorlek

Anm. Se text för detaljer om reformen 2017.

Källa: Egna beräkningar baserade på data från Migrationsverket och SCB.

Tabell 5.7 visar resultaten, där den beroende variabeln är lika med 1 om företaget ansökt om arbetstillstånd under året, och 0 om man inte ansökt.⁷⁴ Av den första kolumnen framgår att sannolikheten att ansöka om arbetstillstånd, som förväntat, ökar med antalet anställda.⁷⁵ Storleken på koefficienten innebär att en ökning av personalstyrkan med 100 ökar sannolikheten med 0,0074 procentenheter. Det är en mycket liten effekt absolut sett, men i relation till genomsnittet för samtliga företag, 0,0112, är den betydande – en ökning med omkring 66 procent. Andelen högutbildade i företaget tycks dock inte vara förbunden med någon statistiskt säkerställd effekt på den beroende variabeln.

Tidigare forskning indikerar att chefer och företagare som är utrikes födda är relativt mer benägna att anställa andra utrikes födda, med ursprung i samma länder eller regioner (liknande resultat finns beträffande etniska minoriteter).⁷⁶ En tänkbar förklaring är att inrikes födda chefer och ägare i större utsträckning diskriminerar utrikes födda i sina anställningsbeslut. En benägenhet att anställa personer med liknande bakgrund och ursprung som en själv kan emellertid också bidra till att öka

⁷⁴ Skattningsarna avser en linjär sannolikhetsmodell och har gjorts med minstakvadrat-metoden.

⁷⁵ Liksom övriga förklaringsvariabler i regressionen mäts antalet anställda föregående år, för att minska problem med omvänd kausalitet och för att ta hänsyn till att uppgifterna avser personer som var folkbokförda den 31 december varje år.

⁷⁶ Se till exempel Andersson & Wadensjö (2009), Åslund med flera (2014) samt Hammarstedt & Miao (2020) för studier på svenska data och Giuliano med flera (2009) avseende USA.

företagets lönsamhet. Att arbetstagare delar kulturell bakgrund och språk kan förenkla kommunikationen, minska transaktionskostnader och öka produktiviteten. Ett annat resultat i tidigare forskning är att kvinnliga rekryterare tycks vara mindre diskriminerande än manliga gentemot utrikes födda arbetssökande.⁷⁷

För att studera om motsvarande benägenheter finns beträffande ansökningar om arbetstillstånd som dokumenterats för anställningar i gemen har vi inkluderat två dummyvariabler i regressionen: en som anger om det finns en kvinnlig chef i företaget och en som indikerar förekomsten av en utrikes född chef. Skattningarna visar att båda typerna av chef ökar sannolikheten att ansöka om arbetstillstånd, men i högre grad för utrikes födda chefer. Om det finns en chef född utomlands i företaget ökar sannolikheten för en ansökan med knappt 16 procentenheter, medan motsvarande siffra för en kvinnlig chef är drygt 2 procentenheter. I kolumn 2 gör vi åtskillnad mellan chefer födda i Europa (exklusive Sverige) och chefer födda utom Europa. Där framkommer att förekomsten av de senare ökar sannolikheten att ansöka om arbetstillstånd mer än de förra, med ungefär 20 respektive knappt 10 procentenheter. Regressionen i kolumn 1 inkluderar även fixa effekter för år, vilket innebär att hänsyn tas till konjunkturella variationer i den mån som de påverkar företagets benägenhet att ansöka på samma sätt. Kolumnerna 3 och 4 adderar två förklaringsvariabler till specifikationen: en dummyvariabel som anger om företaget ansökt om arbetstillstånd någon gång tidigare under undersökningsperioden (2014–2021) och en variabel för andelen utrikes födda i företaget föregående år. Det är tydligt att en tidigare ansökan ökar sannolikheten att söka igen, med ungefär 33 procentenheter. Även andelen utrikes födda i företaget bidrar positivt till sannolikheten att ansöka om arbetstillstånd. Samtidigt minskar storleken på koefficienterna för förekomsten av utrikes födda chefer till omkring hälften jämfört med kolumnerna 1 och 2, men de är fortsatt statistiskt säkerställda.

Kolumnerna 5–8 i tabell 5.7 upprepar formatet i föregående kolumner, men inkluderar fixa effekter på företagsnivå vilket innebär att skattningarna tar hänsyn till icke-observerade företagsspecifika effekter som påverkar benägenheten att ansöka och som inte varierar över tiden. Dessa skattningar implicerar att endast variation inom ett och samma företag beaktas, inte variation mellan företag. Till exempel fångar skattningarna då sambandet när ett företag som inte tidigare år haft en utrikes född chef fått en sådan. Om företaget får en chef född utanför Europa ökar benägenheten att ansöka om arbetstillstånd med mellan 7 och 9 procentenheter, beroende på specifikation. För chefer födda i Europa (exklusive Sverige) är motsvarande samband något mindre, mellan 6 och 7 procentenheter. Även byte till kvinnlig chef är förbundet med ökad benägenhet att ansöka, med mellan 2 och 3 procentenheter. Resultaten ligger i linje med tidigare forskning, som påvisar liknande samband för anställning av utrikes födda.⁷⁸

⁷⁷ Se till exempel Carlsson & Rooth (2007).

⁷⁸ Som ett ytterligare robusthetstest har vi experimenterat med andelar av utrikes födda respektive kvinnliga chefer i stället för binära variabler för dessa kategorier. Resultaten förändras då endast marginellt.

Tabell 5.7 Regressioner för sannolikheten att företag ansöker om arbetstillstånd

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Antal anställda x 100 (<i>t</i> -1)	0,0074*** (0,0012)	0,0065*** (0,0011)	0,0052*** (0,0009)	0,0047*** (0,0008)	0,0129*** (0,0022)	0,0120*** (0,0021)	0,0116*** (0,0020)	0,0109*** (0,0019)
Andel högutbildade (<i>t</i> -1)	0,0002 (0,0001)	0,0001 (0,0001)	-0,0006*** (0,0001)	-0,0006*** (0,0001)	0,0032*** (0,0004)	0,0031*** (0,0004)	0,0020*** (0,0004)	0,0020*** (0,0004)
Kvinnlig chef (<i>t</i> -1)	0,0249*** (0,0012)	0,0215*** (0,0010)	0,0126*** (0,0008)	0,0099*** (0,0008)	0,0259*** (0,0009)	0,0214*** (0,0008)	0,0217*** (0,0008)	0,0177*** (0,0008)
Utrikes född chef (<i>t</i> -1)	0,1550*** (0,0026)		0,0656*** (0,0018)		0,0763*** (0,0021)		0,0588*** (0,0018)	
Chef född i Europa exkl. Sverige (<i>t</i> -1)		0,0992*** (0,0031)		0,0508*** (0,0023)		0,0740*** (0,0025)		0,0630*** (0,0023)
Chef född utom Europa (<i>t</i> -1)		0,2010*** (0,0037)		0,0878*** (0,0028)		0,0895*** (0,0030)		0,0685*** (0,0028)
Tidigare ansökan			0,3309*** (0,0024)	0,3273*** (0,0024)			0,0936*** (0,0026)	0,0902*** (0,0026)
Andel utrikes födda (<i>t</i> -1)			0,0224*** (0,0003)	0,0223*** (0,0003)			0,0181*** (0,0011)	0,0176*** (0,0011)
Konstant	0,0082*** (0,0001)	0,0082*** (0,0001)	0,0014*** (0,0001)	0,0014*** (0,0000)	0,0081*** (0,0002)	0,0081*** (0,0002)	0,0049*** (0,0002)	0,0050*** (0,0002)
År FE	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Företag FE	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
R ² adj.	0,0462	0,0531	0,2127	0,2146	0,3409	0,3428	0,3478	0,3491

Not: Skattningarna har gjorts med minstakvadrat-metoden. Antalet observationer är 5 963 159 under 2014–2021. Medelvärde för den beroende variabeln 0,0112. Robusta standardfel, klustrade på företagsnivå, inom parentes. * $p < 0,10$, ** $p < 0,05$, *** $p < 0,01$.

Källa: Egna beräkningar baserade på data från Migrationsverket och SCB.

Utöver de förklaringar som diskuterats ovan kan utrikes födda chefer ha ett nätverk av kontakter i sina ursprungsländer som de kan utnyttja vid en arbetskraftsbrist. Samtidigt kan de i samma situation ha en nackdel av ett mindre omfattande inhemskt nätverk jämfört med sina inrikes födda motsvarigheter. Båda dessa omständigheter ökar benägenheten hos utrikes födda chefer att ansöka om arbetstillstånd. Vi har inte möjlighet att i dessa regressioner särskilja mellan olika förklaringar till varför utrikes födda chefer är mer benägna än sina inrikes födda motsvarigheter att ansöka om arbetstillstånd.

Vi har i analysen inte beaktat eventuell heterogenitet avseende regional eller branschvis tillgång på inhemsk arbetskraft eller heterogenitet med hänsyn till företagsstorlek, företagsstruktur, organisationsform, chefernas nivå i företagshierarkin och kvalifikationsnivån hos den arbetskraft som företagen ansöker om arbetstillstånd för.

5.5 Sammanfattande slutsatser

Denna uppsats har redogjort för arbetskraftsinvandringens omfattning från tredje land, dess fördelning mellan olika grupper samt de viktigaste regelförändringarna, med fokus på perioden från början av 2000-talet och framåt. Uppsatsen har också undersökt egenskaper hos de företag som ansöker om arbetstillstånd och anställer arbetskraftsinvandrare, med hjälp av länkade data från Migrationsverket och SCB.

Antalet beviljade uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl har ökat betydligt sedan 2008, då en reform underlättade arbetskraftsinvandring från tredje land. Den enskilda arbetsgivarens efterfrågan blev avgörande för om tillstånd skulle beviljas och medborgare i tredje land fick rätt till arbets- och uppehållstillstånd om de lyckades finna ett jobb. Vår analys av en mindre reform 2017, som underlättade ansökningsförfarandet för företag i vissa branscher med minst 50 anställda, tyder dock inte på att dessa arbetsgivare blev mer benägna att ansöka om arbetstillstånd efter reformen. En möjlig förklaring är att reformen inte underlättade ansökningsförfarandet i tillräckligt hög grad och att en förväntan om långa handläggningstider, vilka inte entydigt minskade i företagen som omfattades av reformen, är en viktigare hämsko för benägenheten att ansöka.

Arbetskraftsinvandringen under senare år är starkt koncentrerad till vissa ursprungsländer, framför allt asiatiska, och särskilda yrkesgrupper. Det är främst jobb med höga respektive låga kvalifikationskrav som uppehållstillstånden av arbetsmarknadsskäl avser. De åtgärder i restriktiv riktning, i form av höjda försörjningskrav, som genomfördes under 2023 och 2024 sammanfaller med en nedgång i antalet beviljade uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl. Omfattningen av arbetskraftsinvandringen är emellertid fortfarande på en hög nivå i jämförelse med tidigare perioder under 2000-talet. De höjda försörjningskraven återspeglas även i en förskjutning mot en högre andel yrken med höga kvalifikationskrav och en motsvarande minskning för yrken med låga krav.

Det är stora skillnader mellan företag som ansöker om och inte ansöker om arbetstillstånd respektive de företag som beviljas arbetstillstånd och de som nekas sådana. De som ansökt under vår undersökningsperiod har betydligt fler anställda och

är klart mer lönsamma än de som inte ansökt. Vidare har företag som genomgående beviljats tillstånd fler anställda och högre lönsamhet än de som systematiskt nekats.

I en ekonometrisk analys visar vi att företag med åtminstone en utrikes född chef är mer benägna att ansöka om uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl än företag med enbart inrikes födda motsvarigheter. Vidare ökar förekomsten av en kvinnlig chef i företaget sannolikheten att ansöka om arbetstillstånd, men sambandet är svagare än det som gäller för utrikes födda chefer. Resultaten ligger i linje med tidigare forskning, som dokumenterat liknande samband avseende anställning av minoriteter och utrikes födda i allmänhet. Förklaringar i den tidigare forskningen pekar på att det finns en benägenhet att anställa personer med liknande bakgrund och ursprung som en själv, vilket också kan bidra till att öka företagets lönsamhet. Beträffande arbetskraftsinvandring tillkommer omständigheten att utrikes födda chefer kan ha tillgång till nätverk i sina ursprungsländer som de kan utnyttja vid en arbetskraftsbrist, samtidigt som de kan ha en nackdel av ett mindre omfattande inhemskt nätverk. Av analysen framgår inte vilka av ovanstående förklaringar som ligger bakom våra resultat.

Vårt kapitel har bidragit med ny kunskap om arbetskraftsinvandringen till Sverige under senare år samt om hur olika reformer och regelförändringar påverkat omfattningen av denna. Mot bakgrund av den demografiska situationen och det faktum att arbetskraftsbrist råder inom olika branscher är det angeläget med ytterligare forskning på området. Studier kring vilka reformer som underlättar för företag att rekrytera rätt kompetens samt om arbetskraftsinvandringens och de nyligen införda lönegolvens påverkan på företagens vinster, sysselsättning och produktivitetsutveckling är av särskilt hög relevans.

5.6 Referenser

- Andersson, L. och M. Hammarstedt (2012), "Inkomst- och yrkesställning bland invandrare från de nya EU-länderna", *Ekonomisk Debatt*, 40, s. 50–58.
- Andersson, P. och E. Wadensjö (2009), "The employees of native and immigrant self-employed", *Research in Labor Economics*, 29, s. 229–250.
- Andersson Joona, P. och E. Wadensjö (2011), "Rekrytering av utländsk arbetskraft: Invandrares arbetsmiljö och anknytning till arbetsmarknaden i Sverige", Stockholms universitets Linnécentrum för integrationsstudier, Rapport 2011:1.
- Boguslaw, J. (2012), *Svensk invandringspolitik under 500 år: 1512–2012*, Studentlitteratur, Lund.
- Borjas, G.J. (2003), "The labor demand curve is downward sloping: reexamining the impact of immigration on the labor market", *Quarterly Journal of Economics*, 118, s. 1335–1374.
- Calleman, C. (2015), "The most open system among OECD countries: Swedish regulation of labour migration", *Nordic Journal of Migration Research*, 5, s. 28–35.
- Card, D. (1990), "The impact of the Mariel Boatlift on the Miami labor market", *Industrial and Labor Relations Review*, 43, s. 245–257.
- Carlsson, M. och D.O. Rooth (2007), "Evidence of ethnic discrimination in the Swedish labor market using experimental data", *Labour Economics*, 14, s. 716–729.
- Clemens, M. A. och E.H. Lewis (2022), "The effect of low-skill immigration restrictions on US firms and workers: evidence from a randomized lottery", Working Paper 30589, National Bureau of Economic Research.
- Dustmann, C., U. Schönberg och J. Stuhler (2016), "The impact of immigration: why do studies reach such different results?", *Journal of Economic Perspectives*, 30, s. 31–56.
- Edo, A., L. Ragot, H. Rapoport, S. Sardoschau, A. Steinmayr och A. Sweetman (2020), "An introduction to the economics of immigration in OECD countries", *Canadian Journal of Economics*, 53, s. 1365–1403.
- Ekberg, J. (1994), "Economic progress among immigrants in Sweden", *Scandinavian Journal of Social Welfare*, 3, s. 148–157.
- Ekberg, J. (1996), "Labour market career among young Finnish immigrants in Sweden", *International Migration*, 34, s. 371–384.
- Ekberg, J. och M. Hammarstedt (2002) "20 år med allt sämre arbetsmarknadsintegrering av invandrare", *Ekonomisk Debatt*, 30, s. 343–353.
- Emilsson, H. (2014), "Who gets in and why? The Swedish experience with demand driven labour migration – some preliminary results", *Nordic Journal of Migration Research*, 4, s. 134–143.
- Emilsson, H. (2016), "Recruitment to occupations with a surplus of workers: The unexpected outcomes of Swedish demand-driven labour migration policy", *International Migration*, 54, s. 5–17.
- Engdahl, M. och E. Sjödin (2024), "Arbetskraftsinvandring till Sverige från tredje land", Delegationen för migrationsstudier, Rapport 2024:6.

- Foged, M. och G. Peri (2016), "Immigrants' effect on native workers: new analysis on longitudinal data", *American Economic Journal: Applied Economics*, 8, s. 1–34.
- Gatti, N., F. Mazzonna, R. Parcheta och G. Pica (2025), "The double-edged sword of skilled immigration", manuskript.
- Giuliano, L., D.I. Levine och J. Leonard (2009), "Manager race and the race of new hires" *Journal of Labor Economics*, 27, s. 589–631.
- Halvarsson, D. (2024), "The impact of high-skilled migration on productivity in Swedish firms", Working Paper No. 374, Ratio.
- Hammarstedt, M. och C. Miao (2020), "Self-employed immigrants and their employees: evidence from Swedish employer-employee data", *Review of Economics of the Household*, 18, s. 35–68.
- Hammarstedt, M. och G. Shukur (2006), "Immigrants' relative earnings in Sweden: a cohort analysis", *Labour*, 20, s. 285–323.
- Irastorza, N. och P. Bevelander (2021), "Skilled migrants in the Swedish labour market: an analysis of employment, income and occupational status", *Sustainability*, 13.
- Lundh, C. och R. Ohlsson (1999), *Från arbetskraftsimport till flyktinginvandring*, SNS Förlag, Stockholm.
- Mayda, A.M., G. Orefice och G. Santoni (2022), "Skilled immigration, task allocation and the innovation of firms", IZA Discussion Paper 15693.
- Migrationsverket (2017), "Kvalitetschefens instruktion om standard för hantering av arbetstillstånd inom vissa branscher och utredningskrav", Protokoll 2017-09-25, I-75/2017.
- Palmqvist, S. och J. Öhlin (2016), "Arbetskraftsinvandringens betydelse för svenska företag", *Ekonomisk Debatt*, 44, s. 42–54.
- Åslund, O., L. Hensvik och O. Nordström Skans (2014), "Seeking similarity: how immigrants and natives manage in the labor market", *Journal of Labor Economics*, 32, s. 405–440.

6 Utrikes föddas företagande i Sverige

Lina Aldén

6.1 Inledning

Företagande har under lång tid varit en viktig försörjningsväg för utrikes födda i Sverige. I takt med att invandringen ökat har även deras andel bland landets företagare vuxit. Sedan början av 2000-talet har utrikes föddas andel av samtliga företagare i åldrarna 20–64 stigit från knappt 12 till nära 18 procent – vilket i dag ligger nära deras andel av befolkningen.⁷⁹ Företagandet bland utrikes födda utgör därmed en central del av det svenska näringslivet, med betydelse för sysselsättning och jobbskapande, särskilt inom den egna gruppen, och i förlängningen även för den ekonomiska tillväxten. Detta är inte unikt för Sverige utan ett mönster som återfinns i flera andra OECD-länder (OECD 2023).

Det finns en omfattande forskningslitteratur om varför utrikes födda, och särskilt vissa grupper, i hög grad väljer att bli företagare.⁸⁰ Mer precist har forskningen försökt förstå om det höga företagandet bland utrikes födda främst är ett resultat av hinder på arbetsmarknaden – såsom språkbarriärer, diskriminering eller avsaknad av erkänd utbildning – eller om det i stället speglar positiva drivkrafter, som en god förmåga att identifiera affärsmöjligheter eller tillgång till stödjande resurser och nätverk. Dessa så kallade push- och pull-faktorer samverkar ofta, och deras relativa betydelse kan variera mellan olika grupper och över tid. Distinktion är dock viktig, inte minst då företagande ofta lyfts fram som ett integrationspolitiskt verktyg. Flera länder, inklusive Sverige, har infört riktade policyåtgärder för att underlätta företagsstart bland utrikes födda, särskilt i grupper som har svårt att etablera sig på den reguljära arbetsmarknaden (EU-kommissionen 2020). Men om företagandet främst drivs av brist på alternativ snarare än goda affärsidéer och resurser, kan det påverka företagets livskraft, inkomster och överlevnad – och därmed ifrågasätta företagande som en hållbar väg till arbetsmarknadsintegration.

Forskningen har också riktat uppmärksamhet mot vilka typer av företag utrikes födda driver, vilka inkomster de genererar och hur länge de överlever, och hur dessa aspekter skiljer från inrikes föddas företagande. Dessa skillnader är viktiga att förstå eftersom de kan belysa om utrikes födda möter särskilda hinder i sitt företagande – exempelvis bristande tillgång till kapital, nätverk eller information – och ger i förlängningen vägledning för hur åtgärder kan utformas för att bättre stödja dem som vill starta och utveckla företag.

Detta kapitel beskriver och diskuterar företagande bland utrikes födda i Sverige, med utgångspunkt i både deskriptiv statistik, baserad på registerdata från Statistiska centralbyrån (SCB) för perioden 2004–2021, och tidigare forskning med ett särskilt fokus på studier på svenska data. Fokus ligger på vilka grupper som blir företagare,

⁷⁹ Baseras på egna beräkningar på registerdata från Statistiska centralbyrån för personer, 20–64 år, folkbokförda i Sverige 2004 eller 2021.

⁸⁰ För en översikt av den internationella litteraturen om utrikes föddas företagande hänvisas till exempelvis Fairlie och Lofstrom (2015) och Tillväxtanalys (2025) underlagsrapport.

vilka typer av verksamheter de driver, vilka hinder de möter samt vilka ekonomiska konsekvenser företaget får.

En grundläggande utmaning vid studier av företagande är hur fenomenet ska definieras och mätas (Parker 2018). Det råder exempelvis oenighet inom forskningen kring hur begreppen företagare och entreprenör bör definieras och särskiljas. Mer specifikt finns det ingen entydig uppfattning vem som kan klassas som entreprenör, vad som utgör entreprenörskap och i vilken utsträckning egenföretagare – det vill säga personer som får sin huvudsakliga arbetsinkomst via egen verksamhet och bär det ekonomiska ansvaret – ska betraktas som entreprenörer. Inom tillämpad nationalekonomisk forskning görs ofta ingen skarp åtskillnad mellan egenföretagare och entreprenörer, inte minst på grund av begränsningar i tillgängliga data. Denna pragmatiska hållning ligger också till grund för detta kapitel som därmed fokuserar på företagande i bred bemärkelse. Den är också ett resultat av att forskning på svenska data framför allt fokuserat på att egenföretagandet bland utrikes födda snarare än deras entreprenörskap. I de deskriptiva analyser som presenteras definieras företagare som personer vars huvudsakliga arbetsinkomst under november månad kommer från egen verksamhet, i enlighet med Statistiska centralbyråns (SCB) definition. Både enskilda näringsidkare och ägare till aktiebolag inkluderas i denna definition.

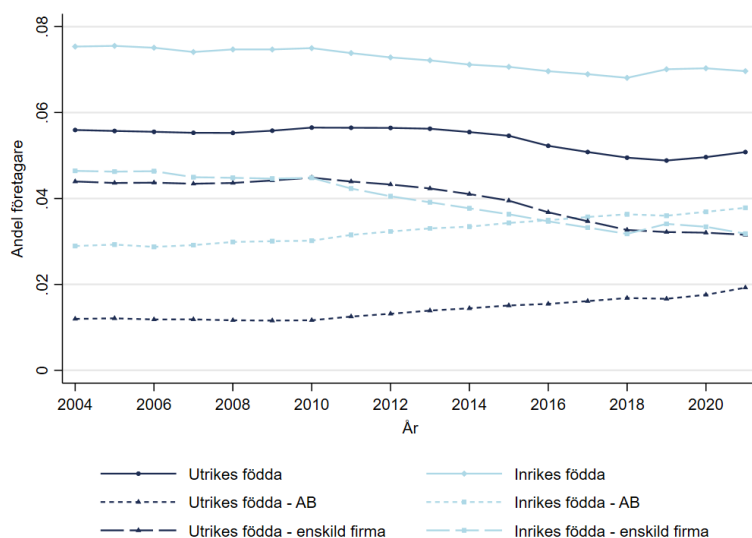
6.2 Företagande är numera mindre vanligt bland utrikes födda – men stora skillnader finns mellan grupper

Under de senaste två decennierna har andelen företagare – definierat som personer vars huvudsakliga arbetsinkomst kommer från eget företagande – i åldrarna 20–64 varit något lägre bland utrikes än bland inrikes födda.⁸¹ Figur 6.1 visar att utrikes födda under perioden 2004–2021 har skillnaden uppgått till ca två procentenheter. År 2004 uppgick andelen företagare till 5,6 procent bland utrikes födda och 7,5 procent bland inrikes födda. År 2021 var motsvarande siffror 5,1 respektive 7,0 procent. Företagandet har minskat i båda grupper över tid, men utvecklingen har sett olika ut: bland inrikes födda har nedgången varit gradvis, medan den bland utrikes födda främst inträffat efter 2015.⁸²

⁸¹ Tidigare översikter av utrikes föddas företagande visar att utrikes födda har en högre andel företagare än inrikes födda (Andersson och Hammarstedt, 2011; Aldén och Hammarstedt, 2017). Dessa studier fokuserar dock på personer som driver företag som enskild näringsverksamhet, vilket är en företagsform som är betydligt vanligare bland utrikes födda. I studier som inkluderar personer som driver företag som aktiebolag är andelen företagare, sedan 2000-talets början, något högre bland inrikes än bland utrikes födda (Klinthall m.fl., 2016; Tillväxtanalys, 2025).

⁸² Om vi i stället studerar andelen företagare bland sysselsatta (se appendixfigur 6.A1) är skillnaden i andelen företagare mellan inrikes och utrikes födda något mindre och gapet krymper fram till 2014. Från 2015 syns en tydlig negativ trend bland utrikes födda, vilken drivs av en markant minskning av andelen som driver enskild firma. Det tyder på att företagande på senare tid i lägre utsträckning fungerar som en väg till sysselsättning för utrikes födda än för inrikes födda. Det kan också vara ett resultat av att det tar lång tid för nyanlända utrikes födda att etablera sig som företagare (Tillväxtanalys, 2025).

Figur 6.1 Andelen företagare bland inrikes och utrikes födda 2004–2021

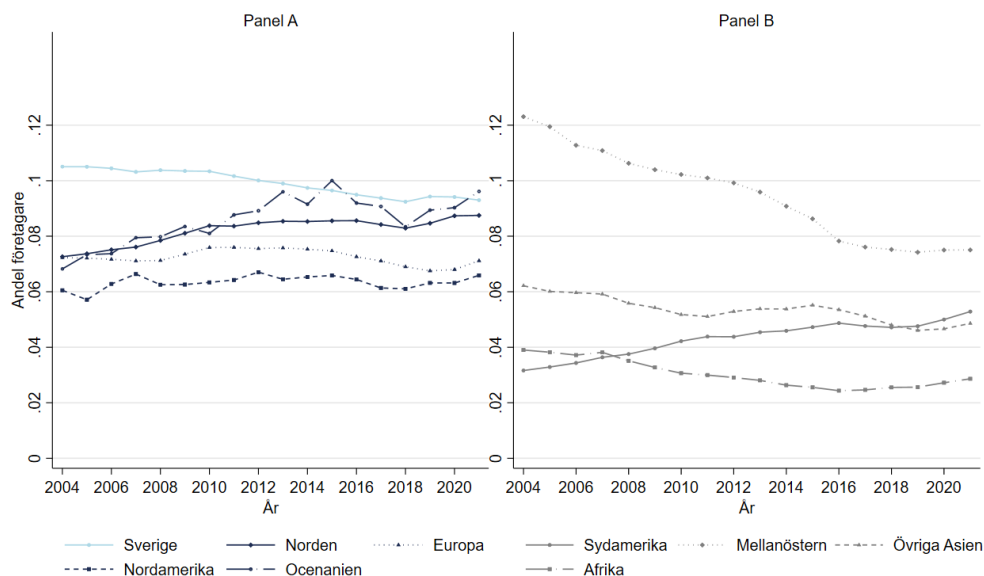

Anm. Figuren visar andelen företagare bland personer, 20–64 år gamla, folkbokförda i Sverige 2004–2021. Företagare är individer vars huvudsakliga arbetsinkomst kommer från företagande och inkluderar både enskilda näringsidkare och personer som driver aktiebolag. Heldragen mörkblå linje visar andelen för utrikes födda och heldragen ljusblå linje för inrikes födda. De streckade linjerna visar andelen bland personer, 20–64 år gamla, som driver aktiebolag (kort streck) och enskild firma (långt streck).

I Sverige, liksom i många andra länder, finns dock betydande skillnader mellan olika grupper av utrikes födda, både vad gäller vem som blir företagare och varför. Ett återkommande mönster i tidigare svensk forskning är att företagande har varit särskilt vanligt bland män födda i Mellanöstern, framför allt bland personer med ursprung i Iran, Syrien och Turkiet (Aldén & Hammarstedt 2017, Klinthäll m.fl. 2016). Data för 2004–2021 bekräftar detta (se figur 6.2, panel B). Andelen företagare har dock minskat markant över tid – från 12,3 procent – och ligger sedan 2018 på omkring 7,5 procent. Eftersom män födda i Mellanöstern utgjort en relativt stor andel av de utrikes födda företagarna i Sverige, har denna utveckling haft en påtaglig inverkan på den generella nedgången i företagande bland utrikes födda som grupp.

I linje med tidigare studier är andelen företagare fortsatt lågt bland män födda i Afrika (Aldén & Hammarstedt 2017, Hammarstedt & Skedinger 2025), och den har dessutom minskat ytterligare under perioden till 2,8 procent år 2021. Samtidigt har andelen företagare bland män födda i Norden och Oceanien ökat över tid. I slutet av perioden ligger den för dessa grupper – med andelar på 8,8 och 9,6 procent – på en nivå nära den för inrikes födda män på 9,3 procent (se figur 6.2, panel A).

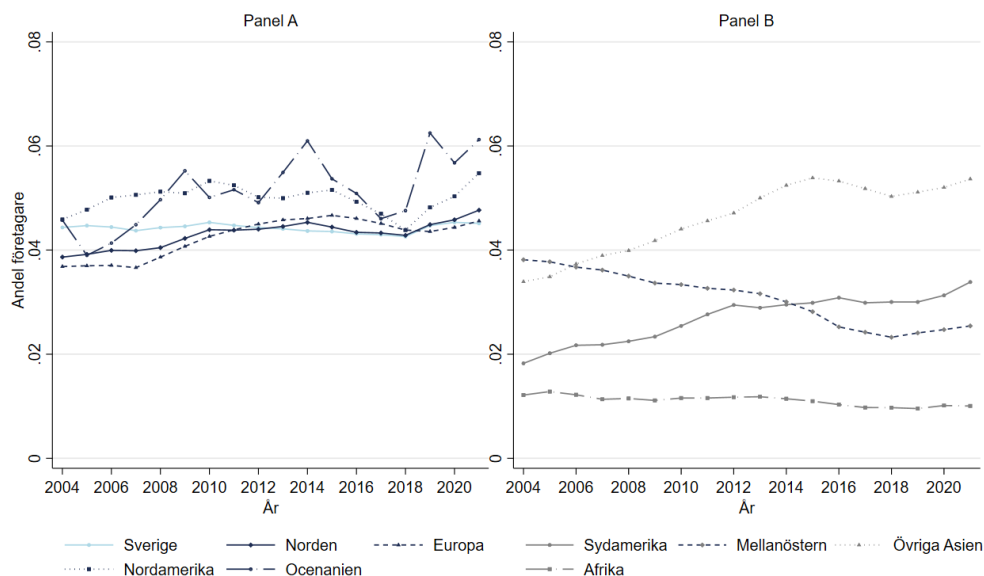
Figur 6.2 Andel företagare bland män uppdelat på födelseregion 2004–2021

Anm. Figuren visar andelen företagare bland personer, 20–64 år gamla, folkbokförda i Sverige 2004–2021 efter födelseregion. Företagare är individer vars huvudsakliga arbetsinkomst kommer från företagande och inkluderar både enskilda näringsidkare och personer som driver aktiebolag.

Bland kvinnor framträder liksom i tidigare studier ett delvis annorlunda mönster (Aldén & Hammarstedt 2017). Företagande är generellt sett mindre vanligt bland kvinnor än bland män, med genomsnittliga andelar på 4,5 och 3,7 procent för inrikes respektive utrikes födda kvinnor år 2021 (se figur 6.A2 i Appendix A). Till skillnad från män är företagande vanligast bland kvinnor födda i övriga Asien (4,7 procent), Nordamerika (4,6 procent) och Oceanien (5,5 procent), medan andelen är låg och har minskat bland kvinnor födda i Mellanöstern och Afrika med andelar på 2,5 och 1,0 procent (se figur 6.3). Med undantag för dessa grupper – samt kvinnor födda i Sydamerika – är skillnaderna i andelen företagare jämfört med inrikes födda kvinnor relativt små. Det är med andra ord tydligt att både födelseregion och kön har betydelse för sannolikheten att bli företagare.

Figur 6.3 Andel företagare bland kvinnor uppdelat på födelseregion 2004–2021

Anm. Figuren visar andelen företagare bland personer, 20–64 år gamla, folkbokförda i Sverige 2004–2021 efter födelseregion. Företagare är individer vars huvudsakliga arbetsinkomst kommer från företagande och inkluderar både enskilda näringsidkare och personer som driver aktiebolag.

Att företagande är vanligare bland vissa grupper av utrikes födda än andra har flera förklaringar. Demografiska faktorer såsom kön, ålder, familjesituation och utbildning bidrar delvis till skillnaderna (Simoes m.fl. 2016). I linje med mönstren ovan är sannolikheten att driva företag högre bland män än bland kvinnor. Därtill ökar den med åldern, med en topp i medelåldern. Familjebildning – äktenskap och barn – är också förknippad med en ökad benägenhet att driva eget företag, även om effekten kan skilja sig mellan könen. Vad gäller utbildning kan personer med låg utbildning kan drivas mot företagande i brist på anställningsalternativ, medan högt utbildade kan utnyttja företagande som ett sätt att realisera affärsmöjligheter (Lucas 1978, Van der Sluis m.fl. 2008). Forskning pekar dock på att gruppsspecifika mekanismer – exempelvis diskriminering, tillgång till kapital, nätverk och företagstraditioner – ofta har större betydelse för att förklara variationen i företaganden mellan utrikes och inrikes födda och bland utrikes födda.

Utrikes födda söker sig i vissa fall till företagande som en konsekvens av svårigheter att etablera sig på den reguljära arbetsmarknaden (Clark & Drinkwater 2000, Hammarstedt 2006). Enligt den så kallade olägenhetsteorin minskar hinder såsom språkbarriärer, brist på relevant utbildning och diskriminering alternativkostnaden för att starta eget företag, vilket gör företagande till ett relativt mer attraktivt alternativ än arbetslöshet eller anställning till en relativt låg lön (Light 1979). Det faktum att företagande är vanligt bland utrikes födda med låg utbildning (Hammarstedt 2004)⁸³, i kombination med att företag bland utrikes födda som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden ofta har låg överlevnadsgrad och en hög sannolikhet att följas av arbetslöshet (Andersson Joona 2010), har tolkats som att företagande i vissa fall utgör en nödvändig snarare än frivillig väg till egenförsörjning. Denna förklaring har haft

⁸³ Appendixtabell 6.B1 och 6.B2 visar deskriptiv statistik för utrikes och inrikes födda företagare. År 2021 hade 19,6 procent av utrikes födda män och 14,5 procent av utrikes födda kvinnor som drev företag endast grundskoleutbildning. Motsvarande andelar bland inrikes födda var 11,5 respektive 5,9 procent.

särskilt stor bäring på mönstren bland män från Mellanöstern, där företagande länge har varit utbrett i grupper med svag anknytning till arbetsmarknaden.

Utrikes föddas företagande kan dock inte enbart kan förstås som ett resultat av hinder på arbetsmarknaden, utan forskning visar att det också drivs av tillgång till resurser, starka företagstraditioner eller stödjande nätverk – faktorer som kan främja företagande oavsett etableringsvillkor. Företagstraditioner i familjen har visat sig påverka sannolikheten att själv bli företagare – både bland inrikes och utrikes föda – vilket förklaras av överföring av resurser såsom kapital, affärskunskaper och nätverk, men också av sociala normer och förebilder som gör företagande till ett naturligt och accepterat yrkesval (Dunn & Holtz-Eakin 2000, Hout & Rosen, 2000). Svensk forskning visar att företagande bland utrikes födda uppvisar ett starkt samband över generationer – i vissa fall upp till tre generationer (Andersson & Hammarstedt 2010). En hög andel företagare i den första generationen tenderar därmed att bidra till fortsatt högt företagande bland deras barn och barnbarn.

Dessutom varierar sambandet mellan föräldrars och barns företagande beroende på både kön och ursprungsregion (Andersson & Hammarstedt 2011b). Bland barn till inrikes födda och föräldrar födda i Norden påverkar både mödrars och faders företagande barnens sannolikhet att själva bli företagare – oavsett kön. För barn till föräldrar födda i (från Sverige) mer geografiskt avlägsna länder spelar däremot faderns företagande en tydligare roll, särskilt för söner. Söner etablerar sig dessutom oftare i samma bransch som sina fäder, medan döttrar tenderar att söka sig till andra sektorer – med undantag för servicenäringen. Dessa mönster indikerar att de villkor, möjligheter och begränsningar som präglar företagande bland utrikes födda i viss utsträckning reproduceras inom familjer och grupper av utrikes födda, vilket kan bidra till att befästa skillnader i företagarbägenhet och branschval över generationer.

Även företagstraditioner i ursprungslandet kan spela en roll, antingen genom individens egen erfarenhet av företagande eller genom exponering för miljöer där företagande utgjort en naturlig del av det sociala nätverket (Fairlie & Meyer 1996, Yuengert 1995). I en svensk kontext visar Hammarstedt och Shukur (2009) att företagstraditioner från hemlandet tycks bidra till att förklara varför vissa grupper – exempelvis män från Mellanöstern – har en hög andel företagare i Sverige.

Slutligen visar forskning att boende i så kallade etniska enklaver har betydelse för utrikes föddas företagande. Närheten till landsmän kan skapa efterfrågan på kulturellt specifika produkter (Aldrich m.fl. 1985), samtidigt som nätverk med företagare från den egna gruppen kan underlätta informationsspridning, ge stöd i kontakten med myndigheter och fungera som en alternativ källa till kapital (Light 1984). Sådana nätverk kan även främja sysselsättning inom gruppen, då företagare tenderar att anställa personer med liknande bakgrund (Borjas 1986). Samtidigt kan etniska enklaver innebära utmaningar, eftersom de ofta präglas av hög arbetslöshet och låg köpkraft, vilket kan begränsa efterfrågan och därmed minska lönsamheten för lokala företag (Clark & Drinkwater 2000). Svenska studier pekar på att närhet till landsmän särskilt tycks gynna företagandet i Sverige bland utrikes födda män med ursprung i Mellanöstern (Andersson & Hammarstedt 2015), och att en högre andel företagare med samma ursprung i boendekommunen ökar sannolikheten att nyanlända flyktingar etablerar sig som företagare (Andersson 2021).

Kunskapen är fortfarande begränsad när det gäller vad som förklarar den relativt låga företagarenägenheten bland utrikes födda kvinnor – särskilt bland kvinnor födda i Mellanöstern och Afrika. Svårigheter att etablera sig på den reguljära arbetsmarknaden lyfts ofta fram som en förklaring till den höga andelen företagare bland män från Mellanöstern, men samma mönster återfinns inte bland kvinnor, trots att de generellt har en svag arbetsmarknadsanknytning. Detta antyder att andra mekanismer spelar in. En möjlig förklaring är att traditionella könsnormer och förväntningar kring kvinnors roll i familjen verkar återhållande på deltagandet i både arbetsliv och företagande. Forskning visar att attityder och normer kring kön och arbete från ursprungslandet påverkar kvinnors arbetskraftsdeltagande även i det nya landet (se till exempel Blau m.fl. 2011, Neuman 2018). Sådana normer kan minska både drivkrafter och möjligheter att starta och driva företag – särskilt i kombination med andra hinder såsom bristande nätverk, språksvårigheter och ansvar för obetalt omsorgsarbete.

Det är tydligt att utrikes födda företagare utgör en heterogen grupp, med betydande variationer i både företagarenägenhet och bakomliggande drivkrafter mellan olika ursprungsregioner. Forskning pekar på att dessa gruppskillnader är ett resultat av både hinder och möjligheter: Forskningen visar att dessa skillnader är ett resultat av både hinder och möjligheter: vissa grupper söker sig till företagande i brist på andra alternativ, medan andra (även) drivs av resurser, traditioner eller nätverk som främjar företagande. Utvecklingen under perioden 2004–2021 tyder samtidigt på att skillnaderna i andelen företagare mellan grupper har minskat över tid, med vissa undantag. Den mest påtagliga förändringen gäller män födda i Mellanöstern, som länge varit överrepresenterade bland företagare men där andelen nu ligger lägre än den för inrikes födda och närmare nivåerna för män födda i Norden och övriga Europa. Samtidigt är andelen företagare fortsatt låg bland personer födda i Afrika och bland kvinnor födda i Mellanöstern. Trots denna utveckling utgör personer födda i Mellanöstern och Europa, till följd av sin numerära dominans, fortfarande en majoritet av de utrikes födda företagarna (se appendixtabell 6.B1 och 6.B2).

6.3 Utrikes födda driver oftare enskilda firmor och är överrepresenterade i lågtröskelbranscher

Huruvida företagandet är ett resultat av brist på andra alternativ eller av tillgång till resurser, traditioner eller nätverk som gynnar företagande påverkar inte bara sannolikheten att bli företagare utan också vilken typ av verksamhet som startas. I detta avsnitt riktas därför fokus mot vad för slags företag utrikes födda faktiskt driver.

Bland utrikes födda har det varit vanligare att bedriva verksamheten som enskild näringsverksamhet än som aktiebolag. Så även bland inrikes födda, även om aktiebolag varit en vanligare företagsform än bland utrikes födda. En central skillnad mellan dessa företagsformer är att enskilda näringsidkare har ett personligt ansvar för företagets skulder, medan ägare i aktiebolag endast ansvarar med det insatta aktiekapitalet. Aktiebolagsformen innebär därmed en lägre privatekonomisk risk, vilket också kan göra den mer attraktiv för investeringar och tillväxt.

Figur 6.1 visar att andelen företagare som driver aktiebolag har ökat stadigt bland både inrikes och utrikes födda sedan 2010 (se streckade linjer). Trots denna gemensamma ökning har skillnaden mellan grupperna varit relativt konstant, med en genomgående

högre andel aktiebolag bland inrikes födda – vilket också förklarar en del av deras högre företagandel totalt sett. Sedan 2017 är aktiebolag den vanligaste företagsformen bland inrikes födda, medan enskild firma fortsatt dominerar bland utrikes födda. Mönstret gäller både män och kvinnor, med undantag för kvinnor där enskild firma förblir den vanligaste företagsformen oavsett födelseland (se appendixfigur 6.A2).⁸⁴

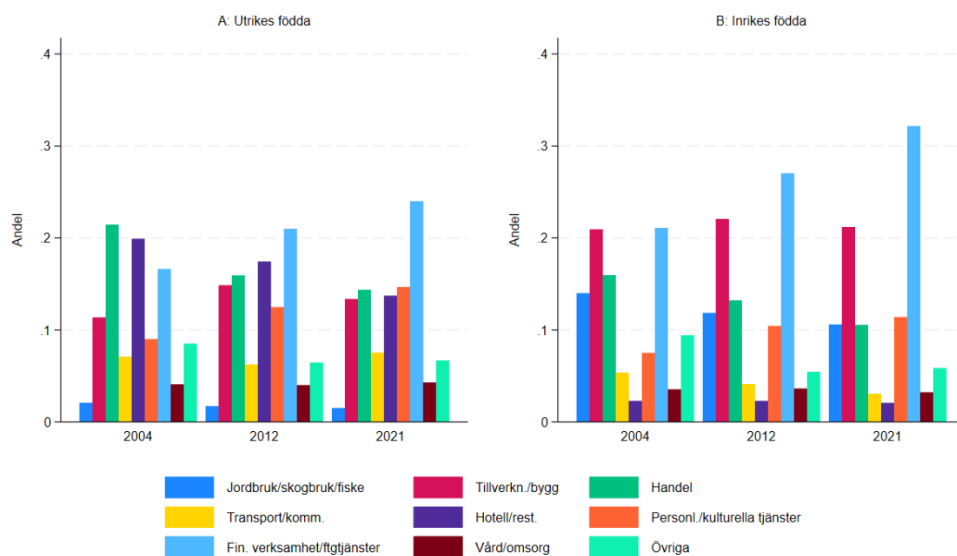
Ökningen i andelen som driver aktiebolag sammanfaller med att det lägsta tillåtna aktiekapitalet för privata aktiebolag sänktes från 100 000 kronor till 50 000 kronor år 2010, och vidare till 25 000 kronor år 2020. Dessa regelförändringar har sannolikt sänkt trösklarna för att starta aktiebolag, särskilt för grupper med begränsad tillgång till finansiellt kapital. Mot bakgrund av tidigare forskning som visar att utrikes födda ofta möter större hinder vid finansiering av sin verksamhet – exempelvis genom sämre tillgång till banklån eller högre lånekostnader (Aldén & Hammarstedt 2016) – kan det tidigare kapitalkravet ha utgjort ett mer påtagligt hinder för denna grupp. Reformen kan därmed ha bidragit till att minska trösklarna för att etablera sig i mindre riskfyllda och potentiellt mer tillväxtorienterade företagsformer. Ytterligare stöd för denna tolkning ges av Aldén m.fl. (2020), som visar att sänkningen av kapitalkravet år 2010 ökade sannolikheten att starta aktiebolag bland män och kvinnor födda i Mellanöstern i förhållande till inrikes födda.

Även branschsammanställning har länge tydligt skiljt sig åt mellan utrikes och inrikes födda. Ett återkommande mönster i tidigare forskning är att utrikes födda, särskilt personer födda i Mellanöstern, övriga Asien och Afrika, oftare än inrikes födda driver företag inom så kallade lågtröskelbranscher – exempelvis restaurangverksamhet, småskalig detaljhandel och byggsektorn – vilka kännetecknas av låga etableringshinder, hård konkurrens och hög företagsomsättning.

Dessa mönster bekräftas i figur 6.4. I början av 2000-talet var utrikes födda företagare främst verksamma inom handel och hotell- och restaurangverksamhet, med andelar på 21,4 respektive 19,9 procent. Detta kan i stor utsträckning förklaras av höga etableringsnivåer inom dessa branscher bland personer födda i Mellanöstern, övriga Asien och Afrika (se appendixfigur 6.A3). Finansiell verksamhet och företagstjänster utgjorde också en viktig sektor, där 16,6 procent av utrikes födda företagare var verksamma – med särskilt höga andelar bland personer födda i Europa (inklusive Norden), Nordamerika, Oceanien och Latinamerika (se appendixfigur 6.A3).

⁸⁴ Appendixtabell 6.B1 och 6.B2 visar att andelen företagare som driver aktiebolag har ökat i samtliga grupper. Bland män har andelen ökat från 23,3 till 42,6 procent för utrikes födda, och från 43,1 till 60,2 procent för inrikes födda. Motsvarande ökning bland kvinnor är från 17,3 till 29,6 procent för utrikes födda och från 26,7 till 41,6 procent för inrikes födda.

Figur 6.4 Branschsammansättning bland utrikes och inrikes födda företagare år 2004, 2012 och 2021

Anm. Figuren visar andelen personer i olika branscher bland utrikes (panel A) och utrikes födda (panel B) företagare, 20–64 år gamla, folkbokförda i Sverige 2004–2021. Företagare är individer vars huvudsakliga arbetsinkomst kommer från företagande och inkluderar både enskilda näringsidkare och personer som driver aktiebolag.

Branschfördelningen har dock förändrats markant över tid. År 2021 var 24,0 procent av utrikes födda företagare verksamma inom finansiell verksamhet och företagstjänster – en ökning som återfinns i samtliga ursprungsgrupper (se appendixfigur 6.A3). Samtidigt har andelen verksamma inom handel respektive hotell- och restaurangverksamhet minskat till 14,3 respektive 13,7 procent. Ökningar noteras även inom tillverkning samt personliga och kulturella tjänster.⁸⁵

Bland inrikes födda företagare dominerar finansiell verksamhet och företagstjänster samt tillverkning och byggverksamhet. Den förstnämnda branschen ökade från 21,9 till 34,3 procent under perioden, medan den senare legat stabilt kring 22 procent. Inrikes födda är också ofta verksamma inom jordbruk, skogsbruk och fiske samt handel, även om dessa branscher minskat i betydelse. Samtidigt har personliga och kulturella tjänster vuxit något och utgjorde ca 10 procent av företagarna år 2021.

Skillnaderna i branschsammansättning mellan inrikes och utrikes födda företagare kan delvis förstås utifrån gruppernas olika resurser och förutsättningar.

Lågtröskelbranscher kräver ofta begränsat startkapital, mindre formella kvalifikationer och kan drivas med begränsad språklig och institutionell kunskap (Engelen 2001,

⁸⁵ Branschsammansättningen skiljer sig mellan män och kvinnor (se appendix tabell 6.B1). År 2004 var de vanligaste branscherna bland utrikes födda kvinnor handel, personliga och kulturella tjänster samt finansiell verksamhet. År 2021 domineras företagandet bland kvinnor i denna grupp av finansiell verksamhet och företagstjänster, följt av personliga och kulturella tjänster med andelar på 27,1 och 24,9 procent. Skillnaderna i branschfördelning mellan utrikes och inrikes födda kvinnor är relativt små, med undantag för en tydlig överrepresentation av utrikes födda kvinnor inom hotell- och restaurangverksamhet och en underrepresentation inom jordbruk, skogsbruk och fiske. Bland män är skillnaderna mer uttalade. Inrikes födda män är i ökande hög grad verksamma inom tillverkning och byggverksamhet samt finansiell verksamhet och företagstjänster, med andelar på 28,5 respektive 32,2 procent år 2021. Utrikes födda män är också verksamma inom dessa branscher, men i lägre utsträckning (17,6 respektive 22,2 procent), och uppvisar samtidigt en fortsatt hög – om än minskande – koncentration till handel (16,2 procent), hotell- och restaurangverksamhet (15,3 procent) samt transport och kommunikation (11,2 procent).

Kloosterman 2010). Dessa branscher kan därför fungera som tillgängliga vägar till egenförsörjning för utrikes födda som står längre från den reguljära arbetsmarknaden. Samtidigt är dessa sektorer också förknippade med många aktörer – både konsumenter och producenter – och därmed hög affärsrisk, låg lönsamhet, hög arbetsbelastning och svårigheter att växa. Att vissa grupper av utrikes födda i lägre utsträckning driver företag inom kunskapsintensiva och kapitaltunga branscher kan hänga samman begränsad tillgång till finansiellt kapital, bristande lokal kännedom samt svagare sociala nätverk – faktorer som kan utgöra hinder för inträde i mer reglerade eller institutionellt komplexa sektorer.

Utvecklingen över tid – med en ökande andel företagare bland utrikes födda som driver aktiebolag och i sektorer som finansiell verksamhet och företagstjänster – tyder på en gradvis förändring i företagarprofilen bland utrikes födda. Detta kan dels spegla att nya grupper med andra resurser och förutsättningar träder in i företagarsektorn, dels att exempelvis regelförändringar har förenklat inträdet i denna typ av verksamhet. Samtidigt saknas det generellt forskning på svenska data kring utrikes föddas företagande i branscher med större vinstmöjligheter, vilket kan hänga samman med att lågtröskelbranscher länge har dominerat företagsverksamheten bland utrikes födda.

6.4 Utrikes födda företagare har lägre inkomster och sämre överlevnad men inkomstskillnader minskar över tid

Skillnader i företagsform och branschtillhörighet har inte bara betydelse för etableringsmönster bland inrikes och utrikes födda företagare, utan kan också ha konsekvenser för företagets ekonomiska utfall och långsiktiga överlevnad. En genomgående bild i tidigare forskning är att utrikes födda företagare i genomsnitt har lägre inkomster och överlevnadsgrad än inrikes födda.

Andersson Joona (2011) visar till exempel att utrikes födda företagare har lägre inkomster än inrikes födda företagare, med särskilt stora skillnader bland personer födda utanför Europa. Inkomstgapet är därtill störst i den nedre delen av inkomstfördelningen och minst i den övre. Senare studier med mer aktuella data bekräftar att företagare födda i länder utanför Europa fortsatt har särskilt låga inkomster, även betingat på skillnader i gruppernas sammansättning i exempelvis ålder, utbildning och bransch (Hammarstedt & Skedinger 2025).

Även om utrikes födda företagare tenderar att ha lägre genomsnittliga inkomster, visar forskning att deras inkomster ökar över tid och med tiden uppnår ungefär samma nivåer som inkomstnivåerna hos inrikes födda (Lofstrom 2004, 2011; Schuetze & Antecol 2006). I en svensk kontext visar Neuman (2021) – som tar hänsyn till att selektion ut ur företagande – att utrikes födda företagare i högre grad än inrikes födda gynnas av längre erfarenhet av företagande. Här ligger fokus på andra utfall än inkomst, och det framkommer att vinstnivåer tenderar att konvergera över tid. Det kan delvis förklaras av ökad affärsmässig kompetens, förbättrade språkkunskaper och ökad kännedom om det institutionella systemet. Därtill kan ackumulerad erfarenhet, exempelvis genom att företagaren hinner bygga upp en kredithistorik, bidra till att minska hinder kopplade till tillgången på kapital.

Utöver att utrikes födda företagare i genomsnitt har lägre inkomster än inrikes födda, visar tidigare forskning att de också tenderar att lämna företagandet i högre utsträckning (Ahn 2011, Andersson Joona 2010, Bates 1999, Hammarstedt & Skedinger 2025, Lofstrom & Wang 2006). I Sverige gäller detta särskilt personer med utomeuropeisk bakgrund (Andersson Joona 2010, Aldén & Hammarstedt 2015, Hammarstedt & Skedinger 2025). När företagandet avslutas löper utrikes födda dessutom högre risk att bli arbetslösa, medan inrikes födda oftare övergår till löneanställning (Ahn 2011, Andersson Joona 2010). En viktig förklaring är en svagare arbetsmarknadshistorik (Taylor 1999, van Praag 2003), men även branschfördelningen spelar roll. Som vi såg ovan är utrikes födda, och särskilt vissa grupper, i högre grad än inrikes födda verksamma i lågtröskelbranscher med hög konkurrens och stor företagsomsättning, vilket ökar risken för nedläggning.

Med tanke på att utrikes födda företagare i genomsnitt har en högre sannolikhet att avsluta sin verksamhet, är det relevant att undersöka hur det går för dem som lyckas kvarstå i företagande över längre tid. Dessa företagare kan antas vara mer positivt selekterade, vilket talar för att skillnaderna i ekonomiska utfall jämfört med inrikes födda – särskilt betingat på företagsform – skulle kunna vara mindre än vad som framkommer i genomsnittsanalyser. I en studie av långsiktigt företagande visar Aldén m.fl. (2022) att även bland personer som överlevt som företagare i tio år har utrikes födda från länder utanför Europa betydligt lägre arbets- och kapitalinkomster jämfört med inrikes födda. Vidare tycks skillnaderna i arbetsinkomst i genomsnitt minska över tid, medan någon motsvarande konvergens inte kan observeras för kapitalinkomster. Dessa genomsnittliga skillnader kvarstår även när hänsyn tas till att utrikes och inrikes födda exempelvis driver företag under olika företagsformer och branscher. Ett tydligt undantag är företagare med aktiebolag: i denna grupp är skillnaderna små i toppen av inkomstfördelningen, vilket antyder att verksamheten bland mer framgångsrika företagare är relativt likartad, oavsett födelseland.

Utöver att aktiebolagsformen i vissa fall verkar vara förknippad med mindre inkomstskillnader mellan inrikes och utrikes födda företagare, pekar Hammarstedt och Skedinger (2025) på att utrikes födda företagare i aktiebolag i genomsnitt har bättre ekonomiska utfall än dem som driver enskild firma – särskilt bland dem som anlänt efter 2011. Mot bakgrund av att en växande andel utrikes födda i dag är verksamma inom aktiebolagsformen, kan detta tyda på en positiv utveckling mot mer stabila och ekonomiskt bärkraftiga företagsformer inom gruppen.

6.5 Utrikes födda från länder utanför Europa verkar möta hinder i sitt företagande

För att bättre förstå varför ekonomiska utfall skiljer sig mellan olika grupper av företagare är det viktigt att även beakta de hinder som kan påverka både etablering och framgång. Forskningen visar att utrikes födda företagare, särskilt de med ursprung utanför Europa, tycks möta flera hinder som kan försvåra såväl inträde som utveckling inom företagarsektorn. Aldén och Hammarstedt (2016) undersöker dessa utmaningar genom en enkätstudie riktad till företagare i handelssektorn. Resultaten visar att egenföretagare födda utanför Europa i högre grad än både inrikes födda och utrikes födda med europeisk bakgrund upplever hinder i sin verksamhet. Dessa hinder rör bland annat bristande tillgång till finansiering, upplevd diskriminering av kunder,

leverantörer och banker samt svårigheter kopplade till regelverk, arbetsgivaravgifter och rekrytering av arbetskraft.

Studien visar vidare att företagare med utomeuropeisk bakgrund får avslag på låneansökningar i högre utsträckning än andra grupper, även när hänsyn tas till företagskaraktäristika som ålder, omsättning och rörelseresultat. De beviljade lånen tenderar dessutom att ha högre räntor. Även om skillnaderna delvis kan bero på variationer i kreditvärdighet, pekar resultaten på att diskriminering också kan spela en roll – i linje med internationell forskning om diskriminering på kreditmarknaden (Blanchflower m.fl. 2003) och svenska studier om diskriminering på arbets- och bostadsmarknaden (Ahmed & Hammarstedt 2008, Carlsson & Rooth 2007).

Utöver kreditmarknaden finns indikationer på att vissa grupper av utrikes födda även missgynnas vid överlåtelse av befintliga företag (Ahmed m.fl. 2009). Eftersom övertagandet av en etablerad verksamhet ofta innebär lägre risk, tillgång till befintlig kundbas och större sannolikhet till intäktsflöde från start, är det rimligt att anta att denna etableringsväg generellt erbjuder bättre förutsättningar för framgång. Större svårigheter att få tillträde till denna etableringsform kan ytterligare kan försvåra utrikes föddas möjligheter att lyckas som företagare i Sverige.

Samtidigt verkar utrikes födda i högre grad än inrikes födda förlita sig på informella finansieringskällor vid företagsstart, såsom lån från familj, släkt och vänner. Inrikes födda företagare tenderar i stället att vända sig till mer formella institutioner, exempelvis banker (Abbasian & Yazdanfar 2012, Yazdanfar & Abbasian 2014). Intressant nog tycks finansieringsmönstren utvecklas olika över tid: medan inrikes födda företagare ofta går från formella till mer informella finansieringsformer, rör sig utrikes födda företagare i motsatt riktning – från informella till formella källor (Yazdanfar & Abbasian 2013). Detta kan spegla förändrade nätverk eller en gradvis ökad etablering på den finansiella marknaden.

Betydelsen av informella kontakter i det finansiella systemet bekräftas också i en studie av Eliasson (2014), som visar att de som känner en bankanställd från det egna ursprungslandet har en högre sannolikhet att bli företagare – särskilt bland lågutbildade, män och individer i storstadsregioner. Dessa resultat understryker betydelsen av informella nätverk för att få tillgång till formella finansiella system för vissa grupper av utrikes födda.

Begränsad tillgång till finansiellt kapital innebär inte bara svårigheter att etablera företag, utan kan även hämma möjligheterna till tillväxt och leda till lägre inkomster och en överlevnadsgrad bland utrikes födda företagare. Detta gäller särskilt i jämförelse med inrikes födda företagare, som i genomsnitt verkar ha lättare att säkra kapital på fördelaktiga villkor – i alla fall inom det formella finansiella systemet. Det faktum att skillnaderna i inkomster mellan inrikes och utrikes födda är små i toppen av fördelningen indikerar att hinder såsom diskriminering och tillgång till finansiellt kapital är mindre avgörande bland företagare som når högre nivåer av ekonomisk framgång, eller att aktiebolagsformen – som är vanligare i detta inkomstsegment – i sig skapar mer likvärdiga förutsättningar.

6.6 Företagandet kan bidra till arbetsmarknadsintegration

Som nämndes i kapitlets inledning lyfts företagande ofta som ett verktyg för att stärka arbetsmarknadsetableringen bland utrikes födda som har svårt att etablera sig på den reguljära arbetsmarknaden, exempelvis till följd av bristande språkkunskaper, låg utbildningsnivå, eller diskriminering (Europakommissionen 2016, OECD 2023). I avsaknad av andra alternativ söker sig många därför till företagande som en väg till ekonomisk självförsörjning. Detta återspeglas i att företagande är särskilt vanligt bland grupper med svag arbetsmarknadsanknytning och ofta sker i lågtröskelbranscher samt genom enskild firma – en företagsform som kräver begränsat startkapital och få formella kvalifikationer.

I detta sammanhang betraktas företagande som en potentiell språngbräda in på arbetsmarknaden, genom att erbjuda arbetslivserfarenhet och stärka individens anställningsbarhet. Samtidigt visar forskning att företagarerfarenhet inte alltid värderas positivt av arbetsgivare – i vissa fall kan signalera självständighet eller bristande anpassningsförmåga, vilket kan försvåra övergången till lönearbete (Kacperczyk & Younkin 2022). Därtill visar tidigare avsnitt att utrikes föddas företagande inte alltid är framgångsrikt, vilket ytterligare kan påverka hur erfarenheten uppfattas av arbetsgivare.

Empiriska studier från Sverige ger en blandad bild. Med hjälp av svenska registerdata visar Andersson (2011) att utrikes födda som tillfälligt lämnar en anställning för att bli egenföretagare inte nödvändigtvis förbättrar sin position vid återgång till lönearbete, jämfört med dem som förblir anställda. Tvärtom är företagarerfarenhet i vissa fall förknippad med lägre inkomster och svårigheter att återinträda i lönesektorn – särskilt bland personer födda utanför Europa. Dessa resultat bygger dock på korrelationsanalyser och påverkas sannolikt av selektion, det vill säga att de som går in i och lämnar företagande kan skilja sig systematiskt från dem som inte gör det.

Senare studier har försökt övervinna dessa begränsningar genom att använda fältexperiment. Aldén m.fl. (2021) genomförde ett experiment med fiktiva jobbsökningar från individer med svenska eller arabisk klingande namn och fann att erfarenhet från egenföretagande i mer högkvalificerade yrken (redovisare och programmerare) minskade sannolikheten att bli kallad till intervju – oavsett den sökandes etniska bakgrund. Den negativa effekten kvarstod även när företagarerfarenheten kombinerades med anställningserfarenhet, och var särskilt tydlig för manliga sökande.

En liknande studie av Värn (2025), som fokuserar på nyanlända från Mellanöstern i lågkvalificerade yrken, visar däremot att företagarerfarenhet kan vara positivt. I detta sammanhang förbättrade en period av företagande chanserna att bli kallad till intervju jämfört med en motsvarande period av arbetslöshet, och värderades lika högt som erfarenhet från lönearbete. Dessa resultat tyder på att företagandets signalvärde kan bero på kontext: bland individer med svag etablering på arbetsmarknaden kan företagande fungera som ett värdefullt steg på vägen mot anställning.

Utöver att skapa sysselsättning för den som driver företaget, kan utrikes föddas företagande även främja arbetsmarknadsintegration genom att skapa sysselsättning för andra. Tidigare forskning visar att chefer tenderar att i hög grad anställa medarbetare med samma ursprung som de själva (Åslund m.fl. 2014, Giuliano m.fl. 2009) och att

sådana matchningar även kan vara förenade med högre löner och lägre sannolikhet att lämna anställningen än matchningar med arbetstagare med annat ursprung (Åslund m.fl. 2014). I en svensk kontext framkommer att utrikes födda (och inrikes födda) företagare i högre grad anställer personer med samma ursprung (Andersson Joona & Wadensjö 2009, Hammarstedt & Miao 2020). Det gäller särskilt i kommuner med en hög andel utrikes födda (Andersson Joona & Wadensjö 2009). Vidare anställer företagare födda utanför Europa i högre utsträckning än andra nyanlända lågutbildade personer från samma region – en grupp som ofta har svårigheter att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden (Hammarstedt & Miao 2020).

Över tid tycks detta mönster bli mindre tydligt, då sannolikheten att anställa inrikes födda ökar med vistelsetid i Sverige (Andersson Joona & Wadensjö 2009). En möjlig förklaring är att sociala nätverk successivt vidgas och i allt högre grad inkluderar inrikes födda, vilket ökar tillgången till en bredare rekryteringsbas. Det kan också spegla en ökad anpassning till lokala normer, förbättrade språkkunskaper eller ökad kännedom om formella rekryteringskanaler, vilket tillsammans kan göra det lättare att attrahera och anställa arbetskraft utanför den egna gruppen.

6.7 Avslutande diskussion

Utrikes födda företagare är en heterogen grupp, där företagarenägenhet, företagsform, branschtillhörighet och ekonomiska utfall i hög grad varierar mellan olika ursprungsregioner och mellan kvinnor och män. I vissa grupper, exempelvis bland män födda i Mellanöstern, har företagande länge varit vanligt, ofta i lågtröskelbranscher och under mer riskfyllda former som enskild firma. Andelen företagare i denna grupp har dock minskat stadigt över tid och ligger i dag närmare nivåerna för män födda i Norden och övriga Europa. Andra grupper, såsom personer födda i Afrika och kvinnor från Mellanöstern, är i betydligt lägre grad representerade bland företagare. Samtidigt är individer med ursprung i Norden, övriga Europa, Nordamerika och Oceanien i större utsträckning verksamma under liknande villkor som inrikes födda företagare.

Även om skillnaderna i företagsformer och branschtillhörighet mellan grupper av utrikes födda har varit betydande, tyder utvecklingen på en viss konvergens. En växande andel utrikes födda driver i dag företag som aktiebolag och inom kunskapsintensiva sektorer – en förändring som återfinns brett oavsett ursprungsregion. Detta antyder en förskjutning mot mer hållbara och tillväxtorienterade företagsformer och pekar på att företagaprofilen bland utrikes födda håller på att förändras, även om lågtröskelbranscher fortsatt utgör en stor andel av verksamheterna.

Trots dessa positiva tendenser verkar vissa grupper, särskilt de med utomeuropeisk bakgrund, möta betydande hinder i företagandet. Bristande tillgång till finansiellt kapital, diskriminering på kreditmarknaden och begränsade möjligheter att ta över befintliga verksamheter är några exempel. Att utrikes födda i högre grad förlitar sig på informella finansiella nätverk kan i sig vara en anpassningsstrategi, men det speglar också svårigheter att få tillgång till etablerade institutioner. I kombination med svagare arbetsmarknadsanknytning och mindre etablerade affärsnätverk bidrar detta sannolikt till sämre ekonomiska utfall och lägre överlevnad bland företag.

Även om forskning i hög grad saknas kring utrikes födda företagares samlade bidrag till ekonomin, är det tydligt att de, utöver att skapa sin egen försörjning, också genererar sysselsättning för andra – ofta andra utrikes födda. De verkar ofta inom branscher med låg lönsamhet och obekväma arbetstider – områden där efterfrågan finns men där få andra företag etablerar sig. Det är dessutom uppenbart att de spelar en viktig roll i att bredda utbudet av varor och tjänster, särskilt inom handel och service. Samtidigt vet vi mindre om deras bidrag inom exempelvis tillverkningsindustri samt produkt- och teknikutveckling – områden där potentialen för innovation och diversifiering kan vara betydande, men där kunskapsläget fortfarande är begränsat. Det finns således ett behov av fördjupad kunskap om utrikes föddas företagande i olika delar av ekonomin.

Ett viktigt område för fortsatt forskning är därför företagande i så kallade högröskelbranscher, där utrikes födda ännu är underrepresenterade och forskningen hittills varit mer begränsad. Det saknas också kunskap om nästa generation: barn till utrikes födda. Vissa grupper tycks ha en hög benägenhet att ta efter föräldrars företagande, men hur detta påverkar yrkesval, företagsform och ekonomiskt utfall över tid är ännu inte tillräckligt belyst. Därtill behövs mer forskning om utrikes födda kvinnors företagande, inte minst vad gäller drivkrafter och långsiktiga effekter – ett område där kunskapsläget i dag är begränsat och där tidigare studier ofta främst fokuserat på mäns företagande.

För politikutformning innebär detta att åtgärder som underlättar tillgången till kapital, förbättrar kunskaper om regelverk och stärker affärsnätverk är centrala för att minska hindren för dem som vill och har potential att driva företag. Samtidigt bör försiktighet iakttas med att generellt uppmuntra företagande bland utrikes födda som står långt från arbetsmarknaden. När företagandet primärt drivs av brist på alternativ riskerar det att leda till instabila verksamheter med låg lönsamhet, där traditionella arbetsmarknadspolitiska åtgärder sannolikt är mer effektiva.

6.8 Referenser

- Abbasian, S. och D. Yazdanfar (2012), "The impact of owner and firm characteristics on external capital acquisition at start-up: empirical evidence from Swedish data", *International Business Research*, 5(12), s. 19–30.
- Ahmed, A.M., L. Andersson och M. Hammarstedt (2009), "Ethnic discrimination in the market place of small business transfers", *Economics Bulletin*, 29(4), s. 3050–3058.
- Ahmed, A.M. och M. Hammarstedt (2008), "Discrimination in the rental housing market: a field experiment on the internet". *Journal of Urban Economics*, 64(2), s. 362–372.
- Ahn, T. (2011), "Racial differences in self-employment exits". *Small Business Economics*, 36(2), s. 169–186.
- Aldén, L., S. Bastani och M. Hammarstedt (2021), "Ethnic background and the value of self-employment experience: evidence from a randomized field experiment", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 83(6), s. 1287–1310.
- Aldén, L., S. Bastani, M. Hammarstedt och C. Miao (2022), "Immigrant-native differences in long-term self-employment", *Small Business Economics*, 58(3), s. 1661–1697.
- Aldén, L. och M. Hammarstedt (2015), "Exits from immigrant self-employment: When, why and where to?", Working Paper 2015:14, Linnaeus University Centre for Labor Market and Discrimination Studies.
- Aldén, L. och M. Hammarstedt (2016), "Discrimination in the credit market? Access to financial capital among self-employed immigrants", *Kyklos*, 69(1), s. 3–31.
- Aldén, L., M. Hammarstedt och C. Miao (2020). "Financial capital and immigrant self-employment: evidence from a Swedish reform", SSRN Scholarly Paper 3703541, Social Science Research Network.
- Aldrich, H., J. Cater, T. Jones, D. Mc Evoy och P. Velleman (1985), "Ethnic residential concentration and the protected market hypothesis", *Social Forces*, 63(4), s. 996–1009.
- Andersson, L. och M. Hammarstedt (2015). "Ethnic enclaves, networks and self-employment among middle eastern immigrants in Sweden", *International Migration*, 53(6), s. 27–40.
- Andersson Joona, P. (2011), "The native-immigrant income gap among the self-employed in Sweden: The native-immigrant gap in self-employment income", *International Migration*, 49(4), s. 118–143.
- Åslund, O., L. Hensvik och O.N. Skans (2014), "Seeking similarity: How immigrants and natives manage in the labor market", *Journal of Labor Economics*, 32(3), s. 405–441.
- Bates, T. (1999), "Existing self-employment: an analysis of Asian immigrant-owned small businesses", *Small Business Economics*, 13, s. 171–183.
- Blanchflower, D.G., P.B. Levine och D.J. Zimmerman (2003), "Discrimination in the small-business credit market", *Review of Economics and Statistics*, 85(4), s. 930–943.

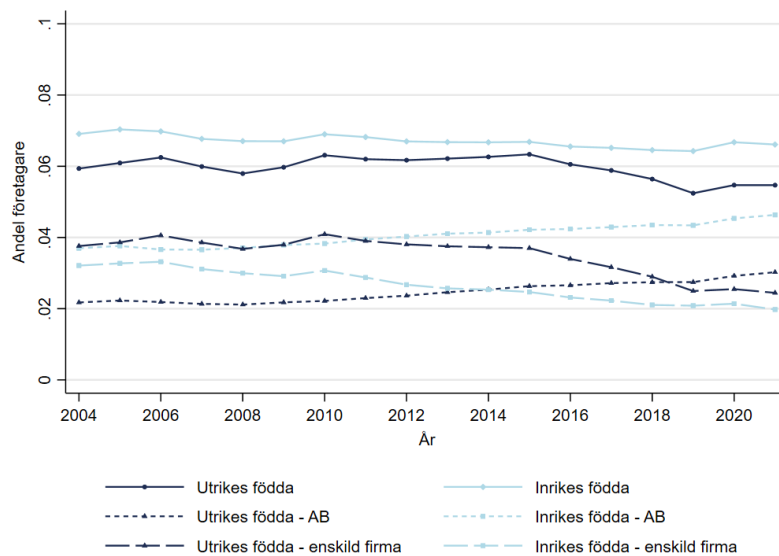
- Blau, F.D., L.M. Kahn och K.L. Papps (2011), "Gender, source country characteristics, and labor market assimilation among immigrants", *Review of Economics and Statistics*, 93(1), s. 43–58.
- Borjas, G.J. (1986), "The self-employment experience of immigrants", National Bureau of Economic Research, NBER Working Paper 1942.
- Carlsson, M. och D.-O. Rooth (2007), "Evidence of ethnic discrimination in the Swedish labor market using experimental data", *Labour Economics*, 14(4), s. 716–729.
- Clark, K. och S. Drinkwater (2000), "Pushed out or pulled in? Self-employment among ethnic minorities in England and Wales", *Labour Economics*, 7(5), s. 603–628.
- Dunn, T. och D. Holtz-Eakin (2000), "Financial capital, human capital, and the transition to self-employment: evidence from intergenerational links", *Journal of Labor Economics*, 18(2), s. 282–305.
- Eliasson, T. (2014), "Immigrant entrepreneurship and the origin of bankers", IFAU, Working Paper 2014:19.
- Engdahl, M. och A. Forslund (2016), "En förlorad generation? Om ungas etablering på arbetsmarknaden", IFAU, Rapport 2016:1.
- Engelen, E. (2001), "'Breaking in' and 'breaking out': a Weberian approach to entrepreneurial opportunities", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27(2), s. 203–223.
- EU-kommissionen (2020), "Action plan on integration and inclusion 2021–2027", Technical report. European Commission, Directorate-General for Migration and Home Affairs.
- Fairlie, R.W. och M. Lofstrom (2015). "Immigration and entrepreneurship" i *Handbook of the Economics of International Migration* (vol. 1, s. 877–911). Elsevier.
- Fairlie, R.W. och B.D. Meyer (1996), "Ethnic and racial self-employment differences and possible explanations", *Journal of Human Resources*, s. 757–793.
- Giuliano, L., D.I. Levine och J. Leonard (2009), "Manager race and the race of new hires", *Journal of Labor Economics*, 27(4), s. 589–631.
- Hammarstedt, M. (2004), "Self-employment among immigrants in Sweden: an analysis of intragroup differences", *Small Business Economics*, 23, s. 115–126.
- Hammarstedt, M. (2006), "The predicted earnings differential and immigrant self-employment in Sweden", *Applied Economics*, 38(6), s. 619–630.
- Hammarstedt, M. och C. Miao (2020), "Self-employed immigrants and their employees: evidence from Swedish employer-employee data", *Review of Economics of the Household*, 18(1), s. 35–68.
- Hammarstedt, M. och G. Shukur (2009), "Testing the home-country self-employment hypothesis on immigrants in Sweden", *Applied Economics Letters*, 16(7), s. 745–748.
- Hammarstedt, M. och P. Skedinger (2025), "Immigrant self-employment in turbulent times", *Small Business Economics*.
- Hout, M. och H. Rosen (2000), "Self-employment, family background, and race", *Journal of Human Resources*, 35(4), s. 670–692.

- Kacperczyk, O. och P. Younkin (2022), "A founding penalty: evidence from an audit study on gender, entrepreneurship, and future employment", *Organization Science*, 33(2), s. 716–745.
- Klinthäll, M., C. Mitchell, T. Schölin, Z. Slavnic och S. Urban (2016), "Invandring och företagande", Delmi, Rapport 2016:7.
- Kloosterman, R.C. (2010), "Matching opportunities with resources: a framework for analysing (migrant) entrepreneurship from a mixed embeddedness perspective", *Entrepreneurship & Regional Development*, 22(1), s. 25–45.
- Light, I. (1979), "Disadvantaged minorities in self-employment", *International Journal of Comparative Sociology*, 20(1–2), s. 31–45.
- Light, I. (1984), "Immigrant and ethnic enterprise in North America", *Ethnic and Racial Studies*, 7(2), s. 195–216.
- Lofstrom, M. (2004), "Labor market assimilation and the self-employment decision of immigrant entrepreneurs" i K.F. Zimmermann och A. Constant (red.), *How Labor Migrants Fare*. Springer Berlin Heidelberg.
- Lofstrom, M. (2011), "Low-skilled immigrant entrepreneurship", *Review of Economics of the Household*, 9(1), s. 25–44.
- Lofstrom, M. och C. Wang (2006), "Hispanic self-employment: a dynamic analysis of business ownership", IZA Discussion Paper 2101, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=900377.
- Neuman, E. (2018), "Source country culture and labor market assimilation of immigrant women in Sweden: evidence from longitudinal data", *Review of Economics of the Household*, 16(3), s. 585–627.
- Neuman, E. (2021), "Performance and Job Creation Among Self-Employed Immigrants and Natives in Sweden. *Small Business Economics*, 56(1), s. 403–425.
- OECD (2023), "Immigrants' self-employment and entrepreneurship activities" i *The Missing Entrepreneurs 2023: Policies for Inclusive Entrepreneurship and Self-Employment*. OECD Publishing, Paris.
- Parker, S.C. (2018), *The Economics of Entrepreneurship*, Cambridge University Press.
- Schuetze, H.J. och H. Antecol (2006), "Immigration, entrepreneurship and the venture start-up process" i S. Parker (red.), *The Life Cycle of Entrepreneurial Ventures* (3), Springer, New York, s. 107–135.
- Simoes, N., N. Crespo och S.B. Moreira (2016), "Individual determinants of self-employment entry: What do we really know?", *Journal of Economic Surveys*, 30(4), s. 783–806.
- Taylor, M.P. (1999), "Survival of the fittest? An analysis of self-employment duration in Britain", *The Economic Journal*, 109(454), s. 140–155.
- Tillväxtanalys (2025), "Invandring och entreprenörskap – En kunskapsöversikt", PM 2025:04, Dnr 2024/223. Östersund.
- van Praag, C.M. (2003), "Business survival and success of young small business owners", *Small Business Economics*, 21(1), s. 1–17.

- Värn, S. (2025), "Self-employment experience and labor market integration of young refugees: a field experiment in Sweden", Manuskript till doktorsavhandling. Linnéuniversitetet.
- Yazdanfar, D. och S. Abbasian (2013), "Ethnicity and the pattern of capital acquisition at start-up stage: differences between small Swedish native and immigrant-owned firms", *International Journal of Business and Globalisation*, 10(4), s. 357–371.
- Yazdanfar, D. och S. Abbasian (2014), "Debt financing among native- and immigrant-owned firms: empirical evidence from Swedish small business at start-up stage", *World Review of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 10(4), s. 422–434.
- Yuengert, A.M. (1995), "Testing hypotheses of immigrant self-employment", *Journal of Human Resources*, s. 194–204.

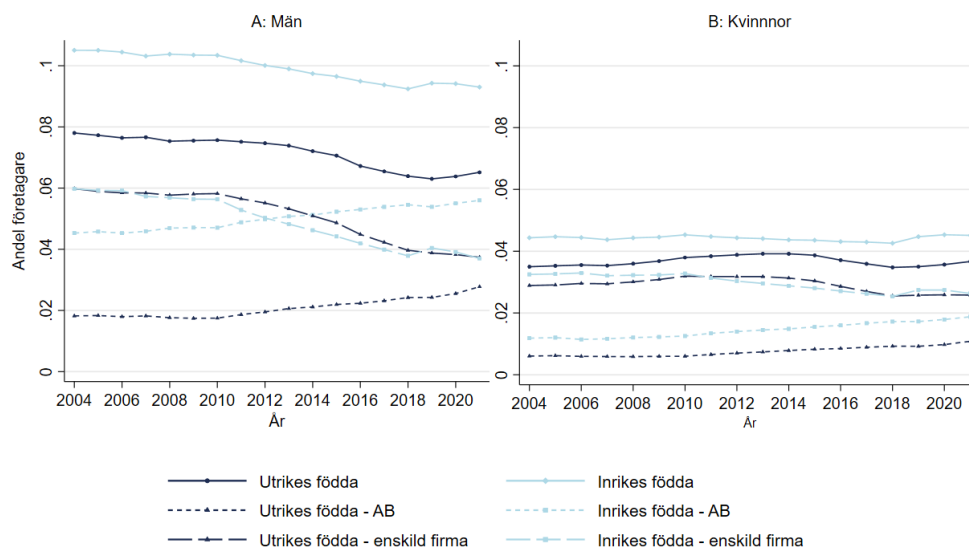
6.9 Appendix A Figurer

Figur 6.A1 Andelen företagare bland sysselsatta personer 2004–2021

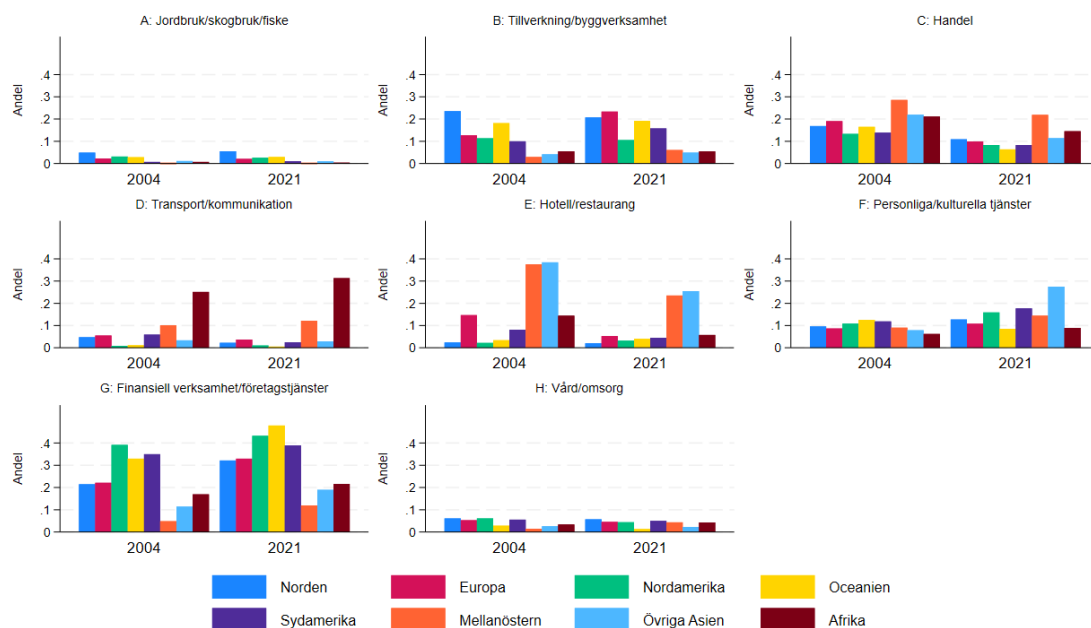
Not: Figuren visar andelen företagare bland sysselsatta personer, 20–64 år gamla, folkbokförda i Sverige 2004–2021. Företagare är individer vars huvudsakliga arbetsinkomst kommer från företagande och inkluderar både enskilda näringsidkare och personer som driver aktiebolag. Individer definieras som sysselsatta om de har en årlig arbetsinkomst som motsvarar minst 50 procent av medianinkomsten för 45-åringar (Engdahl & Forslund 2016).

Figur 6.A2 Andelen företagare bland män och kvinnor 2004–2021

Not: Figuren visar andelen företagare bland personer, 20–64 år gamla, folkbokförda i Sverige 2004–2021 efter födelseregion. Företagare är individer vars huvudsakliga arbetsinkomst kommer från företagande och inkluderar både enskilda näringsidkare och personer som driver aktiebolag.

Figur 6.A3 Branschsammansättning bland utrikes födda företagare år 2004 och 2021, uppdelat på födelse-region

Not: Figuren visar hur företagare, 20–64 år gamla, folkbokförda i Sverige 2004–2021, från olika födelse-regioner fördelar sig över olika branscher. Kategorin Övrigt har exkluderats, vilket innebär att andelarna för varje födelse-region inte summerar till 1. Företagare är individer vars huvudsakliga arbetsinkomst kommer från företagande och inkluderar både enskilda näringsidkare och personer som driver aktiebolag.

6.10 Appendix B Tabeller

Tabell 6.B1 Demografi och branschtillhörighet bland män som är företagare år 2004, 2012 eller 2014

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	Utrikes födda			Inrikes födda		
	2004	2012	2021	2004	2012	2021
Ålder	44,9	44,9	45,7	47,7	47,6	47,9
Grundskola	0,247	0,207	0,196	0,251	0,175	0,115
Gymnasium	0,442	0,407	0,361	0,508	0,535	0,547
Universitet	0,281	0,344	0,396	0,239	0,289	0,336
Utbildning saknas	0,030	0,048	0,046	0,002	0,001	0,002
Gift	0,646	0,631	0,604	0,554	0,507	0,459
Barn < 18 år	0,499	0,487	0,494	0,379	0,378	0,388
Storstadsområde	0,492	0,509	0,500	0,301	0,333	0,356
År sedan invandring	21,4	19,8	20,6			
<i>Födelseregion</i>						
Norden	0,203	0,142	0,089			
Europa	0,318	0,353	0,320			
Nordamerika	0,003	0,006	0,006			
Oceani	0,004	0,006	0,007			
Sydamerika	0,023	0,029	0,032			
Mellanöstern	0,360	0,362	0,415			
Övriga Asien	0,051	0,061	0,073			
Afrika	0,037	0,040	0,057			
Andel med aktiebolag	23,3	26,2	42,6	43,1	49,8	60,2
<i>Bransch</i>						
Jordbruk/skogsbruk/fiske	0,021	0,018	0,015	0,161	0,137	0,121
Tillverkning/byggverksamhet	0,139	0,196	0,176	0,263	0,288	0,285
Handel	0,227	0,170	0,162	0,161	0,131	0,107
Transport/kommunikation	0,096	0,091	0,112	0,068	0,054	0,041
Hotell/restaurang	0,228	0,198	0,153	0,018	0,019	0,017
Personliga/kulturella tjänster	0,052	0,072	0,088	0,033	0,050	0,056
Finansiell verksamhet/företagstjänster	0,160	0,190	0,222	0,216	0,271	0,322
Vård/omsorg	0,025	0,027	0,030	0,020	0,019	0,015
Övrigt	0,053	0,038	0,042	0,059	0,031	0,036
Antal individer	29 756	39 076	43 768	239 964	227 259	206 979

Not: Tabellen visar demografi och branschtillhörighet bland män, 20–64 år gamla, folkbokförda i Sverige 2004–2021, som var företagare år 2004, 2012 eller 2021. Kategorin *Mellanöstern* omfattar personer födda i Afghanistan, Bahrain, Förenade Arabemiraten, Iran, Irak, Jordanien, Kuwait, Libanon, Oman, Pakistan, Palestina (inklusive Västbanken och Gaza), Qatar, Saudiarabien, Syrien eller Yemen.

Tabell 6.B2 Demografi och branschtillhörighet bland kvinnor som är företagare år 2004, 2012 eller 2014

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	Utrikes födda			Inrikes födda		
	2004	2012	2021	2004	2012	2021
Ålder	44,7	44,3	45,4	47,8	47,2	47,4
Grundskola	0,197	0,166	0,145	0,176	0,101	0,059
Gymnasium	0,429	0,378	0,315	0,515	0,500	0,450
Universitet	0,349	0,428	0,502	0,308	0,397	0,490
Utbildning saknas	0,025	0,028	0,038	0,001	0,002	0,001
Gift	0,659	0,617	0,590	0,609	0,551	0,497
Barn < 18 år	0,491	0,476	0,465	0,390	0,394	0,392
Storstadsområde	0,473	0,506	0,505	0,330	0,374	0,399
År sedan invandring	21,4	18,8	19,2			
<i>Födelseregion</i>						
Norden	0,274	0,164	0,099			
Europa	0,365	0,402	0,381			
Nordamerika	0,005	0,006	0,008			
Oceania	0,004	0,003	0,004			
Sydamerika	0,029	0,039	0,039			
Mellanöstern	0,196	0,180	0,199			
Övriga Asien	0,107	0,179	0,237			
Afrika	0,020	0,027	0,033			
Andel med aktiebolag	17,3	18,1	29,6	26,7	31,6	41,6
<i>Bransch</i>						
Jordbruk/skogsbruk/fiske	0,020	0,016	0,015	0,087	0,075	0,074
Tillverkning/byggverksamhet	0,060	0,060	0,059	0,077	0,063	0,054
Handel	0,189	0,138	0,111	0,156	0,134	0,101
Transport/kommunikation	0,017	0,010	0,011	0,017	0,010	0,007
Hotell/restaurang	0,138	0,130	0,109	0,035	0,033	0,028
Personliga/kulturella tjänster	0,170	0,222	0,249	0,178	0,231	0,239
Finansiell verksamhet/företagstjänster	0,179	0,247	0,271	0,198	0,268	0,321
Vård/omsorg	0,074	0,065	0,065	0,073	0,077	0,068
Övriga	0,153	0,113	0,110	0,180	0,109	0,107
Antal individer	14 055	21 067	24 998	97 065	96 224	95 837

Not: Tabellen visar demografi och branschtillhörighet bland kvinnor, 20–64 år gamla, folkbokförda i Sverige 2004–2021, som var företagare år 2004, 2012 eller 2021. Kategorin *Mellanöstern* omfattar personer födda i Afghanistan, Bahrain, Förenade Arabemiraten, Iran, Irak, Jordanien, Kuwait, Libanon, Oman, Pakistan, Palestina (inklusive Västbanken och Gaza), Qatar, Saudiarabien, Syrien eller Yemen.

7 Invandringens makroekonomiska effekter

Karl Walentin

7.1 Inledning

Det här kapitlet handlar om hur ekonomin i stort påverkas av olika former av invandring. Med andra ord är fokus på makroekonomiska aggregat som bruttonationalprodukten per invånare (BNP per capita), sysselsättningsgrad och arbetslöshet. Till viss del kommer även effekterna på de offentliga finanserna att beröras. Stora delar av forskningslitteraturen kring invandring har en snävare inriktning och studerar i stället hur situationen för infödda individer påverkas, främst deras löner. Intentionen i det här kapitlet är i stället att förstå konsekvenserna för samhället som helhet. Blir ett land rikare eller fattigare av invandring och vilken roll spelar tidshorisonten? Är skillnaden mellan flyktinginvandring och arbetskraftsinvandring ekonomiskt viktig? Vilka mekanismer avgör hur invandring påverkar de genomsnittliga inkomsterna eller den offentliga sektorns finanser?

Kapitlet är en snäv litteraturöversikt av främst strukturella allmän-jämvikts-modeller kring dessa frågor utifrån ett svenskt perspektiv. Stor vikt kommer att läggas på en artikel jag själv författat tillsammans med Conny Olovsson och Andreas Westermarck. Lite översiktligt relaterar jag även till några andra strukturella modeller kring invandring. Detta kompletteras sedan med en kort översikt av en mer renodlat empirisk ansats för att kvantifiera effekterna av en plötslig ökning av invandringen på makroekonomin. När det är möjligt kommer det att göras en distinktion mellan flykting- och arbetskraftsinvandring. Ett återkommande budskap är att typen/sammansättningen av invandring är central för hur makroekonomin påverkas. Vidare kommer det att visas att integration på arbetsmarknaden är en gradvis process och att detta medför negativa effekter på makroekonomin från invandring på kort sikt.

7.2 Centrala mekanismer för hur invandring påverkar ekonomin

Invandring påverkar ekonomin på väldigt många sätt. Inom forskningslitteraturen talar man främst om fyra centrala effekter av invandring på makroekonomin som kan fångas i strukturella modeller:

1. En förbättring av åldersförsörjningskvoten, det vill säga andelen barn och pensionärer i befolkningen, och därmed de offentliga finanserna. Eftersom invandrare i allmänhet är i arbetsför ålder så minskar invandring åldersförsörjningskvoten. Framför allt brukar invandring minska andelen pensionärer i befolkningen. Det kan bidra till att andelen av befolkningen som arbetar ökar. Eftersom individer tenderar att ge ett nettobidrag till de offentliga finanserna när de är i arbetsför ålder så bidrar den förbättrade åldersförsörjningskvoten även positivt till de offentliga finanserna och därmed via skatterna på ekonomin som helhet.
2. Negativa effekter från det faktum att integration på arbetsmarknaden är en gradvis process.

Det är ett väldokumenterat faktum i både USA och Västeuropa att sysselsättningsgraden för invandrare initialt är lägre än för infödda och sedan gradvis ökar med tiden (se Brell m.fl. 2020). Denna tendens är ännu tydligare för flyktinginvandrare specifikt.

3. Effekt från produktivitets- och arbetstidsskillnader.
Skillnaden i produktivitet mellan sysselsatta invandrare och sysselsatta infödda kan också vara viktiga. Huruvida denna effekt är positiv eller negativ beror på sammansättningen av invandringen. I många länder, till exempel Sverige, tenderar invandrare att ha lägre löner än infödda och deras skattade arbetsproduktivitet är också lägre enligt Ek (2024). Med tiden ackumulerar den invandrade individen humankapital som är specifikt för det mottagande landet och dess arbetsproduktivitet ökar.
I princip kan även skillnad i genomsnittlig arbetstid (givet att man är sysselsatt) mellan olika grupper av invandrare och infödda spela roll. Denna dimension betonas mindre och har knappt utforskats i den makroekonomiska litteraturen.
4. Negativa effekter på de offentliga finanserna förstärks av välfärdsstaten.
Om sysselsättningsgraden hos invandrare är låg så förstärks de negativa effekterna av detta på de offentliga finanserna av en generös välfärdsstat. Att ge drägliga ekonomiska förhållanden till den som inte kan försörja sig själv är kostsamt och leder till högre skatter och därmed lägre BNP. I värsta fall så minskar även generösa eller olyckligt designade välfärdssystem sysselsättningsgraden både bland invandrare och infödda.

Det två första ovannämnda effekterna kan kombineras i den sammantagna effekten som invandring har på andelen av befolkningen (inklusive pensionärer och barn) som är sysselsatt.

De finns även många andra teoretiska, i mitt tycke sekundära, mekanismer genom vilken invandring påverkar aggregerade ekonomiska variabler som BNP och arbetslöshet. I forskningslitteraturen betonas några positiva effekter. Om infödda och invandrare är komplement till varandra i produktionen så ökar invandring BNP och produktivitet, allt annat lika, se Ottaviano och Peri (2011). En stor litteratur driver tesen att invandring leder till att de infödda arbetarna byter till yrken som kräver högre kunskaper och att detta leder till ökad aggregerad produktivitet, se Peri och Sparber (2009). Det finns även tecken på att invandring ökar direktinvesteringar i företag över landsgränser, se Buchardi m.fl. (2020). Invandring kan även öka innovation och lönenivåer (Buchardi m.fl. 2024). Slutligen är det även plausibelt att invandring är ekonomiskt gynnsamt genom att öka internationell handel och idéutbyte.

7.3 Fördjupning: Dynamic macroeconomic implications of immigration

I detta avsnitt redogör jag för artikeln *Dynamic macroeconomic implications of immigration* av Olovsson, Walentin och Westermarck (2025). Det är den första forskningsartikeln som kvantifierar de makroekonomiska effekterna av invandring över tid med en realistisk modellering av arbetsmarknaden.

I denna artikel används en strukturell allmän-jämvikts-modell för att kvantifiera hur invandring, främst flyktinginvandring, påverkar makroekonomin.

Arbetskraftsinvandring berörs separat och mer översiktligt. Modellen fångar de fyra effekterna av invandring på makroekonomin som listades i föregående avsnitt. Svenska mikrodata från år 2000–2014 samt kompletterande information från flyktingvågen kring 2015 används för att kalibrera (siffrsätta) modellen. Ett viktigt förenklande antagande är att modellen, liksom nästan alla andra modeller i forskningslitteraturen kring invandring, helt bortser från hur efterfrågan påverkar BNP. BNP bestäms i stället helt av teknologin och de produktionsfaktorer som står till buds. På medellång och lång sikt är detta ett realistiskt antagande, men på kort sikt är det en avsevärd approximation.

Modellen är inriktad på arbetsmarknaden. Stora likheter finns med en modell som använts av Battisti m.fl. (2018). En person i arbetsför ålder kan antingen arbeta, vara arbetslös eller vara utanför arbetskraften. Den som är arbetslös får a-kassa och personer utanför arbetskraften får socialbidrag. Alla som arbetar gör det på heltid. Arbetsmarknaden är tudelad mellan universitetsutbildade (nedan högutbildade) och icke-universitetsutbildade (nedan lågutbildade) arbetare, men givet att skillnaderna är små i termer av andelen invandrare och infödda i denna dimension i Sverige så visar sig den distinktionen vara mindre viktig. I stället är skillnader i produktivitet inom utbildningsgrupper centrala. Modellen har både strukturell arbetslöshet och friktionsarbetslöshet. Strukturell arbetslöshet uppstår genom att vissa arbetare har så låg produktivitet att det inte är lönsamt att anställa dem ens till den relevanta minimilönen. Väldigt stiliserat så antas det i modellen finnas en minimilön för högutbildade och en annan för lågutbildade. Dessa minimilöner bör inte tolkas bokstavligt som något fastställt i lagen. Snarare bör man tänka på dem som den lägsta lön som någon arbetare (inom en viss utbildningsnivå) skulle acceptera givet alternativet att inte arbeta och få a-kassa eller någon form av bidrag istället.

Baserat på estimat i Ek (2024) som använt ett rikt svenskt mikrodaset så antas flyktinginvandrare ha betydligt lägre genomsnittlig produktivitet än infödda. Friktionsarbetslöshet uppstår på sedvanligt sätt (se Mortensen och Pissarides 1994) eftersom arbetsgivare och arbetstagare behöver leta efter varandra och matchas. Det antas vidare att invandrare och infödda är komplement i produktionen.

Modellen tar invandringsflöden som givna, bestämda av drivkrafter utanför det mottagande landet, till exempel krig och kriser när det gäller flyktinginvandring. Sammansättningen av invandringen kan anges flexibelt för att passa data vad gäller åldersfördelning, utbildningsnivå, arbetskraftsdeltagande, arbetslöshet och produktivitet. Detta gäller både den genomsnittliga invandringen och variation i invandring, där det senare modelleras som ”chocker”, det vill säga oväntade förändringar. Invandring är permanent i modellen - människor flyttar bara till Sverige, aldrig från. Därmed kan inte modellen användas för att förstå tillfälliga flöden, till exempel hur arbetare flyttar runt inom EU under kortare perioder. För flyktinginvandrare antas varje uppehållstillstånd innebära en engångskostnad för staten kopplat till administration, boende och bidrag i samband med asyltillståndsprocessen.

Arbetskraftsdeltagande för varje specifik individ tas som givet, men tillåts skilja sig mellan infödda och olika grupper av invandrare. För invandrare antas arbetskraftsdeltagande öka med antalet år som personen har tillbringat i landet, som i verkligheten (se nedan). Slutligen har modellen offentliga utgifter och transfereringar i linje med svenska data. Dessa är till stor grad (75 procent) relaterade till barn och pensionärer så att åldersförsörjningskvoten spelar en viktig roll för statsfinanserna.

Därmed fångas effekt 1 (förbättrad försörjningskvot) i föregående avsnitt väl. De offentliga utgifterna finansieras genom en proportionerlig skatt på arbetsinkomster. Eventuella tillfälliga variationer i statsfinanserna hanteras på kort sikt genom budgetöverskott eller budgetunderskott. Skatten anpassas långsiktigt till ändrade förhållanden, till exempel på grund av invandring.

Åldersfördelning och åldrande är modellerat på ett förenklat sätt (*perpetual youth*, stokastiskt åldrande). Specifikt delas befolkningen in i tre grupper, i) barn och ungdomar, ii) människor i arbetsför ålder och iii) pensionärer. Endast individer i arbetsför ålder antas (till någon del) delta på arbetsmarknaden. De två övriga grupperna medför offentliga utgifter, utöver nivån för de i arbetsför ålder, för barnomsorg, skola etcetera respektive pensioner och sjukvård.

Eftersom invandrare tenderar att vara i arbetsför ålder vid ankomsten till det mottagande landet leder ökad invandring på kort sikt till en lägre åldersförsörjningskvot i modellen, precis som i verkligheten. En permanent offentlig-finansiell fördel med invandring i modellen är även att inga offentliga utgifter kopplade till barndomen uppstår för individer som invandrar i vuxen ålder.

SIFFERSÄTTNING (KALIBRERING) AV MODELLEN I OLOVSSON M.FL.

Information om hela befolkningen i Sverige år 2000–2014 från SCB (STATIV/LISA) ligger till grund för siffrersättningen av modellen. Detta gäller till exempel utbildningsnivå, arbetskraftsdeltagande och arbetslöshet för flera olika grupper: infödda, invandrare generellt och specifikt för flyktinginvandrare.

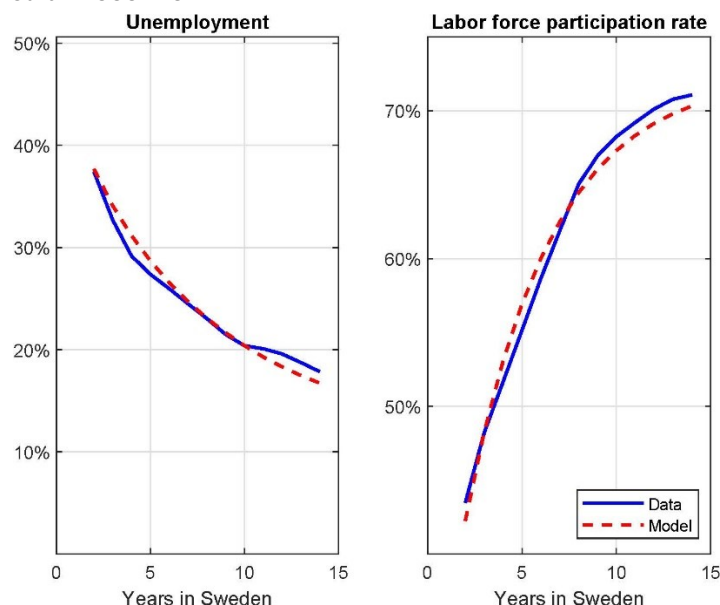
När det gäller sysselsättningsgraden så är den ett resultat av arbetskraftsdeltagande och arbetslöshet hos dem som deltar på arbetsmarknaden. Den centrala datan för hur arbetsmarknadsintegrationen utvecklar sig över det antal år som en flyktinginvandrare har bott i landet återges i figur 7.1 med heldragen linje och driver till stor del resultaten i huvudövningen i modellen genom effekt 2, gradvis integration på arbetsmarknaden.⁸⁶ Modellen fångar även den positiva effekten på ålderssammansättningen av invandring och det faktum att genomsnittsåldern för en vuxen flyktinginvandrare är 31 år vid ankomst till Sverige. Notera att siffrorna i figur 7.1 är extrema: de första åren efter uppehållstillstånd deltar mindre än hälften av flyktinginvandrarna på arbetsmarknaden och av dessa är mer än hälften arbetslösa. Att så låg andel av de nyanlända flyktingarna sammantaget är sysselsatta innebär att deras positiva bidrag till ekonomin initialt är begränsat, oavsett vilka andra antaganden som görs i modellen.

Friktionsarbetslöshet kan inte förklara förhöjd arbetslöshet för en grupp när den varar så länge som för flyktinginvandrare i figur 7.1, det vill säga i mer än ett decennium. Därför antas den strukturella arbetslösheten vara huvudförklaringen både till den inledningsvis höga arbetslösheten och att flyktinginvandrare även på mycket lång sikt i genomsnitt har högre arbetslöshet än infödda. Den höga strukturella arbetslöshet antas i sin tur bero på att en stor andel av flyktinginvandrarna initialt har en låg arbetsproduktivitet i linje med estimaten i Ek (2024). Produktiviteten antas öka med

⁸⁶ I Olovsson, Walentin och Westermarck (2025) mäts arbetslöshet och sysselsättning för varje individ med hjälp av datasetet LISA/RAMS från SCB. Arbetslöshet mäts i november varje år och ett brett mått ($\text{ArbSokNov} > 0$) används så att både öppet arbetslösa och individer i olika former av arbetsmarknadsprogram inkluderas. En individ definieras som sysselsatt om den har en årlig arbetsinkomst över det tröskelvärde som SCB har fastställt i linje med ILO:s rekommendation.

det antal år en person har bott i Sverige som en följd av förbättrade kunskaper i svenska, bättre anpassning till svenska arbetsmarknaden, större lokalt kontaktnätverk et cetera. Denna produktivitetsökning antas dock avta över tiden. Sammantaget leder dessa antaganden till att modellen kan matcha hur arbetslösheten faller med antalet år en invandrare har bott i Sverige (den streckade linje i vänstra panelen i figur 7.1 ligger nära data, det vill säga den korresponderande heldragna linjen).

Figur 7.1 Arbetslöshet och arbetskraftsdeltagande för flyktinginvandrare i data och modell, som funktion av antal år i landet (sedan första uppehållstillstånd). Sampelperiod år 2000–2014.

MODELLENS EGENSKAPER

Modellen matchar de centrala aspekterna av svenska data. Matchningen sker till stor del genom att ett antal parametrar väljs för att modellen ska spegla relevanta dimensioner i svenska data. För arbetskraftsdeltagande och arbetslöshet syns detta genom att modellen har liknande mönster som data i figur 7.1, det vill säga att arbetskraftsdeltagande ökar och arbetslöshet minskar ju längre en invandrare har varit i landet. Vidare matchas de genomsnittliga nivåerna för arbetslöshet för både hög- och lågutbildade infödda och flyktinginvandrare. Detta dokumenteras i tabell 7.1 som visar arbetslösheten för utvalda grupper i data och modell. De övriga aspekter som matchas genom att välja parametervärden är ersättningsnivåerna i a-kassan för hög- respektive lågutbildade samt genomsnittlig löneskillnad mellan dessa två grupper. Slutligen matchas den relativa arbetsproduktiviteten hos flyktinginvandrare jämfört med infödda till 0,60. Den siffran kommer från en välpublicerad studie av Ek (2024).

Tabell 7.1 Arbetslöshet för olika grupper i svenska data 2000–2014 samt i modellen

Procent

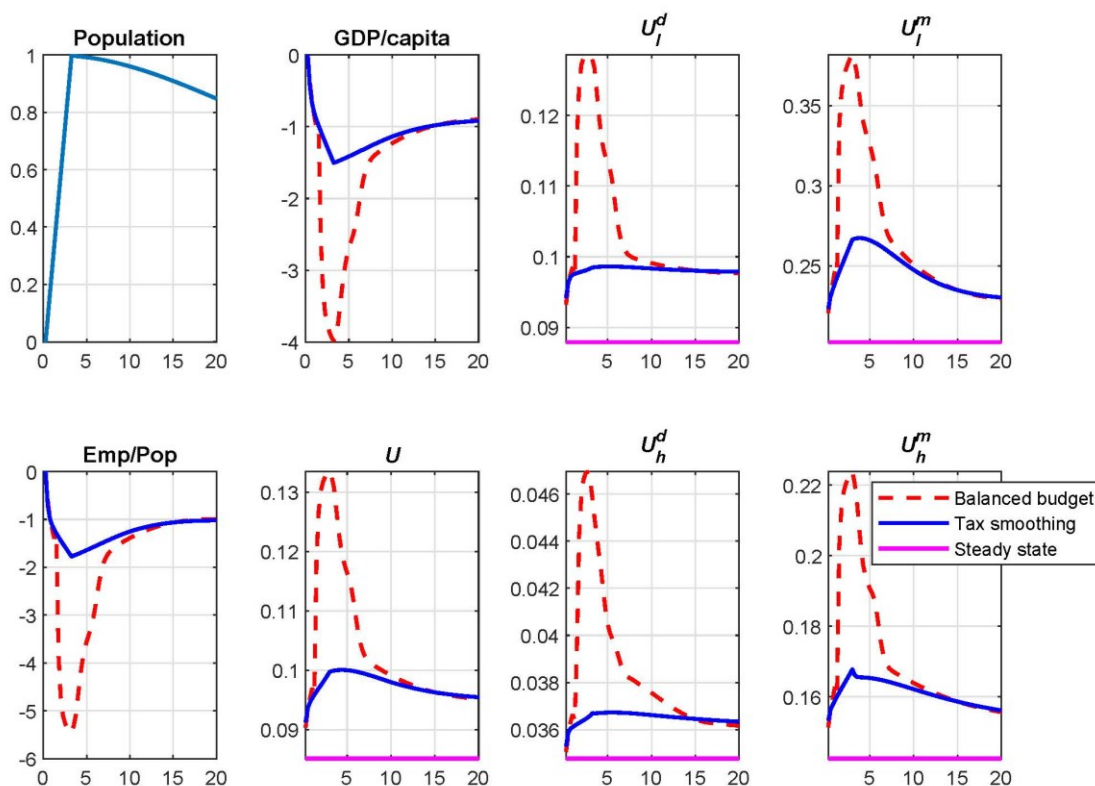
	Data	Modell
Högutbildade infödda	3,48	3,48
Lågutbildade infödda	8,74	8,79
Högutbildade flyktingar	22,61	22,47
Lågutbildade flykting	29,87	29,88

HUVUDSAKLIG ÖVNING – MODELLENS RESULTAT

Huvudövningen i denna artikel är en modellsimulering av de makroekonomiska effekterna av invandringsvågen runt 2015. Denna simuleras genom att ekonomin under 3 år chockas av förhöjda invandringsflöden som totalt motsvarar 1 procent av befolkningen, det vill säga den ökning i antalet uppehållstillstånd som skedde under perioden. Även i övriga dimensioner matchas grundläggande aspekter angående de flyktinginvandrare som fick uppehållstillstånd 2015–2017. Den utdragna processen återspeglar att uppehållstillståndsprocessen tog extra lång tid i samband med flyktingvågen.

Modellen används för att beräkna konsekvenserna över tid för BNP per capita, arbetslöshet, skatter med mera. Just att effekterna över tid dokumenteras är ett viktigt bidrag i artikeln av Olovsson m.fl. Tidigare studier har nästan enbart beräknat de långsiktiga effekterna av invandring. Därmed har det inte framgått från modellerna att vissa negativa makroekonomiska effekter (främst från låg sysselsättningsgrad) är mycket större på kort sikt än på lång sikt.

Figur 7.2 Effekt på befolkningsstorleken, BNP per capita, arbetslöshet för olika grupper, aggregerad arbetslöshet samt sysselsättningsgrad av flyktinginvandring under 3 år som totalt motsvarar 1 procent av befolkningen.

Anm. Skalan på X-axeln är antal år. Y-axeln anger arbetslöshet i nivå och övriga variabler i avvikelse från det långsiktiga (ursprungliga) värdet, i procent. Nedsänkt "l" hänvisar till lågutbildade arbetare och "h" till högutbildade. Ett upphöjt "d" refererar till infödda och "m" till invandrare.

Effekterna av flyktingvågen dokumenteras i figur 7.2 och tabell 7.2. Effekten av invandringsvågen på befolkningsstorleken dokumenteras i panelen längst upp till vänster i figur 7.2. Det relevanta utfallet i övriga paneler visas av den heldragna linjen och representerar antagandet att de tillfälliga offentliga kostnaderna från flyktinginvandringen finansieras genom budgetunderskott och en marginellt men långsiktigt höjd skattesats på arbetsinkomster.

BNP per capita faller med 1,5 procent efter 3 år och återhämtar sig sedan mycket långsamt. Anledningen till minskningen är att sysselsättningsgraden (*Employment/Population*) i befolkningen faller med 1,8 procent. Detta i sin tur beror delvis på det låga arbetskraftsdeltagandet hos de nyanlända invandrarna, som vi såg i figur 7.1. Den andra viktiga faktorn som minskar sysselsättningsgraden är att arbetslösheten för invandrare drivs upp av det faktum att nyanlända är arbetslösa till en högre grad, också enligt figur 7.1, samt synbart i kolumnen längst till höger i figur 7.2. I tillägg till detta sker en långsiktig höjning av arbetslösheten för alla grupper i ekonomin på grund av den ökning av arbetsinkomstskatten som flyktinginvandringen innebär. Andelen av befolkningen som blir oanställningsbar ökar då. Med andra ord innebär skattehöjningen en ökning av den strukturella arbetslösheten. Även friktionsarbetslösheten ökar något på grund av den minskade lönsamheten i att skapa nya jobb. För högutbildade infödda är den sammanlagda ökningen försumbar (<0.1 procentenheter), men för de övriga tre grupperna i figuren

är det en märkbar ökning. För infödda lågutbildade är till exempel ökningen ca 1 procentenhet. Den aggregerade arbetslösheten ökar med som mest 1,5 procentenheter, men minskar sedan gradvis efter 5 år. De maximala effekterna av denna flyktinginvandringschock dokumenteras i tabell 7.2.

Tabell 7.2 Maximal effekt av flyktinginvandring motsvarande 1 procent av befolkningen under 3 år under antagande om tillfällig finansiering genom skatteutjämning, det vill säga tillfälligt budgetunderskott och långsiktigt höjd skattesats

Procent

	Maximal effekt
BNP per capita	-1,50
Arbetsinkomstskatt	0,82
Arbetslöshet	1,49

Som synes i figur 7.2 är de negativa effekterna på ekonomin är väldigt långsiktiga. Mer än hälften av försämringen av sysselsättningsgrad, arbetslöshet och BNP per capita finns kvar även efter 20 år. Den huvudsakliga anledningen till detta är att skatten på arbete har höjts långsiktigt för att täcka offentliga utgifter kopplade till flyktinginvandringen.

Eftersom modellen är kalibrerad till Sverige, med en ganska hög lägsta-nivå för löner ("minimilön"), så påverkas inte den genomsnittliga produktiviteten bland de sysselsatta märkbart av invandring. Minimilönen innebär att nyanlända invandrare med låg produktivitet i stället blir strukturellt arbetslösa. Detta innebär även att den aggregerade lönenivån inte trycks ner av flyktinginvandring. Det är rentav så att lönerna för de lågutbildade infödda arbetarna ökar något i respons till flyktinginvandringschocken eftersom de är komplement till de högutbildade flyktingar som kliver in på arbetsmarknaden och relativt snabbt hittar jobb.

I figur 7.3 dokumenteras skattesatser och offentlig-finansiella aspekter (heldragen linje med skatteutjämning över tiden). Här ser vi på skattehöjningen, eller alternativt på budgetunderskottet, att den positiva effekten från den minskade åldersförsörjningskvoten tyvärr kraftigt överskuggas av den lägre sysselsättningsgraden hos de nyanlända flyktingarna. Även på lång sikt dominerar den låga sysselsättningsgraden bland flyktinginvandrare effekten på de offentliga finanserna. Som synes i figur 7.3 höjs arbetsinkomstskattesatsen med 0,8 procentenheter under mycket lång tid. Det innebär en ökning av de offentlig-finansiella transfereringarna (*Net transfers*) mellan infödda och invandrare från 2,7 procent till ca 3 procent av BNP. Budgetunderskottet blir till följd av flyktingvågen som mest 1,5 procent av BNP. 20 år efter flyktingvågen har statsskulden ökat med knappt 10 procent av BNP. Denna typ av långsiktig försämring av de offentliga finanserna skulle vara i strid med det svenska finanspolitiska ramverket.

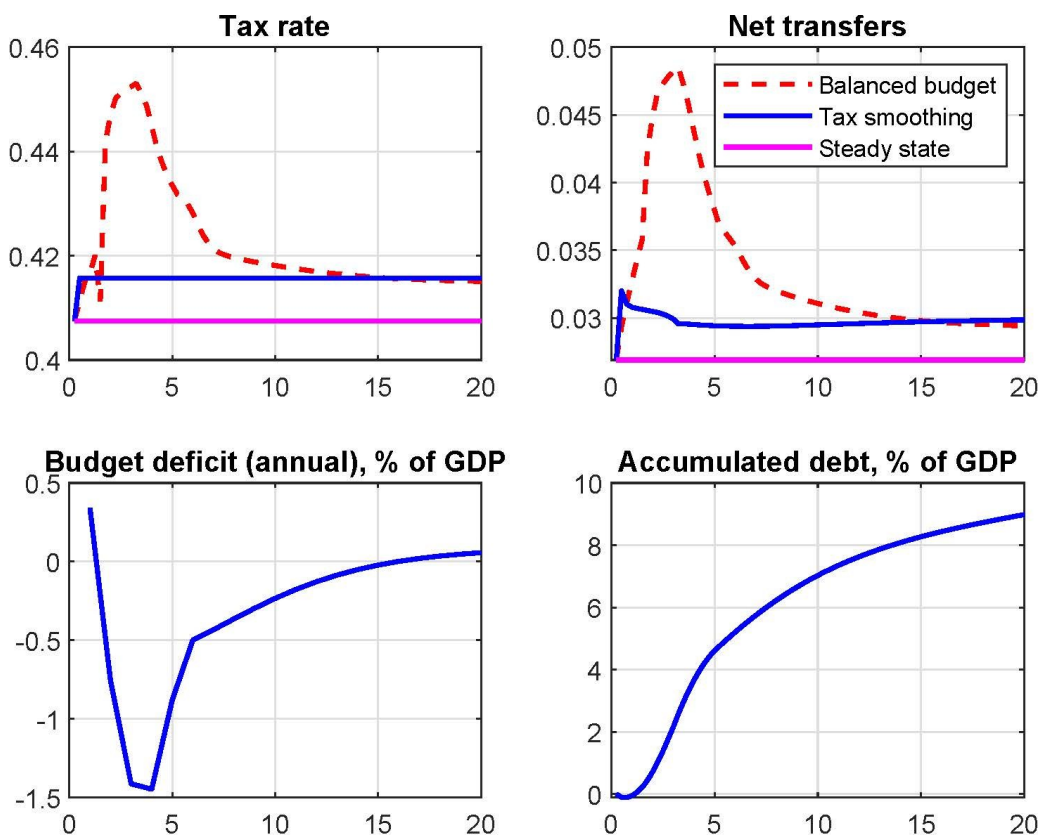
POLICYSLUTSATSER

En sak vi lär oss genom att titta på de makroekonomiska effekterna av en flyktingvåg över tid är hur mycket större de negativa effekterna är de första åren jämfört med på lång sikt. En relaterad policy slutsats är hur viktigt det är att skatteutjämna över tiden. Den generella insikten om vikten av skatteutjämning över tid är inte ny utan känd åtminstone sedan Barro (1979). De negativa effekterna för ekonomin blir mycket

värre om staten inte jämnar ut skattehöjningen utan låter skattesatsen variera med utgifterna över tiden. Det är detta scenario som dokumenteras av den streckade linjen i både figur 7.2 och 7.3. I det fallet ökar arbetsinkomstskatten under ett par år med knappt 5 procentenheter. Det medför att arbetslösheten ökar våldsamt, med mer än 4 procentenheter och BNP minskar kraftigt, med ca 4 procentenheter. Men data talar emot att detta hände efter 2015, utan att skattesatsen i stället jämnas ut över tiden. Kanske är dock det empiriskt relevanta fallet ett mellanting av full skatteutjämning över tid och att balansera statsbudgeten varje period. Som har nämnts ovan tillåter inte det finanspolitiska ramverket i Sverige ett så stort och långvarigt underskott som skulle krävts för att finansiera invandringsvågen kring 2015 med en helt utjämnad skattehöjning.

I tillägg till policy slutsatsen att skatteutjämning över tid är viktig innebär modellen att det är strukturell arbetslöshet som är den absolut dominerande faktorn bakom den höga arbetslösheten hos flyktinginvandrare. Policies som förbättrar integrationen minskar den strukturella arbetslösheten och har därmed stor potential att förbättra ekonomin och minska de negativa offentlig-finansiella effekterna av flyktinginvandring. Exempel på sådana policies som höjer produktiviteten och minskar strukturell arbetslöshet bland utrikes födda är språkträning, utbildning och praktik. Däremot förklarar friktionsarbetslöshet väldigt lite av arbetslöshetsproblemen kopplat till invandring. Eventuell minskning av dessa friktioner, till exempel förbättrad matchning, har enligt modellen nästintill försumbar betydelse.

Figur 7.3 Effekt på skattesats, offentlig-finansiella transfereringar, budgetunderskott och statsskuld av flyktinginvandring motsvarande 1 procent av befolkningen

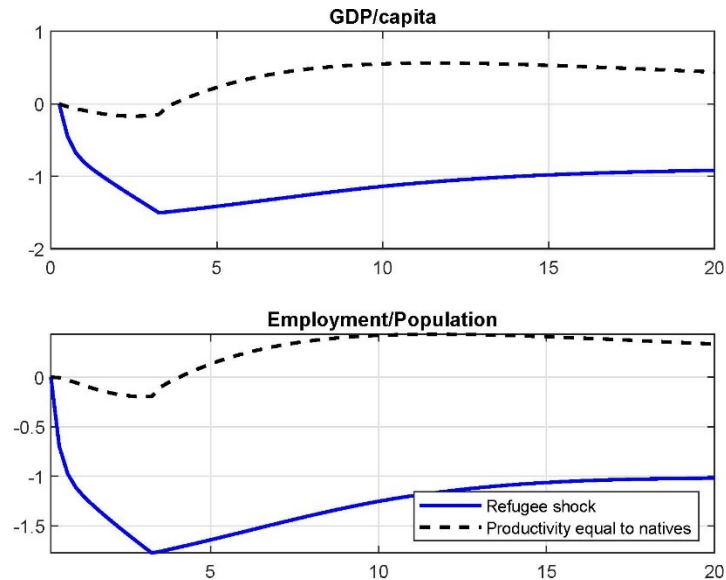
Anm. Skalan på X-axeln är antal år. Den blå linjen är huvudfallet, med skatteutjämning, streckad linje visar resultat för en budget som är balans varje period och den rosa linjen visar den ursprungliga nivån.

ARBETSKRAFTSINVANDRING

I en viktig avslutande övning i Olovsson m.fl. studeras arbetskraftsinvandring. Specifikt analyseras hur makroekonomin påverkas av en lika stor invandringsvåg, motsvarande 1 procent av befolkningen över 3 år, men av invandrare som har samma arbetskraftsdeltagande och produktivitet som de infödda. Vi kan till exempel tänka på (permanent) arbetskraftsinvandrare från EU. Resultatet visas med streckad linje i figur 7.4. I detta fall leder den ökade invandringen till att både sysselsättningsgraden och BNP per capita ökar redan inom 4 år och sedan överskrider den ursprungliga nivån i flera decennier. Anledningen är den förbättring av ålderförsörjningskvoten som invandring innebär. Man kan tänka på resultaten i figur 7.4 som en direkt

kvantifiering av just detta, det vill säga hur den förbättrade åldersförsörjningskvoten bidrar till ökad BNP och högre sysselsättningsgrad.

Figur 7.4 Effekt på BNP per capita samt sysselsättningsgrad av arbetskraftsinvandring (streckad linje) under 3 år som totalt motsvarar 1 procent av befolkningen.

Anm. För jämförelse visas även effekter av flyktinginvandring av samma storlek. Skalan på X-axeln är antal år. Y-axeln är i termer av avvikelse från det långsiktiga (ursprungliga) värdet, i procent.

ROBUSTHET OCH BEGRÄNSNINGAR I MODELLERINGEN

I artikeln av Olovsson m.fl. visas även att de huvudsakliga resultaten inte ändras när centrala antaganden varieras. Det spelar till exempel endast marginell roll till vilken grad invandrare och infödda kompletterar varandra i produktionsfunktionen. Inte heller ett mer pessimistiskt antagande om att en del av de högutbildade flyktinginvandrarna i stället hamnar på arbetsmarknaden för lågutbildade gör någon större skillnad för de aggregerade ekonomiska konsekvenserna.

Låt oss gå igenom några potentiella begränsningar och svagheter både med denna specifika modell och liknande modeller i forskningslitteraturen. En svaghet allmänt inom litteraturen om effekter av invandring samt specifikt i modellen av Olovsson m.fl. är, som redan nämnts, att det antas att BNP helt bestäms från utbudssidan. Det innebär att modellen inte tar hänsyn till att ökad invandring leder till ökad efterfrågan som i sin tur kan bidra till ökad BNP på kort sikt. Strukturen på modellen av Olovsson m.fl. innebär även att den bortser från inkomsteffekten på arbetsutbudet. Om inkomsteffekten i stället fångades så skulle ökningen av skatten inte minska arbetsutbudet lika mycket. Av dessa två skäl är möjligtvis flyktinginvandring mindre negativt för makroekonomin än vad modellen implicerar. Det skulle i sånt fall kunna vara en förklaring på varför vi inte ser en tydlig skatteökning eller försämring av de offentliga finanserna efter flyktingvågen 2015.

Vidare tenderar man i denna typ av allmän-jämviktsmodeller begränsa sig till en förenklad modellering av offentliga utgifter och transfereringar. Till exempel så har alla arbetare i modellen som söker jobb tillgång till a-kassa och ersättningsnivån är oberoende av tidigare arbetsinkomst. En annan förenkling i denna typ av modell är att

den bortser från trögheter i andra produktionsfaktorer än arbetskraft. Med andra ord fångas inte det faktum att det tar tid att anpassa storleken på kapitalstocken till den ökade arbetskraften. Modeller brukar inte heller fånga hur invandring påverkar företagets vinster och skatteinkomsterna av dessa. Slutligen är det kvantitativt viktigt för flera resultat hur arbetslöshet påverkas av höjda skatter. Modellen i Olovsson m.fl. innebär att den strukturella arbetslösheten påverkas direkt och ganska kraftigt av skatteförändringar. Det beror på antaganden och siffrsättning av modellen. För att matcha den höga arbetslöshet som finns i data har det antagits att en väsentlig andel av de lågutbildade arbetarna har en produktivitet som understiger minimilönen. Det innebär även att många arbetare har en produktivitet som knappt överstiger minimilönen. Det är dessa arbetare som blir strukturellt arbetslösa om skatten höjs.

RELATION TILL ANDRA STUDIER

Det finns några liknande artiklar i forskningslitteraturen, det vill säga analyser i allmän jämvikt av hur invandring påverkar makroekonomin. De flesta sådana studier analyserar dock endast långsiktseffekterna av invandring. Battisti m.fl. (2018) är det främsta exemplet på detta. Den studien gör ett antal antaganden som innebär att invandring är mer ekonomiskt fördelaktigt. Till någon del är dessa antaganden försvarbara eftersom den artikelns syfte inte är att förstå flyktinginvandring utan endast invandring i allmänhet. Battisti m.fl. utgår till exempel från att arbetskraftsdeltagandet är samma för alla grupper. Deras modell bortser vidare från strukturell arbetslöshet och de antar att invandrare och infödda har samma produktivitet. Därmed fångar de inte de centrala mönstren i data för arbetskraftsdeltagande och arbetslöshet som återges i figur 7.1. Å andra sidan bortser Battisti m.fl. från den positiva effekten på åldersförsörjningskvoten som invandring innebär. Syftet i artikeln av Battisti m.fl. är att kvantifiera invandringens effekt på den infödda befolkningens välfärd. De gör detta för 20 OECD-länder och finner i genomsnitt små positiva effekter. Tyvärr rapporterar de inte effekterna på BNP per capita och de andra makroekonomiska variablerna som Olovsson m.fl. (2024) studerar.

En annan nära relaterad forskningsartikel är Busch m.fl. (2020) som analyserar effekterna av flyktingvågen kring 2015 för Tyskland. Liksom i artikeln av Olovsson m.fl. utför de en dynamisk analys, det vill säga fångar utvecklingen över tiden. Artikeln fokuserar, i likhet med Battisti m.fl., på välfärdseffekterna för infödda och finner att dessa är positiva. En viktig skillnad gentemot Olovsson m.fl. som bidrar till det positiva resultatet är att Busch m.fl. bortser från socialbidrag och arbetslöshetsersättning i sin modell.

Engler m.fl. (2023) är en intressant och relativt ny empirisk forskningsartikel som estimerar de makroekonomiska effekterna av stora ”invandringsvågor” på data från en stor grupp av länder för perioden 1980–2018. Författarna skiljer på effekter av ekonomisk invandring respektive flyktinginvandring. De använder en väletablerad empirisk metod (*shift-share*) som handlar om att använda en instrumentvariabel som bygger på det faktum att nya invandrare tenderar att följa tidigare invandringsströmmar efter ursprungsland. Deras skattningar visar på en del positiva effekter av ekonomisk invandring – både arbetsproduktivitet och kapitalintensitet påverkas positivt av dessa vågor. Effekten är ökande de första 5 åren. BNP per capita faller dock initialt, men återhämtar sig nästan helt efter 5 år.

För flyktinginvandring är resultaten från Engler m.fl. betydligt mer negativa. De finner inga positiva effekter från flyktinginvandring på arbetsproduktivitet eller kapitalintensitet. Fallet i BNP per capita blir kraftigt även om estimaten är ganska osäkra. Kvalitativt är resultaten i Engler m.fl. i linje med Olovsson m.fl. Än mer tydligt är att deras skattningar bekräftar resultatet från Olovsson m.fl. att sammansättningen av invandringen är viktig för hur ekonomin i det mottagande landet påverkas.

7.4 Avslutande kommentarer – lärdomar från en strukturell modell angående de makroekonomiska effekterna av invandring

Huvuddelen av detta kapitel har handlat om vad vi kan lära oss från en strukturell allmän-jämviktsmodell angående de makroekonomiska effekterna av flykting- respektive arbetskraftinvandring över tid. Primärt har kapitlet beskrivit artikeln av Olovsson m.fl. (2025). Ett övergripande budskap är att data för sysselsättningsgrad och produktivitet hos den specifika gruppen av invandrare till mycket stor del bestämmer effekterna på BNP per capita och övriga ekonomiska aggregat. Med andra ord är allmän-jämviktseffekterna begränsade – de direkta effekterna dominerar. Det enda viktiga undantaget till detta är genom invandringens effekt på de offentliga finanserna och därmed skatterna. Flyktinginvandring innebär en skattehöjning som leder till ökad arbetslöshet för lågutbildade arbetare, även infödda. Eftersom sysselsättningsgraden skiljer sig åt mellan olika grupper, är sammansättningen av invandringen viktig för de makroekonomiska effekterna. Det faktum att integration på arbetsmarknaden sker väldigt gradvis innebär att de negativa makroekonomiska effekterna av flyktinginvandring är större på kort än på lång sikt.

Modellen bekräftar även resultaten från många empiriska studier att löner för de infödda knappt påverkas av invandring (till exempel Dustmann m.fl. 2005). I det sammanhanget kan det vara värt att påpeka att den genomsnittliga inkomsten för infödda påverkas betydligt mindre av invandring än BNP per capita, detta kapitel huvudsakliga utfallvariabel.

Även om hela detta kapitel har studerat de ekonomiska konsekvenserna av invandring så vill jag slutligen notera att syftet med flyktinginvandring inte är att förbättra ekonomin i det mottagande landet. Ett land tar emot flyktingar av humanitära, inte ekonomiska, skäl.

7.5 Referenser

- Barro, R. (1979) "On the determination of the public debt", *Journal of Political Economy*, 87(5), s. 940–971.
- Battisti, M., G. Felbermayr, G. Peri och P. Poutvaara (2018), "Immigration, search and redistribution: a quantitative assessment of native welfare", *Journal of European Economic Association*, 16(4), s. 1137–1188.
- Brell, C., C. Dustmann och I. Preston (2020), "The labor market integration of refugee migrants in high-income countries", *Journal of Economic Perspectives*, 34(1), s. 94–121.
- Busch, C., D. Krueger, A. Ludwig, I. Popova och I. Zainab (2020), "Should Germany have built a new wall? Macroeconomic lessons from the 2015–18 refugee wave", *Journal of Monetary Economics*, 113, s. 28–55.
- Burchardi, K., T. Chaney, T. Hassan, L. Tarquinio och S. Terry (2025), "Immigration, innovation, and growth", mimeo.
- Burchardi, K., T. Chaney och T. Hassan (2019), "Migrants, ancestors, and foreign investments", *Review of Economic Studies*, 86(4), s. 1448–1486.
- Dustmann, C., F. Fabbri och I. Preston (2005), "The impact of immigration on the British labour market" *Economic Journal*, 115, s. 324–341.
- Ek, A. (2024), "Cultural values and productivity", *Journal of Political Economy*, 132(1), s. 295–335.
- Engler, P., M. MacDonald, R. Piazza och G. Sher (2023), "The macroeconomic effects of large immigration waves", IMF Working Paper 2023(259).
- Mortensen, D. och C. Pissarides (1994), "Job creation and job destruction in the theory of unemployment", *Review of Economic Studies*, 61, s. 397–415.
- Olovsson, C., K. Walentin och A. Westermarck (2025), "Dynamic macroeconomic implications of immigration", *Journal of Monetary Economics*, 151, 103747.
- Ottaviano, G. och G. Peri (2012), "Rethinking the effect of immigration on wages", *Journal of the European Economic Association*, 10(1), s. 152–197.
- Peri, G. och C. Sparber (2009), "Task specialization, immigration, and wages", *American Economic Journal: Applied Economics*, 1(3), s. 135–69.